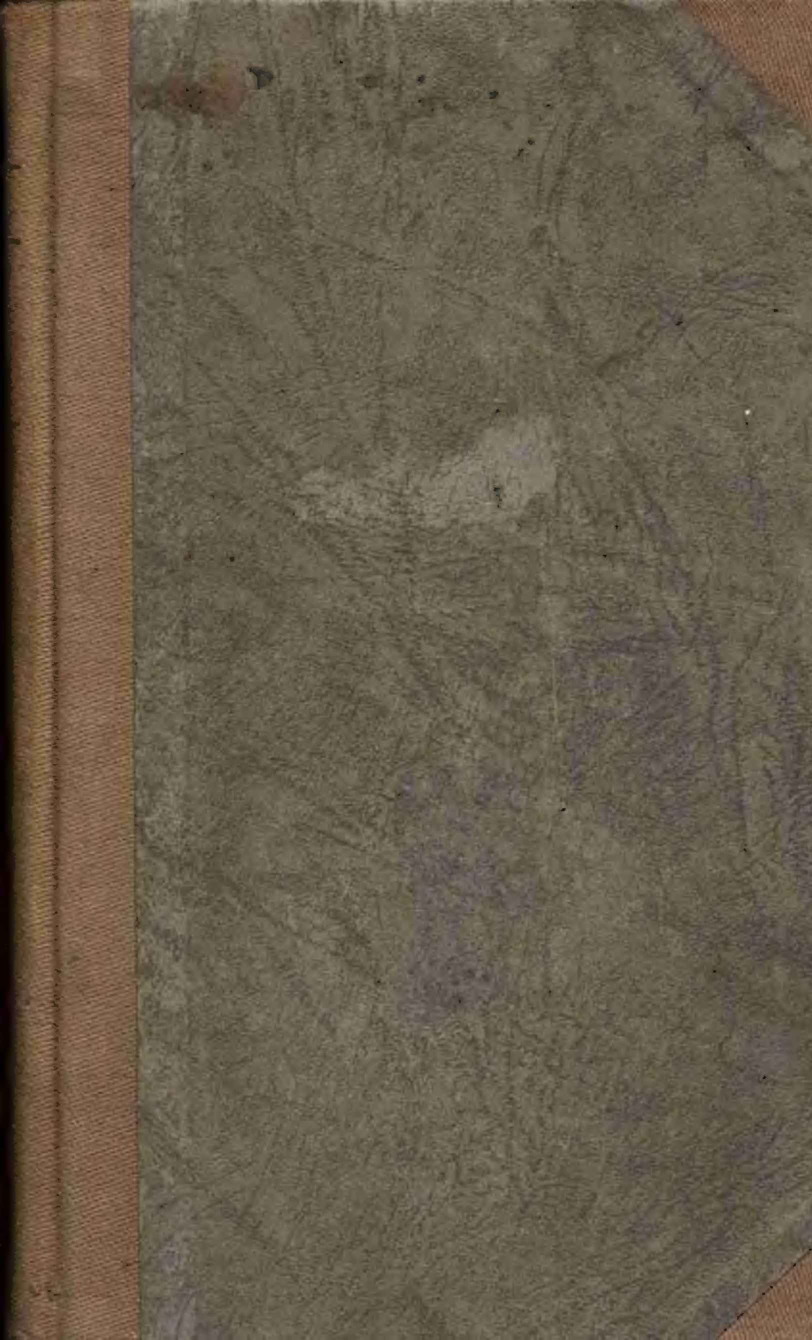

TIKĖJIMO SKYDAS

TIKĖJIMO SKYDAS

KRISTAUS MOKSLO PAGRINDAI

IR

ATSAKYMAI Į PRIEKAIŠTUS

PARAŠĖ

KUNIGAS JUOZAS ŽIDANAVIČIUS

AUTORIAUS LEIDINYS

KAUNAS — Printed in Lithuania — 1938 M.

Nihil obstat
Censor ex officio
Praelatus *A. Dambrauskas*

IMPRIMATUR.
Datum Kaunae, die 10 iulii 1937.

K. Šaulys,
Vicarius Generalis,
Praelatus S. S

(L. S.)

Nr. 1351.

Spaudė „Šviesos" spaustuvė, Kaune

Jo Ekscelencijai

TEOFILIUI MATULIONIUI

Vyskupui Lietuviui,
Kankiniui,

Dievo, Tėvynės ir Jaunimo
karštam Mylėtojui,

Katalikiškos Akcijos Pirmininkui,
aplankiusiam
1935 m.
Šiaurės Amerikos lietuvių
kolonijas,

atminimui paveda

Autorius

Įžangos žodis

Kas šiandien nemato pragariško žiaurumo, kuriuo melas su teisybe kovoja. Visame pasaulyje Kristaus laivui statoma pavojingiausios minos. Gana dažnai jos sprogsta. Griūna šimtai bažnyčių, kyla gaisrai, griūna mokyklos, gražiausi civilizacijos metu pastatyti mūrai. Žudomi, kryžiuojami, deginami ištikimiausi Kristaus tarnai. Net tūkstančiais šaudomi nekalti tikintieji žmonės. Visas tas baisenybes net sunku įsivaizduoti.

Kas gi tą šiurpulingą darbą atlieka? O gi sužvėrėję žmonės. — Tokie jie virto, niekindami Dievo ir Bažnyčios šv. mokslą, įsakymus. Dieviškasis mokslas draudžia tai, kas žmogui kenksminga. Liepia pildyti Dievo duotus įsakymus. Draudžia pataikauti sugedusiems žmoguje esantiems geiduliams. Jie gi, vietoj Dievo, klauso sugedusiųjų savo geidulių balso Tokio gyvenimo pasėkos baisios. Toks gyvenimas gimdo žmogaus širdyje nuodingą supuvimą. Tie baisūs, biauriausi nuodai gadina žmogaus širdį, ap-

jakina protą, o valią nustato prieš Dievą, Bažnyčią ir prieš visus Dievo valią vykdančius žmones.

Sėkmingai su Dievu kovoti reikia jiems kuo didžiausios armijos. Pasiekti tam tikslui būtinai reikia sugadinti žmonių širdis, aptemdyti protus. Tą pragarišką darbą vykdo jie melagingais pažadais, biauriausiais Dievo, Bažnyčios ir tikinčiųjų pašiepimais ir šmeižtais.

Milijonus jie leidžia klaidingo mokslo nuodais nudažytų strėlių. Jas taiko į žmonių širdis ir protus. Nuodai tie visiems kenksmingi, bet labiausiai mažai ar neužtenkamai su Kristaus mokslu susipažinusiems žmonėms.

Tai mums aiškiai parodo aukščiau minėtieji subedievėjusių, net sužvėrėjusių nelaimingų žmonių darbai.

Sunku ginti tikėjimą ir kylančias abejones pašalinti, jeigu jo pamatinių tiesų nepažįstame. Jas nuodugniai supratę, duosime protui tvirtą pamatą. Jeigu tikime, žinosime, kodėl taip tikime, tuomet ir viliūgingiausi priekaištai, jeigu net jų negalėtume išaiškinti, mūsų tikėjimo nenusilpnins.

Todėl šiame „Skyde" yra išdėstyti Kristaus tikėjimo mokslo pamatai. Be to, gana smulkiai išdėstyti tie dalykai, kuriems daugiausia daroma priekaištų, pavyzdžiui: apie evoliuciją, žmogaus kilmę, sielos nemirtingumą, stebuklų galimumą, Popiežiaus primatą ir t.t.

Ruošdamas šį „Tikėjimo Skydą", naudojaus geriausių apologetų medžiaga. Jų veikalai jau seniai veikia ir pasirodė tvirti ir naudingi. Kunigo *Schmitzo S. J. apologetika liko net išversta į visas* Europos kalbas. Duotų Dievas, kad ir šis „Tikėjimo Skydas" savo naudingumu būtų į juos panašus.

Budėkime, ginkime save ir lietuvius brolius. Tikėjimo priešai veikia. Negalima šaltai į tą viską, kas darosi, žiūrėti. Ruoškime Kristaus mokslo gynėjų kuo didžiausią armiją!

Caveant Consules! Annibal ante portas!

Periculum in mora! —

Autorius

Amsterdam N. Y.
Rugsėjo 29, 1936 m.
Šv. Mykolo arkangelo dieną.

TURINYS

Antroji dalis

APREIKŠTOJI TIKYBA

PIRMOJI DALIS

Dievas ir žmogaus pareigos Dievui

I

Kaip patirti, ar yra Dievas

Žmogus iš prigimties nori ir stengiasi viską žinoti, viską patirti. Tam tikslui žmogus turi protą. Jis nuvokia, kad yra Dievas. Bet jis tuo nesitenkina. Žmogus norėtų žinoti, kuo pagrįsta toji tiesa, kad yra Dievas. Nori aiškių įrodymų.

Visi žinome, kad Dievas yra dvasia. Todėl mes negalime savo kūno akimis matyti tos dvasios. Yra ir medžiaginių dalykų, kurių nors nematome savo akimis, betgi patiriame, kad jie yra, kaip antai: elektra, šaltis, šilima, vėjas. Kodėl gi mes pripažįstame, kad šie dalykai yra? Todėl, kad jaučiame jų veikimo pasėkas. Elektra siuntinėja telegramas, perduoda balsą telefonams, suka įvairiausias mašinas, apšviečia. Vėjas suka malūnų ratus, išsklaido debesius ir t.t. Šaltis sukausto vandenis. Šilima šildo pasaulį, jai vei-

kiant auga ir noksta vaisiai, javai ir t.t. Nors mes akimis tų jėgų nematome, bet, matydami jų veikimo pasėkas, jų vykdomą arba įvykdytą dar= bą, neabejojame, kad tos jėgos yra ir veikia.

Nors mes ir nematėme, kaip žmonės statė bet kurį miestą, betgi žinome, kad jis negalėjo pats savaime atsirasti. Tuo tikslu susitelkę žmonės turėjo jį statyti.

Pakėlę akis į dangų, dienos metu matome saulę, naktį — mėnulį, žvaigždes. Pažvelgę į že= mę, ant kurios gyvename, matome medžius, van= denynus, ežerus, upes ir t.t. Statom sau klau= simą: iš kur tai visa atsirado? Protas atsako, kad turėjo būti kokia nors labai galinga ir išmin= tinga būtybė, kuri tai visa padarė. Tą būtybę, kurios žmonės nemato, betgi mato jos veikimo pasėkas (išdavas), vadiname Dievu.

Norėdami tvirtai įsitikinti, kad Dievas yra, ir pamatyti, kokios mažos vertės yra tikėjimo prie= šų priekaištai, panagrinėsime ištisą eilę įrodymų.

Kad Dievas yra, tai mums įsakmiai parodo:

1) visos žmonijos įsitikinimas,

2) mūsų sąžinės balsas,

3) kiekvienas pasaulyje esąs padaras,

4) išmintinga visatos santvarka ir aiškiai pa= stebimas tikslingumas visame kame ir

5) aukščiausios galybės būtinumas: pasaulio atsiradimas, jo gyvavimas ir visokios atmainos jame būtinai reikalauja išmintingos priežasties arba galybės, kuri visą pasaulį bei visatą sutvėrė

ir valdo; toji galybė, iš kurios viskas eina, yra Aukščiausioji Būtybė, arba Dievas.

1. Viso pasaulio tautų įsitikinimas, kad Dievas yra

Nebuvo to šimtmečio, kad žmogaus protas netyrinėtų tiesos apie Dievą. Šiais laikais jau moksliškai įrodyta, kad visos civilizuotos ir civilizacijos visai nepatyrusios tautos nuo neatmenamų laikų turėjo ir tebeturi nuovoką (supratimą) apie Dievą. Nors daugelis tautų turėjo ir klaidingą nuovoką apie Dievą ir vietoj vieno Dievo garbino daug dievų ir deivių, betgi visos tautos buvo įsitikinusios, kad turi būti Būtybė, aukštesnė, didingesnė ir galingesnė, negu žmogus, ir kad žmogus dėl to turi tą Būtybę gerbti.

Kad žmonės turėjo ir turi Dievybės nuovoką, mums sako:

a) priešistorinių laikų tyrinėjimai,
b) seniausios pasaulio knygos,
c) kultūros istorija,
d) mokslininkai ir išminčiai.

a) Paleontologai, arba žemės tyrinėtojai, bekasinėdami ją, atranda žemėje daugybę įvairių daiktų, o tarp jų ir žmonių kaulų. Nors tie kaulai priklausė tiems žmonėms, kurie gyveno prieš keletą tūkstančių metų, bet matyti, kad tie žmonės buvo laidojami labai rūpestingai, net su daiktais, reikalingais gyvenimui šiame pasaulyje. Tas

rodo, kad anais laikais gyvenusieji žmonės tikėjo į pomirtinį gyvenimą. O jei tikėjo į pomirtinį gyvenimą, tai tikėjo ir į Dievą.

b) Seniausios pasaulio knygos, kaip antai: egiptėnų *Mirusiųjų Knyga* (apie 4000 metų senumo) ir beveik tokio pat senumo kinų knygos mini Dievą ir vadina Jį Kūrėju (Sutvėrėju). Yra egiptėnų rašytas ir dabar Turine laikomas dokumentas, vadinamasis Turino papirusas, kuriame tarp kitko, parašyta: „Yra kas nors, kas dangaus šviesas sužibino. Yra kas nors, kas savo tarnams papuošė taką, žvaigždėmis nusėtą. Tai yra Švenčiausiasis iš šventųjų — mūsų Vadas".

Seniausioje indų knygoje *(Rigveda)*, kurioje surašytos seniausiosios tikybinės giesmės, sakoma: „Tik vienas Dievas yra aukščiau visų dievų".

Asyrėnai ir babilonėnai, kurie jau kelis tūkstančius metų prieš Kristaus atėjimą buvo aukštos kultūros ir civilizacijos, kaip išlikę istoriniai radiniai rodo, taip pat turėjo nuovoką apie Dievą.

c) Stabmeldžių tautų kultūros ir civilizacijos istorija įtikinamai rodo mums, kad jos visada turėjo tikybą (religiją). Nors kai kurios iš tų tautų turėjo ir daug dievų, bet vieną iš jų laikydavo vyriausiuoju dievu, kaip antai: graikai savo dievų dievu laikė Zeusą, romėnai Jupiterį, lietuviai Perkūną ir t.t. Jie taip elgėsi, klausydami savo išminčių bei filosofų nurodymų ir nuomonių. Jų

išminčiai Aristotelis, Pytagoras, Sokratas, Seneka ir kiti, stebėdami gyvenimą, gamtą ir jos prajovus, savo protu priėjo išvadą, kad turi būti vienas tikrasis Dievas. Tos pačios nuomonės buvo ir žymiausieji tų tautų rašytojai, kaip antai: Homeras, Sofoklis, Herodotas, Ksenofontas, Virgilijus, Ciceronas, Cezaris ir kiti. Kalbėdami apie Dievą, jie taip pat nurodo tą reiškinį, kad nuo neatmenamų laikų visos tautos tikėjo į Dievą.

d) Ką senovės išminčiai ir mokslininkai stabmeldžiai sako apie Dievą?

Aristotelis savo fizikoje visai įtikinamai įrodo, kad visokių pasaulio reiškinių ir įvykių turi būti pirmiausioji priežastis, ir kad toji priežastis yra absoliuti, nepakeičiama ir be galo tobula.

Platonas savo veikaluose (Phaidon, Sophistes) įrodo, kad yra Dievas. Kitur jis pabrėžia, kad kiekvienas protingas žmogus savo darbus ir žygius pradeda, pirmiausia šaukdamasis Dievo pagalbos.

Sokratas, pastebėjęs, kad viskas pasaulyje turi savo tikslą, įrodo Dievo buvimą. Baigdamas jis šaukia: „Yra ir turi būti Dievas!"

Seneka savo laiškuose Dievo buvimą įrodo tuo, kad linkimas į Dievą yra žmonėms įgimtas. Jis nurodo: „Visi žmonės turi įgimtą linkimą į dievus, ir nėra tautos, kuri netikėtų į dievus" (Epist. 117).

Homeras savo Odisėjoje, tarp kitko, gieda: „Visi žmonės ilgisi dievų".

Ciceronas savo veikale apie dievų būdą sako: „Juk nėra pasaulyje tokios žiaurios ir necivilizuotos tautos, kuri netikėtų į tai, kad yra kokia nors dievybė, nors ir nežinotų jos savumų ir esmės“. Paskiau jis tame pačiame veikale (antrosios knygos 44 puslapyje) pastebi: „kad Dievas yra, tas yra taip aišku, jog sunku būtų tikėti to netikintį žmogų esant sveiko proto“.

Plutarchas, istorikas ir filosofas, rašė: „Galima rasti miestų be mūrų, be karalių, be įstatymų, be mokyklų, betgi niekas nematė ir niekados nematys tautos be Dievo, be maldų, be priesaikos, be aukų“.

Šie vienodi liudijimai apie Dievo buvimą yra svarbūs dėl to, kad juos mums paliko žymiausi anų laikų išminčiai, mokslininkai ir rašytojai, kuriuos ir šiais laikais visi mokslo žmonės gerbia.

Antra vertus, nors graikai ir romėnai anais laikais buvo labai nusmukę doroje, tačiau taip privačiame, taip ir viešame gyvenime laikėsi kad ir sudarkytų tikybinių pagrindų. Tai visa rodo, kad ir žiloje senovėje visos tautos tikėjo į dievybę, į Dievo buvimą.

Vėlesniųjų laikų istorija ir kultūra irgi aiškiai ir dar net aiškiau, negu senovės raštai, įrodo visų tautų tikėjimą į tai, kad yra Dievas.

Žymus mokslininkas protestonas dr. Dennertas ištyrė paskutinių keturių šimtmečių 300 mokslininkų pažiūras į tikybą ir susekė, kad iš jų tik 20 buvo netikį. Jis patyrė, kad nė vienas

iš tų netikinčiųjų iš savo pusės nepatiekė atitinkamų įrodymų, dėl ko jis netiki. Iš jų raštų matome, kad nė vienas iš jų neturėjo tikro noro įsigilinti, ištirti ir įsitikrinti, kad yra Dievas. Jų tikslas buvo užmigdyti savo sąžinę, kad galėtų visai laisvai gyventi taip, kaip kad visai nebūtų Dievo.

Priekaištai

1-sis priekaištas. Buvo rasta tokių žmonių, kurie neturėjo jokios nuovokos apie Dievą ir nežinojo jokių tikybinių apeigų. Vadinas, tie žmonės patys nepriėjo įsitikinimą, kad yra Dievas; ta nuovoka buvo ilgainiui jiems iš šalies įkvėpta, auklėjant juose tikybinį jausmą.

Atsakymas. Tokius gandus paleido įvairūs kraštų tyrinėtojai, keliautojai. Negalima sakyti, kad jie buvo blogos valios žmonės. Jie tokią savo nuomonę yra pareiškę tik dėl to, kad gerai nemokėjo kalbos tų žmonių, apie kuriuos rašė, ir kad gerai nepažino jų būdo ir papročių; dėl to jiems ir rodėsi, kad atrado laukinius žmones, kurie neturėjo jokios nuovokos apie Dievą. Tokiomis žiniomis pasinaudojo Spenceris, Tyloris, Wundtas ir kiti panašūs į juos rašytojai, kurie, remdamiesi tokiu tariamuoju patyrimu, ėmė skelbti savo nuomones ir apie tikybos atsiradimą pasaulyje; patyrę, kad iš menkesnių, silpnesnių gyvūnų ilgos nuoseklios raidos (evoliucijos) keliu išsirutuliojo stipresni, tobulesni gyvūnai, tie vyrai ėmė įrodinėti, kad lygiai taip pat galėjo atsi-

tikti ir tikybiniame žmogaus gyvenime. Dėl tos priežasties pradėjo klaidingai aiškinti tikybos at*siradimą ir Aukščiausiojo Asmens — Dievo są*vokos pradžią. Pasak minėtus autorius, mono*teizmas (tikėjimas į vieną tikrąjį Dievą) išsiplė*tojęs iš politeizmo (tikėjimo į daug dievų), iš stabmeldybės, fetišizmo, gamtos jėgų garbinimo; o pačioj pradžioj žmonija nieko nenusimaniusi nei apie Dievą, nei apie tikybą (religiją).

Mokslas kasdien eina priekin. Tad ir kal*botyra (kalbų tyrinėjimas) negalėjo atsilikti. Ne*atsilieka ir etnologija (mokslas apie tautų bei žmonių kilmę). Kaip tik kalbininkai ir etnolo*gai įrodė, kad klaidingi yra tik ką minėti tokie išvedžiojimai apie tikybos atsiradimą tautose.

Žymus škotų etnologas Andrius Langas, ku*ris pirma manė, kad Dievo sąvoka ir tikybinės apeigos atsiradę iš savotiško sielos supratimo ir jos garbinimo, paskiau pastebėjo, kad net lauki*niai žmonės tiki į vieną Aukščiausiąją Būtybę ir ją garbina.

Tautų tyrinėtojas Hawittas atrado pietinėje Australijoje visai laukinę tautą, betgi tikinčią į vieną Dievą. A. Langas dėl tos priežasties ty*rinėjo tą reiškinį ir 1898 metais parašė veikalą apie tikybos atsiradimą (The Making of Reli*gion), kur įrodo Spencerio ir Tylorio teorijos klaidingumą. Jis įrodo, kad monoteizmas yra ankstyvesnis už politeizmą, ir kad politeizmas yra kilęs iš monoteizmo. Norėdamas įrodyti

aukščiau minėtą dviejų rašytojų teorijos klaidingumą, kad, girdi, pirmieji žmonės buvę labai menkai išlavinto proto ir dėl to negalėję priimti Dievo apreiškimo (kaip Adomas ir Jieva rojuje), Langas savo veikale sumini ištisą eilę antropologiškai seniausių tautelių Australijoje, Andamano salose, Afrikoje (bantusų, sudanų), Žiemių Amerikoje, kurios garbino vienatinį Dievą dar prieš tai, kai susitiko su misijonieriais ir tautų tyrinėtojais. Langas taip pat įrodė, kad, nors tos tautelės gyvena dar visai senoviškai, kaip laukinės, tačiau turi pažymėtinų gabumų savo gyvenimo patogumams įrengti ir apsiginti nuo priešų.

Žymus etnologas Šmidtas (Schmidt) ir kiti panašiai rašo, kad, juo senesnės tautos ir juo daugiau nutolusios nuo kultūros, juo tyresnę turi sąvoką apie vienos Aukščiausios Būtybės — Dievo garbinimą (W. Schmidt, Die Uroffenbarung, München 1913).

2-sis priekaištas. Nors Langas ir Šmidtas ir nemelavo, tačiau negalima tik jais dviem tikėti. Turėjo būti ir daugiau tyrinėtojų, rašiusių apie tikybos pradžią ir kilmę.

Atsakymas. Taip, ne tik Langas ir Šmitdtas tyrinėjo tuos dalykus. Be jų, turime ištisą eilę kitų didžių mokslininkų, kurie tai visa patvirtina arba dar daugiau patyrimų patiekia.

Ištyręs pasaulio tautas ir tauteles, kurios, kaip buvo manoma, neturėjusios nė mažiausios nuovokos apie tikybą, apie Dievą, Roskoffas rašė:

„Iki šio laiko dar neatradau tokios žmonių gimi= nės, kuri neturėtų kokio nors tikėjimo" (Das Re= ligionswesen der rohesten Naturvölker, Leipzig, 178 pusl.).

Leipzigo universiteto profesorius Ratzelis sa= vo veikale (Völkerkunde, 1894 m., pirmojo tomo 37 pusl.) rašo: „Etnografija nežino tautų be ti= kybos".

Žymus etnografas profesorius Pešelis (Pe= schel), daug metų tyrinėjęs tautų gyvenimą, sa= ko: „Drąsiai galima atmesti tvirtinimus, kad esą *atrasta tautelių be tikybos*" (Peschel — Kirchof, Vökerkunde, 1885, 273 pusl.).

M. Miuleris (M. Müller, Ursprung der Reli= gion) rašo: „Dar neatrastas toks žmogus, kuris neturėtų kokių nors tikybinių sąvokų".

Tielė savo veikale (Einleitung in die Reli= gionswissenschaft, 1887, 208 pusl.) rašo: „Visų laikų žmonijos istorija yra tiek susijusi su tikyba, jog kiekvienas istorikas turi tai gerai žinoti ir nė vienas iš jų negali tikybos nepaisyti. Tvirtini= mai, kad esama žmonijos padermių be tikybos, yra tik blogo tyrinėjimo vaisiai".

Profesorius ir Paryžiaus akademijos narys Katrfažas (Quatrefages) savo veikaluose (L' Espèce humaine, Paris, 1877, 335 pusl. ir Les Pygmèes) pabrėžė: „Kaipo etnologijos profeso= riui, man teko tyrinėti visas žmonių rases. Ieš= kojau ateizmo (t. y., netikėjimo į Dievą) že= miausiai ir aukščiausiai stovinčiose tautose, ir

niekur jo neradau, neskaitant atskirų žmonių. Jeigu ateizmas kur ir atsiranda, tai ne kaip na≠tūralus, bet kaip išimtinis dalykas".

Tokių minčių užtinkame ne tik katalikų, bet ir protestonų, ir net liberalų rašytose knygose, kaip antai: Max Müller, Reville, Hellwald, Cas≠pari ir kitų knygose.

3-sis priekaištas. Mes žinome, kad žmogaus protas yra silpnas ir klaidingas. Tad kodėl žmonės negalėjo ir klysti, pripažindami Dievą?

Atsakymas. Nors žmogaus protas ir silpnas, ir dažnai suklysta, tačiau negalima nepripažinti ir tam tikrų didelių jo gabumų. Tai rodo įvairiausi išradimai. Protui įgimta ieškoti tiesos, ir jis ieš≠kodamas ją suranda.

Teisybė, žmogaus protas ne kartą klysta. Bet≠gi tokią klaidą daro arba tik atskiras žmogus, ar≠ba būrys žmonių; bet negali klysti visos žmonijos protas svarbiausiame klausime, susijusiame su jos pačios kasdieniu gyvenimu.

Žmogaus protas kartais klysta, betgi tą klai≠dą tuojau suseka, kai geriau dalyką ištiria. Kar≠tais klysta dėl to, kad nėra tinkamai išlavintas arba neturi atitinkamų priemonių kuriam daly≠kui ištirti. O susekti, kad yra Dievas, nereikia jokio ypatingo išsilavinimo ar kokių kitų prie≠monių: užtenka vien sveiko proto. Atsitinka, kad mus dažnai klaidina mūsų akys, ausys ir kiti pojūčiai. Kaip antai: mums rodosi, kad ne žemė

aplink saulę, bet saulė aplink žemę sukasi. Bet čia yra visai kitas dalykas: čia yra astronomijos mokslo klausimas, kuriam išspręsti reikia turėti kitų aukštųjų mokslų žinių ir įmantrių instrumentų. O Dievui pažinti užtenka vieno instrumento — sveiko proto, kurį beveik kiekvienas žmogus ir turi.

Žmogaus geiduliai kartais gali tiek nugalėti protą, jog žmogaus valia ima laikyti tiesa tai, kas jai išsyk patinka. Bet protas, atsikutėjęs, pradeda paskiau keršyti už tą klaidą, ir anksčiau ar vėliau galime įsitikinti, kad klydome. O klydome ne dėl to, kad mūsų protas būtų netikęs, bet dėl tam tikrų aplinkybių, kurios nieko bendro neturi su žmogaus protu.

Tačiau negalime sutikti, kad *visa* žmonija galėjo klysti, gerbdama tikybą ir Dievą, nes:

1) išvidinį įsitikinimą, kad Dievas yra, užtinkame ne kai kuriose tautose, bet viso pasaulio tautose;

2) tas išvidinis įsitikinimas atsirado žmonėse ne tam tikrą valandą; jis yra tiek senas, kiek sena yra visa žmonija;

3) Dievas yra dvasia. Kaipo tokios, mes negalime pažinti kūno pojūčiais arba tam tikrais prietaisais. Dievą galime tik protu pažinti. O jei viso pasaulio žmonių protai kalba, kad yra Dievas, tad ir turi būti tai tiesa. Jei šiame dalyke klystų viso pasaulio žmonės, klystų ir visokių kitokių dalykų supratime, tada nebūtų galima

atrasti teisybės. O tuo tarpu juk nuolat atrandama ir atrandama.

4) Pagaliau, tą išvidinį įsitikinimą, kad Dievas yra, viso pasaulio žmonėse sukėlė ne kokie nors kūno jausmai arba geidimai. Sąvoka Švenčiausiosios, Teisingiausiosios, Galingiausiosios Būtybės visai nepataikauja kūno geidimams, tad žmogaus jausmai stengtųsi panaikinti net kiekvieną mintį apie Dievą.

Tad, jei tas išvidinis žmogaus įsitikinimas atsirado ne per mūsų pojūčių ar proto klaidą, ir jeigu jis yra priešingas kūno geiduliams ir blogai žmogaus valiai, — aišku, kad turi būti Dievas, kuris už geruosius ir bloguosius darbus teisingai atlygins kiekvienam žmogui. Kiekvienas sveiko proto ir doros širdies žmogus turi pripažinti šią tiesą.

Nors viso pasaulio žmonės ne visuose dalykuose sutinka, bet mes jau patyrėme, kad visos tautos bent viename dalyke tikrai sutinka — būtent, visos tautos tiki, kad Dievas yra. Taigi, Dievas yra neabejotina Būtybė.

4-sis priekaištas. Tikėjimą į Dievą kunigai galėjo žmonėms įkalbėti tokiu pat būdu, kaip ir dabar jie nuolat apie tai kalba.

Atsakymas. Negalima taip manyti, kad pirma atsirado kunigai, o paskiau jie prasimanė sąvoką apie Dievą. O iš kur jiems tai galėjo ateiti į galvą? Taip protaujant, reikėtų tvirtinti, kad

pirma atsirado barzdaskučiai, o paskui tik ėmė žmonėms barzdos želti; pirma atsirado chemikai, o jie paskiau išrado chemines medžiagas; pirma atsirado geležinkelininkai, o tik paskui jie išgal- vojo geležinkelius. Juk, aišku, viskas įvyko prie- šingai: pirma atsirado barzdos ir paskui jau barz- daskučiai; pirma būta cheminės medžiagos ir tik paskiau atsirado jos sudorotojai — chemikai, pirma buvo išrasta garo jėga ir nutiesta geležin- keliai, o po to jau buvo reikalingi geležinkelių tarnautojai. Pirma turėjo būti Dievas, o po to jau atsirado kunigai, tarpininkai tarp Dievo ir žmonių.

5-sis priekaištas. Kiti sako, kad Dievą prasimanę ka- raliai ir kitoki valdovai, norėdami tuo būdu lengviau priversti žmones klausyti jų ir vykdyti įstatymus.

Atsakymas. Tokis priekaištas visai menkas. Argi žmonės norėtų tikėti valdovais ir įstatymų leidėjais (taip pat žmonėmis), jei Dievo buvimo tiesa nebūtų aiški žmonių protui ir sąžinei? Ar- gi galima patikėti, kad viso pasaulio tautų val- dovams ir teisininkams galėjo kartu ateiti galvon tokia pat mintis, jeigu ji nebūtų viso pasaulio žmonėms aiški?

6-sis priekaištas. O kodėl tikėjimo į Dievą negalėjo žmonėse pagimdyti baimė visokių gamtos reiškinių, pra- jovų?

Atsakymas. Jei taip būtų, tai žmonės, paži- nę gamtos jėgas, kai ėmė jas valdyti, visai neti-

kėtų į Dievą, nes jau žino, kas yra griaustinis, žaibas ir t.t. Bet gyvenime yra kaip tik priešingai: juo labiau mokyti žmonės, juo daugiau ištyrė gamtos dėsnius, — juo tvirčiau tiki į Dievą ir į neribotą Jo galią.

Mokslininkai ištyrė įvairių tautų tikėjimą stabmeldybės laikais ir nurodo, kad tos tautos garbino (o stabmeldžiai ir dabar dar tebegarbina) ne tik tuos dievus, kurių bijojo, bet dar daugiau tuos dievus, kuriuos mylėjo ir iš kurių tikėjosi kokių nors malonių.

Šv. Augustinas ir Bakonas iš Verulamo sako, kad baimė greičiau gimdo bedievius, kurie dėl tam tikrų priežasčių norėtų, kad Dievo visai nebūtų.

7-sis priekaištas. Tikėjimą į Dievą pagimdė pirmykščių žmonių tamsumas, nemokslingumas.

Atsakymas. Vadovaujantis istoriniais įrodymais (skaityk: Ch. Pesch, Gott und Götter), sužinoma, kad pirmieji žmonės tikėjo tik į vieną Dievą, o stabmeldybė tik žymiai vėliau atsirado. Pirmieji žmonės tikėjo į vieną Dievą, kaip į viso pasaulio ir visatos Kūrėją, visos gamtos ir visų jos dėsnių (įstatymų) Leidėją. Ir čia jie neklydo. Tik vėlesnieji (stabmeldžiai) klydo dėl to, kad, nepažinę gamtos dėsnių, kiekviename jos reiškinyje arba prajove, kurio negalėjo suprasti, matė kurio nors atskiro dievo veiksmą. Stabmeldžiai neturėjo sąvokos apie vieną Dievą, kuris, sutvė-

ręs visą pasaulį, valdo jį nustatytais savo dėsniais. Taigi, žmonių nemokslingumas (tamsumas, neapsišvietimas) pagimdė ne tikėjimą į Dievą, bet stabmeldybę.

8-sis priekaištas. Kiti dar taip sako: tikėti į Dievą gali tik tamsuoliai arba silpno proto žmonės.

Atsakymas. Kad tokis tvirtinimas yra klaidingas, galima įrodyti tuo, kad visų šimtmečių mokslininkai, net patys žymiausieji mokslo vyrai ir įvairių mokslo šakų tyrinėtojai tikėjo ir tebetiki į Dievą. Plačiau apie tai kalbėsime skirsnyje „Tikrasis mokslas veda prie Dievo".

Matydamas įdomų ir gražų pasaulį ir visą aplinką, žmogus yra tikras, kad turi būti ir to pasaulio Kūrėjas, visatos Leidėjas.

Ilgų amžių bėgyje tam tikri žmonės klaidino kitus ir uoliai stengėsi panaikinti visuomenėje tikėjimą ir padaryti nejautrią sąžinę. Tačiau tokios pastangos buvo ir yra bergždžios. Niekas, niekur ir niekados nepanaikino tikėjimo į Dievą. Žmonija, kaip tikėjusi, taip ir tebetiki į Dievą. O juk niekas nedrįs teigti, kad visa žmonija yra silpno proto! Juk ne tik medžiaginė, bet ir dvasinė žmonijos pažanga tobulėja, kaskart vis daugiau išminties pasireiškia, o žmogaus protas pasižymi vis naujais ir naujais laimėjimais. Tad ar galima manyti, kad žmonija yra silpnaprotė?

2. Moralės dėsniai ir sąžinės balsas

Jei moralės arba doros dėsnius ir sąvoką apie gera ir bloga būtų žmonės nustatę, tai žmonės galėtų juos ir atmainyti. Tačiau tų doros dėsnių ir sąvokos apie gera ir bloga neįstengia atmainyti nei žmonės, nei vietos aplinkybės, nei laikas.

Dar niekas neįstengė blogu laikyti ar vadinti meilę tėvams, dėkingumą geradariams, užuojautą nelaimingiesiems, nekaltai kenčiantiesiems. Taip pat niekas neįkalbės žmonėms, kad žmogžudybė, vagystė, kerštas, persekiojimas silpnesniųjų yra doras, geras, kilnus darbas. Niekas net ir didžiausiomis pastangomis negali pasiekti tai, kad žmonės blogus darbus laikytų gerais arba gerus darbus blogais.

Jei skirtumą tarp gero ir blogo būtų žmonės nustatę, tai žmonės galėtų tą skirtumą ir panaikinti, nes, kas gali leisti kokius nors įstatymus, tas gali juos ir atšaukti, panaikinti. Aiškiau tariant, jei žmonės būtų reikalavę gero, jie galėtų reikalauti ir blogo. Sakysime, jei net visi žmonės nutartų, kad leistina meluoti, Dievą niekinti, ir t.t., tai vis tiek žmonių daugumo išvidinis balsas (sąžinė) tam prieštarautų. Bet visi žmonės negali tokio bendro nutarimo padaryti. Tad, jei žmonės negali minėtų dėsnių atšaukti, panaikinti, tai jie ir negali būti tų dėsnių nustatytojai, leidėjai. O tie dėsniai negalėjo patys savaime atsirasti. Jeigu jie patys neatsirado ir ne

žmonės juos nustatė, tai juos galėjo nustatyti tik Aukščiausioji Būtybė, t. y., Dievas, kaip Aukščiausiasis Tvarkytojas ir Valdovas. Jis tais doros ir gamtos dėsniais valdo visą pasaulį, visus žmones — visatą.

Mūsų sielos balsas, arba sąžinė, mums aiškiai pasako, kad ne visi mūsų darbai yra lygūs. Sąžinė mums pasako, kad už tam tikrus darbus esame girtini, ir dėl to jaučiame džiaugsmą, įvykdę tokius darbus. Ir, priešingai, tam tikrais atvejais sąžinė mums primena, kad įvykdėm blogus darbus, ir tada jaučiame nuliūdimą, nusiminimą, neramumą. Taigi, sąžinė mums nurodo skirtumą tarp gero ir blogo.

Sąžinės balsą girdi kiekvienas žmogus, kai tik pradeda protauti. Vieni tą balsą girdi aiškiau, kiti silpniau. Kas turi labiau išlavintą protą ir kilnesnę širdį, tas aiškiau girdi savo sąžinės kalbą: „Daryk gera, saugokis blogo".

Tas sąžinės balsas nėra koks nuolankaus tarno ar valdinio balsas, tai atrodo tartum kokio įsakinėjančio valdovo balsas. Kartais jis mus įspėja, kitąsyk grasina, o už neklusnumą dažnai net skaudžiai baudžia. Jo nurodymų negalima atmainyti. Už pareigų įvykdymą jis žada atlyginimą, o už pareigų vengimą ar apsileidimą grasina bausme. Jei stengiamės jo balsą numalšinti arba paniekinti, tada jis valandėlei nutyla, bet dažniausiai tik tam, kad paskiau galėtų stipriau prabilti ir prikišti mums blogus darbus. Tačiau

negalima priverst tą balsą visai nutilti. Sąžinė visada peiks bloguosius darbus ir girs geruosius.

Taigi, doros dėsnius ir sąžinę turime ne iš ko kito, bet iš Dievo.

Priekaištai

1-sis priekaištas. Yra žmonių, kurie sako: „Doros dėsnius ir įvairius įstatymus, nuostatus patys žmonės nustatė savo naudai".

Atsakymas. Jei taip būtų, tai žmonės visada leistų tik tokius įstatymus, kurie jiems tik medžiagiškai būtų naudingi. Tada jie galvotų: „Kokia nauda iš senelių, pamišėlių, nepagydomai sužeistųjų? Jiems išlaikyti statomi net labai brangūs namai. Jiems maitinti, gydyti ir aprengti išleidžiama labai daug pinigų. Ar nebūtų geriau išleisti tokius įstatymus, kad visi tokie žmonės būtų leista išžudyti?". Betgi tokių įstatymų žmonija neišleidžia. Kodėl? Todėl, kad žmogaus sąžinė neleidžia taip daryti. Tokiai tvarkai nepritartų net ir tvirtinantieji, kad nesą tokių įstatymų, kurie nepareina nuo žmonių valios.

2-sis priekaištas. Rastos labai senų laikų indėnų ir egiptėnų teisės, rašytos (iškaltos) ant akmeninių lentų. Tos teisės labai žiaurios. Jų vykdymas medžiagiškai buvo visai nenaudingas. O jei tų kraštų gyventojai vykdė jas, tai tik dėl to, kad tikėjo į pomirtinį gyvenimą ir sąžinės atsakomybę už jų neįvykdymą.

Atsakymas. Jei teisės nepaiso dorovės dėsnių, tada įvyksta žmonių sukilimas prieš tokią

jiems daromą skriaudą. Pagaliau, tokios teisės keičiamos anksčiau ar vėliau, pritaikomos gyvenimui ir dorovės įstatymams, kad visuomenė būtų patenkinta. Taigi, be valstybinių teisių, yra ir moralinės (dorovinės) teisės, kurių leidėjas yra Dievas. Jo teisių žmonės turi laikytis ir turi prie jų taikinti net valstybines teises, nors tai kai kuriems asmenims ir nepatinka.

3-sis priekaištas. Kiti sako, kad sąžinės jausmą žmogus galįs įgauti auklėjimo keliu.

Atsakymas. Dar prieš tai, kai tėvai pradeda kūdikiui aiškinti, kas yra bloga ir kas yra gera, kūdikio širdis jau pradeda jausti, kad melas yra blogas dalykas, o teisybės pasisakymas, prisipažinimas yra geras darbas. Lengvai galime tai pastebėti, kada vaikai pameluoja. Matome, kaip vaikas parausta arba išbąlą, arba išsiblaško, arba susigėsta. Vaikas jaučia, kad bloga padaro, ir bijosi bausmės.

Jei pasakysi vaikui, kad negalima vogti ir kad rastą daiktą reikia sugrąžinti savininkui, vaikas tą žinią priima be jokio abejojimo, nes jo protas ir sąžinė taip nurodo. Visai kitaip atsitinka, kai pasakai jam daryti ką nors prieš sąžinės ir širdies jausmą.

4-sis priekaištas. Sakoma, kad sąžinės jausmą galėjo prietarai pagimdyti.

Atsakymas. Kai tenka susidurti su svarbiausiais dorovės dėsniais, visų žmonių sąžinės bal-

sas yra vienodas. O kai dėl prietarų, tai įvairūs žmonės turi skirtingus prietarus.

Prietaringumas mažėja ir net visai nyksta, lavinant žmogaus protą. Dorovės dėsniai ir sąžinė sako, kad dėkingumas yra geras dalykas, o nedėkingumas — blogas. Jei tas jausmas būtų įgytas prietarų keliu, tai mokslas galėtų tą jausmą pakeisti. Tačiau ligi šio laiko niekas nedrįso tai daryti. Tad aišku, kad ne prietarai, bet moralinių dėsnių Leidėjas pagimdė žmogaus sąžinę.

5-sis priekaištas. Nenorintieji pripažinti moralinių dėsnių sako, kad yra laukinių žmonių, kurie neskirią gero nuo blogo.

Atsakymas. Ne taip lengva surasti tokių laukinių žmonių, kurių širdyse moraliniai jausmai menkai pasireiškę. Tie laukiniai, mūsų supratimu, nekultūringi žmonės dažnai gali būti statomi mums pavyzdžiu. Jų tarpe dažnai matome jautresnį dorovės ir gėdos jausmą, negu bet kuriame europietyje.

Tad nenuostabu, kad dar prieš krikščionybės laikus stabmeldžiai jau pažinojo Aukščiausiąjį Teisių Davėją, vadovaudamiesi sąžinės balsu.

Štai, ką sako Ciceronas (De Legibus, II, 4, 8): „Visi tikrieji pasaulio išminčiai buvo įsitikinę, kad moralines teises ne žmonės prasimanė, bet jos yra amžinos, viešpatauja šiame pasaulyje, leisdamos įsakymus ir draudimus. Jų pradžia eina iš Dievo, Kuris duoda visiems atitinkamus įsakymus".

3. Žemės augmenys ir gyvūnai

Visoki šioje žemėje esantieji augmenys ir gy*vūnai savaime rodo, kad būtinai turi būti Die*vas, gyvybės Leidėjas.

Mokslas mums sako, kad gyvybė šioje že*mėje ne visada buvo, ji turėjo savo pradžią. Že*mė, saulė, žvaigždės ir iš viso pasaulis buvo ka*daise begalinis degančios medžiagos kiekis. Tai*gi, negalimas daiktas, kad tada galėjo būti kokia nors gyvybė. Dėl to giliausiuose žemės sluoks*niuose negalima rasti nė mažiausio gyvybės ženklo.

Iš kur gyvybė atsirado žemėje? Žmonės, kurie nenori to pripažinti Dievui, sugalvojo sa*vaiminio gimimo (savigimos) teoriją. Pasak juos, gyvybė atsiradusi iš negyvosios medžiagos. Betgi su tokia nuomone negali sutikti nei svei*kas protas, nei mokslas. Niekas negali kitam duoti tai, ko jis pats neturi. Kaip gi negyvoji medžiaga galėjo suteikti gyvybę augalams, jei pati gyvybės neturėjo? Mūsų protas negali pri*pažinti tokio galimumo.

Mokslo patyrimai mums sako, kad organinių (gyvųjų) daiktų sudėtis yra visai kitokia, negu neorganinių (negyvųjų); negyvoji medžiaga turi visai skirtingus savumus, negu medžiaga gy*vuose daiktuose (kūnuose). Dėl to visai neįma*noma, kad iš negyvųjų kūnų (daiktų) galėtų iš*sirutuloti gyvieji.

Negyvoji medžiaga mėgsta ramybę, ji savaime nekinta (nepasidaro kitokia, kaip yra). Tai galime patirti chemijos bandymuose, kur panašios cheminės sudėties junginiai jungiasi, sutampa ir paskiau liekasi tokie pat, nekitėdami. Visai priešingą veiksmą matome organiniuose kūnuose.

Gyvųjų kūnų medžiaga nuolat traukia į save šilimą. Negyvųjų kūnų medžiaga neturi tokios ypatybės. Tad matome, kad medžiaga gyvuose kūnuose visai kitaip veikia, negu negyvuose. Tai rodo didelį skirtingumą.

Medžiaga gyvuose kūnuose ir visose jų dalyse turi vieną tikslą — tarnauja gyvojo kūno gerovei, jo gyvybei išlaikyti. To mes nepastebime negyvuose kūnuose, kur visos dalelės yra vienodos. Gyvuose kūnuose visos dalelės jungiasi ir, vienai kūno daliai netekus gyvybės, jos dalelės pradeda pūti, skaidytis (skirstytis į smulkias dalelytes), nykti. Gyvieji kūnai auga, juda, minta — jie gyvena. Negyvieji kūnai (kaip antai, akmenys, mineralai) to nedaro — jie yra mirę, negyvi.

Remdamiesi šiomis žiniomis ir daugybe kitokių įrodymų, visi žymiausi gamtos tyrinėtojai pripažįsta, kad gyvas daiktas gali gimti tik iš gyvojo. Didelis gamtos žinovas, Berlyno universiteto profesorius R. Virchovas (R. Virchow) pasakė suvažiavusiems Miunchene gamtininkams (1877 m.): „Mokslas nežino nė vieno atsitikimo, kad būtų galima įrodyti savigimos galimumą“.

Mokslininkai labai daug kartų bandė gyvąją medžiagą įlieti į negyvąją, bet jiems nepavykdavo sulaukti laukiamųjų pasėkų. Sutaisė grūdą ir kiaušinį iš tokių pat ir tiek cheminių dalelių, kiek jų yra tuose natūraliuose kūnuose; bet pasėtas dirbtinis grūdas neišaugino jokio augalo, o perėtas dirbtinis kiaušinis neišleido jokio gyvūno.

Matome, kad be medžiaginių dalelių kuriame nors gyvame kūne turi būti ir gyvybė, arba gyvybės jėga, kurią negyvajam daiktui gali tik pats Dievas suteikti.

Žymiausias mokslininkas bakteriologas Pasteras (Pasteur, miręs 1895 m.) aiškiausiai įrodė, kad tiktai gyvybė gali duoti gyvybę. Dėl to nuo to laiko niekas iš mokslininkų nebando gauti gyvybę iš negyvosios medžiagos, nes tai yra neįmanoma. Tai pat patvirtino ir Virchovas tarptautiniame mokslo kongrese 1897 m.

Materialistas Hekelis (Haeckel), buvęs Jenos profesorius, nesutiko su tuo dėl to, kad, pritardamas tokiai pažiūrai, turėtų pripažinti Dievo buvimą, o jis to kaip materialistas nenorėjo pripažinti. Tada visi žymiausieji gamtininkai pareiškė, kad gyvybės išsirutulojimas iš negyvosios medžiagos būtų dar didesnis stebuklas, kuris jam tektų pripažinti, negu faktas, kad yra Dievas. Iš nieko niekas negali pasidaryti. Taip ir gamtoje negali atsirasti gyvybė ten, kur jos nebuvo.

Betgi, nežiūrint to, materialistai sako, kad prieš daugelį milijonų metų oras ir medžiaga galėję būti ne tokie, kaip šiandien, ir dėl to gyvybė galėjusi atsirasti iš negyvosios medžiagos.

Mokslininkai įrodė, kad gamtos dėsniai, apskritai imant, nesikeičia ir kad prieš milijonus metų gyvybės juo labiau negalėjo būti, nes visa medžiaga buvo ugniniai atomai (smulkiausios dalelytės). Kalbėdami apie kitokią medžiagą, materialistai savo nuomonių nieku neparemia ir neturi jokių įrodymų; todėl jų nuomonės yra tik išsvajotos.

Šiandien galima šilimą, šaltį ar oro slėgimą sumažinti ar padidinti. Ir visokius panašius bandymus mokslininkai darė, tik jokiu būdu negalėjo gyvybės pradėti negyvajame kūne. Matome, kad, kintant aplinkai, kurioje yra negyvoji medžiaga, negalima sukurti jokios gyvybės. Priešingai, moksliški bandymai parodė, kad elektros, šviesos arba oro slėgimo padidėjimas prisidėtų prie gyvūnėlių sunaikinimo, bet ne prie jų ugdymo.

Kiti materialistai sako, kad gyvūnėliai galėję iš kitų planetų nukristi ant mūsų žemės. Taip 1871 metais tvirtino Kelvinas, aiškindamas, kad gyvūnėliai nukrito su meteorais, t. y., su kokios nors sudužusios planetos gabalais.

Kad taip negalėjo atsitikti, kiekvienas gali lengvai suprasti. Meteorai neapsakomai greitai krinta. Tokiu greičiu krisdamas į žemę, meteo-

ras virsta beveik žarija; tad jei tuomet ir būtų koks gyvūnėlis ant meteoro, be abejo, jis su-spirgėtų.

Lėktuvais skraidantieji patyrė, kad, juo aukš-čiau, juo šalčiau. Aukštųjų kalnų viršūnės vi-sada yra lediniuotos. Stratosferoje (keliolikos kilometrų aukštyje) dar šalčiau. Jei taip šalta arti žemės, tai ką jau bekalbėti apie erdves tarp planetų, kur meteorai švaistosi? Labai didelis šaltis, taip kaip ir ugnis, naikina gyvybę. Tad ir Kelvino nuomonė neišlaiko kritikos. Bet ir jis pats galų gale pripažino; mokslo tyrinėjimai apie gyvybės atsiradimą žemėje verčia žmogų įsiti-kinti, kad yra Dievas, iš kurio atėjo pirmoji gyvybė.

Yra dar viena nuomonė: gyvūnėliai dulkių pavidalu galėjo ant žemės patekti iš planetų. Taip manė ir šią savo nuomonę skelbė Svantė Arrhenijus. Bet ir ši pažiūra, kaip ir kitos, neiš-laiko kritikos dėl aukščiau minėtų priežasčių. Be to, saulės spinduliai erdvėje turi tokią jėgą, kuri ne gaivina, bet sunaikina bet kokį gyvūną. Dėl tos priežasties, jei kokie gyvūnai ir nukristų ant žemės, tai jau būtų negyvi.

Bet, pagaliau, iš kur būtų gyvybė atsiradusi tose planetose? Juk ir jos kadaise buvo degą kamuoliai?

Iš to viso prieiname išvadą: jei gyvybė ant žemės negalėjo atsirasti iš negyvosios medžiagos ir negalėjo jokiu būdu nukristi nuo kitos plane-

tos, tai turime pripažinti, kad ji pradžią gavo iš Dievo.

Taigi, augmenys ir visoki gyvūnai ant žemės rodo, kad yra Galingas Dievas.

Priekaištai

1-sis priekaištas. Kiekvienas augalas yra niekas kitas, kaip tik lipdinys iš gražiai sutvarkytų medžiagos dalelių, kurios, fiziškai ir chemiškai veikdamos kita kitą, gimdo gyvybę.

Atsakymas. Jei medžiagos dalelės, neturinčios proto, su tam tikrų fizinių ir cheminių jėgų pagalba galėtų pačios savyje pagimdyti gyvybę, tai protingasis žmogus, kuris gana gerai žino chemišką kiekvienos augalo dalelės sudėtį ir tų dalelių santvarką, juo labiau galėtų chemijos dirbtuvėje iš negyvosios medžiagos pagaminti gyvybės ląstelę (klėtkelę), kuri turėtų jėgos gyventi, augti ir judėti. Tačiau, nežiūrint darytų ligi šiol bandymų, nė vienas gabiausiasis chemikas tokio stebuklo dar nepadarė.

2-sis priekaištas. Vanduo yra negyvoji medžiaga. Tai dėl ko jame atsiranda tūkstančiai gyvūnėlių, kurį laiką palaikius jį uždengtame stikle?

Atsakymas. Iš tikro, jei pabandysime, įsitikrinsime, kad taip įvyks. Bet kodėl? Dėl tos priežasties, kad šulinio, upės ar ežero vandenyje jau yra tų gyvūnėlių. Bet, jei mes aklinai uždengsime virintą vandenį, patirsime, kad jokių

gyvūnėlių neatsiras. Tai savo bandymais įrodė garsus prancūzų bakteriologas Pasteras. Virindami vandenį, sunaikiname visus esančius vandeny gyvūnėlius, o iš negyvosios medžiagos neatsiras jokių gyvūnėlių, nes gyvas tik iš gyvo gali gimti. Viešpaties Kūrėjo galios dėka, pirmiausia atsiranda gyvybės narvelis (celė, akutė), iš kurios išauga tam tikras augmuo ar gyvūnėlis.

Kas manytų, kad švelnios sudėties nors ir mažiausia gėlelė galėjo atsirasti pati savaime, per savo smulkių narvelių judėjimą, tas turėtų pripažinti taip pat, kad laivas ar lėktuvas irgi pats savaime atsirado, visokiai medžiagai ir įvairioms dalelėms savaime besitvarkant. Bet su tuo, žinoma, niekas nesutiks.

3-sis priekaištas. Tiek žvėrys, tiek žmonės juda ir vykdo įvairias savo pareigas, kaip ir kiekviena bedvasė mašina, kuri savo jėgą įgauna iš bedvasės medžiagos.

Atsakymas. Tokia kalba tik juokus krečia iš žmogaus proto. Juk kiekvienas gali lengvai suprasti, kad mašinos judėjimas ir veikimas tai toli gražu ne tas pat, kas minėtųjų gyvųjų padarų judėjimas ir gyvenimas. Juk mašina neturi gyvybės, nors ir juda. Gyvuliai mato, jaučia, girdi, o argi galima tą pat pasakyti apie bet kurią mašiną? Iš to aišku, kad judėjimas tai dar toli gražu ne gyvybė, arba gyvuliai ir žmogus tai nėra tas pat, kas yra bedvasė mašina. Kalba

žmogus ir kalba gramofonas (patefonas, viktrola). Gramofono plokštelė tai tik mašinos pagautas žmogaus kalbos aidas. Turintis gyvybę ir protą žmogus gramofoną išrado, pirma turėjo ką nors pasakyti ar padainuoti, o mašina po to pakartoja. Gramofonas dar niekad pats, be gaidų ir neįdainuotas, nieko nesudainavo. Dar nebuvo tokio atsitikimo, kad automobilis, nors ir turi keturias akis žiburių (lempų) pavidalu, sugebėtų pats valdytis arba keliu važiuoti ir kryžkelėse pasisukti į kitą kelią. Kodėl? Todėl, kad bedvasė medžiaga negali atlikti tos paskirties, kurią atlieka gyvieji padarai.

Iš to aiškiai matyti, kad bedvasė mašina ir gyvybę turintis padaras yra du skirtingi dalykai. Taip pat matyti, kad medžiaga jokiu būdu negali pagimdyti gyvybę, kuri ateina iš paties Dievo.

4. Matomoji pasaulio santvarka ir tikslingumas

Jei lėktuvu skrajojančiam žmogui tektų kur toli negyvenamoje saloje nusileisti ir rasti gražią iš marmuro nukaltą statulą su parašu ant jos, be abejonės, jis suprastų, kad čia būta žmogaus, kuris tą statulą nukalė arba atvežė ir minėtą parašą iškalė. Niekas ir nepamanytų, kad tokia statula galėjo pati savaime pasidaryti ir parašas pats išdygti. Statula ir parašas verčia manyti, kad tik labai gabus žmogus galėjo tokį kūrinį sukurti ir ten pastatyti.

Jei tas lakūnas dėl gazolino trūkumo negalėtų parskristi namo, o dėl maisto stokos turėtų badu mirti, ir jei po kelerių metų bangos išneštų ton salon kokį žmogų iš nuskendusio laivo, tai šis ateivis, radęs lėktuvą, o tokio daikto niekad dar nematęs, būtinai pasiklaustų save: kas čia per mašina? arba kas čia per daiktas? Apžiūrėjęs lėktuvą ir jo dalis, jis tuojau nuspręstų, kad tas žmogus, kuris tokį daiktą sugalvojo ir padirbo, turėjo būti ne tik labai protingas, sumanus, bet ir turintis laisvą valią, nes statybai parinko, panaudojo ir sutvarkė tokią medžiagą, kokia jam atrodė tinkamiausia, geriausia ir tiksliausiai vedė prie tikslo.

Ir mes turėsime prieiti tokią išvadą, mąstydami ir žiūrėdami į visą aplinką, kas pasauly darosi Visur pastebėsime kuo gražiausią tvarką ir kuo aiškiausią tikslingumą. Nerasime nė vieno daikto, kuris tik pats sau būtų; viskas čia sutvarkyta taip, kad vienas daiktas reikalingas kitam. Milijonai čia esančių daiktų yra tartum vieno didelio sutvarkyto daikto nariai.

Tokios nuomonės yra visi žmonės: filosofai, gamtininkai, chemikai, bakteriologai ir taip pat bemoksliai — visi jie vienodai mąsto.

Jei valstybėje ir šeimoje būtinai reikalinga tvarka ir dargi tikslinga santvarka, tai juo labiau tai reikalinga pasauliui. Tai visa sukurti ir tvarkyti gali ne kas kitas, kaip tik pats to viso Kūrėjas, Dievas.

Tik atkreipkime savo dėmesį nors į kelis šio pasaulio santvarkos reiškinius ir įsitikinsime, kaip viskas gražiai ir tikslingai sutvarkyta.

Pagalvokime apie tvarką, kuri viešpatauja žvaigždynuose, kur yra planetos, milijardai žvaigždžių ir kitoki žmonėms žinomi ir nežinomi pasauliai. Tų visų dangaus kūnų įvairumas ir beribis skaičius negalima ne tik aprašyti, bet ir įsivaizduoti.

Mūsų žemės rutulio plotas turi 9.282.000 ketvirtuotų (kvadratinių) angliškų mylių. Einant kasdien po 9 mylias, būtų galima pėsčiom aplink žemę apeiti per 3 metus. Taigi, mūsų žemė nemaža, bet, palyginus su dangaus milžinais, ji atrodo visai mažutė, tartum sviediniukas skrajoja aplink saulę, kartu sukdamasis lyg ratas aplink savo ašį.

Saulė yra beveik pusantro milijono kartų didesnė už mūsų žemę. Bet ir ji, palyginus su kitais dangaus milžinais, visai mažutė atrodo. Saulė nuo mūsų žemės yra nutolusi daugiau kaip per 20 milijonų mylių. Jei būtų galima greituoju traukiniu nuvažiuoti į saulę, važiuojant 50 anglų mylių per valandą, reikėtų net 350 metų. Nors saulė yra taip toli, tačiau žemei pakanka jos šviesos ir šilimos. Pavasarį ji tirpina sniegą ir ledą, sukelia garus, sudaro debesis, vėjais ir audromis judina orą, leidžia lietų iš aukštybės. Saulei veikiant dygsta sėklos, grūdai, auga žolės ir medžiai, žydi ir noksta visoki vaisiai. Be saulės

negalėtų gyventi nė vienas gyvas padaras, be jos veikimo visur tik mirtis viešpatautų.

Saulė—tai milžiniškas ugnies rutulys, ji skleidžia šviesą ir šilimą į visas puses, betgi apšviečia tik tą žemės pusę, kuri į ją atsukta. Kai mūsų žemės pusė nusisuka nuo saulės, pasidaro naktis; kai ji pradeda kreiptis į saulę, pasidaro šviesu. Mums rodosi, kad saulė pas mus atlipa; tuo tarpu mūsų žemės pusė atsisuka į saulę, nors mes to sukimosi nejaučiame. Nors sukamės apie 2 mylias per minutę, tačiau, kol žemė apsisuka aplink saulę, išeina 365 dienos, nes žemė keliauja pailgo rato keliu. Žiūrint, kurioje savo kelio vietoje žemė atsiduria, pasidaro ir atitinkama oro atmaina: kartais šilčiau, kartais šalčiau. Čia aušta pavasaris, po to ateina vasara, po vasaros ruduo ir paskiau žiema. Taip įvyksta dėl to, kad žemė, keliaudama aplink saulę, įvairiai atsikreipia į saulę. Dėl to saulės spinduliai krinta į mūsų žemę kartais stačiai, kartais įžambiai (pakrypai). Saulės spinduliai geriausiai šildo tada, kai krinta stačiai į žemę. Rytą ir vakarą šildo nedaug, o vidudienį gerokai kaitina, kai saulė būna tiesiai viršum mūsų galvos. Žemės kelionė labai tolima. Per vienerius metus ji savo keliu nueina daugiau kaip 125 milijonus mylių. Dėl to ir metų dalys iš lėto eina, tęsiasi net po kelis mėnesius.

Arčiausias žemės kaimynas yra mėnulis — puikiausias žiburys nakties metu. Bet ir jis yra

nuo žemės nutolęs net per 50 tūkstančių mylių. Mėnulis neturi savo šviesos, jis ją gauna iš saulės. Saulės spinduliai tik į mėnulį atsimušdami šviečia mums naktį. Juo tamsesnė naktis, juo šviesesnis mėnulis. Dieną jo visai nematyti, nes jis nyksta saulės šviesoje. Mėnulis sukasi aplink žemę ir drauge su žeme aplink saulę.

Visa dangaus beribė gelmė pilna žvaigždžių, kurių negalima suskaičiuoti; vien tik paukščių kelyje suskaičiuota apie 18 milijonų. Maža žvaigždžių sukasi aplink saulę ir neturi savo šviesos, kaip mūsų žemė ir mėnulis. Kitos visos žvaigždės, kaip ir mūsų saulė, turi savo šviesą. Erdvė, kurioje be paliovos sukasi ir švaistosi įvairiausi dangaus kūnai, yra neįsivaizduojamai didelė... Kad tolimiausios žvaigždės šviesa galėtų pasiekti mūsų žemę, turėtų praeiti milijonai metų, nors šviesos spindulys bėga greitumu 40 tūkstančių mylių (300 tūkst. kilometrų) per sekundę. Milijonai žvaigždžių, saulių, mėnulių skrajoja įvairiausiais būdais ir skirtingais greičiais, betgi skrajoja pagal nustatytas jiems taisykles ir nustatytais jiems keliais, vieni kitų nekliudydami. Dangaus erdvėje pasireiškia nepaprasta, darna tvarka. Ta visata panaši į nepasakomai milžinišką laikrodį, kuriame yra tiek daug milijonų ratukų, kiek milijonų skraiduolių yra dangaus erdvėje. Tas laikrodis rodo žemės gyventojams ne tik valandas ir dienas, bet ir metų dalis ir dargi tokiu tikslumu, jog niekad

nesiskubina ir nesivėluoja. To mekanizmo nereikia užsukti, tačiau jis vis eina ir nesustoja...

Kokia iš to išvada? Štai kokia. Jei reikalingas nepaprastai gabus mekanikas padirbti astronominiam laikrodžiui, kuris, eidamas pagal saulę, rodo valandas, minutes ir sekundas ir kuris pats save patikrina, esant įvairiausioms oro atmainoms, tai kokio gabumo ir galios reikia beribės erdvės skraiduoliams tvarkyti? Genialiausias žmogaus protas čia pasirodo bejėgis. Beveik nėra tos dienos, kad nesudužtų traukiniai, nors juos prižiūri žmogaus protas ir akys. Tad kokio proto reikia nuo sudužimo apsaugoti milijonams be paliovos skrajojančių žvaigždžių ir tolimiausių saulių, aplink kurias sukasi ištisi pasauliai? Juo didesnis ir juo sudėtingesnis (komplikuotas) yra mekanizmas, juo ryškiau rodo savo sumanytojo-sudarytojo didybę ir proto galią. Taigi, nepalyginamai milžiniško visatos mekanizmo sudarytojas ir valdytojas, Dievas, turi aukščiausią išmintį, protą ir galią.

Žemės santvarka ir tikslingumas

Iš pirmo žvilgsnio mums atrodo, kad ant žemės visur matyti netvarka. Atrodo, tartum kiekvienas daiktas yra vien tik sau. Bet, nors valandą pamąsčius, bus lengva suprasti: viskas mūsų žemėje gražiausiai sutvarkyta su tokia paskirtimi, kad tarnautų gyvybei. Žmogus negali apsieiti be žvėrių, gyvulių, augmenų. Augmenys

negali augti be mineralų, be trąšų. Nuo žemės plutos sudėties pareina atmosfera, oras. Nuo at⸗mosferos ir oro pareina augmenų, paukščių, gy⸗vulių, žmogaus gyvybė ir augimas. Pakitėjus medžiagai, iš kurios žemė sudaryta, ir pakitėjus visam pobūdžiui ant žemės, tuojau pakitėtų at⸗mosfera, oras. O kitokioje atmosferoje ir ore nei dabartiniai augmenys, nei paukščiai, nei gy⸗vuliai, nei pats žmogus negalėtų gyventi. Visa jų sudėtis turėtų pakitėti. Dėl to reikalingiausi mums negyvieji (neorganiniai) gaivalai (elemen⸗tai), kaip antai: saulė, mėnulis, žemė, vanduo, oras, sutverti tokiu būdu, kokis tinkamiausias ir reikalingiausias ant žemės gyvybei išlaikyti.

Gyvybei ant žemės išlaikyti būtinai reika⸗linga saulė. Be saulės neturėtume pakankamai nei šviesos, nei šilimos, nei tinkamo vandens, nei atmosferinių atmainų, nei lietaus, nei upių; o ne⸗turint to viso, nebūtų gyvybės ant žemės, nes viskas turėtų išnykti.

Kad saulė galėtų atitinkamai veikti, žemė nuo jos atitolinta tiek, kad šviesos ir šilimos nebūtų nei per daug, nei per maža. Keliaudama neribo⸗toje erdvėje aplink saulę, žemė apeina beveik ly⸗gų ratą, nes, jei per daug nutoltų nuo saulės, dėl to įvyktų per didelės atmainos tiek šilimoje, tiek ir šviesoje, ir tai kenktų bet kokiai gyvybei ant žemės. Tačiau tam tikra oro atmaina reika⸗linga ant žemės gyvenančių augmenų, paukščių, gyvulių ir žmonių gyvybei; dėl to žemės rutu⸗

lio ašis palenkta į saulę apie $23^1/_2$ laipsnio, o tas pakrypimas sudaro keturias metų dalis, būtent: žiemą, pavasarį, vasarą ir rudenį.

Žiūrint į saulės spindulius, atrodo, kad jie visi yra vienodi. Tačiau mokslo patyrimai susekė juose skirtumų. Vieni saulės spinduliai šviečia, kiti šildo, o dar kiti vėl chemiškai veikia. Pa-vasarį, kada sėklos dygsta, reikalingi šviesos ir chemiškai veikiantieji spinduliai. Vasarą, kada augmenys auga, be šių dviejų rūšių, reikalingi ir šildantieji spinduliai. Rudenį, kada augme-nys noksta, reikalingesni šildantieji spinduliai. Keliaudama aplink saulę, žemė kartu sukasi ir aplink savo ašį.

Visokiai gyvybei išlaikyti ant žemės labai reikalingas mėnulis. Jis daro didelę įtaką žemei. Keliaudamas aplink mūsų žemę, tartum magnetas geležį, jis traukia prie savęs vandenynų ir jūrų vandenį. Žemė, lyg suprasdama tą labai naudin-gą jo veikimą ir sukdamasi aplink savo ašį, kas-nakt duoda jam progą vandenynų ir jūrų vande-nis gerokai sujudinti. Ir kam tai visa reikalinga? Jei vanduo jūrose ir vandenynuose nejudėtų, tai milijardai visokių ten esančių gyvūnų turėtų žūti, vanduo sugestų ir įvairūs jūrų augalai pradėtų pūti. Tada jūros ir vandenynai, užuot gaivinę viską ant žemės, pašvinkusiu oru viską išnaikin-tų. Nors ir dabar daug visokių augmenų ir gy-vūnų žūna vandenyse, bet mėnulio veikimo su-judinti vandenys pūnančias dalis išblaško ir išne-

šioja po vandenynus; dėl to vandens gyvūnai lieka apsaugoti nuo apsinuodijimo.

Mūsų žemė yra tikra gyvybės motina. Jos paviršius yra tartum krūtys, turinčios peno vi= siems, kas tik ant jos gyvena. Pravartu susido= mėti chemiška mūsų žemės sudėtimi: žemė, lyg žinodama, pakankamai pagamino savo gyven= tojams tokio maisto, kokio ir kam reikia. Štai, ką sako mokslininkas S. Herstmaris: „Avižos be titnaginių akmenėlių atrodytų išblyškusios, lyg džiova sergantis kūdikis; be kalkių joms rei= kėtų baigti savo gyvenimą, vos antrajam lape= liui pasirodžius; be potašo bei sodos neišaugtų nei ligi trijų colių, būtų silpnos ir linktų žemėn; be fosforo neturėtų grūdų; be geležies nelygiai augtų. Ir, štai, net menkiausia žemė turi savy tas visas avižoms reikalingo maisto dalis".

Tad ir tenka stebėtis, kaip Viešpats sutvar= kė tą visą žemės paviršių. Juk žemė neturi nei proto, nei gyvybės, o vis dėlto patenkina visus žolelės reikalus geriau, negu tai galėtų atlikti aukščiausius mokslus išėjęs ūkininkas. Moksli= ninkas Lybigas (Liebig) savo knygoje (Chemi= sche Briefe) sako: „Visoje chemijoje nėra tokių reiškinių, kurie taip stebintų aukštai išmokslintą žmogaus protą, kaip ariamoji mūsų žemelė, turint minty visokius augmenis". Lietaus vanduo, koš= damasis pro žemę, neturi tos ypatybės, kokią turi kitoks vanduo, turintis savy visokių mine= ralinių tirpinių. Lietaus vanduo netirpina, o pa=

prastas vanduo tirpina mineralines daleles, esančias žemėje. Sugerdama paprastą vandenį, žemė ne tik pati chemiškai atsimaino, bet ir įtraukia į save visas tame vandenyje esančias augmenims misti reikalingas daleles. Tų mineralinių dalelių neturinčio vandens žemė nesuvartoja; toks vanduo dingsta žemėje, kad, ten būdamas, vėl chemiškai atsimainytų. Štai, koki stebuklingi chemiški veiksmai vyksta mūsų žemelėje. Kiekvienas veiksmas turi aiškiausią tikslą.

Trys ketvirtys mūsų žemės yra vandens apsemtos. Žemė taip sutvarkyta taip pat su tikslu. Betyrinėdami tokios tvarkos priežastį, lengvai suprasime didžiausią išmintį To, kuris tai visa tokiu, o ne kitokiu būdu sutvarkė. Jei būtų mažiau ežerų, upių, jūrų, vandenynų, saulė negalėtų garais paversti tiek vandens, kiek reikia žemei debesų, kurie sudaro reikalingą paunksnį žemei, kad saulė jos per daug nedegintų, ir nebebūtų pakankamai lietaus, be kurio žemė visai išdžiūtų ir virstų dykumomis. Visoki augmenys sunyktų, ir su žemės rutuliu atsitiktų tas pat, kas ir su mėnuliu, kur nei vandens, nei jokios gyvybės nėra. Gyvybei išlaikyti ant mūsų žemės būtinai reikalingas vanduo. Jis maitina visokius gyvius, tiekdamas jiems įvairių mineralinių dalelių. Vanduo yra svarbiausioji kiekvieno organizmo dalis ir maistas. Ore esantis vanduo, kaip garas, pro esančias lapuose skylutes patenka į augmenį ir maitina jį net ir tada, kai jis iš sausos

žemės neiščiulpia sau reikalingo maisto ir drėgmės. Vanduo švelnina ir palaiko ore pusiausvyrą, su vėjų pagalba nešdamas šilimos iš šiltųjų į šaltesnius kraštus. Sniego pavidalu krisdamas ant žemės, vanduo uždengia ją lyg puikiausia antklode ir tuo būdu apsaugoja nuo nušalimo visokias žemėje esančias šaknis ir šakneles. Iš patyrimų žinome, kad iš šalčio visi daiktai kiek sumažėja, susitraukia ir darosi šiek tiek sunkesni; iš šilimos jie kiek ištysta, lyg pabrinksta ir šiek tiek padidėja. Vanduo turi ypatingą galią. Jis tirščiausias, taigi ir sunkiausias būna tada, kai turi 4 laipsnius šilimos; juo daugiau jis šąla, juo lengvesnis darosi; turėdamas 0 laipsnių šalčio, vanduo pradeda virsti ledu. Kaipo lengvesnis už vandenį, ledas, užuot skendęs, kyla aukštyn. Jei vanduo neturėtų šios ypatybės ir šaldamas skęstų, tada vanduo ežeruose ir upėse įšaltų ligi dugno, ir dėl to būtų tokios pasėkos, kad kartu sušaltų ir visi vandens gyvūnai ir augmenys. Ligi dugno įšalusių vandens gelmių saulė jokiu būdu negalėtų atšildyti. Dabar gi, neduodamas vandeniui sušalti, ledas laiko jame tiek šilimos, kiek jos reikia visiems ten esantiems gyviesiems padarams. Na, argi galėtų tokie reikalingi gamtos dėsniai patys savaime atsirasti be jokio tikslo, be protingiausios ir išmintingiausios Dievo Apvaizdos?

Gyvybei išlaikyti ant žemės reikalingas ir oras. Orą sudaro deguonis, azotas ir maža anglia-

rūgšties dalelė. Šių sudėtinių oro dalelių yra tiek, kiek jų reikia ant žemės gyvenantiems augme=nims ir gyvūnams. Tinkamiausias kvėpavimui yra deguonis; bet jis yra per gaižus (perdaug aštrus), galėtų visą organizmą sudeginti, dėl to jo deginamąją jėgą švelnina azotas. Sujungus (sumaišius) deguonį su azotu, pasidarytų nuodai, bet chemiškai jie sunkiai jungiasi, dėl to iš jų pasidaro neperdaug gaižus organizmams jungi=nys, iš kurio kiekvienas gyvis imasi sau tiek ir tokių dalių, kokių ir kiek jam reikia. Žmonės ir gyvuliai kvėpuodami daugiausia suvartoja de=guonies, o iškvėpdami išleidžia iš savęs sugedu=sią angliarūgštį. Jei nebūtų žolių, medžių ir ki=tokių augmenų, visa mūsų atmosfera prisipildytų tų sudegusių angliarūgšties dujų, kurios išnuo=dytų mus, ir dėl to turėtume mirti. Tad augme=nys ir išgelbsti mus: jie įtraukia į save anglia=rūgštį ir paskleidžia mums deguonį, kuris jiems, matyti, nereikalingas.

Mūsų žemė turi orą, o kiti dangaus kūnai ne=turi jo. Kodėl? Todėl, kad oras mums reikalin=gas, ir dėl to žemė jo turi. Gal kitiems dangaus skraiduoliams jis nereikalingas. Argi čia nema=tomas tikslingumas?

Iš to, ką mes čia ligi šiol svarstėme, aišku, kad pirmiausia buvo reikalinga negyvoji (neorgani=nė) medžiaga, iš kurios visa visata ir mūsų žemė sudaryta. Visi negyvieji, arba neorganiniai kū=nai, kaip supratome, buvo reikalingi dėl to, kad

be jų negalėtų atsirasti, o atsiradę negalėtų gy-venti visoki augmenys, judantieji gyviai, žmonės. Mūsų žemė yra tartum koks gėrybių sandėlis, iš kurio kiekvienas gyvas padaras imasi sau rei-kalingo maisto. Tą pat ir paleontologijos moks-las įrodo, kad žmogus tik tada atsirado, kai jau buvo augalų, paukščių, gyvulių, žuvų. Negyvoji medžiaga, esanti žemėje, augalai ir organiniai gyvūnai galėjo būti be žmogaus, bet žmogus be jų negali apsieiti. Tokia tvarka ir visų daiktų ir gyvių tarpusavio priklausomybė rodo mums, kad iš anksto buvo sudarytas tikslus ir išmintin-gas planas. Tai visa mus ir įtikina, kad šis pa-saulis negalėjo pats savaime susitvarkyti, kaip netikintieji tvirtina, bet būtinai turėjo būti koks nors išmintingas ir galingas visatos sumanytojas, Kūrėjas ir Tvarkytojas, kurį visa žmonija Dievu vadina.

Gyvybės santvarka

Visi organiniai kūnai, tai yra: augalai, vabalai, paukščiai, gyvuliai ir žmonės, labai nuostabiai ir išmintingai sutverti. Jie sudaryti ne iš milijonų, bet iš milijardų įvairiausių dalelių, atskirų narve-lių, iš kurių kiekvienas turi savo paskirtį arba tikslą, būtent: padėt visam kūnui bei organiz-mui išlaikyti savo gyvybę ir net visos padermės gyvybę per ištisus amžius.

Visi esame matę įvairių muzikos prietaisų (instrumentų). Matėme ir vargonus. Dėl to ir sa-

kome: juo daugiau atskirų dalelių turi bet kuris muzikos prietaisas, juo gabesnis buvo jo išradėjas. Dirbdamas kokį garsinį prietaisą, išradėjas turi pasiskirti sau kokį tikslą. Norėdamas tą tikslą pasiekti, jis būtinai turi visas prietaiso dalis taip sutvarkyti ir sudėti, kad visos tos dalelės ir kiekviena iš jų atskirai prisidėtų prie paskirties įvykdymo. Iš anksto nepasistačius sau tokio tikslo, nebūtų galima tokio muzikos prietaiso padirbti.

Kaip visoki muzikos prietaisai negalėtų patys be žmogaus susidėti ir susitvarkyti, kad būtų tinkami muzikos reikalui, taip ir įvairūs visokių organinių sutvėrimų organai negalėjo patys susilipdyti savo paskirčiai vykdyti. Turėjo būti tam tikra galybė, kuri tai visa sukūrė ir sutvarkė iš anksto numatytu tikslu. Toji galybė yra ne kas kitas, kaip visos gamtos ir gyvijos kūrėjas — Dievas.

Imkime ypatingos sudėties ir paskirties įtaisus — akį ar ausį. Net ir genialūs gydytojai ne tik nepagamino, bet ir niekados nepagamins naujos akies ar ausies. Žmonės gali tik pamėgdžioti gamtą, tyrinėdami stebuklingus jos darbus. Akies įstatymo ir veikimo sužavėtas, žmogus išrado prietaisą vaizdams traukti (fotografijos aparatą). Ausies veikimą ir sudėtį supratęs, žmogus išrado gramofoną. Žmogaus dirksnių (nervų) pavyzdžiu išrasti ir gaminami telegrafai, telefonai. Širdies įtaisymas ir veikimas davė mintį pasigamint

siurblį (pompą). Pagal gyslų santvarką miestuose įtaisyta vandentiekis, kurio storais ir plonais vamzdžiais vanduo ateina į visus namus. Visokios rūšies garinės mašinos irgi sugalvotos, nusižiūrėjus į žmogaus organizmą.

Žmogus turi savyje viską, kas pasauly yra. Vienas mokslininkas pasakė, kad žmogus yra mažasis pasaulis.

Tad ir nenuostabu, kad Niutonas (Newton), tik akį tyrinėdamas, sušuko: „Iš tikro, Tas, kuris pirmas akį padarė, būtinai turėjo gerai žinoti optikos dėsnius". O žymus fizikas Helmholcas pasakė: „Akis yra toks daiktas, kurį tik aukščiausioji Išmintis galėjo įvykdyti".

Daugelis mokslininkų stengėsi ir dabar tebesistengia kuo geriausiai pažinti ausies sudėtį ir veikimą. Garsus anatomas Kortis (Corti) ištyrė ir susekė keistą ausies būgninės plėvelės sudėtį. Ta plėvelė savo įtaisymu ir pavidalu panaši į mažytę arfą. Joje yra apie 6000 siūlelių, kurie yra lyg stygelės. Ilgiausiasis siūlelis yra pusės milimetro, o trumpiausiasis apie trečdalį milimetro ilgio. Visi tie siūleliai sujungti su klausos dirksniu. Kai garsas oro bangomis atsimuša į ausies kriauklę, iš čia garso aidas toliau atsimuša į būgninę plėvelę, sudarytą iš 6000 stygelių. Turėdama tiek daug stygelių, toji plėvelė gali lengvai atkartoti visus virpėjimus, kuriuos garsas sukelia oro bangomis. Stygelės sujungtos su klausos dirksniu, kaip su savo centru, kuris vėl sujungtas su kitais

dirksniais, kurie praneša smegenims, ką ausis girdėjo.

Taigi, ausyje ir kituose gyvųjų padarų organuose matome tikrai nuostabius dalykus. Kas tvirtintų, kad tos atominės dalelės galėjo pačios atsitiktinai susitvarkyti ir sudaryti tokį nepaprastą organą, tas tikrai būtų nesveiko proto.

Žmogų labai stebina visokių organų sudarymas ir veikimas įvairiuose gyvūnuose. Bet ką jau bekalbėti apie visokių gyvūnų vidaus galią? Kiekvienas gyvas sutvėrimas turi gyvybinę jėgą. Ją turi medis, uodas, gyvuliai ir žmogus. Medžio gyvybė suteikia medžiui pavidalą ir daro tai, kad jis gyvena ir auga (anima vegetativa). Judančių gyvūnų gyvoji jėga (anima sensitiva) suteikia jiems ne tik pavidalą, bet ir tokį veiksnį, kad jie gali judėti. Žmogaus dvasia (anima intellectualis), arba siela, tai jau protaujanti dvasia, kurios kiti visi gyviai neturi. Nukirtus medį, gėlę ar žolę, jų gyvybė, ar dvasia, dingsta. Taip pat ir uodo, musės ir gyvulio dvasia išnyksta, pasibaigus jų kūno gyvenimui. Žmoguje yra kitaip sutvarkyta. Miręs žmogus nustoja augti, kaip ir kiti gyvūnai, nustoja judėti, kaip ir kiti gyvi sutvėrimai. Betgi žmogus turėjo protavimo dvasią, kurios neturi nė vienas kitas organinis padaras, ir kuri nenyksta, nes yra Dievo paveikslu sutverta. Tverdamas ją, Dievas norėjo, kad ji amžinai gyventų. Gyvulių dvasia yra tartum variklio garas: išleidus garą, variklis (mašina) nejuda. O žmogaus

dvasia, kaip angelo dvasia, ir panašiai kaip Kū-rėjo dvasia, yra amžina. Yra tik tas skirtumas, kad Dievas neturėjo pradžios, o angelų ir žmonių dvasios turėjo pradžią, o pabaigos neturės, kaip ir pats Dievas. Todėl tik žmogaus dvasia vadinama vėle arba siela. Kalbant apie augalus ir gyvulius, nevartojamas žodis *vėlė* arba *siela;* sakoma — medis nudžiūvo, gyvulys pastipo arba nudvėsė (neteko dvasios). Tik apie negyvą žmogų kalbant, sakoma: žmogus mirė, tai yra, jo vėlė atsiskyrė nuo kūno, kad amžinai gyventų.

Grįžtant prie svarstomojo klausimo, argi netenka stebėtis gyvūnų vidaus arba psichės galia? Tie bepročiai kūriniai turi omę (instinktą), kurios dėka jie atlieka tokius nuostabius darbus, tartum protą turėdami. Štai, kad ir kregždė. Išperėta kur nors po geraširdžio ūkininko trobos langu, ji linksmai išlekia iš lizdo ir visą vasarą skrajodama gaudo musytes. Rudeniui artėjant, ji pradeda nerimti. Dar jauna, žiemos nemačiusi, o vis dėlto apleidžia savo gimtinę ir skrenda ne į žiemius, bet į pietus, kur šilta. Nors ir tolima kelionė, betgi to nepaiso. Nors išskrenda kiti, senesni paukščiai, o ji galėtų nepaisyti ir likti, betgi to nedaro, nes negali. Jai įgimta tai daryti, kaip įgimta alkanam žmogui ieškotis maisto: jaučia alkį, tad turi klausyti jo įsakymo. Ateina vakaras, turi ieškoti vietos poilsiui; ateina ruduo, turi kraustytis į šiltus kraštus visi tie paukščiai, kurie negali šalčio pakęsti.

Arba, štai, kitas vaizdelis. Yra toks vabalas (lotyniškai himenoptera), kuris rodo nepaprastą gabumą ir apsukrumą. Prieš išperėdamas mažyčius, jis būtinai turi iš anksto parūpinti jiems porai savaičių visai šviežio maisto — mėsos, nes tik tokį maistą jo vaikučiai turi vartoti. Prieš padėdama kiaušiniukus, patelė išeina medžioti. Užtikusi raudoną grambuolį, nes tik jo mėsa yra tinkamiausias maistas jos vaikučiams, tuojau puola jį, verčia ant nugaros, bet nepasmaugia jo, tik apmarina (užchloroformuoja) jį, kad būtų gyvas, tik nejudėtų. Tuo tikslu įsmeigia nuodingąjį savo gyvuonį į grambuolio judamųjų dirksnių centrą. Atlikęs šį darbą, vabalas velka grambuolį į savo lizdelį ir po to padeda kiaušiniukus. Paskui vėl leidžiasi ieškoti naujos aukos, kurią užmarinęs atsivelka į savo lizdelį ir padeda šalia pirmo grambuolio, kad išperėtiems mažyčiams netrūktų gyvojo maisto. Kaip gudriai ir lengvai tas beprotis vabalas moka tokį uždavinį įvykdyti! Net mokslininkai fiziologai labai stebisi.

Gamta veikia, ragindama patelę dauginti savo giminę. Tuo tikslu turi pasigaminti lizdelį ir pasirūpinti maisto kelioms savaitėms, nes tiek laiko reikia mažyčių vabaliukų subrendimui. Reikia, kad tas maistas, mėsa, nepagestų, nes maži vabaliukai gali nusinuodyti. Reikia susimedžioti gyvūną ir jį įveikti taip, kad šis, būdamas gyvas, nejudėtų ir nesunaikintų mažyčių vabaliukų. Besiimant su grambuoliu, turi saugotis, kad pats ne-

žūtų. Tuo tikslu vabalui nereikia daug laiko: gamta aprūpino jį ne tik ome (instinktu), bet ir tam tikra priemone. Jis pasigamina lizdelį, susiranda grambuolį, verčia jį aukštielnyką, suranda tą vietą, kur sueina visi judėjimo dirksniai (net gabiausias anatomas be stipraus mikroskopo ir be tam tikro tyrinėjimo negalėtų to dargi taip greitai padaryti), duria gyvuoniu į tą dirksnių mazgą, tik truputį jį apmarina, kad grambuolis būtų gyvas, bet nejudėtų, ir pagaliau velka auką į savo lizdelį. Tuo ir baigiasi visa operacija ir kova, nes tai visa reikalinga vabalo šeimai. Vabalui nereikalingas patyrimas ar įpratimas. Tą visą darbą taip pat atlieka patelė, kuri jau yra perėjusi, ir ta, kuri vos pirmą kartą tą pareigą vykdo. Įgimta omė išsyk nurodo jai viską, ką ji turi atlikti.

Kitas vabalas (lotyniškai vadinamas iphex, arba ifeksas), medžiodamas reikalingus vabzdžius ir pasigavęs vieną, verčia jį ant nugaros, prispaudžia viena kojyte ir duria savo gyvuoniu net tris kartus, kad pataikytų į judėjimo dirksnius, kurie yra įvairiose vietose, kiek nutolę vienas nuo kito: pirmiausia į kaklą, paskui į krūtinę tarp pirmųjų dviejų žiedų ir trečią kartą į pilvą. Kiti vabalai net devynis kartus duria į įvairias vietas, kad apmarintų ten esančius dirksnius.

Dėl to Getė (Goethe), pažinęs tikslingumą gyvūnuose, sušuko: „Kurs tai girdi, mato ir ne-

tiki į Dievą, tam jau negelbės nei Mozė, nei kiti pranašai"!

Priekaištai

1-sis priekaištas. Kodėl nepripažinti gyvuliams proto, kad jie taip tikslingai veikia, kad jie taip gražiai mėgdžioja žmogų?

Atsakymas. Žmogus, norėdamas kurį nors darbą mokėti, turi jo mokytis. Išmokęs turi prie to darbo priprasti. Tas žmogus, kuris bet kurį darbą dirba ilgą eilę metų, geriau jį atlieka, negu tas, kuris ką tik išmoko. Vieni žmonės yra gabesni, kiti nėra tiek gabūs; taigi vieni greičiau, kiti ilgiau mokosi bet kurio darbo. To nematome įvairių gyvūnų veikime ar gyvenime.

Nors kregždė nieko nesimokė apie šiltuosius kraštus, niekad ten nebuvo, negali susikalbėti ir pas nieką kelio neklausia, betgi laikui atėjus išskrenda ne į žiemius, tik į pietus.

Jauna bitė dar būna žiemos nepatyrusi, nieko apie žiemą negirdėjusi; niekas nemoko jos, kaip korius lipdyti ir medaus į juos pripilti žiemai, o vis dėlto lipdo ir nešioja medų. Visos korių akutės (skylutės) lygios, vienodos. Tiek sena, tiek jauna bitė vienodu greitumu ir gabumu lipdo korius; nors jaunos niekad prieš tai nebuvo lipdžiusios, betgi atlieka savo darbą be klaidų, nes veikia iš įgimtos omės, instinktiškai. O žmogus, priešingai, veikia galvodamas, protaudamas.

Tą pat matėme aukščiau minėtųjų vabalų gyvenime.

Todėl tikslingo gyvulių ir vabalų veikimo negalime vadinti jų proto veikimu, nes visai aišku, kad gyvuliai viską vykdo instinktiškai ir jokio proto neturi.

2-is priekaištas. Gyvuliai kartais įvykdo tokius nuostabius darbus, kurie net sužavi žmogų ir jo protą. Tai kodėl tokie darbai neverčia vadinti tokius gyvulius protingais, o vien tik vadinama tai tikslingu gamtos veikimu?

Atsakymas. Kad gyvulių darbus būtų galima vadinti protingais, o ne vien tik instinktiškai atliktais, reikia, kad tie gyvuliai ar šiaip gyvūnai mokėtų įvairias atsiradusias kliūtis pašalinti, kaip tai daro protą turįs, nors kartais ir negabus žmogus. Tuo tarpu to nemoka atlikti nė vienas gyvūnas: aplinkybėms pakitėjus, jis jau nemoka tikslo pasiekti. Ir tai aiškiai rodo, kad gyvūnai bei gyvuliai veikia instinktiškai, neprotaudami, nes proto neturi. Dėl to jiems ir negalima proto pripažinti.

Tam įrodyti gamtininkas Fabras (Fabre) ima tą patį vabalą (himenopterą), apie kurį pirma kalbėjome. Apmarinęs grambuolį, vabalas vilko jį į lizdelį, savo snukučio gnybtuvėliais nutvėręs grambuolio ūsą. Fabras tuomet vikriai perkirpo tą ūsą prie pat snukučio. Kiek parėpliojęs, vabalas metė atkirptą ūsą ir nutvėrė antrąjį. Mokslininkas perkirpo ir šį ūsą. Sugrįžęs vabalas grie

bė už grambuolio galvytės. Bet, pats turėdamas per mažą snukutį ir negalėdamas ano apžioti, pa- liko grambuolį, nors šis buvo jau visai arti liz- delio. Jei vabalas būtų galėjęs protauti, būtų su- manęs vilkti grambuolį už kurios nors kojytės ar už uodegos. Betgi to jis nepadarė ir net ne- mėgino daryti: pasišalino ir nuėjo kito grambuo- lio ieškoti.

3-is priekaištas. Yra žmonių, kurie šitaip sako: „Tei- sybė, negalima nepripažinti tikslingumo gamtoje; betgi negalima jo pripažinti visiems gyvūnams ir daiktams".

Atsakymas. Viskas, kas yra pasaulyje, turi savo tikslą. Yra tokių daiktų ir gyvūnų, kurių tikslo mes nežinome. Mūsų protas, palyginus su Kūrėjo protu, yra labai ir labai menkas. Yra daug tokių daiktų, apie kuriuos žmonės seniau manė, kad yra kenksmingi ir visai nereikalingi, o da- bar žmonės pripažįsta juos esant būtinai reika- lingus.

Gal kas sakytų: „Kam reikalingi visoki para- zitai (kaip antai: utėlės, blusos, blakės), kurie dažnai kankina žmogų įvairiais būdais, kuten- dami jį arba net kraują čiulpdami"? Švaros žiū- rintieji žmonės neturi tokių gyvių. Jų turi tik tie, kurie nešvarūs ir pasileidę. Iš nešvaros atsi- randa įvairios ligos. Todėl tie gyvūnėliai, įkyrė- ję žmogui, priverčia jį žiūrėti švaros ir tuo būdu prisideda prie pašalinimo įvairių dėl nešvaros atsirandančių ligų, kurios kartais būna net žmo- gaus mirties priežastimi.

Kas nors gali pastebėti, kad ligos tai jau visai nereikalingos. Kažin. Ir ligos reikalingos, nes jos 1) verčia žmogų pažinti ir tyrinėti gamtos augalus ir mineralus, kad galėtų jais pasigydyti; 2) vieno žmogaus susirgimas verčia kitą būti atsargų ir ligai atsparų; 3) ligos ir skausmai verčia žmogų šauktis Dievo palaimos ar pagalbos; 4) ligos duoda žmogui progos ir laiko grįžti prie Dievo (apie tai kalbėsime skirsnyje „Dievo Apvaizda"); 5) ligos priežastimi dažnai pats žmogus būna.

Čia vėl gali kam kilti mintis; kodėl žmonės kartais gimsta ne tokie, kaip visi — gimsta suaugę dvynai, arba su viena ar trimis akimis, arba su mažytėmis, kaip katės, akimis, arba su labai didele galva ir t.t. Gamta tokio tikslo neturėjo. Tokių reiškinių priežastimi buvo aplinkybės arba patys gimdytojai.

Kai kas pradeda mąstyti, kam žmogui reikalingas gurklis, kuris kartais išauga net labai negražus. Tai — ne gurklio kaltė. Pagurklėje yra maža išauga (liauka), kuri reikalinga žmogaus augimui — ji kraują valo. Jeigu jos nebūtų, kraujas galėtų apsinuodyti, ir žmogus turėtų mirti.

Ne vienas pamano, kam reikalinga akloji žarna, nes ji dažnai būna žmogaus mirties priežastimi. Daug šimtmečių niekas nežinojo, kam ji yra reikalinga. Bet pastaraisiais laikais žymūs mokslininkai (J. Kochas, L. Aschoffas, Maceveimas, E. Albrechtas ir kiti) nurodo, kad ji rei-

kalinga. Pagaliau ji pati savyje turi įrodymą, tartum kokį prietaisą, kuris gamina tam tikrą skystį, naikinantį vidurių bakterijas, ypač jauniausiomis žmogaus dienomis. Be to, tas skystis sutepa storosios žarnos sieneles ir tuo būdu palengvina šalinti (stumti) iš žarnos susirinkusias ir nereikalingas vidurių išmatas.

Be to viso, gamtoje yra daug visokių kitų reiškinių ir daiktų, kurių tikslo žmonės ligi šio laiko nežino ir nenumano. Bet iš to, kad žmonės nežino kai kurių reiškinių ar daiktų tikslo, negalima tvirtinti, kad jie tikslo visai neturi.

4-sis priekaištas. Kai kurie žmonės net taip nušneka: „Pagal gamtos mokslų nurodymus, tvarka gamtoje vykdoma pačios gamtos dėsnių, ir pati gamta savaime veikia".

Atsakymas. Žvelgdami į visą šį pasaulį, įsivaizduokime jį kaip didžiausią, milžinišką dirbtuvę. Įvairios planetų, o tiksliau — saulių sistemos tai — atskiri trobesiai toje viso pasaulio dirbtuvėje. Mūsų žemės rutulys — tartum kambarys, kur sukrauta viskas, kas reikalinga iš anksto numatytų dalykų išdirbimui. Čia įvairiose vietose pastatytos visokios reikalingos mašinos. Pievose eina tam tikras darbas: auginamos įvairiausios žolės ir augalai. Soduose auginami vaisiai. Giriose auginami medžiai, įvairūs paukščiai ir žvėrys. Upėse ir ežeruose — žuvys, laukuose — įvairus maistas, ir t.t. Tuose laukuose šen ir ten pastatyti tartum kokie narveliai (klėtkutės) — tai

miestai, kur žmonės lyg skruzdės gyvena. Tame skruzdėlyne jie turi namukus ir visokių dirbtuvių. Ką gamta veikia visame pasaulyje, jie, mėgdžiodami ją, tą pat daro savo namuose ir dirbtuvėse, vartodami visokiausią gamtos pagamintą medžiagą, nes patys tokios sutverti negali.

Statydami dirbtuves arba trobesius joms, žmonės būtinai turi iš anksto žinoti tikslą; jie turi žinoti, ką tose dirbtuvėse veiks ir gamins, ir po to jau pradeda statyti tam tikslui atitinkamą trobesį su atitinkamais skyriais. Tai atlikę, žmonės įstato ten reikalingas mašinas. Kad mašina gamintų tai, kam ji skiriama, ji irgi turi būti padirbta pagal tam tikrą planą. Kai jau trobesys pastatytas, reikalingos mašinos sustatytos, numatomų gaminių išdirbimui medžiaga suvežta ir darbininkai kiekvienas savo vietoje pastatyti, dirbtuvės savininkas įsako paleisti mašinas. Viskas išsyk pradeda veikti, judėti. Kiekvienas darbininkas ir kiekviena mašina vykdo savo paskirtį. Kuriam laikui praėjus, matome darbo vaisius. Karpetų dirbtuvėje viena po kitos išeina gražios karpetos. Iš kaspinų dirbtuvės mašinų išeina gražūs kaspinai. Iš automobilių gamyklos slenka tūkstančiai automobilių. Panašiai gamyba eina ir įvairiose kitose dirbtuvėse.

Iš to eina išvada: kuo gamtos dėsniai yra viso pasaulio dirbtuvei, tuo bet kurios dirbtuvės veikimo ir tvarkos dėsniai yra tai dirbtuvei.

Nors jau turime visokiausių dirbtuvių ir įvairiausių mašinų jose, ir nors dirbtuvėse suvartojamos gamtos jėgos, tačiau nei tos mašinos, nei gamtos jėgos nieko negali pačios nuveikti be žmogaus proto. Ir ne tik nuveikti, bet negali net sujudėti. Kodėl? Todėl, kad tos jėgos ir tos mašinos neturi proto. Dėl tò dirbtuvės savininkas gabiems, protingiems žmonėms paveda tas mašinas ir jėgas valdyti.

Visi žinome, kad gamtos jėgos yra neatmainomos. Dėl to, jei tos jėgos pačios nieko nuveikti negali dirbtuvėje ar stambioje gamykloje, tai argi gali jos pačios ką nors nuveikti toje didžiausioje pasaulio dirbtuvėje? Kaip dirbtuvė be jos savininko ar steigėjo negalėjo pati savaime atsirasti, taip ir pasaulio dirbtuvė negalėjo savaime atsirasti. Dirbtuvę ant žemės steigia žmogus. Pasaulio dirbtuvės žmogus negalėjo įsteigti, nes jis neturi tokių jėgų. Taigi, ją įsteigė viską sukurti galintis Dievas, kuris ir tvarko ją, nes, kaip matome, gamtos jėgos negali pačios tvarkytis nei veikti.

5. Pasaulio atsiradimas

A. Jeigu yra pasaulis, tai turi būti ir Dievas

Mes jau matėme ir patyrėme, kad viskas, kas tik yra aplink mus, neatsirado savaime: jei kiekvienas daiktas ar kiekviena būtybė atsirado, tai tiktai per kurią nors kitą būtybę. Ir ne tik jos atsiradimas, bet ir jos išlaikymas pareina nuo kitų priežasčių, kaip antai: nuo vidinio slėgimo, nuo atmosferinio slėgimo, nuo saulės tiekiamos šviesos ir šilimos, nuo maisto ir t.t. Tuo būdu, kiekviena būtybė pasaulyje ir praeityje, ir dabartyje, ir ateityje pareis nuo kitos būtybės. Visas pasaulis mums atrodo, kaip ilgiausioji eilė visokiausių pasėkų, iš kurių kiekviena pareina nuo ankstyvesnės, kaip nuo savo priežasties.

Tad, jei kiekvienas daiktas ir kiekviena būtybė turi turėti savo priežastį, tai juo labiau nesuskaičiuojama daugybė jų, iš kurių visas pasaulis susideda, turi turėti savo priežastį. Juk žinome: kokios yra sudedamosios dalys skyrium, tokia yra ir visa jų suma. Ir, juo daugiau būtybių pasauly randame, juo galingesnės reikia priežasties, kuri sukurtų ir išlaikytų visa tai, kas yra.

Sustatykime dirbtuvėje nors ir tūkstančius mašinų ir sujunkime jas atitinkamomis odinėmis juostomis, tai visos tos mašinos ir tebestovės, jei nepastatysime jėgos, kuri tas visas mašinas suktų.

Imkime žemės rutulį ir apstatykime nors

šimtais tokių pat, kaip mūsų žemė, bešviesių mėnulių. Jei nebus saulės, kurios spinduliai, atsimušdami į mėnulį, duoda žemei šviesą, tai, nors būtų ir tūkstančiai mėnulių, jie patys žemės neapšvies. Niekas negali duoti kitam tai, ko pats neturi. Nors būtų ir milijonai viena nuo kitos pareinančių priežasčių, tai, jei nebus pirmosios priežasties, nebus ir kitų iš eilės einančių. Jei pripažįstame tolimesnes, iš eilės einančias priežastis, tai būtinai turime pripažinti ir pirmąją priežastį.

Jei pripažintume pasėkas ir kartu nepripažintume priežasties, išeitų taip, kad pasėka gali būti be priežasties. Betgi su tuo niekas iš turinčiųjų sveiką protą negali sutikti.

Tad ir turime sutikti, kad pasaulis turi pirmą priežastį, ir kad toji visų pirmiausioji priežastis, kuri leido pasaulį ir tuo būdu davė jam pradžią ir kuri tą pasaulį išlaiko, yra kaip tik Dievas, kuris, kaip neturėjo pradžios, taip neturės ir pabaigos.

Priekaištas. Pasaulio medžiaga negalėjo būti sutverta, nes „neturint nieko, negalima ką nors padaryti" arba „iš nieko niekas neatsiranda".

Atsakymas. Jei ta mintis „iš nieko niekas neatsiranda" reiškia, kad kiekviena pasėka turi turėti pakankamą priežastį, tai tokiu supratimu ta mintis yra teisinga. Tas kaip tik ir įrodo, kad ir tas visas matomasis pasaulis turėjo turėti pakankamą priežastį, per kurią jis atsirado, t. y., Visagalį Dievą.

Jei vėl, sakydami „iš nieko niekas neatsiranda", suprantame taip, kad nei vienas žmogus, nei kita kuri būtybė, turinti vos tik apribotas jėgas, negali padirbti kokį nors medžiaginį daiktą, neturėdama medžiagos, tai ir su tuo turime sutikti.

Bet, jei ta mintis „iš nieko niekas neatsiranda" turėtų tokią reikšmę, kad net pats Visagalis Dievas be medžiagos negali jokio daikto sutverti, tai su tuo negalima sutikti, nes *Visagalis* Dievas gali padaryti viską, ką tik nori, kitaip Jis nebūtų *Visagalis*.

B. Nebūtinai reikalingų daiktų atsiradimas

Buvo toks laikas, kada nei mūsų, nei jokio žmogaus pasaulyje nebuvo. Ateis laikas, kada nei mūsų, nei jokio žmogaus pasaulyje nebus. Tą pat galima pasakyti apie gyvulius, augmenis ir neorganinius daiktus. Tai mums rodo, kad nė viena būtybė, nė vienas daiktas, iš kurių šis medžiaginis pasaulis yra sutvertas, nėra būtinai reikalingas. Būtinai reikalingu vadiname tai, kas visada yra ir kas visada turi būti ir dargi toks, koks yra.

Tad jei visi šiame pasaulyje esantieji daiktai nėra būtinai reikalingi, tai yra, jei galėtų visai jų nebūti, tai aišku, kad jų buvimas nepareina nuo jų pačių, arba kad tie daiktai turėjo gauti savo pradžią iš kito daikto ar būtybės, pirma buvusios ir esančios, o ta antroji vėl, jeigu taip pat

yra nebūtinai reikalinga, nuo trečiosios, ir t.t. Tuo būdu sekdami atgal, prieisime pirmąją pasauly būtybę, kuri buvo pirma visų ir kuri dėl to negalėjo pradžios gauti nė iš vienos paskesnės būtybės.

Ta pirmutinė būtybė negalėjo tik nuo tam tikro laiko atsirasti. Ji turėjo visada būti ir štai dėl ko.

Jei ta pirmoji būtybė niekados arba nors valandėlę nebūtų buvusi, tai ji nebūtų būtinai reikalinga. O jei nebūtų būtinai reikalinga, tai ir paskiau nebūtų atsiradusi, nes „iš nieko niekas negali atsirasti". Dėl to ta pirmoji būtybė turėjo būtinai visada bei amžinai būti. Toji nuolatinė būtis, arba amžinybė, yra pagrindinė tos pirmosios būtybės ypatybė. Tuo ji ir skiriasi nuo nebūtinai reikalingų būtybių. Tą būtybę, kuri nuo amžių pati savaime yra, vadiname Dievu.

C. Pasaulio judėjimas ir atmainos

Matome pasaulyje nuolatines atmainas, keitimąsi. Vienos būtybės atsiranda, kitos nyksta, kad vėl pasireikštų kitokiu pavidalu. Taigi, visame pasaulyje matome nuolatinį judėjimą.

Kur yra judėjimas, suprantama, kad ten turi būti ir viską judinanti jėga, kuri verčia viską judėti. Bet kas gi tai per jėga? Ar gal medžiaga, arba materija? Fizikos dėsniai mums tikrina, kad medžiaga negali pati judėti. Jeigu ji galėtų pati

savaime judėti, tai niekad negalėtume iš anksto išskaičiuoti jos judėjimo greičio, nes nebūtų galima žinoti, kaip medžiagai patiks šiuo ar kitu atveju judėti.

O dabar judėjimo dėsnius galima apskaičiuoti be mažiausios klaidos; fizika tuo tikslu patiekia tam tikras formules.

Tad, jei medžiaga negalėjo pati pradėt judėti, tai kas kitas turėjo suteikti jai judėjimo pradžią; ją turėjo pajudinti nemedžiaginė jėga. O toji nemedžiaginė jėga, kuri buvo ir yra visokio judėjimo, atmainų ir kitimo priežastis, ir yra Dievas.

Tuo būdu, judėjimas visatoje ir atmainos pasauly rodo, kad yra Dievas.

II

Dievybę neigiančiųjų klaidos

Ligi šiol įvairiausiais būdais įrodinėjome, kad Dievas yra. Tie įrodymai mums atrodys tvirtesni ir aiškesni, kai geriau pažinsime klaidas ir nesąmoningus aiškinimus tų filosofiškųjų teorijų bei sistemų, kuriomis norėta išaiškinti pasaulio pradžia ir gyvavimas be Dievo.

Štai, vienos sistemos mokslas, kuris buvo žmonėms skelbiamas dar stabmeldybės laikais.

1. Materializmas

Materialistai aiškina, kad pasaulyje yra vien tik medžiaga, ir kad, be medžiagos, nieko daugiau nėra. Toji medžiaga turi visokių fizinių ir cheminių jėgų — traukos ir stūmos (pritraukiamąją ir atstumiamąją) jėgas. Visas tos medžiagos ir esančių joje jėgų darbas tai nuolatinis judėjimas. Smulkiausiųjų negyvųjų dalelių (atomų) judėjimas iš lengvo pagimdė augalus, gyvulius, o iš šių atsirado žmonės.

Pagal šį mokslą, materija yra visokių daiktų, gyvųjų ir negyvųjų, protingųjų ir neturinčiųjų proto, pagrindas.

Materialistai, iš tikro, pripažįsta amžiną ir būtinai reikalingą būtybę, bet sako, kad toji bū- tybė yra ne kas kitas, kaip ta pati materija (me- džiaga), iš kurios susideda visas medžiaginis pa- saulis. Ta būtybė yra pati per save, todėl ji yra nesutverta ir jos negalima sunaikinti. Tą būty- bę materialistai laiko amžina ir pagrindine, iš kurios visos kitos atsirado. Sako, kad, be jos, daugiau nieko nėra, todėl nėra jokios dvasinės būtybės. Nebėra nė Dievo, kuris materiją su- tvėrė.

Didelę klaidą materialistai daro, aiškindami, kad reikia tikėti tik į tai, kuo mes galime savo pojūčiais įsitikinti, kad yra. Todėl jie netiki į dvasinę būtybę.

Aklas kurčias negirdi muzikos garsų ir ne- mato įvairių spalvų — argi dėl to nėra muzikos garsų ir spalvų? Mes nematome, negirdime ir neapčiuopiame oro, įvairių dujų, nematome erd- vėj glūdinčios elektros; bet argi to visko irgi nė- ra? Mes nematėme savo pirmųjų tėvų, tad argi jų taip pat nebuvo? Yra daug daiktų, kurių mes nei nematėme, nei negirdėjome, nei kitais pojū- čiais neapčiuopėme, o vis dėlto turime tikėti, kad jie yra, nors pojūčiais pažinti jų negalime taip, kaip negalime ir dvasios matyti. Nors mes oro nematome, betgi matome to oro veikimo pasėkas:

kai jis sujuda, neša smiltis, judina medžius, kartais net trobesius sugriauna, ir t.t. Taip pat savo akimis nematome savo dvasios, bet matome tos dvasios veikimo pasėkas. Nors uždarytume žmogų tamsiausiame rūsyje ir surakintume jo rankas ir kojas, tačiau tai niekiek nevaržys jo dvasios; savo mintimis jis gali skrajoti po visą pasaulį. Toks surakinimas nevaržo jo proto, lygiai kaip ir laisvos valios. Nors tamsoje negali matyti, arba nors akys būtų visai aptemusios, betgi jo dvasios akys viską mato. Jo praeities gyvenimas jam ryškiai stovi akyse. Savo protu žmogus be jokio grąžto pasiekia žemės vidurį, išranda nuostabius ir nepaprastus daiktus. Tuo tarpu niekas iš gyvulių — nei jautis, nei arklys, nei dramblys, nors ir daugiau smegenų turi, negu žmogus — negali to padaryti. Kodėl? Todėl, kad tie gyvuliai neturi nei proto, nei laisvos valios — neturi savy protingos dvasios.

Kaip gydytojas, tyrinėdamas žmogaus kūno ligas, negali spręsti apie žmogaus sąžinę, nes medicinos prietaisai netinka tam reikalui, taip ir materialistai, chemiškai ar fiziškai tyrinėdami, negali spręsti apie tai, kas yra dvasios srityje ir kas jų prietaisams neprieinama. O be dvasios nei žmogus negalėtų protauti, nei pasaulio nebūtų galima valdyti.

Medžiaga (materija) nuolat kinta (keičiasi). Tą nuolatinį kitimą materialistai vadina visagalinčia, kūrybine jėga. Mes jau svarstėm, kad,

kas kinta, keičiasi, tas turėjo turėti pradžią iš ko kito. Todėl ir medžiaga yra gavusi pradžią iš ko kito. Kas savaime yra, arba kas yra savaiminga, negali kitėti, keistis. Tad jei medžiaga būtų amžina ir savaiminga, kaip materialistai to nori, turėtų nekisti (nesikeisti). Grūdas turėtų amžinai likti grūdu; jam nebūtų galima naudotis nei saule, nei šilima, kurie gelbsti grūdams išsirutuloti. Kas yra amžinas ir savaimingas, tas negali priimti pagalbos iš kito, nes tuo atveju priklausytų kito, nustotų pats valdytis ir nebebūtų savaimingas. Tuo būdu, jei medžiaga būtų savaiminga ir amžina, negalėtų visai kitėti (keistis); viskas pasaulyje atrodytų tartum stikliniuose užkerėtuose rūmuose. Tuo tarpu pasauly viskas kinta. Tad ir turi būti tokia būtybė, kuri pati nekinta, betgi jos įsteigtoji puikioji dirbtuvė juda, veikia ir kinta.

Be dvasios veikimo negali būti nei tikslingumo, nei tvarkos. Norint ką nors sutvarkyti, reikia pirma žinoti to sutvarkymo tikslą. O tikslą turėti gali tik protaujanti dvasia. Nors jaučiai traukia žagrę ir arkliai veža, bet, jei žmogus juos paleistų, juk tie gyvuliai patys nieko nenuveiktų. Paleisk garlaivį upe, kad iš Kauno į Jurbarką nuplauktų, ar jis atliks tą kelionę ir ar galės pats valdytis, nors ir kažin kiek jėgos turėtų?

Taigi, ta visa milžiniška tvarka, kurią matome pasaulyje, tas neapsakomas tikslumas judesiuose negali būti tik paprasto atsitikimo pasėka,

išdava kažkokio laimingo betikslio susidarymo aplinkybių, kuriose atsidūrusi bedvasė medžiaga veikia. Kiek pasaulyje yra išspausdintų knygų, bet nebuvo atsitikimo, kad nors vienos knygos bedvasės raidės pačios būtų taip susitvarkiusios, kad kas galėtų skaitydamas tą knygą suprasti. Jas tvarkė ir knygą išspausdino protaują žmonės, kurie žiūrėjo į gabių žmonių parašytus rankraščius.

Matyti, kad be medžiagos yra ir dvasia, kuri, kaip knygoje mintis ir raides, taip pasaulyje visokius judesius ir veiksmus tvarko. Knygoje tvarką daro žmogaus dvasia, o pasaulį tvarko aukščiausioji ir galingiausioji dvasia — Dievas.

Gaila tų materialistų, kurie tiki į tokias nesąmones. Taip pat gaila ir kitaip klaidingai manančiųjų, panteistų.

2. Panteizmas

Panteistų mokslas yra toks pat klaidingas, kaip ir materialistų.

Nuo seniausių laikų panteizmas buvo skelbiamas Indijoje. Nors Kartezijus ir Kantas patys nebuvo panteistai ir patys tikėjo į tikrą Dievą, tačiau klaidingąja savo teorija apie pažinimo būdą paruošė kelią naujajam panteizmui. Vienas svarbiausiųjų jo šulų yra Olandijos žydas Boruchas Spinoza († 1677 m.).

Panteistai moko visai priešingai, nekaip materialistai. Pastarieji sako, kad pasaulis suside-

da iš atomų (smulkučių dulkelių) ir kiekvienas atomas — tai atskira medžiaginė būtybė. O pan-teistai lyg tyčia stengiasi savo šalininkus įtikinti, kad visata ir visas pasaulis — tai ne kas kitas, kaip tik viena didžiulė, gyva, dvasinė, dieviška būtybė. Pasak jų mokslą, visi gyviai ir negyvieji daiktai — tai tartum to vieno dievo dalelės bei pavidalai (formos). Taigi, arklys, šuva, katė, viš-ta, akmuo, dvokianti derva (smala), dujos (ga-zai), nuodai, degtinė, alus — tai vis kita dievo dalis ar atskiras dievo reiškinys.

Kaip matome, panteistai nėra priešingi Die-vui, bet klaidingai Jį supranta. Kaip ir materialis-tai, jie nepripažįsta aukštesnės būtybės: viskas, iš ko pasaulis susideda, tai — jų dievas. Graikiš-kai Pan teos reiškia „viskas dievas". Iš to žo-džio panteistai ir gavo vardą.

Manau, kad nėra reikalo smulkiai įrodinėti to mokslo klaidingumą, nes ir taip aiškios to mokslo nesąmonės. Tik panagrinėkime nors svarbesnes jo mintis.

Jei Dievas būtų tas pat, kas ir pasaulis, tai pa-saulis turėtų tas pačias ypatybes, kurias Dievas turi: turėtų būti amžinas, būtinai reikalingas, ne-kintąs (nesikeičiantis). Bet mūsų protas sako, kad pasaulis galėtų būti visai kitaip sutvarkytas ir kad pasaulis nuolat kinta. Todėl pasaulis nė-ra tas pat, kas Dievas.

Jei pasaulis būtų tas pat, kas ir Dievas, tai iš tų visokių jo daiktų, kurie nėra būtinai reika-

lingi nei amžini ir kurie pareina vienas nuo kito, sudėjus juos krūvon, būtų galima sudaryti vieną amžiną būtybę, kurioje (jei galima taip sakyti) dingtų visos kitos būtybės. Tačiau ir chemiški, ir matematiški įrodymai nesutinka su tuo. Sulydykime į vieną gabalą geležį, sidabrą, varį, šviną; nors, iš šalies žiūrint, tas sulydytų metalų gabalas pakitės, tačiau, kiek buvo lydyta, tiek ir bus kiekvieno metalo visame lydiny (gabale). Šis lydinys nebus savaimingas, nes, dar tūkstančius kartų jį lydant iš naujo, jis kitės. O savaimingas daiktas ar būtybė nekinta.

Svarstykime matematiškai. Imkime bet kokius skaitmenis (cyfras), norėdami sudaryti kokį nors skaičių, leiskime 1000; nors šis parašytas tūkstantis turės kitokią išvaizdą, negu tie pavieniai skaitmenys, bet nė vienas iš jų nedings anoje sumoje. Norint, visi šie skaitmenys galima surasti ir iš sumos išskirti.

Jei Dievas ir Jo padaras būtų tas pat, tai išeitų taip, kad skaitytojas ir jo batas, ūkininkas ir jo arklys arba jautis, medžiotojas ir jo šuva irgi būtų tas pat.

Vieni žmonės yra dori, kiti nedorėliai, vieni teisingi, kiti vagys ir sukčiai, vieni kantrūs, kiti nuolat barasi ir ginčijasi. Tad išeitų, kad tas dievas turėtų pats save vogti ir nuolat pats su savim bartis ir peštis, kovoti.

Ir mūsų laikais netrūksta tokių neišmanėlių, kurie dar tiki į panteizmą. Bet šiandien jie gė-

dinasi savo vardo ir pasivadino kitaip, kad jų mokslas atrodytų pažangesnis, naujesnis. Jie pasivadino monistais, o savo mokslą monizmu, t. y., absoliučios vienybės mokslu, iš graikų žodžio *monos — vienas.*

Nors monistų teorija visai mažai tesiskiria nuo panteizmo, betgi pravartu ir apie ją pakalbėti, nes ji šiais laikais yra plačiai pagarsėjusi.

3. Monizmas

Monizmas visame kame, kas tik pasaulyje yra, mato vieną absoliučią (visišką) vienybę, arba vieningumą. Pagal monistų mokslą, medžiaga ir dvasia — tai vis tas pat. Taigi, pasaulis ir Dievas irgi esą vienas ir tas pat. Monizmas pripažįsta vieną visuotinę būtybę. Girdi, ta būtybė nėra nei dvasia, nei medžiaga; ji yra tas, kuo mes ją laikome. Nenorėdami būti nei materialistais, nei panteistais, monistai tariamai sukūrė vidurinę teoriją, pridėję įvairiausių filosofų klaidų, ir tuo būdu klaidina daugelį žmonių. Tarp monizmo šalininkų yra net ir filosofų, nes ir jie šį tą iš savų teorijų atranda tame mišinyje.

Nors monizmas tvirtina, einąs prie vieno, bet ligi šio laiko atsirado jau daugiau kaip dvidešimt to mokslo krypčių.

Kame gi monistai mato tą vieningumą? Ar tame, kad Dievas ir medžiaga yra tas pat? Tur būt, ne, nes dar nė vienas iš jų to neįrodė. Gal

tarpusavyje mato vienybę? ir savo moksle mato vieningumą? Toli gražu, ne, nes tarp jų yra ir materialistų, ir panteistų, taigi, visai priešingų teorijų šalininkų.

Vienintelis vieningumas tarp jų — tai tas, kad jie visi yra bedieviai. Visi jie stengiasi įrodyti, kad pasaulis galėjo ir be Dievo atsirasti. O kas yra tokio mokslo sekėjas, negali būti kitaip vadinamas.

Norint įrodyti svarbesnes monistų klaidas, tektų pakartoti tas pat, kas jau buvo pasakyta apie materialistų ir panteistų klaidingumą. Kadangi apie tai jau buvo kalbama, tai pakaks šių pastabų.

Jei pasaulis būtų Dievas, tai visi pasauly esantieji daiktai turėtų būti nepaprastai tobuli. Jei pasaulis būtų Dievas, tai Jis priklausytų kiekvieno pasaulyje esančio daikto, kuris kinta. Jei pasaulis būtų tas pat Dievas, tai monistai turėtų įrodyti, kaip nekintantysis gali kitėti. Monistai negali išaiškinti skirtumo tarp dvasios ir medžiagos. Jie negali įrodyti, kad žmogus ir koks nors daiktas yra tas pat, nors ir skelbia tai.

Anot monistų, du atskiri žmonės — tai vienas tas pat žmogus; išeitų, kad, jei vienas pavalgo, tai ir antras jau turėtų būti sotus. Jei tėvas baudžia vaiką, išeina, kad jis pats save baudžia. Jei kareivis šaudo į priešo kareivį, išeina, kad kiekvienas kareivis pats į save šaudo ir t.t.

Šios teorijos nesąmonės aiškios. Tad pakaks ir šių pastabų.

Kalbėdami apie tai, kad yra Dievas, įrodinėjome tą tiesą, tvirtindami, kad visa gamta sutverta iš anksto nustatytu planu ir kad tokį planą Kūrėjas turėjo, įkvėpdamas žmogui dvasią. Buvo nurodyta, kad tiek medžiaginis arba fizinis, tiek dvasinis pasaulis eina prie vieno tikslo, prie vienybės. Tačiau tos vienybės nereikia suprasti taip, kaip ją monistai supranta. Jie supranta ją kaip visišką (absoliučią) vienybę: jie nemato jokio skirtumo tarp vieno ar kito kūrinio. Mes tą vienybę šitaip suprantame: nors yra įvairiausių daiktų ir gyvių, bet jie turi tarpusavio vienybę, nes yra vieni kitiems reikalingi, vieni kitiems gelbsti; jie visi eina prie vieno iš anksto nustatyto tikslo. Būtent, pasaulio tvarkos tikslas yra nurodyti visatos Kūrėją, kuriam reikia už viską nuoširdžiai dėkoti ir reikšti didžiausią pagarbą. Tokioje sąvokoje turi vienytis visa gamta ir kiekvienas gyvas padaras, o juo labiau — protingi žmonės, kurie, jei gyvens pagal Kūrėjo nurodymus, susivienys su Juo amžinai po mirties.

Taip suprasta vienybės bei vieningumo sistema tobulina pasaulį, veda prie Dievo ir daro žmogų laimingą. Ir, priešingai, monistų mokslas, kuris yra priešingas bet kokiai kultūrai ir dorai, ne tik žmonių netobulina, bet ir daro juos labai nelaimingus.

4. Agnosticizmas

Anglų filosofas Hukslis (Huxley), sekdamas klaidinga Kanto teorija apie tiesos pažinimą, pramanė agnosticizmo teoriją. Pagal šią teoriją, galima tikėti tik į tai, kas sekasi savo pojūčiais ir kokiu nors fizišku būdu įrodyti. Agnostikai skelbia, kad jokie protavimai neturį vertės. Kai dėl Dievo, mes jau patyrėme, kad monistai tiesiog nepripažįsta aukščiausios Būtybės. O agnostikai sako, kad mes nieko apie ją nežinome, dėl to, kad jos nematome. Todėl agnostikų teorija yra pavojingesnė, negu monistų, nes klaidina tokius žmones, kurie dar nėra bedieviai.

Tvirtindami, kad žmogus vien tik savo pojūčiais bei jausmais ir visokiais fiziškais tyrimais galįs tiesą pažinti, agnostikai tuo būdu neigia žmogaus protą ir daro žmogų panašų į bedvasį padarą. Mes žinome, kad žmonės viską tyrinėja daugiau protu, negu jausmais. Filosofijos mokslas remiasi protu, bet ne fizika ar chemija. Kiekvienas supranta, kad filosofas skiriasi nuo gydytojo, chemiko ir kiekvieno žmogaus, turinčio patyrimą fiziniuose moksluose. Šie žmonės tyrinėja ne pirmutines, bet paskiausias daiktų ar reiškinių priežastis. Fizikas, tyrinėdamas akmens kritimo žemėn priežastį, prieina išvadą, kad akmens sunkumas yra jo kritimo priežastis. Filosofui tai irgi aišku; jis tyrinėja medžiagos esmę ir tai, dėl ko daiktas yra tuo, kuo jis yra. Pir-

masis minėtas priežastis tyrinėja prietaisais, antrasis — protu. Fizikas tyrinėja žemiausias, o filosofas aukščiausias priežastis. Tas mokslas, kuris tyrinėja aukščiausias priežatsis kito mokslo dalykų, vadinasi šio antrojo mokslo filosofija. Taigi, matematikoje tas mokslas, kuris kalba apie pirmuosius matematikos pagrindus, vadinamas matematikos filosofija; istorijoje tas mokslas, kuris nurodo istorinių įvykių pirmutines priežastis, yra istorijos filosofija; teisių srityje mokslas, kuris nurodo teisės pagrindus ir motyvus (priežastis, reikalus), vadinasi teisės filosofija; muzikoje tas mokslas, kuris nurodo, kodėl muzika veikia žmogaus sielą, vadinamas muzikos filosofija, ir t.t.

Tuo būdu, agnostikai, aišku, atmeta visus tokius filosofiškus mokslus, nes jų išvadų negalima patikrinti jokiais prietaisais — ten veikia protas. Jie atmtea ir logiką, kuri patiekia įvairias taisykles, reikalingas tiesai atrasti ir jai įrodyti. Logiškai protaujant, išeitų taip: jei man aišku, kad aš esu, ir be manęs dar yra pasaulis, tai to, kad aš esu ir kad pasaulis yra, priežastimi turėjo kas nors būti, nes be priežasties niekas niekad neatsiranda. Ir taip toliau protaujant prieinama išvada, kad visko pirmiausioji priežastis yra Dievas.

Jausdamas savyje protą ir valią ir logiškai galvodamas, kiekvienas žmogus prieina išvadą: jeigu jis turi protą ir valią, tad nėra lygus kiekvienam gyvajam padarui ir turi turėti dar dvasią, arba protingąją sielą.

Agnostikam, matyti, nerūpi tiesą pažinti, ir dėl to jie nepripažįsta proto veikimo. Bažnyčia, priešingai, nebijo tiesos. Bažnyčiai rūpi tik tai, kad žmonės stengtųsi tiesą pažinti. Bažnyčia trokšta, kad žmonės, jei tiki, žinotų, kodėl tiki. Bažnyčia ragina tyrinėti gamtą ir esančius joje kūrinius. Juo geriau pažinsime gyvuosius kūrinius ir gamtą, juo geriau pažinsime ir gamtos, ir gyvių Kūrėją.

Kaip tikintieji savo protu supranta Dievą

Vien su proto pagalba svarstydami šio pasaulio santvarką ir tikslingumą, tikintieji žmonės prieina išvadą, kad pasaulis negalėjo pats taip susitvarkyti, ir kad turėjo būti tokia būtybė, kuri tai visa sutvarkė. Bet pati medžiaga irgi negalėjo savaime atsirasti, todėl turėjo būti tokia būtybė, kuri tą medžiagą sutvėrė. Toji būtybė turi būti savaiminga ir amžina, nes, jei nebūtų tokia, negalėtų reikalingos pasauliui medžiagos sukurti. Tad jinai turi būt Būtybė, savaime ir būtinai visad esanti.

Toji Būtybė, sutvėrusioji pasaulį, sukūrė žmogų, kurį apdovanojo protu ir valia, tad ir pati turi turėti protą ir valią. Doras žmogus turi turėti visokių tobulumų, tad ir žmogaus Kūrėjas negalėjo jų neturėti. Ta amžinoji būtybė yra Dievas.

Mes žinome, kad, jei žmogus ir daug gali, betgi jis negali visko padaryti, negali pasaulio su=

tverti. Taigi, tą, kas gali viską padaryti, mes vadiname visagaliu. Žmogus gali būti labai to=bulas, gali pasiekti aukštą tobulybės laipsnį, bet=gi dažnai klysta. Tačiau negalime to prikišti Dievui, kurį laikome aukščiausios tobulybės Būtybe.

Negali būti daug be galo tobulų būtybių, gali būti tik viena. Taip pat negali būti daug savaime esančių būtybių, nes, jei būtų daug jų, tai rei=kėtų suprasti, kad tos būtybės ne viską gali; juk jos viena kitą varžytų, kliudytų, ribotų; vadinas, būtų tobulybės ir visagalybės stoka. O mes su=prantame, kad savaiminga būtybė, niekieno ne=sutvertoji, taigi, tobuliausioji būtybė negali tokio trūkumo turėti, nes nustotų buvus tokia, kokią mums protas nurodo, kad turi būti. Todėl te=gali būti tik viena (ne daugiau) aukščiausioji bū=tybė — Dievas.

Tad aiškus yra nesąmoningumas agnostikų, kurie panašiai, kaip ir šių laikų modernistai, neig=dami žmogaus protą, nenori sutikti, kad proti=niais įrodymais galima įrodyti Dievą esant, ir tiki vien tik fiziniais įrodymais, kuriais galima įrodyti tik mažutę dalelę to, ką įrodė ir įrodo žmonijai žmogaus protas, tikrojo mokslo keliu eidamas.

III

Ką tikrasis mokslas sako apie Dievą

Tikinčiajam žmogui aišku, kad tikrasis moks- las veda prie Dievo. O tiems, kurie nenori tikėti arba abejoja, galima įrodyti tuo, kad visų šimt- mečių žymiausi mokslo vyrai tikėjo į Dievą. Į Dievą tikėjo ir tiki astronomai, matematikai, fi- zikai, gamtininkai, chemikai, fiziologai, bakterio- logai, geologai, paleontologai, kristalografai, mi- neralogai, botanikai, evoliucionistai zoologai, or- nitologai ir kiti.

Apie gyvenusius prieš Kristų graikų ir romė- nų filosofus jau buvo kalbama skirsnyje „Viso pasaulio tautų įsitikinimas, kad Dievas yra“. Jie visi savo mokslo veikaluose pripažino, kad Die- vas yra. Filosofas Platonas taip aiškiai kalbėjo apie Dievą, jog apie jį buvo kalbama ir dabar kal- bama: „Tai — žmogus, kuris parašė įžangą Evan- gelijoms“.

Pirmaisiais krikščionybės amžiais, be šventų- jų Bažnyčios tėvų, matome eilę mokslo vyrų, ku- rie daug rašė, įrodinėdami, kad Dievas yra: šv.

Justinas, Klemensas Aleksandrietis, Origenas, Tertulijonas, Boetijus ir kt. Krikščionybės laikais labiausiai pasižymėjo šie filosofai: šv. Augustinas, Albertas Didysis, Aleksandras Halietis, Duns-Skotas, P. Suarezas. Iš jų visų žymiausiasis, aukščiausio mokslo ir proto vyras buvo šv. Tomas Akvinietis, dėl savo ypatingų proto gabumų pavadintas angelišku daktaru. Filosofas ir profesorius R. Jeringas (R. von Jehring), protestonas, bara protestonų filosofus ir teologus, kam jie nesinaudoja šio žymaus mokslininko mintimis, pabrėždamas: „Kiek klaidų būtume išvengę, naudodamiesi šv. Tomo mokslu!"

Visi minėtieji ir vėlesniųjų laikų filosofai, kaip antai: Kartezijus, Leibnicas (Leibnitz), Volfas, Paskalis (Pascal), Balmesas (Balmes) savo veikaluose įrodo, kad filosofijos mokslas ne tik sutinka su tikybos mokslu, bet dargi į tikėjimą žmogų veda. Bakonas Verulamietis sako: „Paviršutiniškas filosofijos mokslo pažinimas tartum gimdo prieštikybines pagundas, bet gilus jo pažinimas vėl sugrąžina prie Dievo". Todėl Kantas, V. Džeimsas (V. James), Oikenas (Eucken), Renuvjeras (Rénouvier) ir kiti sako, kad tarp netikinčiųjų į Dievą filosofų nerasime nė vieno, kuris gabumais būtų panašus į šv. Augustiną, Albertą Didįjį ar Tomą Akvinietį. O tie visi, kurie savo gabumais kiek prilygsta minėtiems krikščionių filosofams, visi tiki į Dievą.

Ekonominės politikos veikalo autorius Jonas

Stiuartas Millis (John Stuart Mill), nors buvo savo tėvo auklėjamas bedieviškoje dvasioje, bet savo gabumų ir aukšto mokslo dėka įsitikino, kad yra Dievas, kuris savo apvaizdoje laiko visą pasaulį; jis pripažįsta stebuklus, sielos nemirštamybę ir t.t.

Žymus anglų filosofas H. Spenseris (H. Spencer, † 1903 m.), savo draugų lyginamas su Aristoteliu ir Leibnicu, būdamas 80 metų amžiaus, pasakė: „Nėra abejonės, kad žmogaus laukia nesibaigianti amžinybė; kiek kartų apie tai mąsčiau, drebėdavau ... Tegu tas mano įspėjimas būna kitiems naudingas!"

V. Vundtas (W. Wundt), kuris parašė daug veikalų apie filosofiją ir gamtą, sako, kalbėdamas apie žmogaus dvasią: „Tikybinis jausmas tiesia kelią Aukščiausiojo pažinimui, pirmosios priežasties ir pasaulio tikslingumo supratimui".

Atejistai, arba bedieviai, teisinasi, tvirtindami, kad jie savo nuomones apie Dievą remią aiškiausiais gamtos tyrinėjimų įrodymais, ir kad evoliucijos teorija nepripažįstanti Dievo. O mes tvirtiname visai priešingai: aukščiausiojo mokslo ir gabiausieji gamtos tyrinėtojai visi buvo tikį. Čia suminėsime nors svarbiausius mokslininkus.

Astronomai. Kopernikas († 1543 m.), kurį vokiečių enciklopedijos vadina lietuviu ir kuris buvo labai išmokslintas ir dievotas kunigas, taip pareiškė: „Dievas yra tokio didžio proto, kad

tas mums aiškiai nurodo Ptolomėjaus sistemos klaidingumą".

Kepleris († 1630 m.), kuris pirmas suprato planetų judėjimo dėsnius, šio patyrimo nuopelną pripažįsta ne sau, bet Dievui, kuris jam tai įkvėpė. Kepleris irgi buvo giliai tikįs ir pamaldus astronomas (Opera omnia L., 108).

Niutonas (Newton, † 1727 m.) kiekvieną dieną, prieš pradėdamas savo mokslinius tyrinėjimus arba prieš eidamas skaityti paskaitų studentams, eidavo į universiteto koplyčią pasimelsti. Tardamas žodį „Dievas", su didžiausia pagarba nusimaudavo kepurę. O kai jo pažįstamas kartą ėmė su pašaipa kalbėti apie tikybą, Niutonas atsakė: „Tylėk, tamsta, aš tuos dalykus nuodugniai ištyriau".

Heršelis (Herschell, † 1871 m.) niekad neabejojo, kad Dievas yra, ir kad žmogus gali amžinybėje rasti tikrąją laimę. Tais laikais Heršelis buvo žymiausiasis astronomas; jis pagarsėjo daugiausia tuo, kad savo išrastu teleskopu atrado Uraną.

I. Sekčis (Secchi, † 1878 m.) savo knygoje apie saulę sako: „Šiame moksle nėra nieko priešingo katalikų tikėjimui; priešingai, tas mokslas geriausiai atvaizduoja mums Dievą, kaipo pasaulio Kūrėją".

Taip pat ir kiti garbingi astronomai, kaip antai: Aragas (Arago), Leverjeras (Leverier), Fajė

(Faye), Denza, Ferraris, Hagenas, Hyrtlis, Respigis (Respighi), Pijacis (Piazi) ir Heisas (Heis) buvo garsūs ne tik kaip gilaus mokslo vyrai, bet ir kaip gilaus įsitikinimo katalikai.

Matematikai. Liudvikas Košis (Cauchy, † 1857 m.) pagal daugumo mokslo vyrų nuomonę buvo žymiausiasis devynioliktame šimtmetyje matematikas. Kas savaitę jis eidavo prie Dievo stalo ir priimdavo Švenčiausiąjį. Prieš mirdamas, štai ką jis pasakė: „Esu krikščionis, kaip ir visi didieji praėjusių šimtmečių astronomai ir matematikai. Taip pat esu katalikas, kaip ir daugumas jų. Jei kas klaustų mane, kodėl toks esu, tuojau atsakyčiau, kad mano tikybiniai įsitikinimai eina ne iš prietarų, bet iš ilgų nuodugnių tyrinėjimų".

Viktoras Piuizjė (Puisieu) buvo pavyzdingas katalikas.

Hermitas (Hermite), likęs kataliku, pavyzdingai gyveno ir pasižymėjo pamaldumu.

Fizikai. Volta († 1827 m.), patyręs, kad kai kurie manė jį esant netikintį, tuojau viešai paskelbė, kad jis drąsiai laikosi katalikų tikėjimo, kurį laiko tikruoju tikėjimu. Jis gerai žinojo tikėjimo dalykus, puikiai mokėjo teologiją, buvo ištikimas Katalikų Bažnyčios sūnus.

Aloyzas Galvanis (Galvani, † 1798 m.) buvo aukšto mokslo vyras ir ne tik tvirtai tikėjo visą Katalikų Bažnyčios mokslą, bet ir priklausė prie šv. Pranciškaus tretininkų.

Amperas (Ampère, † 1836 m.) buvo genialus vyras. Tvirtai tikėjo į Dievą, pripažino proto gabumus ir galią ir buvo didžiai pamaldus. Kai prieš jo mirtį keli jo draugai norėjo paskaityti jam kai kurias mintis iš knygutės „Apie Kristaus sekimą", jis atsakė: „Nereikia, nes visą tą kny⸗gutę moku atmintinai".

Vil. Tomsonas (lordas Kelvinas, † 1882 m.) yra pasakęs: „Įtikinami proto įrodymai mums rodo laisvos Valios (t. y. Dievo) įtaką gamtoje ir moko mus, kad viskas pareina nuo Dievo, kaip nuo Aukščiausiojo Valdovo".

Be to, Haigensas (Huyghens), Franklinas, Kulambas (Coulamb), Fresnelis, Fraunhoferis, Fizo (Fizeau), Omas (Ohm), Faradėjus (Fara⸗day), Fokoltas (Faukault), Renoltas (Regnault), šilimos mekanikos teorijos išradėjas Mejeris (Mayer), Simensas (Siemens), Erštatas (Oer⸗stadt), Rentgenas (Röntgen) ir daugelis kitų taip pat tikį vyrai.

Chemikai. Ševijevilis (Chevievil, † 1899 m.), žymiausiasis devynioliktojo šimtmečio chemikas ir Paryžiaus akademijos narys, buvo tiek pamal⸗dus, jog, laukdamas traukinio, kalbėdavo rožan⸗čių, nes nenorėjo laiko dykai leisti.

Deivis (Davy, † 1829 m.) parašė knygą, ku⸗riai padėjo tokią antraštę: „Gamtos tyrinėtojo pa⸗skutinės dienos" ir kurioje tarp kitų dalykų pa⸗peikė materializmą, prisipažindamas, kad tvirtai tiki į sielos nemirštamybę.

Lavuazjė (Lavoisier), Gejus (Gay), Liussakas (Lussac), Bišofas (Bischof), Liebigas (Liebig), Berzelijus ir daugelis kitų buvo giliai tikį žmonės.

Chemikas, fiziologas ir bakteriologas Liudvikas Pasteras (Pasteur, † 1895 m.) tiek išgarsėjo savo bakteriologiškais tyrinėjimais ir išradimais, jog, Hekslio (Huxley) žodžiais, jis sugrąžino Prancūzijai penkis milijardus frankų, kuriuos ši valstybė turėjo sumokėti Vokietijai dėl karo pralaimėjimo, nes jis milijonus ligonių pagydė. Pasteras negalėjo suprasti, kaip tikras mokslas galįs tolinti žmogų nuo Dievo. Kartą paklaustas, kodėl jis, būdamas tokio aukšto mokslo, dar neprarado tikėjimo, atsakė: „Taigi, priežastis ir yra ta, kad daug mokiausi ir nuodugniai tyrinėjau mokslo dalykus; o jei galėčiau dar platesnį mokslą išeiti, tuomet mano tikėjimas būtų toks gyvas, kaip bretonietės kaimietės".

Geologai ir paleontologai. Karolis Lajelis (Charles Lyell, † 1875 m.), anglų geologas, parašė knygą „Geologijos principai", kurioje (10-tojo leidimo 2-jo tomo 613 puslapy) sako: „Nežiūrint, kuria kryptimi tyrinėsime, visur matome aiškius kūrybinio Proto įrodymus".

Frasas (Fraas, buvęs geologijos profesorius Stiutgarte) sako: „Apie daiktų pradžią geologija nieko kito nežino, kaip tik tai, kas kiekvienam jau yra žinoma, tai yra, kad pradžioje Dievas sutvėrė dangų ir žemę".

Joakimas Barandė (Barrande) pažymėjo, kad astronomija ir paleontologija, kiekviena savotišku būdu, skelbia Dievo galybę.

Giliai tikį buvo taip pat ir šie žymūs geologai ir paleontologai: Bomonas (de Beaumont), Katrfažas (de Quatrefages), Laparanas (de Lapparent), Hyras (G. Heer), Amalijus (d'Amalius) ir kiti.

Iš mineralogų ypačiai garsus buvo kristalografijos kūrėjas Irenejus Hanys (Hany), kuris, V. Gumpelio žodžiais, priklausė prie didžiausiųjų šio mokslo autoritetų. Kiuvjė (Cuvier) sako: „Šis didis mokslininkas buvo giliai tikįs ir pamaldus. Kiek kartų matydavau jį dirbant įsigilinus į mokslinius tyrinėjimus, kiekvienu atveju jis nutraukdavo savo darbą, kai tik išgirsdavo bažnyčios varpus skambinant, ir sukalbėdavo maldelę „Viešpaties angelas".

Fiziologai ir biologai. Iš jų giliai tikį buvo Teodoras Švanas (Schwann), garsus narvelių (celių) teorijos kūrėjas, Klaudijus Bernaras (Claude Bernard), kuris, kitų aukštojo mokslo žmonių pareiškimu, „gyvendamas visiškai atsidavė mokslui, o po mirties — Dievui". Be jų, Kiuvjė, Florensas (Flourens), V. Kaleris, o jėzuitas Vasmanas pagarsėjo savo tyrinėjimais skurzdžių gyvenimo.

Botanikas Linėjus (Linneus, † 1778 m.) taip rašė savo knygos „Gamtos sistema" įvade: „Man pavyko susekti Dievo pėdsakus net menkiau-

siuose padaruose. Kiek čia galybės, kokia išmintis, kokia nesuprantama tobulybė!" Prieš mirdamas jis surašė testamentą, kur reikalavo, kad jo sūnus parašytų tikybiškai morališko turinio veikalą, kuris būtų pradėtas šiais žodžiais: „Gyvenk nekaltybėje, nes Dievas yra visur".

Botanikas Martinsas prieš mirdamas liepė ant savo marškinių išsiūti žalią kryžių ir tais marškiniais jį apvilkti, jam mirus. Jis paaiškino: „Išsiūti kryžių dėl to, kad esu krikščionis, o žalią dėl to, kad esu botanikas". Jo reikalavimas buvo įvykdytas.

Lamarkas (Lamarck, † 1829 m.), evoliucionizmo teorijos kūrėjas, daugelio ir dažnai būdavo visai klaidingai priskiriamas prie ateistų; betgi tikėjo į Dievą. Moksliškai kovojo su tais, kurie tvirtino, kad Dievas ir gamta esą tas pat. Štai, ką Lamarkas, tarp kitko, rašė: „Dievas sutvėrė medžiagą (materiją) ir suteikė jai daug visokių savumų, ir ji bus tol, kol Dievui tai patiks".

Žofrua Sen Ilėras (Geofroy Saint Hilaire, † 1844 m.), taip pat evoliucijos teorijos kūrėjas, vieną iš savo veikalų pabaigė šiais žodžiais: „Jei galėjau kuo nors būti naudingas, tebūna už tai garbė Dievui".

Zoologas Fabras (H. Fabre) sako: „Aš ne tik į Dievą tikiu, bet ir matau Jį; be Jo viskas yra tamsybė, be Jo man niekas gamtoje nesuprantama".

Čia paminėtini dar garsus ornitologas kunigas A. Dovidas, misijonierius Kinijoje, ir entomologijos kūrėjas kunigas Petras Lafreilis (La Freille).

Getingos universiteto botanikos profesorius Jonas Reinkė rašo: „Susipažinimas su gamta tikrai veda mus į Dievo pažinimą; vadovaudamiesi priežastingumo dėsniais, tiek esame įsitikinę, kad Dievas yra, kaip esame įsitikinę, kad yra gamta"[1]).

Kaip gabus muzikas, žiūrėdamas į gaidas, muzikos prietaisu gražiai išreiškia kompozitoriaus mintis, kaip gabus tapytojas dažų spalvomis rodo žmonėms vaizdą, taip visagalis Dievas per gamtą aiškiai kalba į žmoniją. Gamta yra tartum didžiausia knyga, kurią betyrinėdami, gamtininkai visur mato Dievo galybę, Jo protą, išmintį, didybę. Dėl to netenka stebėtis, kad visi gabiausi ir žymiausi gamtos tyrinėtojai buvo giliai tikį žmonės. Tad matome, kad tikrasis mokslas veda prie Dievo.

---

[1]) Kas norėtų daugiau patirti apie šiuos dalykus ir ką gamtos tyrinėtojai sako apie santykius tarp mokslo ir tikybos, tegu perskaito Dennerto knygą „Die Religion der Naturforscher" arba Knellero veikalą „Das Christentum und die Vertreter der Naturwissenschaften"; abi Herderio išleistos Freiburge 1904 metais. Labai svarbu būtų perskaityti Vytauto Did. Universiteto profesoriaus Vl. Šilkarskio knygutę „Ateizmas ir mokslas", atviras laiškas dakt. Jonui Šliūpui, išleistą Kaune.

Nereikia manyti, kad vien tik filosofai ir gamtininkai gerbia tikybą ir buvo tikį. Ir kiekvienoje kitoje mokslo šakoje rasime daugybę tokių vyrų, kurie buvo pavyzdingi katalikai.

Tad tikėjimo ir Bažnyčios priešai be reikalo kaltina Katalikų Bažnyčią ir jos mokslą, kad jis esąs priešingas bet kokiam mokslui ir trukdąs jį. Mes tvirtiname priešingai. Civilizacijos istorija mums ką kita rodo. Civilizacija pripažįsta Bažnyčiai daug ir net labai daug nuopelnų. Kad skaitytojas nemanytų, kad tai yra tik faktais neparemtas gyrimas Bažnyčios, pridera paminėti bent svarbiausiuosius išradėjus kunigus ir vienuolius, kurie savo išradimais pastūmėjo civilizaciją priekin. Štai jie:

Benediktinas Gvidas (Gvido) iš Areco (Arezzo) vienuoliktame šimtmetyje išrado priemonę dainoms (melodijoms) surašyti: išrado gaidas ir harmonijos mokslo taisykles.

Bavarijoje, vienuolyne ties Tegernsee, dešimtame šimtmetyje pasirodė piešiniai ant stiklo.

Pirmą laikrodėlį padirbo Bažnyčios rašytojas Kasijodoras († 505 m.), o šį išradimą patobulino Gerbertas, paskiau išrinktas popiežium Silvestru II.

Pirmą astronominį laikrodį išrado kunigas Rišardas Velinglordas 1326 m.

Akinius tryliktame šimtmetyje išrado domininkonas Aleksandras Spina.

Kompasą patobulino diakonas Flavijus Gioja-

Padidinantį stiklą,mikroskopą ir žiūroną išrado pranciškonas Rogeris Bakonas († 1292 m.). Jis susekė julijoniškojo kalendoriaus klaidingumą ir įvedė atitinkamas pataisas.

Šimtą metų prieš Koperniką Regensburgo vyskupas Regijomontanus skelbė, kad saulė stovi vietoje, o žemė sukasi aplink saulę. Jis išplėtojo algebros ir trigonometrijos mokslus ir padirbo daug mokslo priemonių (prietaisų).

Šventasis Albertas Didysis tryliktame šimtmetyje išrado cinką ir aršeniką.

Popiežius Leonas X buvo uolus mokslo vyrų, artistų ir rašytojų rėmėjas; dėl to jo laikais mokslas ir menas labai kilo ir plito.

1670 m. Lana pagamino baliono įtaisymo planą. 1720 m. vienuolis Gusmaksas (Gusmacx) jį padirbo ir Portugalijos karaliaus ir vyriausybės akivaizdoje pirmas iškilo į orą.

1459 m. vienuolis Fra Mauras (Fra Mauro) nubraižė žmonijai žemėlapį, kuris jūrininkams Vaskai de Gamai (Vasco de Gama), Kristupui Kolumbui ir kitiems pagimdė mintį, kad, tur būt, yra dar kiti nežinomi žemynai. Ir pagaliau atrandama Amerika ir kelias į Indiją.

Ispanų benediktinas Petras de Paucė († 1584 m.) ir kunigas Ch. de l'Epocė pirmi ėmėsi lavinti nebylius ir jų lavinimui išrado atitinkamą būdą.

Šv. Jonas Kalasantas, įsteigęs pijorų broliją 1597 m., pirmas įsteigė Romoje nemokamas viešąsias mokyklas.

Jėzuitas Kirčevas (Kirchev, † 1680 m.) išra=do magišką žibintą ir artezijanišką šulnį.

Diakonas Rolletas Prancūzijoje dveji metai prieš Frankliną aiškino, kad žaibai ir perkūnija pasidaro dėl elektros pertekliaus debesiuose.

Elektros laidus išrado ne Franklinas, bet Nor=bertonas Prokopas Davišius.

Jėzuitas Kavalijėris (Cavalieri, † 1747 m.) iš=rado polikromiją.

Dujinę (gazinę) šviesą išrado jėzuitai ir jie pirmi pradėjo ją naudoti Stoničiorsto (Stoni=churst) kolegijoje, Anglijoje.

Dviratį išrado kunigas Pijantousas (Piantous) ir jau 1845 m. jį vartojo.

Jėzuitas Sekkis (Secchi, † 1878 m.) pirmas ėmėsi spektriškai analizuoti žvaigždes.

Yra dideli kardinolo Angelo Majo (Angello Mai, †1854 m.) nuopelnai paleografijai. Anglija apdovanojo jį aukso medaliu su tokiu parašu: „Angelo Maio palimpsestorum inventori atque restauratori".

Vyskupas Eligijus Kozis (Eligius Cosi), apaš=tališkas atstovas Kinijoje, 1880 metais išrado ki=nams naują abėcėlę, kuri žymiai palengvino jų rašybą.

Jėzuitai Fenys (Pheny) ir Žukotinskas išrado prietaisą elektros bangoms žymėti (registruoti).

Florencijos astronomas pijoras tėvas Alfonsas įspėjo visuomenę, kad Mesinoje turės įvykti bai=

siausia katastrofa, kuri kaip tik ir ištiko 1908 m. gruodžio 28 d.

Lietuvis Varšuvos vyskupas Holekas devyniolikto amžiaus antroje pusėje išrado kurčių ir nebylių abėcėlę pirštais susikalbėti.

Kun. Kazimieras Jaunius parašė lietuvių kalbos gramatiką.

Iš to, ką čia pasakėme, aišku, kad Katalikų Bažnyčia ir dvasininkai ne tik netrukdo pasaulio civilizacijos pažangos, bet, priešingai, per visus šimtmečius galingai rėmė ir dabar dar visokiais išradimais prisideda prie bendrosios žmonijos pažangos. Tokią pat išvadą savo raštuose prieina mokslininkas Balmesas (Balmes), kuris pareiškia: „Katalikų tikėjimas nebijo jokio mokslo. Juo daugiau žmonės tyrinės tikybą, juo daugiau ja naudosis. Ji neturi jokių klaidų, nešvarumų, kuriuos reikėtų slėpti arba pati turėtų slėptis dėl baimės kurio nors mokslo". Dievas visą gamtą pavedė žmonėms tyrinėti, o tikybinį perlą pavedė savo Bažnyčiai. Jau nuo senų amžių žmonės klausinėja patarimų, žinių apie gamtą, istoriją, trokšdami atspėti didžiausias paslaptis tarp Dievo ir žmogaus. Po tiek amžių neatrasta jokio įrodymo, kuris būtų priešingas katalikų tikėjimui. Atsitikdavo, kad Bažnyčiai nepalankūs žmonės sukeldavo triukšmą, būtent, kad jie jau radę faktų, kurie Bažnyčiai nepageidaujami; betgi netrukus specialusis (nuodugnesnis) mokslas įrodo, kad jų tyrimai yra klaidingi, ir dėl to priešai turėdavo nutilti".

Iš kur atsiranda netikinčių žmonių

Aukščiau esame įrodę Dievo buvimą šiais ar-gumentais:

1) nėra pasaulyje tautos, kuri neturėtų nuo-vokos apie Dievybę; visos tautos per visus am-žius tikėjo ir tiki į aukštesnę už save dievišką Būtybę;

2) Dievo buvimą įrodėme dorovės dėsniais ir sąžinės balsu;

3) gyvybės pradžia;

4) tikslingumu ir tvarka pasaulyje.

Parodėme įvairių klaidingų sistemų nesąmo-ningumą. Visa tai sakyte sako, kad Dievas yra.

Taip suprato tai gilaus mokslo vyrai.

Tačiau yra žmonių, kurie raštu ar žodžiu sklei-džia bedievybę. Kodėl taip yra? Į šį klausimą geriausiai atsako Šv. Raštas (Ecclesiasticus X-14-15): „Žmogaus puikybės pradžia — grįžtis nuo Dievo, nes jo širdis atsitraukė nuo to, kurs jį padarė, dėl to kad puikybė kiekvienos nuodė-mės pradžia".

Žmogaus protui ir laisvajai jo valiai tikėjimas daug ką leidžia, betgi ne viską. Kaip, plačiuosius vandenynus leisdamas, Viešpats nustatė dėsnius: „Tik tokiu tolumu jūs savo vilnis blaškysite — toliau ne; kaip visokioms dangaus galybėms ir gaivalams Kūrėjas savo valia nurodė kelią; kaip kiekvienam žolynėliui ir kiekvienam medeliui nu-statė dėsnius, — taip ir žmogui davė paskirtį: paskyrė jį to viso pasaulio valdovu. Liepė jam

naudotis tuo pasauliu. Betgi Dievas negalėjo žmogaus protui ir valiai duoti tokių teisių ar galios, kokią pats turi, tai yra, negalėjo žmogaus visame kame sulyginti su savim. Dievas norėjo, kad žmogus laikytų Jį savo Kūrėju ir Tėvu. Tad tikėjimas ir reikalauja iš žmogaus to, ko kiekvienas tėvas reikalauja iš savo vaikų, būtent: klusnumo ir meilės.

Jei vaikas, gyvendamas tarp žmonių, lavinasi ir yra gabus, tai jis, vartodamas savo protą ir naudodamasis kitų žmonių patyrimais, gali įgauti daugiau gabumų ir žinių, negu jo tėvas. Gali kartais tėvas, savotiškai galvodamas, reikalauti iš savo vaiko tam tikro darbo ar elgesio, ir sūnus gali atsisakyt vykdyti tokį tėvo reikalavimą, savo supratimu laikydamas jį netinkamu arba net kenksmingu. Betgi to negali būti santykyje tarp Dievo ir žmogaus dėl to, kad žmogaus protas niekados negali susilyginti su visatos Kūrėjo — Dievo protu. O tas kaip tik ir įžeidžia kai kurių žmonių puikybę. Ir, kaip kadaise faraonas Mozei, taip jie tikėjimui arba Bažnyčiai sako: „Kas yra Dievas? neturiu Viešpaties aukščiau savęs"! Ir, kaip faraonas žuvo Raudonoje jūroje, taip ir tokie puikybės kupini žmonės (bedieviai) žūna visokių klaidų jūrose. Kaip Babilono karalius Nabukodonosoras pamišo ir virto žvėrimi per savo puikybę, nes reikalavo, kad jam būtų atiduodama tokia pagarba, kaip Dievui, taip ir bedieviai, nepripažindami Dievo savo Sutvėrėju,

elgiasi kaip pamišėliai ir vadinasi gamtos arba net beždžionės vaikais . . . Norėdami prilygti Dievui, jie nori būti giminės beždžionėms!

Matėme, kad visi giliai protaujantieji žmonės visada tikėdavo ir tiki į Dievą. Tik menko proto ar blogos valios žmonės Dievo nemato ir nenori pripažinti. Norėdami pagarsėti savo gabumais, kurių neturi, jie pradėjo niekinti tikrai gabių aukšto mokslo vyrų patyrimus ir mokslą dėl to, kad šie laikosi tikybos bei tikybos mokslo, ir pavadino juos „atžagareiviais", o patys save „pirmeiviais". Ir, štai, tokiu būdu jie stengiasi kreipti į save visuomenės dėmesį. Tai yra ne kas kita, kaip tik jų puikybė. Aštuonioliktojo šimtmečio filosofų laisvamanių globėjas Fridrikas II, bedievybės skelbėjas, galų gale pats pasisakė apie juos: „Tie filosofai — tai blogai išauklėti žmonės, kurių tik puikybė norėtų ką nors nuveikti".

Devynioliktojo amžiaus filosofai Fichtė, Šelingas (Schelling), Hegelis, Šopenhaueris (Schopenhauer), Edv. Hartmanas klydo taip pat, kaip ir aštuonioliktojo amžiaus filosofai. Jie klydo dėl to, kad neigė (ignoravo) ankstesniąją filosofiją. Vėlesniųjų laikų uoliausieji bedievybės (ateizmo) platintojai buvo šie: Fridrikas Biuchneris (Büchner), Karolis Vogtas (Vogt) ir Ernestas Hekelis (Haeckel). Jų raštuose aiškiai pasireiškė ne tik jų puikybė, bet ir negilus protas. Jiems rodosi, kad pasaulis turi jais tikėti be įrodymų.

Kai prieš mirdamas († 1860 m.) Šopenhaueris, sunkios ligos prislėgtas, šaukė: „O, Dieve! o Dieve mano!", vienas iš stovinčiųjų greta jo lovos gydytojų pastebėjo jam, kad pagal jo filosofijos mokslą Dievo nėra. Filosofas į tai atsakė: „Skausmuose filosofija be Dievo nepatenkina. Kai pasveiksiu, kitaip rašysiu".

Be puikybės, bedievybės priežastimi dar būna kūno geiduliai. Žmogaus protą valdo žmogaus valia. Žmogus turi didesnį palinkimą daugiau tenkinti kūno geidulius, negu proto nurodymus. Nors protas rodo, kad šis bei tas dalykas yra blogas dėl tam tikrų priežasčių ir dėl to reikia susilaikyti nuo to, betgi, jei tai patinka kūno geiduliams ir jie ima reikalauti patenkinimo, tada valia greičiau paklauso kūno reikalavimų, negu proto nurodymų, ir blogai pasielgia.

Dievas per tikėjimą ir per sąžinės balsą šaukia: „Blogai padarei!" Tai žmogui nepatinka, nes jo širdyje atsiranda nerimas. Štai, Dievo ir tikėjimo neapykantos priežastis: „Pataikavimas kūno geiduliams, be puikybės, pagimdė daugiau ateistų, negu visoki sofizmai (klaidingi įrodymai)" — pasakė ištvirkėlis d'Alembertas. Šis jo sakinys paremtas asmens patyrimais.

Kaip už savo nusikaltimus teisėjo pasmerktasis norėtų panaikinti visus įstatymus ir ypač patį teisėją už sprendimą, taip žmogus palaidūnas norėtų panaikinti Aukščiausiojo Teisėjo sprendimą ir Jį patį, kad jokio teisėjo visai nebūtų. „Pasau-

lyje nebebūtų netikinčiųjų, jei nebūtų kūno geidulių suteptųjų, ir, toliau, didžiausius nemoralumo reiškinius randame tarp bedievių" — pasakė vienas iš didžiausių mūsų šventos Bažnyčios daktarų, šventasis Augustinas. Šiuos žodžius esant teisingus dažnai matome jaunime, kuris lengviausiai krypsta į bedievybę; labai retai bedieviais lieka senstą žmonės, kurių troškimai negali prilygti jaunimo troškimams. Platonas šitaip sako šiuo klausimu: „Nė vienas iš tų, kurie savo jaunatvėje beprotiškai sakydavo „nėra dievų", nesilaikydavo tos nuomonės ligi senatvės" (De Leg. X-888). Plinijus rašo: „Kai mirtis artėja, tada mirštantysis atsimena, kad jis yra žmogus, ir kad yra Dievas" (Epp. lib. VII—26).

Laisvamanis Veberis (Demokrite) rašo: „Doriškai nesugedę žmonės visuomet grįžta prie tikėjimo į tai, kad aukščiausioji Būtybė valdo žmones".

Emilis Ruso (Rousseau) rašo: „Nuolat gyvenk taip, kad galėtumei trokšti Dievo buvimo, tad niekad neabejosi, kad Dievas yra".

Apie tuos dalykus gražiai ir aiškiai rašo žymus prancūzų poetas ir rašytojas Kopė (Coppée), kuris 1897 metais, pasveikęs po sunkios ligos, grįžo prie tikėjimo. Savo knygoje „Geras kentėjimas" (La bonne souffrance) jis prisipažįsta, kad jį bedieviu padarė jaunųjų dienų nuodėmės, kurias gėdijosi pareikšti per išpažintį. Jis rašo to-

liau: „Visi jūs, būdami panašioje būtyje ir norėdami būti atviri ir nuoširdūs, turėtumėt pripažinti, kad ne kas kitas, kaip tik griežti doros dėsniai, sulaiko jus nuo tikybinių pareigų vykdymo. O tikyba nieku būdu negali atleisti nuo jų. Taip elgdamasis, aš buvau panašus į tą kareivį, kuris pasišalino nuo savo pulko vėliavos. Jis pabėgo iš pulko, nes jam įkyrėjo nuolatinė drausmė (disciplina). Esu įsitikinęs, kad ir aš, pamesdamas vėliavą Kristaus, kuriam pirma tarnavau, padariau tai ne iš neapykantos Jam, bet tik iš apsileidimo“.

Toji pragariška neapykanta, kurią netikintieji pareiškia Dievui ir tikybai, aiškiai rodo, kad jie patys netiki į tai, ką jie kalba. Jei nėra nei Dievo, nei tikybos, tai kaip gi galima nekęsti to, ko visai nėra?! Kam gi kovoti su tuo, ko nėra? Kam stengtis ieškoti naujų įrodymų, kad Dievo nėra?

Daug bedievių prieš mirdami išsižadėjo savo klaidų ir viešai pareiškė, kad jie niekad nebuvo įsitikinę tuo, ko mokė. Stabmeldys Lukrecijus vien tik iš baimės savo dievų gavo proto sumišimą. Volteras (Voltaire), d’Alembertas, Diderotas prieš mirdamas šaukėsi kunigo. Bailis, Monteskjė, Laharpas, Marmutelis, Montenjis, markizas d’Aržansas (Bayle, Montesquieu, Laharpe, Marmoutel, Montaigne, d’Argens) ir daug kitų, negalėdami savęs suraminti, prieš mirdami grįžo prie Dievo.

Norėdami išvengti panašių atsitikimų ateityje, ateistai šiais laikais sudarė Solidarumo Sąjungą, kurios nariai pasižada kuo atsargiausiai sergėti kitus narius, kad jie prieš mirdami neišsižadėtų savo klaidų ir nepareikštų tikėjimo į Dievą.

IV

Dievo Apvaizda

Kiekvienas doras šeimos tėvas, kiekvienas darbštus ūkininkas yra susirūpinęs savo šeimos bei ūkio reikalais. Dievas yra geriausiasis visų šeimų Tėvas; Jis yra išmintingiausiasis viso pasaulio Ūkininkas. Todėl Jo susirūpinimas visu tuo, kas yra pasauly, daug stipresnis yra. Mums aišku, kad, šeimos ar ūkio reikalų netenkinant, šeima ima krikti, ir ūkis eina menkyn. Panašiai atsitiktų ir su pasauliu, jei Dievas jo netvarkytų, juo nesirūpintų.

Kurdamas pasaulį ir visus jame esančius daiktus, Dievas kiekvienam iš jų nustatė tikslą, kad prie jo siektų. Žodžiu, pasaulio Kūrėjas veikia ir rūpinasi, kad kiekvienas Jo kūrinys gyventų ir veiktų pagal Jo nustatytą tvarką. Toji nuolatinė Dievo parama pasauliui ir rūpinimasis juo vadinama Dievo Apvaizda.

Kaip valstybės valdovas (prezidentas, karalius) visų valstybinių darbų pats neatlieka, kaip dirbtuvės savininkas visų darbų pats vienas ne-

dirba, bet turi padėjėjų ir mekanikų ir darbininkų, taip reikia suprasti ir Dievo Apvaizdą. Dievas sutvėrė pasaulį ir kiekvienam padarui ir daiktui nustatė tikslą. Jis nustatė visus gamtos dėsnius. Jis sutvėrė žmogų, kurio visus darbus, einančius iš laisvos valios, iš anksto žinojo. Be abejonės, tik Jis vienas gali galingiausiąja savo jėga tai visa išlaikyti ir tvarkyti. Kaip matėme, gamta nei pati savaime atsirasti, nei išsilaikyti negali. Taigi, ir gamtą, ir visus gyvus padarus Dievas išlaiko ir tvarko savo Apvaizda.

Dievas valdo pasaulį savo nustatytais fizikos ir moralės dėsniais. Žmones Jis valdo per žmones. Per tėvus valdo vaikus, per auklėtojus — jaunuomenę, per valdžią — visuomenę. Be to, sąžinės balsas, auklėjimas, gerųjų žmonių patarimai ir dažnai net visoki nepasisekimai ir nelaimės būna įrankiai bei priemonės, kuriomis Dievas valdo visą žmoniją.

Priekaištai

1-is priekaištas. Būtų Dievui pažeminimas rūpintis net menkiausiu padaru.

Atsakymas. Jei nebuvo pažeminimo sutverti net menkiausius padarus, tai nieku būdu negali būti pažeminimas rūpintis jais.

2-is priekaištas. Jei Dievas laikytų pasaulį savo Apvaizdoje, tai pasauly nebūtų nei ligų, nei kančių, nei įvairiausių nelaimių, kokias dabar sutinkame.

Atsakymas. Žmonės dažnai blogu laiko tai, kas nėra bloga. Imkime nuodus: protingai juos vartojant, nuodai tampa gydomaisiais vaistais.

Mes žinome; kad kiekvienas daiktas ir pada- ras pasauly turi savo tikslą. Kiekvieno daikto ar gyvio tikslas yra tarnauti anksčiau ar labiau išsi- plėtojusio daikto bei gyvio gyvavimui. Kaip antai: augalų tikslas tarnauti visokių gyvūnų bei gyvulių mitimui. Augmenys ir gyvuliai paskirti žmonių naudai. Patys žūdami, jie prisideda prie daugiau subrendusių ar išsirutulojusių kūrinių išlaikymo. Kad būtų to išvengta, Dievas turėtų nuolatiniais stebuklais saugoti tuos augmenis ir gyvūnus nuo žuvimo, nes turėtų veikti prieš nu- statytus gamtos dėsnius. To reiškinio pasėkos būtų blogos. Imkime kad ir žmogų. Jei žmogus turėtų viską parengtą, be darbo liktų tinginiu, nieko neveiktų ir nemąstytų. Dabar taip nėra. Norėdamas palengvinti savo gyvenimą, žmogus būtinai turi kovoti su įvairiausiomis jam kenk- smingomis aplinkybėmis ir kliūtimis. Tuo būdu jis priverstas dirbti, galvoti, siekti kaskart vis prie naujų išradimų. O išradimai palengvina žmogaus darbą, gyvenimą ir kartu kelia kultūrą.

Kai dėl ligų, tai žmonės dažniausiai patys bū- na jų priežastimi. Nesilaiko švaros, nesistengia savo kūną užgrūdyti, nesisaugoja nusišaldymo, girtuokliauja, paleistuvauja, lėbauja; bekortuoda- mi ištisas naktis, neišsimiega, nuvargsta, nusika- muoja ir tuo būdu patys sau pakenkia ir kartu

nusideda. O mes suprantame, kad už nusidėjimą tenka atitinkama bausmė.

O kančios išveda žmogų į gera.

3-is priekaištas. Kančios — tai blogumas, tad kokiu būdu jos gali prisidėti prie gero?

Atsakymas. Viešpats elgiasi su žmonėmis kaip geriausiasis gydytojas su savo ligoniais. Norėdamas išgydyti ligonį, gydytojas liepia jam gerti kartais net labai karčių vaistų, o jei mato reikalą, daro ir skaudžiausias operacijas.

Laimingas būdamas, žmogus lengvai užmiršta dorą, Dievą, artimą, pasiduoda nuodėmėms. Jei švelnūs įspėjimai nesėkmingai veikia, tada Viešpats leidžia nuodėmingam žmogui sunkiai kentėti. Jei ir tai negelbsti, dar sunkiau baudžia, kad nusidėjėlio siela tuo būdu būtų išgelbėta nuo amžinos pražūties.

4-is priekaištas. Tad kodėl kenčia ne tik blogieji, bet ir gerieji žmonės?

Atsakymas. Kentėjimas naudingas tiek geriesiems, tiek blogiesiems žmonėms.

Nėra tokio žmogaus, kuris kada nors gyvenime nieku nenusidėtų. Dievas yra teisingas. Tad, leisdamas geriesiems kentėti, Jis tuo būdu baudžia juos šiame pasaulyje, kad jie nebūtų baudžiami pomirtiniame gyvenime. Tuo būdu, gerieji kentėdami turi progos dar šiame pasaulyje atsiteisti už savo nuodėmes.

Kentėjimas naudingas blogiesiems, nes kan-

čios verčia juos šaukti Dievo. Kentėjimas verčia žmogų mąstyti apie savo ateitį ir pomirtinį gy=venimą. Kančios žmogui rodo jo silpnumą. Ken=tėdami nusidėjėliai išmeldžia Dievo malonę, kad Jis sumažintų bausmę.

Kančios — tai geriausia mūsų mokykla. Be kančių nebūtų mokslo, doros, nebūtų labdarybės ir gailestingumo. Daugelis jautresnės širdies žmo=nių, norėdami kenčiantiesiems pagelbėti, aukoja visą savo turtą ligoninėms, prieglaudoms ir kito=kioms labdarių įstaigoms.

Kentėjimas tvirtina žmogaus būdą ir užgrū=dina jo kūną bei ištvermę.

Tad matome, kad, leisdamas žmonėms ken=tėti, Dievas skyrė aukštą tikslą. Tik reikia, kad žmogus mokėtų atitinkamai pasinaudoti kentėji=mais, ar jis yra doras, ar nedoras.

5=is priekaištas. Tai kodėl visoki neprotingi padarai kenčia? Juk jie niekad nenusikalto, ir jiems tai nerei=kalinga kultūros pažangai. Ir kas dar blogiau, jie už tai neturės ateity jokio atlyginimo.

Atsakymas. Kunigas profesorius Vaisas savo „Apologetikoje“ (193 pusl.) šitaip atsako į šį priekaištą:

Kiekvienas gyvulys ar šiaip gyvūnas turi jausti. O jausmų yra malonių ir nemalonių, bet ir šioki, ir toki jausmai reikalingi. Jei gyvulys neturėtų malonumų bei pasitenkinimų, jis netu=rėtų palinkimo į tai, kas būtinai reikalinga jo svei=katai arba veislei palaikyti. Neturėdamas nemalo=

numų ir skausmų, jis nevengtų to, kas jo sveikatai kenksminga.

Tad matyti, kad kentėjimas gyvuliams būtinai reikalingas. Kas būtų, jei gyvulys nejaustų alkio? Kas būtų, jei gyvulys nejaustų skausmų nei žaizdų, kol paskutinis kraujo lašas ištekėtų?

Antra vertus, gyvulių kančios nėra tokios dažnos ir skaudžios, kaip mums rodosi. Gyvuliai kūnu kenčia rečiau, negu žmonės. Gyvuliai neturi dvasinių kančių, kaip žmonės, o juk dvasinės kančios šimteriopai didesnės, nekaip kūno skausmai. Toliau, gyvulių dirksniai nėra tiek jautrūs ir nėra tiek išsišakoję, kaip žmonių; dėl to gyvuliai nejaučia tiek, kiek žmonės. Dažnai vabzdžiai, perdurti ir prie stalo prismeigti, skaniai ėda paduotą jiems maistą: Sebastijonas Bruneris pasakoja, kad jis žinąs tokius gyvūnus, kurie skaniai suėdė atkirstą savo kūno dalį. Net mirštamai kito gyvulio sužeistasis gyvulys kartais visai nejaučia skausmo. Vabzdžiai ir gyvatės, puldami savo auką, pirma duria ją savo gyvuoniu, kad tuo būdu apsvaigintoji auka nekentėtų. Plėšrūs paukščiai tokio tikslo siekia, snapu kirsdami paukšteliui į galvą arba suleisdami nagus savo aukai į širdį. Nutvėręs avį, liūtas smarkiai pakrato ją, aukštai iškėlęs. Rainis (tigras) griebia už sprando, perlaužia nugarkaulį ir tuo būdu iš karto užmuša.

Gyvybė gyvuliams yra tiek brangi, jog jie įvairiais būdais stengiasi ją apginti. Todėl niekas

niekad nėra girdėjęs, kad kuris nors gyvulys, net sunkiausioj būty atsidūręs, atimtų sau gyvybę.

Tai rodo, kad gyvenimo malonumas ima viršų gyvuliuose ant visokių, net ir didžiausių kančių.

6-is priekaištas. Jeigu yra Dievo Apvaizda, tai kodėl pasauly yra tiek daug nusidėjimų ir nusikaltimų?

Atsakymas. Nusidėjimas yra žmogaus veikimas prieš Dievo valią. Tad aišku, kad Dievas nenori nusidėjimų. Dievas galėtų priversti žmogų vykdyti Jo įsakymus, bet tuo būdu žmogus taptų bedvase mašina ir prarastų laisvąją valią. Jeigu jis darytų gerus darbus, tai šie nebūtų jo nuopelnai: juk, jeigu laikrodis tiksliai laiką rodo, tai nėra jo paties nuopelnas, bet to gabaus žmogaus, kuris laikrodį padirbo. Taip ir tokio žmogaus „gerieji" darbai neturėtų moralinio nuopelno ir nebūtų verti atpildo dangaus karalystėje.

Valios laisvė — tai didi Dievo dovana. Blogo priežastis nėra ta, kad žmogus laisvą valią turi, tik ta, kad jis blogam tą savo valią naudoja. Dievas leidžia žmogui laisvai veikti. Davė jam protą, kad jo nurodymais vien geruosius darbus vykdytų. Šimteriopai didesnis Dievui malonumas iš to, jei nors vienas žmogus tarnauja Jam laisva valia, nekaip kad visi žmonės tarnautų Jam iš prievartos. Taigi, tai aiškiai rodo Dievo gerumą, nes Jis paaukštino žmogų, duodamas

jam protą ir valią. Tai rodo ir Dievo kantrumą, nes Jis, galėdamas žmogų nubausti, vis dėlto laukia jo pasitaisymo. Tai taip pat rodo ir gerųjų žmogaus darbų vertę.

Leisdamas žmonėms net blogai elgtis, Dievas rodo savo proto didybę, nes blogas nuodėmių pasėkas paverčia žmogaus išganymui. Tai mums aiškiai rodo patriarko Juozapo žodžiai, kuriuos jis tarė broliams: „Jūs turėjote piktus apie mane užmanymus, bet Dievas tai apvertė į gera“ (Moz. 1, 50—20). Juozapo broliai, pamatę jo geraširdiškumą, aiškiai suprato ir savo žiaurumą, savo nusidėjimo biaurumą ir labai to gailėjosi; po to jau vengė nusidėjimų. Panašiai atsitinka ir kitiems žmonėms, kai jie aiškiai pamato nuodėmės biaurumą, Dievo gailestingumą, kantrumą ir teisingumą.

Išganytojas sutiko mirti ant kryžiaus. O to pasėkas žinome: Dievas tą blogumą nukreipė į gera. Milijonai žmonių užsipelnė amžinąją laimę tik dėl to, kad Dievas leido stabmeldžiams persekioti krikščionis.

Nors Dievas blogas nuodėmės pasėkas paverčia geru, betgi nereikia manyti, kad Dievas trokšta nuodėmės ir ja, kaip įrankiu, naudojas geram tikslui pasiekti. Dievas nuodėmės nenori, priešingai — Jis trokšta, kad žmonės vien tik gera darytų, vykdydami šventąją Jo valią. Dievas trokšta, kad žmogus naudotų savo protą ir valią tiktai kilniausiems tikslams. Ir tik tuo atveju,

kai žmogus, nevykdydamas Dievo valios, blogai pasielgia, Jis moka blogąsias nuodėmės pasėkas paversti žmonių naudai.

7-is priekaištas. Dievas gali savo galia apsaugoti žmogų nuo nuodėmės, nenaikindamas žmogaus laisvosios valios, dėl to Jam ir priderėtų taip visada daryti.

Atsakymas. Taip. Dievas galėtų, nenaikindamas žmogaus laisvosios valios, galingąja savo malone apsaugoti žmogų nuo nuodėmės; bet, jeigu Jis būtinai turėtų tai visada daryti, nelyginant nustotų būti Dievu, nes turėtų pasiduoti žmogaus valiai, veiktų tartum automatas. O juk apie Dievą negalima taip nei manyti, nei to reikalauti. Išeitų taip: juo blogesnis žmogus būtų, juo didesnę valią ant Dievo turėtų, juo daugiau Dievas būtų priverstas pataikauti ir tarnauti žmogui, jį šelpti ir t.t.

Žinome, kad geras tėvas vienodai myli savo vaikus ir savo turtus paskirsto jiems lygiomis dalimis. Vienas vaikas gerai suvartoja tą turtą, kitas vėjais paleidžia. Ką mes manytume apie tokį tėvą, kuris be paliovos visą gyvenimą šelptų savo sūnų palaidūną, kuriam rūpi kuo greičiausiai išleisti lengvai gautąjį turtą? Mes laikytume tokį tėvą neišmintingu, nes tokio elgesio pasėkos yra blogos. Kaip joks tėvas neturi pareigos nuolat šelpti sūnų palaidūną, taip ir Dievas neturi pareigos amžinai šelpti žmogų savo malonėmis, jei žmogus tinkamai nesinaudoja jomis. Leisda-

mas bloga, valandėlei palikdamas žmogų vargti ir pakentėti dėl savo nuodėmių, Dievas verčia žmogų saugotis blogo, daugiau branginti Dievo malonę ir patirti Dievo gerumą, kaip matome tai gražiame pavyzdyje, Šventraščio aprašytame apie sūnų palaidūną.

Taip mums tai visa atrodo protaujant. Betgi mes negalime ir, pagaliau, mums nėra reikalo žinoti visas Dievo paslaptis. Perdaug silpną protą turime, kad galėtume suprasti visus Dievo tikslus. Visas tas paslaptis geriau patirsime būsimajam pomirtiniam gyvenime.

Tuo tarpu tik tiek suprantame, kad turi būti Dievo Apvaizda. Ne visi piliečiai visada žino ir supranta valstybės valdovo tikslus. Juo labiau negali būti žmonėms aiškūs visi Dievo tikslai šio pasaulio valdyme. Jeigu joks kraštas negali valdytis be valdovo, tai juo labiau pasaulis negali pats valdytis ar tvarkytis be Dievo*).

---

*) Apie pikto reikšmę patartina pasiskaityti A. Jakšto **„Pikto problemos"** veikale (Kaunas, 1936 m. Šv. Kazimiero Draugijos leidinys).

V

Išsirutulojimo, arba evoliucijos, teorija ir žmogaus kilmė

Ligi šiol įrodinėjome, kad Dievas yra ir kad Jis yra šio pasaulio Leidėjas ir visokios gyvybės Kūrėjas. Kad niekas neabejotų dėl šios tiesos, įrodymai buvo remiami ne Šventraščio žodžiais, bet įvairiais gamtos mokslais, kurie visur sutinka su Šventuoju Raštu.

Kalbėdamas apie pasaulio tvėrimą, Šventraštis kalba ir apie visokių augmenų, paukščių, žuvų, gyvulių ir žmogaus sutvėrimą. Gamtos tyrinėtojai pripažįsta tai dėl to, kad niekas negalėjo įrodyti medžiagą be gyvybės galint pagimdyti gyvą padarą, nes „omne vivum ex vivo" tegali tik iš tų tyrinėtojų mokslo eiti, t. y.: gyvas daiktas tik iš gyvo gali kilti. Kiek rūšių Dievas pradžioje sutvėrė, Šventasis Raštas to visai nemini, nes Šventraštis buvo rašomas tikybiniam reikalui, ne gamtos istorijos reikalui. Todėl ir pats žodis „rūšys", kurį Šventraštis vartoja, minėdamas augmenų ir gyvių tvėrimą, neturi būti nagrinė-

jamas filosofine prasme pagal Aristotelį ar botaniką Linėjų, bet jį reikia suprasti kaipo pavidalus (formas), kurie buvo Dievo sutverti. Įvairūs klausimai apie Dievo jau sutvertų gyvybių išsirutulojimą (išsivystymą) paliekami nagrinėti gamtos istorijos tyrinėtojams. Botanikai, zoologai ir paleontologai privalo atsakyti į šiuos klausimus:

1) ar visi augmenys ir gyvūnai, kuriuos dabar matome pasauly, yra tie patys, kuriuos Dievas šio pasaulio pradžioje sutvėrė?

2) ar tie augmenys ir gyvūnai yra kilę iš tų išmirusių augmenų ir gyvių, kurių pavidalus ir likučius randame žemės sluoksniuose?

1. Pastovumo teorija

Gamtos tyrinėtojai Linėjus († 1778 m.) ir Kiuvjė (Cuvier, † 1831 m.) manė, kad dabartinės visokių organinių kūrinių giminės (rūšys, grupės) yra paties Dievo sutvertos ir jos be jokio pakitėjimo išgyveno ligi mūsų laikų. Tai — vadinama pastovumo teorija.

Tačiau naujausi tyrinėjimai susilpnino minėtųjų tyrinėtojų tvirtinimą ir įrodė, kad dabar esantieji organiniai kūriniai yra panašūs į tuos, kurių tėvus atrandame suakmenėjusius žemės sluoksniuose, bet kurie jau nebe tokie pat, kokius dabar matome.

2. Ką dabartiniai organiniai daiktai sako apie išsirutulojimą

Botanikai ir zoologai įrodo, kad šiais laikais įvyksta pakitėjimai įvairių augalų ir gyvūnų šeimose bei rūšyse. Tad, jei toks pakitėjimas įvyksta dabar, kodėl tai negalėjo atsitikti panašiose aplinkybėse ir praeityje? Juo labiau mums žinant, kad gamtos dėsniai yra tie patys iš senų amžių. Taigi, per milijonus metų ne tik galėjo, bet ir turėjo įvykti daug atmainų gamtoje ir gyvūnuose. Mes patys galime lengvai pastebėti, kad visokios aplinkybės labai veikia ir turi įtakos gyvulių, paukščių ir augalų kitėjimui.

Nuolat sėjami kalnuose grūdai duoda kitokio pavidalo augalus, negu nuolat slėniuose sėjamieji grūdai. Iš kalnuose sėto grūdo išauga žemas, storas šiaudas; prie varpų atsiranda plaukučiai, kurie apsaugoja nuo šalčio dar nesubrendusius grūdus; to nepastebime slėniuose sėtų grūdų augaluose. Jei tą patį grūdą pasėsime pajūryje, jis po ilgų metų neturės jokių atmainų. Iš to aišku, kad žemės sudėtis, oras, šilima, šviesa ir kitkas veikia ne tik derlingumą, bet ir sėklos rūšies kokybę (gerina sėklą), o ilgainiui ir atmainą daro.

Žiemių kraštuose lokiai visad balti, o šiltesniuose kraštuose juodi arba rudi. Kitaip atrodo prijaukinti ir namie auginti gyvuliai ir kitaip laukiniai, kaip antai: stumbrai, jaučiai, šunes, vilkai, lapės.

Kai dėl paukščių, tai pastaraisiais laikais vien karvelių priskaitoma apie 150 skirtingų rūšių, ne- kalbant jau apie kitus paukščius.

3. Žemės sluoksnių liudijimas apie atmainas gyvių ir augalų šeimose ir rūšyse

Juo gilesniuose žemės sluoksniuose tyrinėta, juo mažiau rūšių bei šeimų rasta įvairių gyvūnų ir augalų likučiuose. Aukštesniuose sluoksniuo- se kaskart vis daugiau atmainų randama to pa- ties tipo augaluose ir gyvūnuose. Tai panašu į medį, augantį viršum žemės paviršiaus: iš sėklos išauga medžio liemuo, iš kurio išauga šakos, iš jų — kitos šakos ir šakelės ir t.t. Nors šakos ir šakelės atrodo kitaip, negu liemuo, bet liemens ir šakų vidaus savumai yra tie patys.

Kaip medy visada smulkiausios šakytės lūžta nuo šakų ir krinta žemėn, taip atsitinka ir augalų, gyvūnų ir paukščių gyvenime: nyksta perdaug susmulkėjusios ar sumenkėjusios rūšys bei veis- lės, o išlieka tik stambesnės, kaip storesnės ša- kos prie medžio liemens.

4. Evoliucijos teorija

Visi aukščiau minėtieji geologijos patyrimai ir įvairių organinių padarų stebėjimai pastaraisiais laikais pagimdė evoliucijos teoriją. Pagal šią teo- riją išeina, kad šių laikų augalai ir gyvuliai ne- atrodė taip, kaip atrodė tuojau po pasaulio su-

tvėrimo. Tie visi organiniai kūriniai yra pirminių (primityvių) organinių kūrinių pavidalai, kurie per daugybę metų rutulojosi iš jų, gimdydami iš tos pat veislės arba rūšies įvairiausias atmainas (pakitėjusias rūšis).

Taigi, pagal evoliucijos teoriją, nekintamoji veislė arba rūšis (genus) turi įvairiausias atmai=nas (species). Kaip antai: karvelis visada liks karveliu, nors karvelių yra net ligi 150 atmainų.

Evoliucijos teorijos skelbėjų yra dvejopų. Vieni iš jų tvirtina, kad augalai, gyvuliai, paukš=čiai ir kitoki gyvūnai išsirutulojo tik iš vienos gyvybės, lyg iš vienos celės (ląstelės). Tai yra vadinamasis vientisinis išsirutulojimas, arba mo=nofiletinė evoliucija. Betgi žymiausieji zoologai nepripažįsta šios teorijos. Prof. O. Hartvigas, E. Vasmanas, botanikas Vettsteinas, paleontologai Steinmanas, Kakeris, Dyneris (Diener) ir dides=nė gamtos tyrinėtojų dalis tvirtina, kad jokiu bū=du negalima sutikti su šia teorija, nes jos skelbė=jai savo samprotavimų neparemia jokiu vientisi=nio išsirutulojimo įrodymu. Tad ši teorija savai=me nyksta, kaip nerimta svajonė.

Antroji dauginio išsirutulojimo, arba polifi=letinė, teorija skelbia, kad organiniai kūriniai iš=sirutulojo ne iš vienos celės, bet iš daugelio celių (ląstelių), kurios buvo paties Dievo sutvertos. Ši teorija nėra priešinga Bažnyčios mokslui, o Bažnyčios mokslas nėra jai priešingas.

Vasmanas viešoje savo paskaitoje 1907 m. sausio 12 d. Berlyne pareiškė: „Jei Dievas yra visų daiktų Kūrėjas, ir jei manysime, kad Dievo sutvertas pasaulis pats išsirutulojo, tada mūsų sąvoka apie Dievą bus aukštesnė ir kilnesnė, negu tuo atveju, jei manysime, kad Dievas nuolat kišasi į gamtos dėsnius". Tokią nuomonę turėjo jau seniai gyvenęs šv. Tomas Akvinietis, kuris rašė: „Bet kokios veikiančios jėgos galia yra juo didesnė, juo toliau ji veikia". Dievas nesikiša į gamtos dėsnius ten, kur gamta pati veikia. Sakysime: išsirutulojimo keliu atsiranda kurio nors gyvūno ar augalo nauja atmaina (rūšis), kuri gali veisti kitą atmainą ir t.t.

Tuo būdu visas šis pasaulis atrodo tartum koks puikiausias muziejus, kur aukščiau durų iškaltas nedylantis parašas: „Pradžioje Dievas sutvėrė dangų ir žemę".

5. Darvinizmas arba gamtos pasirinkimo teorija

Kaip suprasti tą gamtinį pasirinkimą?

Jei galvijų augintojas nori sudaryti naują veislę, jis parenka du galvijus iš dviejų skirtingų veislių ir tuo būdu sudaro sau patinkamą porą. Iš šios poros atsiradę gyvuliai bus jau naujos veislės. Jie per daugelį metų daugėja ir, jei nebus sumaišyti, išlieka gyventi kaip atskira veislė. Darvinas mano, kad gamta pati gali atlikti su augalais ir visokiais padarais tai pat, ką gyvulių augin-

tojas padaro su gyvuliais Gamta — gimdytoja, sako Darvinas, nuolat gimdydama, dažnai pagimdo ir silpnesnių vienetų. Ar tai dėl alkio, ar dėl kitokių priežasčių tie vienetai pradeda kovoti tarpusavy — tai kova dėl būties (būvio). Tvirtesni ar stipresni vienetai nugali ir gyvena. Iš šių stipresniųjų vienetų vėl gimsta vaikai, kurie išaugę taip pat pradeda kovą dėl būvio. Šioje kovoje silpnesnieji žūna, o stipresnieji auga ir daugėja. Jaunieji vienetai išaugę irgi stoja kovon, kurioje silpnesnieji žūna, o stipresnieji auga ir, pasirinkę savo lyčiai atitinkamą vienetą, veisiasi ir taip toliau be pabaigos. Ir kiekvienu atveju gimsta nauja kitokia rūšis.

Tačiau matyti didelis skirtumas tarp Darvino pasirinkimo teorijos ir evoliucijos teorijos. Evoliucijos teorija nurodo, kad iš vienos šeimos ar veislės vienetų gimsta atmainos, ir veislė bei rūšis gerėja. Pagal Darvino teoriją ne tik atsimaino veislės, bet veislė gali net visai pakitėti. Jis tiki į visišką pakitėjimą (transformaciją), tai yra, iš uodo gali išsirutuloti musė, iš musės kregždė, iš jos karvelis, iš šio žąsis, iš žąsies kalakutas ir t.t. Arba dar kitaip: iš kokio mažo vandens gyvūnėlio išsirutulojo varlė: šiai nusibodo vandeny tupėti ir, jai belaipiojant žeme, išaugo tvirtos lyg paršelio kojos; beknisinėjant žemę, išaugo tvirtas snukutis, ir tuo būdu varlė ilgainiui virto paršeliu. Paršelis dėl tam tikrų aplinkybių galėjo ilgainiui išaugti ir virsti jaučiu ar puikiu

žirgu, iš žirgo išsirutulojo dramblys ir t.t. Čia galima daug panašių galimumų įsivaizduoti: var- lė galėjo išsirutuloti kiškiu, kiškis ilgainiui ga- lėjo virsti beždžione, o beždžionė žmogum.

Nors šios teorijos nesąmoningumas ir taip jau aiškus, bet nors bendrais bruožais susipažinki- me, kodėl ir kokiais įrodymais mokslo vyrai smerkia šią teoriją. Jie taip sako:

1) juk gamtinio pasirinkimo teorija visai ma- žai aiškina ir įrodo veislių kitėjimą, nes neaišku, kokiu būdu (jei taip galima sakyti) pelai gali virsti grūdais arba kokiu būdu prasčiausia veislė gali nuolat gerėti;

2) Darvino teorija moksliškai neįrodo, kodėl gamtinio pasirinkimo keliu nyksta tik blogesni kai kurių organinių kūrinių savumai ir kodėl bū- tinai tik gerieji savumai pereina iš vienų gyvū- nų į kitus; ir kodėl taip visada atsitinka naujose kartose?

Darvinas sako, kad tai visa atsitinką vien tik atsitiktinai!... Tai nėra joks moksliškas atsa- kymas. Tad ir pagal Darvino mokslą išeina taip, kad jautis ir iš varlės arba beždžionė iš kiškio atsitiktinai išaugą.

Trumpai kalbant, gamtinis pasirinkimas pa- šalintų tiktai kliūtis, betgi tas mokslas pakanka- mai neišaiškina veislės arba rūšies pagerinimo ir atmainos priežasties.

Darvinizmas nesutinka su įrodytais faktais.

1) Pagal darvinizmą, visoki organizmai turi nesibaigiančią jėgą kitėti, atsimainyti. Tačiau įrodyta, kad ši ypatybė labai retai ir net sunkiai užtinkama. Kaip jau įrodyta, esama tokių veislių bei rūšių, kurios nuo senų seniausių laikų visai nepakitėjo ir neišvirto iš vienos rūšies į kitą. Tai rodo, kad gyvūnų šeimų bei veislių išsirutulojimo priežastis yra išvidiniai rutulojimosi dėsniai. Darvinas visai nekalba apie tuos išvidinius kiekvienos organizmų rūšies dėsnius; jei šių dėsnių nebūtų, visoje gamtoje pasidarytų didžiausia maišatis. Tada išnyktų betkokis veislės arba rūšies pastovumas, tai yra: viščiukas galėtų išaugti ereliu, arba varlė žirgu.

2) Jei nuo senųjų amžių būtų buvęs gamtinis pasirinkimas ir jis būtų buvęs visokių veislių bei rūšių rutulojimosi priežastis, tad geologiniuose žemės sluoksniuose rastume tokių gamtos atmainų žymių ir tokių atmainų būtų daugiau, negu nekintančių veislių. Tuo tarpu tiek botanika, tiek paleontologija įrodo, kad tokių atmainų yra labai maža.

3) Kad net mažiausia atmaina gautų pastovumą, reikia labai ilgų amžių. Išskaičiavus darviniškai aiškinamą evoliuciją, geologiškoji formacija būtų dar per jauna daug daug milijonų metų.

4) Neteisingas yra tvirtinimas, kad kovoje dėl būvio žūną vien tik silpnesnieji vienetai. Jeigu ir būtų kova, jų visuomet lieka, panašiai

kaip ir žmonių tarpusavio kovoje. Bado metu žūna be skirtumo tiek silpnieji, tiek stiprieji vienetai, panašiai kaip traukiniui sudužus išlieka ne stipriausieji, bet tie, kurie tuomet buvo saugesnėje ir patogesnėje vietoje.

Pagaliau, Darvinas pats sau prieštarauja. Jei, anot jo, veislių bei rūšių atmainos vyksta be pabaigos, tai kokiu būdu tos veislės perleidžia pastovumą savo padermei? Kokiu būdu pasireiškia pastovumas augalų ir gyvulių šeimose?

6. Žmogaus kilmė

Pirmoje savo knygoje „Apie veislių bei rūšių kilmę", išleistoje 1859 metais, Darvinas visai nekalba apie žmogaus kilmę. Tai nepatiko tikybos priešams. Dėl to jie ėmė raginti Darviną, kad įrodytų žmogų kilus iš gyvulių transformacijos keliu ir tuo būdu čia nesanti reikalinga Dievo įtaka, veikimas. Tokį reikalą matė Hekelis (Haeckel), Bostijonas (Bostion), Bronas (Bronne), Vogtas, Hekslis (Huxley). Jų pageidavimu Darvinas parašė knygą „Apie žmogaus kilmę", kurioje stengėsi įrodyti, kad kovos dėl būvio keliu ir gamtinio pasirinkimo keliu pasauly atsiradęs ir žmogus.

Argi žmogus galėjo išsirutuloti iš gyvulių?

Prieš atsakydami į šį klausimą, įsidėmėkime, kad žmogus turi ne vien tiktai kūną, panašų į gyvulių kūną, bet ir protingą sielą, nemirštančią

dvasią. Todėl apie žmogaus kilmę negali spręsti vien tik zoologija, čia reikšmingą nuomonę turi pasakyti ir mokslas apie dvasią — psichologija.

Pagal psichologijos mokslą, yra esminis didelis skirtumas tarp žmogaus ir gyvulio. Šis mokslas nurodo, kad žmogaus siela yra dvasia, visai skirtinga nuo kūno. Dvasia — tai būtybė, neturinti sudėtinių dalelių, kokias turi kūnas. Dvasia gali protauti, mąstyti, gali turėti visokių sąvokų. Ji turi protą ir laisvą valią. Gali su kalbos pagalba savo mintis ir kitiems išreikšti (apie sielą paskiau kalbėsim). Gerai žinome, kad gyvuliai neturi tokių savumų. Tai ir mokslas įrodo. Žymūs gyvulių dvasios tyrinėtojai: amerikonai Torndaikas (Thorndike) ir Kinnamanas, šveicaras Klaparėdas (Claparède), vokiečių psichologai Wundtas ir Stumpfas, anglas Morganas, po visokių bandymų įsitikinę, pareiškė, kad net gabiausi gyvuliai negali nei protauti, nei savo protavimo išvadų padaryti. Gyvuliai turi tik įgimtą omę (instinktą). Be to, joks gyvulys negali suprasti aukštesnį ar kitokį tikslą, negu tą, kurį turi įgimtą. Aišku, kodėl. Todėl, kad gyvuliai neturi proto. Žmonės moko gyvulius ne kitaip, kaip tik veikdami jų jausmus.

Kaip medžiaga negali virsti dvasia, taip ir medžiaginė gyvulio dvasia negali pakitėti ir virsti dvasine žmogaus siela, nes, kas ko neturi, to negali ir kitam duoti.

Dvasia yra nedaloma (nepadalinama) būtybė.

Gimstąs žmogus turi naują dvasią, t. y. jam atskirai sutvertą.

Šį moksliška psichologijos patyrimą patvirtina ir Šventraščio žodžiai: „Dievas padarė iš žemės molio žmogų ir įkvėpė į jo veidą gyvybės kvapą" (Gimimo Knyga, 2—7). Čia aišku, kad žmogaus dvasia buvo tada sutverta.

Visi tie, kurie stengiasi įrodyti žmogų esant išsirutulojus iš gyvulio, visai nemini žmogaus sielos skirtingumo nuo gyvulio ir nekalba apie žmogaus sielos protą ir valią. To vietoje jie labai daug rašo apie žmogaus ir gyvulio kūnų panašumą. Bet ir čia matome didelį skirtumą ir nėra mums reikalo sutikti su tuo, kad žmogaus kūnas išsirutulojęs iš gyvulio.

Kad žmogus labai skiriasi nuo gyvulio ne tik savo dvasia, bet ir kūnu, tai mums aiškiai įrodo mokslas, vadinamas morfologija. Šios mokslo šakos tikslas yra palyginti žmogaus kūno formas su gyvulių kūno formomis. Morfologija įrodo, kad iš visų gyvulių beždžionė turi daugiausia panašumo į žmogų. Nežiūrint to, šis mokslas vis dėlto sako, kad tarp jų yra labai didelis skirtumas: „Kiekvieną žmogaus kauliuką visai tiksliai galima atskirti nuo atitinkamo beždžionės kauliuko... nes jie turi tam tikrą savo pavidalą" (išrašas iš antropologo I. Rankės knygos „Der Mensch", Leipzig, 1900, 1-sios dalies 437 pusl.).

Nors bendrai patirkime tą skirtumą.

Žmogaus stuomuo ir visas kūnas tiesus; žmogus eina tiesiai (nesusilenkęs), todėl jo kaulų sluoksniai sudėti visai kitaip, negu bezdžionės kaulų sluoksniai.

Žmogaus galvos kaušas, kuriame yra smegenys, žymiai didesnis, negu beždžionės. Šio gyvulio galvos kaušo tūris (įtalpa) siekia apie 500 kūbinių centimetrų, o daugiausia 630 kūb. cm. Vidurinės Europos žmogaus galvos kaušo tūris vidutiniškai siekia 1500 kūb. cm., o daugiausia per 2000 kūb. cm. Iš to matyti, kad beždžionės smegenų dydis lygus vos trečdaliui žmogaus smegenų. Tad aišku, kad žmogui skirta daugiau smegenų, negu beždžionei, nes jis turi protauti, o beždžionei protauti nereikia.

Betgi beždžionės žandikauliai labiau išsiplėtoję, nes ji dantimis ginasi nuo savo priešų, ir dantys jai gelbsti kovoti dėl savo būties. Tą skirtumą tarp žmogaus ir beždžionės parodo ir Kamperos (Campero) kampas, kurį gauname, išvedę dvi tiesias linijas iš viršutinio priekinio danties šaknies į klausos dirksnį (nervą) ir į kaktos viršų. Net gabiausių beždžionių kaukolėse išmatuotas toks kampas siekia ne daugiau kaip 30—35 laipsnių, juododžių (negrų) kaukolėse 70—75 laipsnių, europiečių ir baltaveidžių amerikiečių 80—90 laipsnių. Labai žymus beždžionių kaukolių žinovas R. Virchovas sako: „Jei atkreipsime dėmesį į tai, kad jaunų beždžionių smegenys nedaug skiriasi nuo žmonių vaikų sme-

genų, o didžiausia beždžionė neturi smegenų daugiau, negu mažas vaikas, nors ji turi tokius tvirtus dantis, kaip ir jautis, tai galėsime pastebėti, kad beždžionės brendimas nuo tam tikro laiko pradeda vykti visai priešingai, nekaip žmogaus. Tad aišku, kad iš beždžionės brendimo bei išsirutulojimo niekad negalima sulaukti žmogaus, bet priešingai — tarp jų darosi tik didesnis ir didesnis skirtumas". Šis sakinys reiškia štai ką: žmogui-kūdikiui augant, didėja jo smegenys; beždžionei augant, didėja jos žandikauliai. Tad, jei beždžionės smegenys nedidėja (neauga), neįmanomas daiktas, kad beždžionė galėtų kada nors prilygti žmogui, o juo labiau žmogum virsti.

Galima rasti dar ir daugiau kitokių įrodymų, kalbant apie žmogaus ir beždžionės kaulų sudėties skirtumą. Bet manau, kad ir šie keli minėti įrodymai pakankamai paaiškina tą skirtumą, o svarbiausias yra dvasinis skirtumas tarp žmogaus ir beždžionės.

Žmogaus kilimo iš beždžionės teorijos karšti šalininkai naudojo netgi tokias priemones. 1868 m. monistų vadas Hekelis (Haeckel) išleido knygą (Die natürliche Schöpfungsgeschichte), kurios 244-me puslapyje įdėjo paveikslą, vaizduojantį žmogaus, beždžionės ir šunies sėklos brendimo (plėtojimosi, raidos) pradžią, o 248-me puslapyje paveikslas vaizdavo šunies, vištos ir vėžlio (angliškai turtle, rusiškai čerepacha) sėklos brendimą. Autorius tvirtino, kad šie piešiniai yra tik-

slūs ir teisingi. Toks didelis panašumas labai nustebino mokslininkus ir visuomenę. Neilgai tyrinėjęs, Bazilėjos universiteto zoologijos profesorius Riutimejeris (Rütimeyer) įrodė, kad Hekelis negražiai ir negarbingai pasielgė, nes tų visų paveikslų spaudai panaudojo tas pačias klišes ... Netrukus po to, 1874 metais, Leipzigo universiteto anatomijos profesorius viešai paskelbė, kad Hekelis sąmoningai pasielgė, norėdamas suklaidinti ir apgauti visuomenę, nes, tą patį paveikslėlį spausdindamas, kaskart tvirtino, kad kiekvienas yra atskirai fotografijos būdu pagamintas. Ne tik tuo atveju, bet ir ne vieną kitą kartą šis asmuo visaip meluodavo stengdamasis įrodyti žmogų kilus iš beždžionės.

7. Ar žemės sluoksnių tyrinėjimai patvirtina darvinizmą

Gamtos tyrinėtojai, gindami darvinizmą, tikėjosi rasti žemės sluoksniuose tokių kūrinių griaučius, kuriais būtų galima įrodyti, kad jie išsirutulojo iš beždžionių, o iš jų — žmonės. Visoki daryti tuo tikslu tyrinėjimai apvylė tuos pasiryžėlius. Ir kas dar blogiau, gamtos mokslas įtikino pasaulį, kad beždžionių šeima jau nebeleidžia naujų veislių ir nekinta.

Bandyta ieškoti tokių gyvūnų, iš kurių beždžionės išsirutulojo. Tokių pastangų tikslas buvo įrodyti pasauliui, kad iš tų beždžionių tėvų viena šaka plėtojosi beždžionės, o antra šaka —

žmonės. Bet ir tai nepavyko. Beždžionių šeimą (grupę) sudaro apie 30 veislių arba rūšių. O žmogaus atmainų nesurasta — yra tik viena žmogaus rūšis.

1850 m. Neandertaly (Neandertal), ties Reinu, buvo rasta viršutinė kaušo dalis. Pradžioje nebuvo galima suprasti, ar tai yra žmogaus,ar gyvulio galvos kaukolė. 1891 m. Švalbė (Schwalbe) pirma tvirtino, kad tai nėra nei žmogaus, nei gyvulio kaukolė, bet 1894 m. jis atšaukė tą savo nuomonę ir tvirtino, kad tai buvo ledyno laikotarpyje gyvenusio žmogaus kaukolė. Bet profesorius Klačius (Klaatsch) iš Breslavo įrodė, kad ir dabar Australijoje yra daug žmonių, turinčių panašius galvos kaušus. Šis tyrimas parodė, kad net prieš visuotinį tvaną žmogus atrodė taip, kaip ir dabar atrodo.

1891 m. daktaras Diubua (Dubois) rado Javos saloje viršutinę kaukolės dalį, šonkaulį ir du krūminius dantis ir 1895 m. zoologų suvažiavimui Leidene (Leyden) net per dvi valandas įrodinėjo, kad jis radęs beždžionžmogio (beždžionės—žmogaus) kaulus. Bet profesorius Virchovas ir kiti mokslo vyrai įrodė, kad tai buvo hylobatidų veislės beždžionės kaulai, ir kad tie kaulai išlikę iš tokio laikotarpio, kada žmonės jau gyveno. Todėl ir tas gyvulys negalėjo būti žmogaus protėvis.

Berlyno universiteto profesorius R. Virchovas, kuriam nerūpi nei krikščionybė, nei katali-

kybė, 1878 m. mokslininkų kongrese pareiškė: „Manymas, kad žmogus yra išsirutulojęs iš bež≠džionės ar iš kito kurio gyvulio, visai nėra pa≠remtas kokiu nors mokslišku įrodymu“.

Panašiai 1891 m. atsiliepė Berlyno geologijos≠paleontologijos instituto vedėjas: „Paleontologi≠ja ligi šiol nežino jokio žmogaus prototipo arba, kitaip sakant: visokios iškastos senienos rodo, kad būtybės, kurioms jos priklausė, buvo tikri žmonės, tokie patys, kaip ir mes“.

Taigi, matome, kad nei paleontologija, nei mor≠fologija ne tik negina darvinizmo, bet priešingai — moksliškai įrodo, kad žmogus negalėjo išsi≠rutuloti iš beždžionės.

8. Ką dabartinis mokslas sako apie darvinizmą?

Žymus zoologas Heidelbergo universiteto pro≠fesorius Dryšas (H. Driesch) biologijos žurna≠le rašė apie darvinizmą (Biologisches Zentral≠blatt, 1902 m., 182 puslapy): „Žinovams darvi≠nizmas yra jau mirusi teorija ir priskiriama prie devynioliktojo šimtmečio didžiausiųjų klaidų. Todėl argumentai, kuriuos gamtininkas≠filosofas Platė patiekia, norėdamas ginti Darvino teoriją, atrodo tartum laidotuvių pamokslėlis, nes apie mirusiuosius kalbama vien tik palankiai (de mor≠tuis aut nihil, aut bene)“.

Anglų mokslo vyras Mivartas savo knygoje

„Genesis of species" įrodė, kad gamtinis pasirinkimas pats savaime neaiškina veislių atsiradimo.

Žymus chirurgas ir mokslininkas Karrelis (Carrel), kuris už savo mokslinius tyrinėjimus laimėjo Nobelio premiją, štai ką sako apie Darvino teoriją: „Naujausieji atradimai, užuot stiprinę, visai griauna Darvino teoriją".

9. Darvinizmo pagarsėjimo priežastis

Darvinizmą pagarsino materialistai ir monistai. Jie manė panaudoti Darvino teoriją, kaip sėkmingiausią įrankį katalikybės mokslui griauti. Kalbėdamas apie monizmą, Hekelis pats aiškiai tai pažymi, kad, girdi, „pasinaudojant vien Darvino teorija ir gamtiniu pasirinkimu, galima įrodyti, kad Kūrėjo galia nereikalinga". Tą teoriją Hekelis pavadino „sunkiąją monistų artilerija prieš krikščionybę". Apie tai panašiai kalba Strausas ir Vogtas: „Darvinizmas mums labai parankus, nes iš jo mes imamės akmenis svaidyti į Katalikų Bažnyčią".

Darvinas manė, kad gamtinio pasirinkimo visai pakanką visokių veislių bei atmainų kilmei išaiškinti ir kad išvidiniai plėtojimosi dėsniai kiekvienam kūriniui beveik nieko nereiškią, nes jie, girdi, esą neaiškūs. Tačiau pasirodė visai priešingai: gamtinis pasirinkimas kai kuriose rūšyse per ištisus šimtmečius visai negalėjo pada-

ryti bet kokios atmainos. Tai rodo, kad atmaina (pakitėjimas) pareina nuo organinio vidaus pobūdžio, ne nuo išviršinio pobūdžio, ne nuo gamtinio pasirinkimo. Tuos išvidinius plėtojimosi dėsnius mums aiškiai nurodo tikslingumas gamtoje, kurią Dievas leido (sutvėrė).

Panašiai Dievą nurodanti teorija nepatinka materialistams. Jiems parankesnė Darvino teorija, kuri, neminėdama tikslingumo gamtoje, atskirų rūšių bei veislių plėtojimąsi aiškina tik gamtiniu pasirinkimu, kuris atsitiktinai, pats savaime reiškiąsis. Tai ir buvo priežastis, dėl kurios materialistai ir monistai taip plačiai paskelbė Darvino teoriją. Prie darvinizmo garsinimo nemaža prisidėjo jį smerkiantieji rašytojai ir tie, kurie nemokėjo evoliucijos teorijos skirti nuo Darvino teorijos, abi šias teorijas laikydami Darvino mokslu, visai klaidingu mokslu.

Materialistai, Hekeliui vadovaujant, tyčia per 40 metų klaidingai jungė evoliucijos mokslą su Darvino mokslu, nors abi šios teorijos yra skirtingos. Evoliucijos teorija aiškina, kad veisles arba rūšis galima pagerinti. O darvinizmas aiškina, kad jas galima ne tik pagerinti, bet ir visai naują rūšį ar pobūdį gauti, sukurti evoliucijos keliu, sakysime: musė ilgainiui gali virsti gerve... Katalikų rašytojai, kovodami su materialistais, turėjo kovoti ir su darvinistų dvasioje aiškinama evoliucija ir tuo būdu, netgi to ir nenorėdami, prisidėjo prie darvinizmo garsinimo. O šiais lai-

kais, kada skirtumas tarp evoliucijos ir darviniz-mo sąvokų jau gerai išaiškintas, joks katalikų rašytojas nebekovoja su evoliucija. O darviniz-mas, kaipo nesutinkąs su moksliniais įrodymais, jau baigė savo gyvenimą. Taigi, jo gyvavimas buvo, nors ir triukšmingas, betgi trumpas.

Didžiausioje gamtos knygoje niekur nerasta metrikos, įrodančios, kad beždžionė buvo žmo-gaus motina, bet priešingai: kiekviename pusla-pyje reiškiasi aiškiausias įrodymas, kad žmogaus ir viso pasaulio kūrėjas yra Dievas. Viešpats su-tvėrė Adomą ir Ievą, kurie yra visos žmonijos tėvai.

Priekaištai

1-is priekaištas. Jei visi žmonės būtų tiktai Adomo ir Ievos palikuonys, tai visi žmonės būtų vienodos iš-vaizdos ir spalvos.

Atsakymas. Žmonių spalva visai nekliudo jiems būti Adomo ir Ievos palikuonimis. Žmo-gaus odos spalva kinta dėl aplinkybių, kuriose jis auga ir gyvena, ir dėl maisto, kurį jis var-toja. Šaltesniuose kraštuose, kur saulė nekaitina, žmonės baltesni, negu ten, kur saulė daugiau kai-tina ir kiek degina.

Vienas misijonierius, baltaveidis europietis se-mitų rasės, išgyveno Kinijoje 20 metų. Jis valgy-davo tik ryžius. Po 20 metų jis liko panašus į tuos gyventojus, tarp kurių tiek laiko išgyveno. Panašių atsitikimų buvo labai daug.

2-is priekaištas. Jei visa žmonija yra tik Adomo ir Ievos palikuonys, tad kokiu būdu žmonės galėjo atsirasti Amerikoje, kuri yra vandenynų visai atskirta nuo Azijos? O Kolumbas, atradęs Amerikos žemyną, rado ten žmonių.

Atsakymas. Mes žinome, kad žemės pluta gana dažnai keičia savo pavidalą. Kalnai ir salos gana ūmai atsiranda ten, kur jų pirma visai nebuvo. Tai įvyksta žemės drebėjimo metu, kai ugnikalniai pradeda veikti. Atsiminkime nors kai kuriuos atsitikimus iš pastarųjų laikų. Santorino salukės staiga pasirodė 1707 m. ir 1866 m. Nijojės sala (Nyoe) 1783 m. pasirodė pietų vakaruose nuo Airijos ir, net vieneriems metams nepraėjus, ji visai dingo. 1831 m. į pietų vakarus nuo Sicilijos staiga iškilo Julijos, arba Grahamo, sala ir netrukus, vos po kelių mėnesių, ji vėl pasinėrė. 1759 m. Meksikos lygumose ūmai atsirado ugnikalnis 500 metrų (1250 pėdų) aukščio, kuris pavadintas Jorulo kalnu. 1855 m. sausio 23 d. didelė Naujosios Zelandijos dalis per vieną naktį iškilo 3 metrus ($7^1/_2$ pėdas). Indijos dalies 3000 ketv. kilometrų (1875 anglų mylios) plotas staiga nugrimzdo vandenin, o 9 kilometrų (apie $5^1/_2$ angl. mylios) atstu nuo tos vietos iškilo ištisa eilė kalnų, nors prieš tai ten buvo lyguma. 1783 m. įvairios Kalabrijos dalys daug kartų tai iškildavo, tai vėl nugrimzdavo vandenin. 1812 m. Misisipės (Missisipi) upės slėnyje pasidarė ežerai 30 kilometrų (19 angl. mylių) ilgio. 1755 m. žemės drebėjimo metu Lisabonos miesto krašti-

nė pajūrio gatvė drauge su ten buvusiais žmo- nėmis nugrimzdo jūron, 150 metrų gelmėn. Ir daugiau panašių atsitikimų yra buvę.

Jei mūsų laikais žemės pluta, arba paviršius, tiek pakitėjo, t. y., tokiais laikais, kada žemės pluta yra gana stora, tai tolimoje praeityje, kada žmonės tik pradėjo dagintis, tokių atmainų že- mės paviršiuje turėjo įvykti žymiai daugiau. To- kiu būdu Azija galėjo atsiskirti nuo Amerikos, nes tie žemynai galėjo kadaise būti suaugę išvien, arba galėjo tarp jų būti nedideli vandenų tarpai. Žmonės galėjo tuo būdu pasiekti dabartinį Ame- rikos žemyną ir ten apsigyventi.

VI

Žmogaus dvasia

1. Ką vadiname žmogaus dvasia?

Žmogaus dvasia yra nemedžiaginė ir nemirštanti.

Medžiagine (materialine) vadiname tokią būtybę, kuri yra sudaryta iš medžiagos, kaip antai: akmuo, medis, arba tokią būtybę, kuri tik susijusi (sujungta) su medžiaga gali gyventi, kaip antai, gyvulio dvasia.

Nemedžiagine (nematerialine) vadiname tokią būtybę, kuri neturi savyje nieko medžiagiško ir kuriai nereikia medžiagos, kad galėtų gyventi ir veikti.

Žmogaus dvasia nėra sudaryta iš medžiaginių dalelių; tai yra nemedžiaginė jėga, ne tokia, kaip gyvulio dvasia. Medžiaginės jėgos, kaip antai, gyvulio dvasia, negali be medžiagos nei būti, nei veikti. Todėl, kai medžiaga sunyksta arba gyvulys praranda gyvybę, ir gyvulio dvasia nustoja gyvenus.

Kitaip yra su žmogaus siela. Nors jo kūnas miršta, nuo kūno atsiskyrusi siela gyvena, nes sielos tikslas yra palaikyti žmoguje kilnesnį dvasinį gyvenimą. Žmogus tuo ir skiriasi nuo gyvulio.

Nors mes ir nematome paties mekaniko, bet, matydami jo išrastą ir padirbtą mašiną, galime spręsti apie to žmogaus, išradėjo, gabumus. Taip pat ir iš dvasios nuveiktų darbų (dvasinių, nemedžiaginių darbų) galime spręsti apie mūsų dvasios pobūdį, nors tos dvasios irgi nematome.

Mūsų sielos veikimas matomas proto ir valios veikimuose. Iš šiokių ir kitokių mūsų proto ir valios veiksmų galima įsitikinti, kad žmogaus siela yra ne medžiaginė, bet dvasinė būtybė.

2. Proto veikimas

Mūsų kūne yra dirksnių (nervų) sistema (santvarka), kuri yra išsiplėtojusi, kaip voratinklis parinktame kampelyje. Visoki įspūdžiai, patekę įvairiais mūsų pojūčių (jausmų) organais tartum musės į voratinklį, sujudina mūsų dirksnių tinklą. — Dirksniais atėjęs įspūdis paliečia smegenis; protas tuojau, kaip tas voras, skuba apžiūrėti, kas atsitiko.

Tie įspūdžiai, kurie dirksniais pasiekia protą, kaip antai: garsas, kvapsnis, šviesa, skausmas, šiltis, šaltis, įvairios spalvos, — vadinami medžiaginio pobūdžio įspūdžiais. Tokius įspūdžius gau-

na ir kiekvienas gyvulys. Bet yra įspūdžių, kuriuos pats protas gimdo ir kurie dirksnių neveikia; tai yra vien dvasinės sąvokos: meilės, doros, gėrio (gerumo), užuojautos, grožio, vilties sąvokos, laimės troškimas ir t.t. Tokių sąvokų bei troškimų gyvuliai neturi, kaip lygiai jų neturi ir voras, kurio veikimą minėjome į žmogaus protą ateinančių įspūdžių paaiškinimui, nes gyvuliai neturi proto, kuris yra vien tik dvasios jėga.

Žmogaus protas suseka teisybę, svarsto įvairius reikalus, sprendžia ir daro išvadas, visai priešingas tam, ką mūsų pojūčiai ar jausmai rodo. Sakysime, jei panersime vandeny pusę lazdos, ji atrodys tartum pusiau perlaužta, betgi toks įspūdis neįtikins mūsų proto, kuris supranta, kad ta lazda yra tiesi ir sveika (čiela). Matydami kurio nors daikto paviršių, galime suprasti, kas jo viduje yra. Žinodami kai kurių įvykių pasėkas, galime numatyti ir kitų panašių įvykių pasėkas. Protas gali daryti visokius išradimus ir gali iš visokių matytų daiktų ar dalykų įsivaizduoti vieną bendrą. Jis niekad nesugebėtų tai visa daryti, jei nebūtų dvasinė jėga, mūsų sielos jėga.

Žmogaus kalba rodo, kad jo siela yra vien dvasinė būtybė. Gyvuliai, nors ir turi tinkamus kalbėjimui organus, betgi negali kalbėti dėl to, kad neturi tokios dvasios, kuri žmoguje mąsto. Kiekvienas sakinys juk yra ne kas kita, kaip žodžiais išreikšta mintis. Gyvuliai negali to da-

ryti, nes jie nemąsto, neprotauja. Yra tokių paukš-čių, kuriuos galima išmokyti tart kelis žodžius; bet, jeigu jie ir kalba tuo būdu, tai toje kalboje ne savo, bet žmogaus mintį kartoja. Patyrimas rodo, kad toks paukštis negali pats sudaryti nė trumpiausio sakinio.

Norint sudaryti kad ir trumpiausią sakinį, kaip antai: „esu žmogus", jau reikia sugebėt kur-ti bendrąsias sąvokas; šiuo atveju reikia sugebėt suprasti, kas yra „žmogus", reikia nusivokti, „ar aš turiu visus žmogaus savumus", ir tik tada, kai suprasiu tai, galiu pasakyti, kad aš esu žmogus.

Visur matomoji pažanga ir visoki išradimai, kuriais žmogus skiriasi nuo gyvulių, rodo, kad žmogus turi protingą dvasią. Kur tik nukreipsi-me savo dėmesį, visur matome, kad žmonės sten-giasi visose srityse palengvinti savo būtį. Tarp gyvulių niekur to nepastebėsime.

Kregždė ir dabar tebelipdo tokį pat lizdą, kokį lipdė prieš 6000 metų. Voratinklis atrodo toks pat, kaip atrodė faraonų laikais. Bitė šiais laikais pasigamina tokius pat korius, kaip ir prieš 2000 metų; tai liudija Virgilijus 4-je Georgikų knygoje. Gyvuliai visuomet taip pat ginasi nuo priešų arba griebiasi apgalėti juos, norėdami pa-naudoti juos savo maistui. Gyvuliai ne tik negali daryti bet kokių išradimų, bet ir išrastų įrankių panaudoti nemoka. Jie negali net paprasčiausių dalykų suprasti. Sakysime, ir bezdžionė, ir šu-va mėgsta šildytis prie ugnies; kai tik ugnis ima

gesti, nors čia pat prie ugniavietės būtų padėtas malkų glėbys, nei šuva, nei beždžionė niekad nesusiprotės nors kelis pagalius įdėti ugniai išlaikyti.

Būna atsitikimų, kad gyvuliai pareiškia nuostabų gabumą, kai reikia savo gyvybę apsaugoti arba tam tikruose veiksmuose, kada jie (kaip sakoma) savo „gudrumu" net žmones nustebina. Bet negalima sakyti, kad jie taip pasielgia sąmoningai. Jie tai visa daro dėl įgimtos omės (instinkto), kaip jau pirma apie tai kalbėjome. Be to, jie visada vienodai veikia ir kartais net savo nenaudai arba be jokio reikalo. Narvuose (klėtkose) uždaryti bebrai tebedirba sau namukus, nors jie ten visai nereikalingi jiems. Drugeliai (peteliškės) ir kandys vis tiek skrenda į ugnį, nepaisydami to, kad ugnis jau ne kartą apsvilino jiems sparniukus. Kodėl jie taip daro? Todėl, kad jie negali mąstyti, protauti, nes neturi proto. Turėdamas protą, žmogus kitaip elgiasi. Matydamas kito žmogaus veikimo geras pasėkas, jis mąsto, kaip čia ir jam pasielgti, kad galėtų iš panašaus darbo gerų, arba net geresnių, pasėkų susilaukti.

Taigi, tie visi proto veiksmai yra dvasiniai. Žmogus ne tik mąsto, galvoja, bet ir daro išvadas, kaip jam tam tikrais atsitikimais, geriau pasielgti. Tai yra aiškiausias įrodymas, kad žmogus savo protu bei savo protingąja siela skiriasi nuo gyvulio.

3. Žmogaus valios veikimas

Kaip žmogaus protas gali mąstyti apie medžiaginius ir dvasinius dalykus, taip ir jo valia gali norėti medžiaginių ar dvasinių dalykų, kaip antai: gali norėti mokslo, doros, kilnumo, šventumo, santaikos su Dievu ir t.t. Gyvulys to nenori, nes neturi jokios nuovokos apie tai. Dar niekas niekad nepatyrė, kad kuris gyvulys norėtų kokio mokslo, laimės, doros, teisingumo. Priešingai, žmogus labai trokšta to. Kodėl? Todėl, kad tie dvasiniai turtai patinka jo dvasiai, jis jaučia didelį palinkimą į juos. Tokio palinkimo žmogus negalėtų turėti, jeigu jo dvasia būtų medžiaginė, nes tuo atveju jis trokštų vien tik to, kas jo kūno jausmus patenkina.

Žmogus gali norėti tokių dalykų, kurie jo kūno jausmams visai nepatinka, norėdamas įsigyti dvasinį turtą, lobį. Tai rodo, kad žmogus yra dvasinė būtybė, kuri yra galingesnė ir tvirtesnė, negu jo kūno geiduliai. Kad tokis dvasinis turtas būtų įgytas, žmogaus valia atiduoda kūną kartais net didžiausioms kančioms, o dėl dvasinių idealų kitąsyk atiduoda net ir gyvybę. Jei žmogaus valia būtų medžiaginė, juk jis to niekad negalėtų daryti.

Kankinamas gyvulys visada išreiškia skausmą. O žmogus gali to ir nerodyti, kaip antai: šventasis Baltramiejus, kuriam buvo gyvam oda lupama, arba šventasis Laurynas, kuris, gyvas

kepinamas ant geležių, linksmai sušuko: „Apverskite mane ant kito šono, nes šis jau yra iškepęs". O kiek milijonų žmonių nužudyta arba nukankinta už tai, kad atsisakė išsižadėti savo tikėjimo į Kristų, arba už tai, kad su pasiaukojimu didvyriškai tarnavo savo tėvynei. Istorija rodo daugybę gražių ir kilnių karžygiškumo bei didvyriškumo pavyzdžių.

Taigi, žmogaus valia gali būti labai galinga, aukštesnė už medžiagą ir medžiagines jėgas.

4. Žmogaus valios liudijimas apie sielą

Vadovaudamiesi gamtos mokslais ir patyrimais, mes žinome, kad medžiaginės jėgos veikia priverčiamai pagal gamtos dėsnius, kaip antai: upės vanduo teka, užkurta ugnis dega, išmestas aukštyn akmuo negali nekristi žemyn, ir t.t.

Kitaip yra su žmogum: jis gali eiti ar neiti, gali stovėti ar gulėti. Kodėl? Todėl, kad žmogus, be kūno, turi dar ir dvasią, o dvasios ypatybė yra jos laisvumas. Tik dvasia gali žinoti, kodėl ji daro taip ar kitaip. Aišku, medžiaga negali turėti tokios nuovokos. Juk mes, kaipo žmonės, turime laisvą valią; tai mums yra aišku. Todėl jaučiame, kad nuo mūsų pačių pareina, kad mes galim kalbėti ar tylėti, stovėti ar sėdėti, dirbti ar nedirbti. Taip pat suprantame, kad priežastys, dėl kurių mes ką nors darome, neturi galios priversti mus būtinai daryti taip, kaip kas liepia, nori ar mano.

Tie, kurie tvirtina, kad nesą laisvosios valios, patys sau prieštarauja, kai tiktai ką nors baudžia. Kaip gi galima bausti žmogus už tai, ką jis padarė, jeigu jis, neturėdamas laisvos valios, negalėjo nuo to susilaikyti?

Jei nebūtų laisvos valios, nebūtų ir skirtumo tarp gero ir blogo, tarp doros ir nusižengimų dorai. Tačiau visa žmonija tą skirtumą mato ir pripažįsta. Jei pripažįsti tokį skirtumą, tai pripažįsti ir laisvąją valią. O pripažindamas laisvą valią, pripažįsti žmoguje esant sielą, dvasinę būtybę.

Tik vieni materialistai nenori to pripažinti. Jie pripažįsta vien tik medžiagą. Anot jų, pakanka tik medžiaginių dalelių judėjimo žmoguje, kad jis galėtų skirti gera nuo blogo, laimę nuo nelaimės, ir t.t. Kiekvienas sveiko proto žmogus aiškiai supranta, kad tai yra didžiausia nesąmonė, nes tuo atveju ir kiekvienas gyvulys be sielos galėtų tokius dalykus suprasti, o vis dėlto niekas neįrodys, kad gyvuliai tai supranta.

5. Žmogaus siela gali ir be kūno gyventi

Kaip medžiaga yra būtybė, kuri gali be sielos apsieiti, taip ir siela yra būtybė, kuri gali be medžiagos apsieiti. Siela yra savarankiška, nepriklausoma būtybė, ne taip, kaip (sakysime) kuri nors spalva. Spalva negali būti be medžiagos, todėl ji negali būti vadinama savarankiška būtybe.

Žmogaus siela yra dvasinė būtybė. Žinome, kad ji gali be kūno pagalbos ir protauti, ir norėti, ir savo sumanymus vykdyti ir dėl to gali nepriklausomai be kūno gyventi.

6. Žmogaus sielos nedalomybė

Medžiaga susideda iš smulkiausių dalelyčių. Tai yra jos ypatybė. Kas susideda iš dalių, tas galima ir į dalis suskirstyti. Siela nėra sudaryta iš kokių nors atskirų dalelių, jinai yra dvasia, todėl ir negali būti padalyta į kokias nors dalis.

Ir mūsų pačių patyrimas rodo, kad žmogaus siela yra atskira ir iš dalių nesusidedanti būtybė. Kai matome degantį namą, tada mūsų akys regi liepsną ir dūmus, ausys girdi lūžtančių sąsparų ir sienų griuvimą, žmonių raudas ir pagalbos šauksmus. Jei stovime arti ugnies, mūsų kūnas jaučia ugnies karštį. Jei ugnis degina plunksnas ar dervą (smalą), mūsų nosis jaučia smarvę. Nors tie visi įspūdžiai yra įvairūs, betgi mes išsyk įgyjame vieną bendrą nuovoką apie gaisrą.

Priekaištas. Juk ir gyvulys, taip kaip ir žmogus, gali matyti išsyk ugnį, dūmus, jausti karštį, užuosti smarvę, tad ir gyvulys turi vieną nedalomą dvasią.

Atsakymas. Nežiūrint didelio panašumo, čia matyti ir be galo didelis skirtumas. Gyvuliai, taip kaip ir žmonės, tam tikrais Dievo suteiktais jiems organais patiria įspūdžius, kurie dirks-

niais pasiekia smegenis; čia jie lieka sau kiekvienas atskirai, tartum įvairiausi paveikslai, iškabinti ant fotografo sienų arba albumuose. Gyvulių smegenis galima palyginti su girnų akmens skyle: galima jon supilti įvairių grūdų, bet, jei girnos neveikia, tai grūdai lieka sveiki, nesumalti, atskiri, ir joks bendras malinys iš tų girnų neišeis. Kiek žinome, gyvuliai negali pasidaryti išvados iš daugelio atskirų įspūdžių, todėl jų dvasia nėra atskira, pavienė, kaip antai žmonių — ji yra medžiaginė, daloma.

Kilus gaisrui arklidėje, nors arklys mato aplink ugnį, pats jaučia karštį, ir nors įbėgęs į arklidę žmogus trauktų jį už pavadžio lauk, versdamas išeiti ar išbėgti, arklys vis tiek priešinsis ir neis lauk. Kodėl? Todėl, kad arklys negali iš tos visos aplinkos pasidaryti bendrą įspūdį, išvadą. Jis tik dreba iš baimės, nes jaučia mirties pavojų, betgi nenori išeiti iš arklidės, nes neprotauja, o protauti negali.

7. Žmogaus dvasios nemirštamybė

Aukščiau sakėme ir įrodėme, kad žmogaus siela yra nepriklausoma būtybė ir, nors žmogui mirus atsiskiria nuo jo kūno, betgi toliau tebegyvena, amžinai gyvena.

Jei žmogaus siela būtų medžiaginė būtybė, kaip antai kiekvieno gyvulio dvasia, kurios vienintelis tikslas yra palaikyti gyvybę bepročio pa-

daro kūne, tad ji (žmogaus siela) galėtų gy-venti vien tik su kūnu, kol jame gyvena. Tačiau žmogaus siela yra dvasia, ir jos tikslas yra ne tik palaikyti gyvybę žmogaus kūne, bet ir siekti prie aukščiausios laimės, kurios juk čia, šiame pasaulyje, negali pasiekti. Todėl ji ir negali žūti taip, kaip žūna gyvulių dvasios; ji turi gyventi, kad pasiektų galutinį tikslą. Žmogui mirus ir kuriam laikui praėjus, jo kūnas pavirsta dulkė-mis, kurios išlieka, nes negali visai dingti. Tad kaip gi galėtų dingti žmogaus dvasia, kuri yra tobulesnė ir nesudėtinė (nesusidedanti iš dalių)?

Būdama dvasia, žmogaus siela turi dvejopą valdžią, irgi dvasinę, su kurios pagalba ji vykdo visas savo dvasios pareigas, būtinai reikalingas jos gyvybei įrodyti. Būtent: sielą valdo protas ir valia. Nei protas, nei valia nieko bendro ne-turi su fizinėmis kūno atmainomis. O jei taip, tai kodėl siela negalėtų be kūno gyventi? Nors kūnas žūna, nors žus ir pasaulis, betgi niekad nežus tiesa, grožis, laimė. Tad nėra priežasties žūti žmogaus sielai, kurios tikslas yra tai visa tirti ir tuo grožėtis.

Žmogaus dvasia negali mirti. Mirtis yra ku-rios nors būtybės suirimas į sudėtines savo dalis. Žmogaus siela yra dvasia, kuri nėra sudaryta iš kokių nors dalių, dėl to ji ir negali mirti, nors kūnas miršta. Žmogaus dvasia gyvens amžinai, nes to būtinai reikalauja Dievo gerumas, teisin-gumas ir išmintis. Iš tikrųjų, kam gi be galo iš-

mintingasis Dievas būtų sutvėręs *nemirtingą* sie=lą, jeigu būtų manęs ją paskiau *numarinti*, ją su=naikindamas?

Žmogui įgimta trokšti mokslo. Žmonės visą savo gyvenimą triūsia, kad to mokslo įgytų, juo įsitikintų, jį pažintų. Pagaliau jie pamato, kad tai visa, ką jie pasiekė, yra tik menkniekis, ir kad jų įgytos žinios visai nepatenkina jų troškimų; ir juo daugiau mokslo įgauna, juo aiškiau mato, kad tartum dar mažiau žino, negu tikėjosi su=žinoti. Niutonas (Newton) vykusiai pasakė: „Man rodosi, kad tebesu kūdikis, kuris, sėdėda=mas ant jūros kranto, žaidžia kriaukle, nors iš=tisas tiesos vandenynas jo akiratyje dar neišsem=tas". Tad, jei žmogui įgimta trokšti mokslo tie=sų ir jeigu jis per visą savo amžių, nežiūrint sun=kaus darbo ir pastangų, negali šiame gyvenime pasiekti tų tiesų, būtų priešinga Dievo gerumui, jei bent pomirtiniame gyvenime žmogus negalėtų rasti to, ko jis trokšta. Juk pasaulyje yra tokia jau būtina tvarka, kad, jeigu kokia nors būtybė iš pat savo prigimties būtinai ko nors trokšta, jinai tikrai gali kame nors ir kuomet nors tą savo troš=kimą patenkinti.

Laimės troškimas taip pat yra įgimtas žmogui. Šiame pasaulyje žmogus negali pasiekti tikrosios laimės. Čia nematome pastovumo, todėl šiame pa=saulyje nėra tokios laimės, kuri būtų pastovi, ne=kitėtų, nenusibostų. Žmogaus turtai nėra pasto=vūs, nes mirdamas, kad ir labai nenorėtų, turi juos

čia palikti. Nepastovi ir žmogaus garbė, nes po jo mirties ji pranyksta, kaip debesėlis. Nepasto*vūs žmogaus kūno geiduliai, kurie, be to, dar atneša žmogui daug nelaimių. O laimės trokšda*mas, žmogus norėtų, kad ji niekad nesibaigtų, niekad nenusibostų, ir kad jis nuolat jaustųsi kaskart vis laimingesnis. Jei žmogaus siela mir*tų drauge su kūnu, tai žmogaus būtis šiame pa*saulyje būtų blogesnė, negu bet kokio besielio (be sielos) padaro būtis. Juk negalima prileisti, kad žmogus, kuris skirtas būti šio pasaulio val*dovu, būtų Dievo mylimas mažiau, negu besie*lis padaras. Tad gi Dievo gerumas neleis žmo*gaus sielai žūti drauge su kūnu. Dievas laikys žmogaus sielą per amžius.

Visi žinome, kad žmogus yra palankesnis blo*gam, negu geram. Dievas liepė žmonėms vengti blogo ir siekti gero. Jei žmogaus siela ne*gyventų amžinai, žmonės nepaisytų ir niekad ne*vykdytų Dievo valios. Tadgi Dievas nebūtų iš*mintingas, jei nemokėtų surasti priemonę pri*versti žmonėms šventąją Jo valią vykdyti. O juk negalima laikyti Dievą neišmintingu. Tad Visa*galis Valdovas turi amžinai laikyti sielas, kad galėtų jums už gera atlyginti amžinąja laime, o už bloga nubausti.

Pasaulyje dažnai matome, kad dori žmonės būna nelaimingesni, negu nedorybių vykdytojai. Dažnai, nedorųjų persekiojami, dorieji gyvena vargų slegiami ir taip pat miršta varge ir skaus*

muose. Tuo tarpu neturintieji jokios moralės vertės kiti (skriaudikai, sukčiai, vagys, plėšikai, palaidūnai, piktadariai, šmeižikai ir t.t.) linksmai sau gyvena ir dažnai, staiga mirdami, nieko nekenčia. Tad, jei siela mirtų drauge su kūnu, nebūtų teisybės. Taigi, Dievas, kaip be galo teisingas, turi amžinai laikyti sielas, kad galėtų gerosioms skirti amžinąją laimę, o blogosioms amžinąją nelaimę.

8. Priekaištai

1-is priekaištas. Ar nebūtų geriau, jei žmogaus siela žūtų drauge su kūnu, panašiai kaip gyvulių dvasios?

Atsakymas. Jei žmogaus nelauktų amžinasis gyvenimas, tokia žmogaus būtis šiame pasaulyje būtų blogesnė, negu visokių besielių padarų būtis. Juk žmogų varžo moralės tiesos, o gyvulys jų nejaučia. Žmogus negali čia patenkinti savo troškimų, o gyvulys gali juos patenkinti. Jei nebūtų būsimojo pomirtinio gyvenimo, nebūtų skirtumo tarp gero ir blogo. Pasaulyje visai nebūtų doros.

2-is priekaištas. Tad kodėl Dievas baus žmones pragaro kančiomis net amžiams? Užtektų vien laikinių kančių — skaistyklos.

Atsakymas. Dievas yra teisingas. Jei šventieji už kilnius darbus turi būti per amžius laimingi, tad nebūtų teisybės, jei didžiausi piktadariai

tik kurį laiką kentėtų. Jeigu jau šiame pasaulyje teisėjai (žmonės), kurie patys yra nuodėmingi ir gali bausti tik žmogaus kūną, betgi baudžia nusikaltėlius visą amžių kalėti, nes to reikalauja iš jų moralės dėsniai, įstatymai ir sąžinės balsas, tai argi gali Dievas laužyti tuos dėsnius, kuriuos skyrė ir nustatė visam pasauliui?

Jeigu net žmogus turi būti sąžiningas, tai ar gali Dievas būti nesąžiningas?

Kaip nekaltas yra teisėjas, kuris turi nuteisti piktadarį, taip nekaltas ir pats Dievas, jei žmogus nori bausmės ir pražūties.

3-is priekaištas. Aš netikiu, kad Dievas skyrė žmo- nėms kokias ten moralės tiesas ar dėsnius. Žmonės patys prasimanė visokias tiesas.

Atsakymas. Mes žinome, ir tai yra seniai įro- dyta, kad pasaulis yra dvejopas: medžiaginis ir dvasinis. Medžiaginį pasaulį valdo fiziniai dės- niai, kuriuos, kaip jau aukščiau patyrėme, nusta- tė Dievas, nes patys jie negalėjo savaime atsirasti, ir be jų pasaulis negalėtų tvarkytis. Jei medžia- ginio pasaulio santvarkai reikalingi tam tikri dės- niai, tai protingųjų žmonių dvasioms tvarkyti juo labiau reikalingi tam tikri dėsniai, kurie va- dinami moralės dėsniais. Jie įgimti kiekvienam žmogui; tai yra sąžinės balsas, kuris veikia žmo- guje (tariant) automatiškai, savaime. Kai žmo- gus gera daro, sąžinės balsas jį pagiria, kelia pa- sitenkinimą; jei daro blogą, sąžinė skaudžiai bau- džia, prikiša tokį darbą, kelia žmoguje nerimą,

nesmagumą. Jeigu ir visi pasaulio žmonės susi=rinkę nutartų ką nors prieš sąžinę ir paskelbtų savo dėsnius, toks nutarimas liktų tik nutarimas, o sąžinės balsas, savaip šaukdamas, vis tiek baus=tų žmones savo priekaištais ir nerimu.

Suglaudę tai, ką čia kalbėjome apie žmogaus sielos nemirštamybę, galime padaryti išvadas:

1) Dievas labai gerai padarė, suteikdamas žmogui nemirštančią sielą, nes būsimojo amžino=jo gyvenimo viltis gimdo žmoguje džiaugsmą, sustiprina žmogų, teikdama jėgų net kilniausiems darbams; jei nebūtų tokios vilties gauti po mir=ties gausų atlyginimą už geruosius darbus ir už išgyventas šiame pasaulyje visokias skriaudas bei kančias, žmogaus būtis šiame gyvenime būtų ne=pakenčiama ir blogesnė, negu gyvulio;

2) jei nebūtų minties apie amžinąjį pomirtinį gyvenimą, pasaulyje nebūtų jokios doros, nebūtų skirtumo tarp gero ir blogo, ir žmonija būtų blo=gesnė, negu bepročiai ir besieliai padarai.

Dėl to visada turime trokšti laimės tolimes=niame pomirtiniame gyvenime ir, norėdami to susilaukti, turime nuolat ilginti savo gerųjų dar=bų eilę, vykdydami Dievo valią.

9. Tautų tikėjimas į žmogaus sielos nemirštamybę

Kinų, babilonėnų, egiptėnų, persų, graikų, ro=mėnų, lietuvių, germanų, slavų ir kitų tautų isto=riniuose raštuose randame nurodymų, kad tos

tautos tikėjo į būsimąjį, pomirtinį nemirštančios žmogaus sielos gyvenimą.

Negalėjo į būsimąjį pomirtinį gyvenimą netikėti egiptėnai, kurie taip rūpestingai balzamuodavo mirusiųjų kūnus ir vykdydavo nepaprastas, iškilmingas laidotuvių apeigas. Tai visa rodo, kad egiptėnai tikėjo į pomirtinį gyvenimą. Kinai taip pat su didele pagarba prižiūrėdavo ir tvarkydavo kapus. Nuo senų laikų (pradedant keliais tūkstančiais metų prieš Kristų) jie rašo mirusiųjų knygas, kurios nurodo giminėms, kas gyvena aname pasaulyje. Indėnai tiki, kad mirusiųjų žmonių vėlės amžinai keliauja. Persai tiki, kad yra trejopas dangus ir trejopas pragaras. Graikų tikėjimas aiškina, kad mirusiems skirtos įvairios vietos: hadas, tartaras ir elizėjus. Taip tikėjo ir romėnai. Lietuviai ant laužo sudegindavo mirusiojo kūną ir drauge su juo pasiųsdavo į aną pasaulį (taip pat degindami ant laužo) žirgą ir tam tikrus daiktus, kas velioniui būtų reikalinga gyvenimui aname pasaulyje. Ir taip toliau.

Žydų knygoje (Ecclesiastes, 12—7) skaitome: „Ir dulkės sugrįš į žemę, iš kurios yra, ir dvasia eis atgal pas Dievą, kurs ją davė". Išminties Knygoje (3—1), štai kas rašoma: „Bet teisiųjų sielos Dievo rankoje ir jų nepaliečia mirties kankinimas . . . jų viltis pilna nemarumo". Todėl Ekleziastikas (31—10) sako: „Kas buvo juo išmėgintas ir rastas tobulas, tokiam bus amžino gyriaus".

Tokia visų tautų pažiūra rodo, kad žmogaus siela turi būti nemirštanti. Jei žmonija visuomet ir visur klystų, tad pasaulis niekuomet negalėtų jokios tiesos susekti. Mes matome, kad taip nėra: protas stengiasi pažinti tiesą, ir matome, kad jis ją suranda.

Priekaištas. Juk dar niekas negrįžo iš ano pasaulio, todėl negalima žinoti, ar, žmogui mirus, siela gyvena, ar ne.

Atsakymas. Tokis priekaištas atrodo visai vaikiškas, nes, panašiai galvojant, būtų galima ir taip pasakyti: joks mestas į vandenyną akmuo dar nesugrįžo arba neišplaukė, todėl ir negalima žinoti, ar jis ten yra ...

Tai neteisybė, kad niekas iš ano pasaulio nesugrįžo, nes žinome tokių atsitikimų, kurie rodo, kad grįžo. Tik prisiminkime Kristaus ir Lozoriaus atsikėlimą iš mirusiųjų; juk tai mums patvirtina šv. Evangelija ir kitoki įrodymai. Buvo daug ir kitų tokių atsitikimų, kurie buvo tikrai moksliškai ištirti, t. y., tokių, kuriais abejoti negalima, kaip antai: šventasis Pranciškus Salezietis, šv. Pranciškus Ksaveras, šv. Jackus ir kiti šventieji savo maldomis prikėlė iš mirusiųjų daug asmenų.

VII

Žmonių pareigos Dievui

1. Bendra tikybos sąvoka

Įrodėme, kad esantis Dievas sutvėrė visą pasaulį ir visus esančius padarus. Visas pasaulis ir kiekvienas padaras (kūrinys) turi savo tikslą. Taip pat įrodėme, kad Dievas suteikė jėgas tam visam pasauliui bei visatai ir nustatė jam dėsnius, kad galėtų savo tikslo siekti. Mes tai pavadinome gamtos jėgomis bei dėsniais. Tuos visus dėsnius, kaip patyrėme, Dievas laiko galingąja savo Apvaizda. Tik tuo ir galime išaiškinti tą nuolatinę pasaulio bei visatos santvarką. Saulė šviečia visam pasauliui ir šildo mūsų žemę. Ir mėnulis šviečia mūsų žemės rutuliui, kuris, sukdamasis apie savo ašį, bėga apie saulę tuo keliu ir tokiu greitumu, kokį Dievas nustatė. Žemė per 24 valandas apsisuka apie savo ašį, per 365 dienas ir 6 valandas apeina apie saulę, nukeliaudama daugiau kaip 209 milijonus kilometrų. Panašiai tvarkingai veikia ir kiti visatos erdvėse

skrajojantieji dangaus kūnai. Jie negali iškrypti iš nustatyto jiems kelio.

Jei Dievas nustatė tam tikrus dėsnius fiziniam pasauliui ir skyrė jam tam tikrus tikslus, tad argi galimas daiktas, kad Dievas nebūtų skyręs tikslo žmogui, nebūtų suteikęs jam jėgų bei dėsnių ir nebūtų nurodęs jam būdo, kuriuo jis galėtų savo tikslą pasiekti?

Nebuvo dar šio pasaulio, o Dievas buvo kupinas laimės ir garbės. Kai vėl nebus pasaulio, tas pat bus. *Tverdamas šį pasaulį, Dievas tai darė savo garbei* ir turėjo minty žmogaus laimę. Kad būtų galima ką nors gerbti, pirma reikia jį pažinti. Kad būtų galima Dievą gerbti, reikia Jį pažinti. Iš to žmogaus susipažinimo su Dievu žmogui atsiveria didžiausia laimė ir meilė. Žmogui įgimta tos laimės ieškoti meilės keliu. Be Dievo, niekas negali žmogaus sielos patenkinti. Tiesiausią kelią į tą susipažinimą su Dievu ir būdą, kuriuo reikia elgtis, norint susipažinti su Dievu ir priartėti prie Jo, mums rodo prigimtinė (natūrali) ir Dievo apreikštoji tikyba (religija).

Kaip visas žemės rutulio vanduo yra išėjęs iš vieno bendrojo vandenyno ir turi susilieti su juo, taip ir visos žmonijos sielos išėjo iš Dievo ir paskiau turi amžiams susijungti su Juo. Kaip vandenys per įvairių tautų gyvenamąją žemę teka į vandenyną, taip visų kraštų tautos tikybos upėmis keliauja į Dievą, kaip į kokį didžiausios

ir tikriausios laimės vandenyną. Taigi, Dievas yra tartum laimės vandenynas, o tikyba tartum didžiausia upė, kuria milijonai žmonių plaukia, kad, išėję iš Dievo, pas Dievą sugrįžtų ir su Juo susijungtų Jo meilės ir visokiausių tobulybių vandenyne.

Kiekviena tauta turi savo krašte visokių upelių, kurie teka ne į vandenyną, bet į ežerus ir pelkėtus ežeriukus. Panašiai yra visokių klaidingų tikėjimų beveik visose tautose. Tokių tikėjimų reikia saugotis, kaip to pelkėto ežero, kad atsidūręs jame nenugrimstum ir nežūtum. Kad žmonės galėtų pasiekti savo tikslą ir mokėtų atskirti tikrojo tikėjimo upę nuo upių, vedančių į pražūties pelkes, Dievo apreikštoji žmonėms tikyba nurodo ištisą eilę tiesų, kurių laikydamasis žmogus niekad negali paklysti. Tikyba taip pat nurodo būdą, kaip žmogus turi elgtis, plaukdamas į amžinosios laimės vandenyną, kad būtų laimingas ir čia, ir ateityje.

2. Natūralinė *(prigimtinė)* tikyba

Natūralinė, arba prigimtinė tikyba yra visos ir tiktai tos religinės tiesos, kurias žmogus vien savo protu suranda.

Kadangi istorija rodo, kad visos tautos visada išpažino ir išpažįsta Dievą, tai juo labiau aišku, kad žmogus gimsta su linkimu į religiją ir turi įgimtą galią pažinti savo protu kai kurias reli-

gijos tiesas. Taip, žmonės visad suprato, kad Dievas yra teisingas ir rūpinas savo kūriniais. Žmonės turėjo sąvoką apie dvasią ir jos nemirštamybę. Jie stengdavosi visokiais būdais Dievui įtikti. Jie turėjo ir tebeturi sąvoką apie gera ir bloga ir supranta skirtumą tarp gero ir blogo. Jie žinojo, kad nereikia kitam (artimui) daryti tai, ko pats nenorėtum patirti. Iš kur gi žmonės žinotų tą skirtumą tarp gero ir blogo, jei galia tuos dėsnius pažinti nebūtų žmogui įgimta? Jie negalėjo patys prasimanyti tokius dėsnius, nes tuo atveju vieni galėtų sutikti su tuo, o kiti ne, vieni galėtų tokius dėsnius žinoti, o kiti ne. Istorija liudija, kad visi žmonės visuomet turėjo tokias sąvokas. Niekas negali įrodyti, kad žmonės kada nors nenusimanė apie gera ir bloga.

Kaip žmonės natūraliai tikėjo senovės laikais, tai matyti iš įvairių raštų, kuriuos mums paliko senovės filosofai bei kiti rašytojai. Kaip naujųjų laikų žmonės, vadovaudamiesi vien savo protu, tikėjo ir tiki, tai žinome iš raštų, kuriuos filosofai ir kiti rašytojai rašė po Kristaus gimimo. Pagal jų mokslą jie suskirstomi į šias grupes: deistai, indiferentistai ir ateistai.

Deistai neneigia to, kad Dievas yra — ne taip, kaip ateistai. Jie netvirtina (kaip antai panteistai), kad Dievas, žmogaus dvasia ir gamta esą tas pat. Jie nepripažįsta apreikštosios tikybos ir skelbia, kad žmogui užtenką proto tikrajai laimei atrasti. Jie sako, kad negalima su-

prasti, kokiu būdu Dievas (tyriausioji dvasia) gali veikti žmogų, valdyti jo jausmus. Kas jiems nuostabu ir nesuprantama, tas mums yra visai aišku. Jei Dievas galėjo sutverti žmogų ir suteikti jam kalbą, tai kodėl gi tas Dievas, būdamas visagalįs, negalėtų savo valią aiškiai pareikšti, kaip tai įvyko Mozės laikais, kada ant Sinajaus kalno visiems prie kalno susirinkusiems žydams paskelbė savo valią? Arba dar anksčiau, kai kalbėjo su Abraomu ir kitais patriarkais. Tai aiškiai rodo, kad, jei Dievas kalbėjo ir buvo girdimas, tad veikė jausmus.

Indiferentistai yra tie, kurie kiekvieną tikėjimą, be tiesų, apeigų ir įsakymų skirtumo (nors tai būtų ir keisčiausias ar biauriausias tikėjimas), vis tiek laiko geru ir pakankamu žmogui, kad galėtų tapti laimingas.

Ateistai tvirtina, kad Dievo visai nesą, ir bet kokį tikėjimą laiko žmonių prasimanymu.

3. Ar natūralinė tikyba buvo pakankama

Natūralinė tikyba buvo pakankama, kad žmogus galėtų pasiekti po mirties natūralinę savo laimę. Bet, mūsų pirmiesiems tėvams rojuje nuslydus nelaimėn, dalykai visai pakitėjo: pirmųjų tėvų nuodėmės pasėkos palietė ir jų vaikus bei vaikų vaikus. Sudrumstas žmogaus protas nemato aiškiai Dievo suteiktų dėsnių, jo valia liko palankesnė tam, kas pojūčiams patinka (nors tai

neatitinka įsakymų), nekaip tam, kas užtikrina žmogui amžinąją laimę. Todėl gamtos dėsniai liko per silpni. Jau buvo reikalinga nauja šviesa, kuri žmogaus protui išaiškintų natūralias, žmogaus širdyje glūdinčias tiesas. Jam jau buvo reikalingi stipresni akstinai, kurie pajėgtų atitraukti žmogaus valią nuo blogo, nors jis turi palinkimą į tą bloga, ir patraukti į gera, kuris vykdyti žmogui dažnai būna labai sunku.

Kad natūralinė tikyba nėra žmogui pakankama, tai pastebėjo net stabmeldybės laikų filosofai, kurie labai troško tokio mokytojo, kuris jiems išaiškintų pareigas Dievui ir kitokias pareigas.

Sokratas (Ksenofontas Apomnem. Lib. 4) sako: „Kadangi žmonėse matyti labai menkas dieviškų dalykų supratimas, todėl būtų labai pageidaujama, kad iš kur kitur tuo reikalu imtų šviesti didesnė šviesa".

Platonas sako, kalbėdamas apie Sokratą: „Neturime laukti, kada išsimokysime, kaip mums reikia elgtis santykiuose su dievais ir žmonėmis".

Alkibiadas atsakė jam į tai: „Sokratai, kada ir kas bus tas mokytojas? Su didžiausiu malonumu priimsime tą žmogų" (Alcibiad. II oper. vol. 5 editio Rib. ort. p. 100).

Ciceronas (knygoje „De natura deorum") kalba apie dievų būdą: „Sunkiausias ir tamsiausias klausimas apie dievų būdą".

Jamblichus taip sako (Pitagoro gyvenimo aprašyme, sk. 28): „Kas Dievui patinka, labai sunku patirti; kad bent Dievas ką siųstų arba kad bent išgirsčiau patį Dievą kalbant“.

Natūralinės tikybos nepakankamumas aiškiausiai pasireiškia pasėkose. Nors kai kurie filosofai ir suprato, kad turi būti vienas Dievas, betgi jam pagelbėti prasimanė daug visokių mažesnių dievų bei deivių. Anot senovės stabmeldžių, danguje gyveno daug dievų, kurie nieku nesiskyrė nuo žmonių, buvo paskendę nuodėmėse, kaip ir žmonės, ir savo pavyzdžiu tartum traukte traukė žmones į bloga. Norėdami tiems dievams įtikti, žmonės rengdavo visokias šventes ir net šventyklose tų švenčių metu vykdydavo šlykščiausią paleistuvystę. Be to, jie tikrojo Dievo vietoje garbindavo saulę, mėnulį, žvaigždes, akmenis, upes, žalčius, augalus ir visokius gyvulius.

Tai rodo, kad natūralinės tikybos nepakanka žmonėms apsaugoti nuo stabmeldybės ir nedoro gyvenimo. Neaiškiai ir klaidingai buvo aiškinamos tiesos apie dvasios nemirštamybę, apie atlyginimą ir bausmę pomirtiniame gyvenime, o juk tos tiesos yra be galo svarbios susilaikymui nuo blogo ir gero vykdymui. Moralumas, paremtas klaidingu dievybės supratimu, pataikavo nuodėmėms ir prieštaravo dorai. Morališki filosofų nurodymai, kaipo einantieji iš klaidingo proto, nė mažiausios įtakos žmonėms nedarė. Ir

paprastieji žmonės, ir filosofai matė žmoguje didesnį palinkimą į bloga, negu į gera, bet nežinojo to reiškinio priežasties. Negalėdami bloga prikišti tobuliausiam iš dievų, jie prasimanė esant dievą, nuo kurio pareina visoki blogumai, taip kaip ir nuo gerojo dievo pareina viskas, kas yra gera.

Filosofai ir visuomenė žinojo, kad nuodėmės užrūstina Dievą. Bet kokiu būdu užrūstintąjį Dievą permaldauti ir kokiu būdu išvengti numatomos bausmės, jie to viso nežinojo. Nors tuo tikslu ir aukojo dievams gyvulius ir net gyvus žmones, nors reiškė pasibiaurėjimą nuodėmėmis ir nors melsdavosi, betgi tai visa neteikė paguodos širdžiai.

Taigi, tai visa rodo, kad senovės filosofų aiškinamoji prigimtinė tikyba, kuri negalėjo apsaugoti visuomenę nuo stabmeldybės ir įkvėpti žmonėms tikrą Dievo ir doros sąvoką ir kuri neįstengė patiekti būdą žmogui susitaikinti su užrūstintuoju Dievu, negalėjo nurodyti žmogui tikrąją laimę ir vesti jį į aukščiausiąjį tikslą.

4. Ar šių laikų filosofų aiškinamoji natūralinė tikyba gali žmogų nuvesti į laimę

Nors šių laikų filosofai, gerai susipažinę su apreikštąja tikyba, pasisavino daug tos tikybos tiesų, nors jie nenori prisipažinti dėl to, skelbdami, kad jie tik savo įgimtuoju protu tai suvo-

kę, nors sukūrė įvairiausių teorijų, norėdami įro-
dyti, kad apreikštoji tikyba visai nereikalinga, ir nors jie savo mokslą pritaikė prie visuomenės pažiūrų, tačiau tos visos jų teorijos bei samprotavimai neapėmė to viso, ką apima ir kas glūdi natūralinėj tikyboj. Leiskime, kad ir moko žmonės to prasimanyto mokslo, bet kyla klausimas, kas gali patikėti jais arba tuo jų mokslu. Teisingai pasakė Laktancijus: „Niekas nenori tikėti jų įsakymais, nes jie eina iš žmonių, ne iš Dievo, ir niekas jais neįtikės, nes kiekvienas laiko save tokiu pat žmogum, kaip ir jie, kurie kitus moko" („Apie Dievo įstatymus", 3 knyga, 27 skirsnis).

Nors žmogus ir supranta savo pareigas Dievui, sau pačiam ir žmonėms, betgi protas pats savaime negali įsitikrinti, ar tinkamai įvykdė tas visas pareigas, ypač Dievui.

Kiekvienas turi pripažinti, kad dažnai nusideda, nevykdydamas Dievo valios, o už tai pridera atsiteisti Dievui, nors ir vėliau. Betgi filosofų protas negali surasti būdo, kuriuo būtų galima Dievą permaldauti, prašant atleidimo.

Pagaliau, protas pats savaime ne visada gali suprasti, kur prasideda nemoralumas bei blogumas. Nežinodamas to, jis negali užtikrinti žmogui tikrą laimę, kuriai žmogus yra sutvertas.

Dėl to šių laikų filosofų skelbiamoji, lygiai kaip ir stabmeldžių, tikyba nėra pakankama, nes neveda žmogaus į tikrąją laimę. Tai mums paaiškina, kodėl pastaraisiais laikais atsirado tiek

daug išgalvotų tikėjimų; jų yra tiek, kiek yra filosofų. Kiekvienas stengiasi skelbti savo pažiūras, kurias kiti tuojau pasmerkia.

5. Kuri yra tikroji tikyba

Iš to, ką ligi šiol kalbėjome, matyti, kad žmogus nuo to laiko, kai po pirmosios nuodėmės prarado proto skaistumą ir valios tvirtumą, jokiu būdu pats negalėjo atrasti amžinąją laimę, kurios dėliai buvo sutvertas, ir kad vienintelė jo viltis ir tikras šaltinis, iš kurio gali pasisemti žinių, ką daryti ir ko vengti, norint laimingam tapti, yra Dievas. Todėl žmogus ir laukė tos valandos, kada tai visa bus jam nurodyta.

Jei žmogaus protas negali apreikšti mums tokią tikybą, kuri rodytų mums būdą, kaip galutinį mūsų tikslą tikrai pasiekti, tai kas gi gali mums tą tikslą nurodyti?

Įvykdžius pirmąją nuodėmę, žmogaus protas liko aptemdytas. Tad, jei žmogus yra ir gabiausias ir aukščiausius mokslus plačiai išėjęs, jis nežino ir negali žinoti kelio, kuris nuvestų jį prie Dievo, nes žmogaus protas yra klaidingas. Kaipo klaidingas, jis visada paliktų mus pavojuje prarasti tą laimę, kurios dėliai esame sutverti. Kartą ją praradus, jau niekad negalima jos atrasti, nes ją prarandame, baigdami savo gyvenimą. Todėl, įvykdžius pirmapradę nuodėmę, tikybos kūrėju gali būti vien tik pats Dievas. Ne

iš Dievo įgytoji tikyba negali nuvesti žmogų į galutinį tikslą.

Dievas gali tikybą žmonėms apreikšti (paskelbti) pats arba per savo siųstus žmones. Dėl to, kad žmonės galėtų patirti, ar tikyba tikrai yra Dievo apreikšta, toji tikyba turi turėti tokius pažymius, kurie aiškiai rodytų, kad ji yra dieviškos kilmės. Taigi, ji gali turėti tik tokius pažymius, kuriuos tik pats Dievas gali suteikti, būtent: ji turi būti paremta stebuklais ir pranašavimais, kurie galėtų patvirtinti dieviškąją kilmę bei Dievo valią. Tai yra svarbiausi dieviškosios tikybos pažymiai.

Tad, jei kas norėtų nors kiek pakeisti tokią tikybą arba daryti pataisų joje, tas turi savo pasiuntinybę (kad yra Dievo siųstas) būtinai įrodyti stebuklais ar pranašavimais. Kitaip jo mokslas gali būti laikomas tik paprastu žmogaus mokslu.

6. Ar Dievo apreikštoji tikyba gali tobulėti, kaip visi kiti mokslai

Visos tiesos, kurias mums apreikštoji tikyba nurodo, pareina nuo Dievo; todėl jos negali būti blogos, nes tikrai veda žmogų prie jo sutvėrimo tikslo ir, antra vertus, Dievas negali nei pats klysti, nei kitų klaidinti. Ką tik Dievas pasako, pasako tik teisybę ir kas yra geriausia. Dėl to žmogaus protas, kuris pats yra silpnas ir klaidin-

gas, negali Dievo taisyti. Tad aišku, kad Dievo mums apreikštoji tikyba negali tobulėti panašiai, kaip kitų žmonių skelbiamieji mokslai.

Yra tik vienas Dievas, tad iš Jo gali būti įgy-tas tik vienas mokslas. Dievo mokslas negali kitėti ar būti taisomas. Atsižvelgdamas į žmonijos nusivokimą ir išsimokslinimą, tik pats Dievas gali apreikšti tiesas bei reikalavimus, kuriems vykdyti žmonės jau yra tinkamai parengti.

7. Ar Dievas apreiškė tikybą tik žmogui nusidėjus

Jei Dievas sutvėrė mus ir nustatė mums tikslą, tad Dievui priderėjo ir suteikti mums tam tikrų jėgų, kad galėtume tą tikslą pasiekti. Tai padaręs, Jis jau nebeturėjo griežto reikalo antrą kartą teikti žmogui tikybą, kai dėl pirmapradės nuodėmės sumenkėjęs žmogaus protas negalėjo kaip reikiant suprasti pirmąją prigimtinę tikybą. Bet, jei Dievas tai padarė, t. y., antru atveju apreiškė tikybą, savo mokslą, tai darė iš neapsakomos savo meilės ir gailestingumo.

8. Kiekvieno žmogaus pareiga — turėti tikybą ir gyventi pagal ją

Jeigu yra Dievas ir jei žmogus turi sielą, ką jau aukščiau įrodėme, tai žmogus, kuriam yra įgimtas laimės troškimas, negali nurimti, kol tą laimę atras.

Dievas, sutvėręs žmogų ir skyręs jam tikslą, ieško žmogaus. Žmogus, kaipo Dievo padaras ir Dievo kūdikis, turi ieškoti Dievo, kaipo savo Leidėjo, nes tai yra įgimta. Ir kas gi gali padėti jam priartėti prie Dievo? Ne kas kitas, kaip tik tikyba.

Tikrai mylinčiajam tėvui nepakanka, kad jo kūdikis vien tik prieitų prie jo; tėvas trokšta paimti kūdikį ant rankų, priglausti prie savo širdies ir taip pat trokšta matyti savo kūdikio meilę, kad kūdikis, apkabinęs savo tėvą, glaustųsi prie jo širdies. Ir Dievas to trokšta iš mūsų; juk mes esame Jo vaikai. Tikyba to reikalauja iš mūsų.

Daugumas supranta tikybą taip, kaip ją suprato stambeldis Ciceronas: „Tikyba yra Dievo garbinimas". Jei tikyba būtų tik tai, ir jei žmogus atiduotų viską, o Dievas nieko žmogui neduotų, tada tikyba būtų toli gražu nepilna. Kam gi reikėtų Dievą garbinti, jeigu Jis to nejaustų? Kam gi melstis, jei Dievas maldos neišklauso? Kam gi reikėtų nuodėmių gailėtis, jei žmogus nesitikėtų atleidimo? Pagaliau, kam gi stengtis Dievą surasti, Dievui įtikti, Dievui tarnauti, jei Dievas atrodytų tam visam abejingas (atšalęs)? Dievas yra pasakęs: „Daryk kitam tai, ką norėtum, kad ir tau kiti darytų".

Atrodo, kad Dievui tenka pirmam nusileisti iki žmogaus, nes Jis yra tėvas, Jis tobulesnis, Jis — meilės šaltinis. Nuo amžių pradžios Dievas

taip ir daro. Jis artėjo prie žmogaus rojuje, artėjo per patriarkus, artėjo per pranašus, artėjo Betliejaus prakartėje, artėjo ant kryžiaus, artėja per altorių ir net įeina į žmogaus širdį, kad per ją susivienytų su žmogum. Todėl ir žmogui pridera artėti prie Dievo, Jį garbinant, į Jį meldžiantis, Jo klausant, atgailą darant ir nuoširdžiai Jį mylint. O už tokią meilę žmogus, be abejonės, patirs dar didesnę meilę, nes Dievas pasiskubins su pagalba, su atlaidumu ir su kitokiomis malonėmis. Tai yra aišku.

Vaikas tiki tėvu. Argi žmogus negali tikėti savo Kūrėju? Vaikas vilias savo tėvu. Žmogus negali nesivilti Dievu, kuris niekad nieko nėra apvylęs ir kuris duoda daugiau, negu žada. Patyręs savo tėvo gerumą, vaikas myli jį. Tai argi žmogus gali nemylėti savo aukščiausiojo tėvo — Dievo? Juk tikyba tai visa nurodo žmogui.

Ar svarbu žmogui tikėti? Taip, labai svarbu. Tikyba yra tartum pirmas kūdikio atdūsys. Tikyba — tai galinga šviesa, kuri išblaško visokias žmoguje glūdinčias tamsybes. Tikyba — tai tartum tas ugninis stulpas, kuris vedė izraėlitus iš nelaisvės į pažadėtąją žemę; taip ir tikyba veda žmogų iš nuodėmių nelaisvės į dorą, prie Dievo. Tikyba yra gabiausias ir drąsiausias vadas dvasinėje kovoje; ji visa savo jėga puola, kad nugalėtų žmogų, nelyginant kokią tvirtovę imdama. Tikyba suvaldo žmogaus protą, įeina į žmogų pirma, negu kitokia betikybinių žmonių skelbia-

moji moralė, ir iškelia jame pergalės ženklą, Dievo Sūnaus ženklą. Tikyba — tai skydas (priedanga), kuris apsaugoja žmogaus protą nuo klaidingojo mokslo šūvių. Tikyba — tai aušrinė žvaigždė, kuri veda žmones, keliaujančius per neramias šio pasaulio jūras.

Tikyba puošia žmogaus sielą, kad galėtų Dievui patikti, nes žmogus silpnutį savo protą nulenkia prieš Dievo protą. Tikyba — tai motina, vedanti žmogų tartum kūdikį, kad nesusižeistų į puikybės uolą. Tikyba — tai žiburys, kuris šviečia dvasios namui. Laimingas tas žmogus, kurio sieloje tas žiburys šviečia. Tikyba suteikia žmogui tikrą išmintį, stipriausią jėgą, būtent — patį Dievą. Tikyba suteikia ramybę, aukština žmogų. Taigi, tikyba, suteikdama žmogui tikėjimą, tuo būdu suteikia jam neįkainojamą turtą.

Be tikėjimo, tikyba suteikia žmogui viltį. Tikyba vaizduoja Dievą, kaipo neapsakomai gerą tėvą, kuris visada trokšta žmogaus laimės. Tas gerasis Dievas turi neribotą galią, todėl Jis gali duoti žmogui tai, kas jam reikalingiausia. Jis yra ištikimiausias, tad savo pažado nemaino. Būtų sunku žmogui be vilties gyventi pasauly. Be vilties žmogaus gyvenimas būtų nepakenčiamas ir panašus į pragarą. Viltis traukia žmogų į dorą ir suteikia jam jėgos kovai su blogybėmis. O kai žmogus jau eina doros linkui, ir tada jam reikalinga viltis, kad jis galėtų dorą pasiekti. Vil-

tis yra tartum magnetas, traukiąs į žmogaus širdį Dievo gailestingumą (Ps. 31—10). Žmogus tai visa prarastų, jei neturėtų tikybos.

Bet ne vien dėl to žmogui reikalinga tikyba. Ji gimdo žmogaus širdyje meilę Dievui ir artimui. Meilė Dievui gimsta iš tikėjimo ir vilties. Tikėjimas mums nurodo Dievo tobulybę, o viltis vaizduoja mums Dievo pažadėtąją laimę, ir štai širdis pradeda mylėti Dievą, kaipo neapsakomai gerą savyje ir kaipo neapsakomai gerą mums. Nors tikėjimas ir viltis parengia vietą meilei, betgi ši yra aukštesnė už anas dvi dorybes; ji Dievo būtybėje atranda laimės vandenyną.

Tikėjimas iš tolo regi išganymą, viltis jį gamina sielai, o meilė jį įgyja. Tikėjimas yra tartum tas ugninis stulpas, vedęs izraėlitus į pažadėtąją žemę. Viltis panašiai, kaip toji mana, maitina žmogų toje kelionėje. O meilė įveda žmogų į tą pažadėtąją Kanaano žemę, sujungia su Dievu.

Tikėjimas, nelyginant žiburys, šviečia keliaujančiam per šį pasaulį žmogui. Viltis suteikia tvirtybės. Meilė suteikia kantrybės ir mažina visokius gyvenimo nesmagumus.

Taigi, tikyba suteikia žmogui tas visas malones, neskaitant daugybės kitų.

Nelaimingi tie kūdikiai, kurie savo tėvais netiki. Nelaimingi tie žmonės, kurie netiki į Kūrėją. Netikėdami, jie neturi nei vilties, nei tik-

rosios meilės. Jie taip pat neturi jokios ramybės. Vargšai jie! O kas gi daro juos nelaimingus? Tikybos niekinimas. Tikyba žmogui yra tas, kas pasauliui yra Dievas. Kaip pasaulis be Dievo, taip žmogus be tikybos negali apsieiti.

9. Kiekvienos šeimos pareiga — gyventi pagal tikybos reikalavimus

Jei kiekvienas atskiras žmogus turi aukštą ir kilnų tikslą, tai ką jau besakyti apie šeimos gyvenimo tikslo kilnumą? Vyras su žmona yra sujungti moterystės ryšiu tuo tikslu, kad iš jų vaikų ateity būtų džiaugsmo Dievui ir naudos visuomenei. Tai yra svarbiausias bei aukščiausias kiekvienos šeimos tikslas. Kad galėtų pasiekti tą kilniausią tikslą, tėvai turi pažinti tikybą, elgtis pagal tą tikybą ir, susilaukę vaikų, auklėti juos tokioje pat dvasioje.

Visokių šeimų yra. Vienos iš jų gyvena pagal Dievo ir šv. Bažnyčios nurodomus dėsnius; tai — krikščioniškos šeimos. Kitos gyvena pagal pasaulio dvasią ir vadinamos pasauliškomis (betikybiškomis) šeimomis. Dar kitos gyvena pagal šėtono dvasią; tokias vadinsime šėtoniškomis šeimomis.

Šeima yra Dievo įsteigta. Dar rojuje Dievas ją įsteigė ir, palaiminęs ją, tarė: „Veiskitos ir dauginkitos, ir pripildykita žemę“ (Gen. 1—28). Kiekviena pora, susirišdama moterystės ryšiu,

pasižada vienas antrą mylėti, vienas antram ištikimais būti ir vienas antro neapleisti. Be to, moteriškė pasižada vyro klausyti moterystės luomo dalykuose.

1) Vyras ir žmona pasižada vienas antrą mylėti.

Kad toji meilė būtų tvirta, čia būtinai reikalingi tikybos nurodymai. O tikyba moko, kad toji meilė turi būti ne vien kūniška, nes tokią meilę ir stabmeldžiai turi, tokia meilė greit nyksta, tokią meilę ir gyvuliai turi. Tikyba moko, kad vyras turi mylėti žmoną, o žmona vyrą aukštesniu tikslu: iš meilės Dievui ir pagal Jo pavyzdį. Dievas myli visus — geruosius ir bloguosius. Tikyba liepia vyrui ir žmonai mylėtis, nors vienas antrą kartais ir įžeistų kokiu nors būdu, supykintų arba net ir nusidėtų vienas antram. Tokiais atvejais tikyba liepia vienam ir antram atleisti.

2) Jungtuvių metu vyras pasižada būti ištikimas žmonai.

Tokis pasižadėjimas reiškia, kad vienas antrą ne tik mylės, bet ir nenukreips tos meilės kitam arba kitiems, ir kad vyras jokios svetimos moteriškės, o žmona jokio svetimo vyriškio mylėti negali, nes tokia meilė yra uždrausta. Jei vyras ar žmona neturės tikybinio jausmo širdy ir jei nepaisys Dievo ir Jo įsakymų, kas gali apsaugoti juos nuo tos pareigos sulaužymo? Taigi, ir čia aiškėja, kiek reikalinga šeimai tikyba.

Tikyba saugoja ne tik ištikimybę; ji liepia abiem vedusiems būti tikriausiais ir ištikimiausais draugais: laimėje ar nelaimėje vienas antro neapleisti, vienas antrą šelpti, kai yra reikalas.

Be to, vedusiųjų pareiga neprileisti nieko, kas yra priešinga moterystės luomui ir jo tikslui. Ir čia tik tikyba gali apsaugoti vedusius nuo tokios nuodėmės. Ji draudžia bet kokius pasielgimus, kurie neveda prie to kilniausiojo moterystės luomo tikslo.

3) Į moterystės luomą įstojusiems draudžiama skirtis, nes to luomo ryšys yra neišrišamas, išskiriant tiktai tam tikras aplinkybes ir prigimties kliūtis, kada tas ryšys buvo negaliojamai sudarytas. Čia irgi tikyba sprendžia apie vieno ar antro iš vedusiųjų reikalavimų teisingumą ar neteisingumą bei neteisėtumą.

4) Pagal Kūrėjo valią vyras yra skirtas būti šeimos galva. „Ne vyras sutvertas dėl moteriškės, bet moteriškė dėl vyro" (Šv. Povilo I laiške korintiečiams). „Būsi po vyro valdžia, o jis bus tavo ponas" — Dievas tarė Ievai rojuje (Gen. 3—16).

Tad vyras, būdamas šeimos galva, turi teisę valdyti žmoną, o ji turi vyro klausyti visuose padoriuose reikaluose, kurie nėra priešingi Dievo valiai. Tas vyro elgesys ir valdžia neturi būti moteriškei sunkenybė. Vyras gyvenime neturi be reikalo rodyti tos savo vyresnybės ir neturi per daug save aukštinti, norėdamas tuo būdu mote-

riškę paniekinti. Ir to viso prižiūri ne kas kitas, kaip tik tikyba.

Įsteigęs šeimą, Viešpats įdiegė tėvų širdyse meilę savo vaikams ir vaikų širdyse meilę savo tėvams. Ir vieni, ir kiti iš meilės Dievui ir iš įgimtos meilės turi kartais pakelti gyvenimo sunkybių, tėvai vaikus augindami, o vaikai tėvus išlaikydami senatvėje arba tokiu atveju, kada tėvai patys negali dirbti darbo bei išlaikyti savęs. Tikyba liepia tėvams aiškinti vaikams nuo pat mažumės jų pareigas Dievui, žmonėms ir sau. Be tokio mokymo tėvai negali tikėtis iš Dievo atlyginimo už vaikų auklėjimą ir naudos sau. Vaikas be tikybos bus nelaimingas ir nenaudingas bet kam.

Tad matome, kad ne iš kur kitur, kaip tik iš Dievo bei iš šventos Jo apreikštos tikybos šeima tesemia savo šventumą, stiprumą ir paramą savo pareigų vykdymui. Tik tikybą turinti šeima gali būti vykusi ir laiminga Dievo džiaugsmui bei žmonių naudai.

10. Kiekvienos valstybės pareiga — turėti tikybą

Žmogus yra taip Dievo sutvertas, kad savęs paties vieno jam neužtenka. Jis turi telktis į šeimą, šeimos — į tautas bei valstybes. Negalėdamas tenkintis vien tik savim, žmogus turi ieškoti pagalbos iš kitų dėl to, kad tik su kitų pagalba gali apsiginti nuo visokių priešų ir blogybių, ku-

rių negalėtų nugalėti, pats vienas arba tik šeimoje gyvendamas. Visiems žmonėms daugiau naudos iš tarpusavio bendravimo. Šeimoms daugėjant, buvo būtinas reikalas joms burtis į vieną didelę šeimą, į tautą, vartojančią vienodą kalbą, ir paskiau jau į organizuotą valstybę. Susispietus į vieną valstybę, buvo sudaryta valdžia, kuri, vadovaudamasi įgimtais moralės dėsniais, įvedė žmonėms reikalingą tvarką ir įstatymus. Valdžios pareiga žiūrėti, kad tie įstatymai būtų vykdomi tvarkos reikalui ir pačios visuomenės naudai. O valdinių arba piliečių pareiga — tos tvarkos laikytis.

Tad, jei valstybės gyventojai neturėtų tikybos, ir jei valstybė nepaisytų tikybos, kokiu gi būdu būtų galima išlaikyti tvarką valstybėje? Jei žmonės neklausytų Dievo, tai kaip gi tie patys žmonės galėtų savo valdžios klausyti, nors valdžios reikalas paties Dievo įsteigtas? Kas nepripažįsta Dievo, tas nepripažins ir jokios kitos valdžios aukščiau savęs. Tad, jei valdžios pareiga — vykdyti visokius būtinus ir naudingus valstybės gyventojų — piliečių reikalavimus, kaip antai: rūpintis mokslo skleidimu, žmonių gyvybės ir turto apsauga, tai juo labiau valdžios pareiga yra rūpintis tikybinės apšvietos skleidimu ir tikybos saugojimu nuo visokių priešų.

Iš to matyti, kad tikyba yra reikalinga tiek atskiram žmogui, tiek šeimai, tiek ir valstybei. Todėl valdžia labai klystų, jei laikytųsi socialis-

tiškos minties, kad „tikyba esanti privatus reikalas“. Kas laikosi tokios minties, tas, nors nekovoja su tikyba tiesiogiai, bet vis dėlto jau linksta į betikybišką gyvenimą.

Kas nepaiso tikybos, tas išsižada ne tik proto, bet ir Dievo, liaujasi buvęs protingu ir naudingu visuomenei žmogum, o taip pat reiškia savo pritarimą socialdemokratų partijai, kurios nuostatai yra šie: „tikyba yra privatus reikalas“, „visuomenės atnaujinimas privačiais keliais“, „visos žmonijos išvadavimas iš retėžių“ (suprask — iš tikybos). Socialdemokratai labai trokšta, kad visuomenė gerai žinotų jų numatomos santvarkos programą visuomenės gyvenimui ir pažiūroms į tikybą pertvarkyti. Todėl, kalbėdamas apie tikybą ir įrodęs jos reikalingumą, manau, tiksliai pasielgsiu, supažindinęs skaitytojus su tikybą neigiančių žmonių mintimis ir su tų socialdemokratų bei komunistų, arba bolševikų, programa, nes lietuviuose yra socializmo šalininkų.

Ką reiškia aukščiau minėtieji socialistų prasimanyti ir siūlomi dėsniai, bus aišku iš to, kas žemiau parašyta. Visas jų mokslas čia bus apibūdintas klausimais ir atsakymais. Nors čia pateiktieji atsakymai yra įvairių žmonių ir buvo pareikšti įvairiu laikotarpiu, bet jie vis tiek tinkamai nušvies socialdemokratų ir komunistų mokslo tikslą ir visokius to mokslo prieštaravimus (pagal J. Klein'ą „Tikyba ir revoliucija“).

Socialdemokratų ir komunistų tikslas. 1)

„Atiduoti visuomenei žemę, kasyklas, žaliavą (žaliąją medžiagą), įmones, geležinkelius".

2) Atskirų žmonių iš darbo gautąjį privatų pelną atiduoti visuomenei — padaryti socialinį (socialdemokratų suvažiavimo Erfurte 1891 m. nustatytoji programa).

3) Kas daryti su dabar esamąja santvarka? „Buržujus (stambius žemės ūkio ir pramonės įmonių savininkus) ir dabartinę valstybių ir pasaulio santvarką sugriausime ir sunaikinsime" (socialdemokratų laikraštis „Der Sozialdemokrat", 1883 m. kovo 22 d.).

4) Koks gi galutinis partijos siekimas? „Galutinai sumanytoji visuomenės santvarkos atmaina turi šiuos punktus: bet kokią valdžią panaikinti; pašalinti visokias visuomeninės, politinės ir tikybinės valdžios formas" (Bebelio „Glossen", Berlynas, 1892 m., 27-is puslapis).

5) Kokiu būdu prie tikslo siekti? „Turime du kelius savo tikslui pasiekti" (Bebelio „Unsere Ziele", Berlynas, 1893 m., 53 pusl.). „Įstatymų kelią" ir „ekspropriaciją su prievarta" (t. y., turto atėmimas, nežiūrint savininko noro) — (Bebelio „Unsere Ziele", 1893 m. 53 pusl.).

„Čia nėra kalbos, kad santykių permaina galėtų įvykti ramiu būdu" (1883 m. socialdemokratų kongreso protokolo 26 pusl.).

„Kas tikėtų, kad socialistų tikslus galima pasiekti dabartiniu parlamentiniu — konstituciniu keliu (t. y., įstatymų leidimo keliu), tas nesu-

pranta tikslų arba yra apgavikas" (iš Bebelio kalbos partijos suvažiavime 1887 m. Sen-Gallene).

„Tiktai prievarta (jėga) išvarys kankintojų gaują. Tik prievarta atkeršys už jų nusikaltimus. Revoliucijos šmėkla sutrupins nelaisvės pančius" (Der Sozialdemokrat, 1881 m., vasario 6 d.).

11. Socialdemokratai ir tikyba

Socialdemokratai nesilaiko jokios tikybos. Pagal Erfurto suvažiavimo programą, kuri buvo nustatyta 1891 m. ir kuri dar ir šiandien galioja, „bažnytinės ir tikybinės draugijos yra privačios draugijos, kurios vykdo uždavinius pačios sau". Toliau sakoma: „socializmas turi ekonominius tikslus; tikyba jam tiek rūpi, kiek medicina ar muzika" (Sterno „Thesen über den Sozialismus", Stuttgart, 1891 m. 20 pusl.).

Iš to atrodytų, kad tikyba visai nerūpi socialdemokratams. Bet kur tau! Ir raštais, ir kalbomis jie kovoja prieš tikybą ir prieš Dievą, ir dargi bjauriausiu būdu. Bendrai apie tikėjimą sako (Libknechtas 1890 m. sausio 25 d.): „Naujasis žmonių minios tikėjimas yra socialdemokratizmas". „Kai dėl tikybos, tai socialdemokratai stengiasi tapti ateistais", t. y., bedieviais (Bebelis Vokietijos parlamente 1881 m. kovo 31 d.). Tas pat Bebelis panašiai atsiliepė ir 1907 m. suvažiavime Essene: „Netikiu į Dievą ir kaip atskiras žmogus galiu kovoti prieš tikėjimą į Dievą,

bet tik nedaryčiau to kaipo savo partijos atsto- vas. Manau, kad ateityje tikėjimas į Dievą iš- nyks". Po to jis dar pastebėjo, kad socialistai leidžia kiekvienam priklausyti prie tokio tikėji- mo, kokis kam patinka, bet jie kovoja su kiek- vienu, kuris norėtų kitus mokyti tikybos ir apie Dievą.

Pagal socialistų mokslą, pagal naująjį jų ti- kėjimą, visuomenė yra aukščiausioji ir tobuliau- sioji būtybė arba Dievas (Dietzgen, „Religion der Sozialdemokratie", Berlynas, 1891 m., 15 pusl.). „Mes visi, visuomenė nori būti Dievo sū- nūs" (to paties veikalo 3 pusl.). „Naujųjų laikų išganytojas yra darbas" (to paties veikalo 2 psl.).

Socialdemokratų mokslas aiškina, kad „tiky- ba ir protas yra dalykai, kurie nesutinka" (Der Sozialdemokrat, 1883 m. birželio 12 d.). Ir dėl to, girdi, „tarp įsitikinusių socialdemokratų tikė- jimas į Dievą pats savaime nyksta" (taip pa- sakė vienas jų vadas socialdemokratų partijos su- važiavime 1890 m. rugsėjo 8 d. Berlyne). „Krikš- čionybė ir socializmas yra tarpusavyje priešingi, kaip vanduo ir ugnis" (Der Volksstaat, 1874 m. kovo 9 d.). „Krikščionybė yra laisvės ir kultūros nelaisvė" (Bebelis, „Christentum und Sozialis- mus", Berlynas, 1892 m., 13 pusl.). Taigi, pa- sak Bebelį, krikščionių tikyba yra kenksminga vi- suomenei. Kiek gero tikyba yra padariusi, skai- tytojas gali patirti iš „Darbininko" išleistos ma-

no knygelės „Apie religijos pradžią ir jos reikalingumą".

Tad jei, pasak socialdemokratų, tikyba yra kenksminga socializmui ir kultūrai, kuri jiems visai nerūpi, tai nėra ko stebėtis, kad jie pagal savo programą atkakliai stengiasi ją panaikinti. Jie nemano teikti bažnyčiai ir tikybai pagalbos iš vadinamojo „visuomeninio turto", kurį sudaro: „žemė, žaliava, įmonės, mašinos, susisiekimo priemonės — visa tai turi priklausyti visuomenei, tai yra, turi būti socialdemokratinės valstybės nuosavybė". „Erfurto programa draudžia visa tai naudoti bažnyčios bei tikybos tikslams" (Erfurto programa nr. 6). Iš to aišku, kad socialistiškoje valstybėje nebūtų galima pastatyti nė vienos bažnyčios, nes socialdemokratai neduotų tam tikslui nė žemės sklypelio. Taip reikalauja jų mokslas, o gyvenimas jau patvirtino tai: tik pasižiūrėkime, kas dedasi pagal socializmą tvarkomame krašte — Sovietinių Socialistinių Respublikų Sąjungoje (Rusijoje)!

Toliau, projektuojama su tikyba kovoti šiuo būdu: „Geriausioji priemonė prieš tikybą yra mokyklos" (1890 m. Hallėje įvykusio partijos suvažiavimo nutarimai, 177 pusl.). „Mokykla turi ruoštis kovai prieš bažnyčią" (175 pusl.). „Mokyklos turės būti po prievarta lankomos" (Erfurto programos 7 skirsnis). „Auklėjimas be išimties turi priklausyti valstybei", t. y., socialistiškai (Bebelis, „Glossen", Berlynas, 1892 m., 28 pusl.).

„Tikyba yra privatus dalykas" (Erfurto progra-ma). „Išvaduokime mokyklą iš bažnyčios (tai-gi, ir iš tikybos. *Autorius)* ir nereikės kovoti su bažnyčia" (iš Honrato kalbos, palydėtos triukšmingu plojimu). „Joks valstybinės nei vi-suomeninės mokyklos mokinys neturi būti mo-komas tikybos" (Bebelis, „Glossen", 28 pusl.). Nei Erfurto programa, nei joks socialistų vadas neleidžia steigti privačių mokyklų, kuriose ga-lėtų būti dėstoma tikyba. „Turtingesnieji tėvai turėtų laisva valia išsižadėti (taigi, neturtingieji negalėtų jų steigti. *Autorius*) privačių mokyklų" (Donai, „Kindergarten und Volksschule", Leip-cigas, 1876 m., 55 pusl.). Kodėl? Todėl, kad „vaikų mokymas tikybinio mokslo būtų pagrin-dinė klaida" (Kautsky, „Schönlank, Grundsätze und Forderungen", 44 pusl.). Ar tokios mokyk-los išauklėja geresnius vaikus, tai paaiškėjo Pran-cūzijoje: uždraudus tikybą dėstyti mokyklose, per trejus metus į teismus atiduota trissyk dau-giau vaikų, negu prieš tai. Štai, kokios yra be-dieviškų mokyklų pasėkos. Iš spaudos ir liu-dytojų patiriame liūdną jaunuomenės likimą Ru-sijoje, komunistams panaikinus tikybinį auklė-jimą.

Socialistų partija dar ir dabar draudžia sa-vo kalbėtojams minėti tikėjimą: „Tikėjimo visai neliesti" (Hallėje įvykusio suvažiavimo nutari-mų 190 psl.). O kodėl liepia taip daryti, tai aiš-kėja iš šio sakinio: „Kada turėsime tik socialde-

mokratišką valstybę, tai mums nebus sunku susitvarkyti su tikyba" (Halėje įvykusio suvažiavimo nutarimų 190 psl.). „Kada socialdemokratai viešpataus, bažnyčia (katalikiškoji) priklausys prie fantastiškų pasakų praeities" — pasakė Libknechtas (Liebknecht), 1883 m. kalbėdamas apie Karolį Marksą.

Iš to aišku, kad pasakymas „tikyba yra privatus dalykas" yra tik bjaurus melas, naudojamas bemoksliams žmonėms mulkinti. Tad, kas tiki socialdemokratais, tas labai klysta.

12. Socialdemokratų dorovės mokslas

Pasak socialdemokratų, „dabartinė moralės sistema (doros mokslas) nėra pakankamai kilni" (Donai, „Wider Gottes und Bibelglauben", Berlynas, 1894 m., 31 pusl.). Toliau tame pačiame puslapyje sakoma: „Socialdemokratijos moralės mokslas turi būti kilnesnis ir sėkmingesnis, negu bet kurios iš esamųjų tikėjimų moralės mokslas". „Moralės dėsniai — tai paprotys, mandagumas. Moralu yra tai, kas atitinka tam tikro laikotarpio vidaus pobūdį" (Bebelis, „Die Frau", 17 pusl.). Iš to galime prieiti išvadą: tai, ką šiandien vadiname piktadarybe, jei paskiau būtų reikalas, galime vadinti moralumu. Vienas žymus socialdemokratų vadas pasakė: „Neturi būti skirtumo tarp to, kas pridera ar nepridera (daryti); taip pat moksliška gyvenimo išmintis nepakenčia

skirtumo tarp gero ir blogo" (Dietzgen, „Die Re-ligion der Sozialdemokratie", Berlynas, 1891 m., 31 pusl.).

O ką gi jie sako apie visuomenės dorybes? „Visuomenės dorybės, pasiryžimas gelbėti kitus, atvirumas, dosnumas, darbštumas yra prievolės draugams, bet nėra prievolės kitos visuomeninės organizacijos nariams" (Kautsky, „Ethik des Ma-terialismus", 1906 m., 106 pusl.). Tad, pagal jų mokslą, galima apgaudinėti kitus žmones neso-cialistus, meluoti kitiems, negelbėti esant reika-lui, ir t.t.

Ką jie sako apie laisvą žmogaus valią? Lais-voji valia — „tai tik įsivaizdavimas, jei žmonės tiki, kad nuo jų pačių priklauso šiaip ar taip nuspręsti" (Danai, „Wider Gottes und Bibel-glauben", Berlynas, 1894 m., 25 pusl.). Pagal tą jų mokslą, irgi būtų tikras įsivaizdavimas, jei žmonės tikėtų, kad turi būti atsakomingi už sa-vo darbus. Tada nebūtų skirtumo tarp moralu-mo ir nemoralumo. Socialdemokratai nenori pri-pažinti žmoguje laisvos valios dėl to, kad jie ne-nori pripažinti nemirštančios dvasios. Pasak jų, „dvasia — tai eilė viena paskui kitą sekančių min-čių" (Dietzgen, „Religion der Sozialdemokratie", 34 pusl.). „Mintis eina iš smegenų taip, kaip tul-žis iš kepenų" (to pat veikalo 22 pusl.). Todėl, girdi, ir blogosios mintys esą ne kas kitas, kaip tik koks nors skystis, tekąs iš mūsų smegenų.

Kai dėl skirtumo tarp žmogaus ir gyvulio, tai

skirtumas esąs tas, kad žmonija yra daugiau išsirutulojusi, negu gyvuliai (Engels, „Dührings Umwälzung", Stuttgartas, 1894 m., 97 pusl.).

13. Socialdemokratų nuomonės apie Dievo įsakymus

„Pagal senąjį apreiškimą, tiesa buvo pirmiausia, aukščiausia ir amžina, o žmogus buvo antroje vietoje; pagal naująjį (socialdemokratų) apreiškimą, žmogus yra pirmiausias, aukščiausias ir amžinas, o jo tiesos antroje vietoje, kaipo pareinančios nuo laikotarpio ir atmainų" (Dietzgen, „Religion der Sozialdemokratie", 3 pusl.). Todėl jie ir moko: negyvename tam, kad tiesoms tarnautume, bet tiesos turi mums tarnauti ir kitėti pagal mūsų reikalus (kaip nurodytame 3 puslapyje pažymėta). Kaip matome, nieko sau moralumas! Vagys, plėšikai, visoki piktadariai, pagal tą mokslą, gali būti vadinami dorais žmonėmis, nes tuomet, kai jie vykdo tas nedorybes, tiesos bei dėsniai kinta pagal jų norą.

14. Socialdemokratų pažiūra į šeimos gyvenimą

„Ekonominiu požiūriu moteriškė lygi vyriškiui, tad reikalauja lygybės pasirinkime; dėl to retai atsitinka tarp prastų žmonių, kad mergina darytų jungtuves su pirmuoju vyriškiu, su kuriuo turėjo artimesnių santykių, dažniausiai ji pasirenka (nes renkasi ne tik vyriškis) antrąjį ar

trečiąjį — paprastai tada, kai to reikalauja... laukiamasis kūdikis" (Neue Zeit, 1891—1892 m. m. nr. 22, 4 pusl.). „Darbininkai gali vesti išbandymui, taigi, dažniausiai taip ir daroma" (Sächsische Arbeiterzeitung, 1890 m. nr. 13, 4 pusl.). Kai dėl ištikimybės moterystės luome, tai „vieno ir antro paleidimas nuo ištikimybės... yra privatus vyro ir žmonos dalykas" (Köhler, „Sozialdemokr. Staat", Norymbergia, 1891 m., 133 pusl.). „Jei vienas su antru negali sugyventi, tai geriau būtų išsiskirti" (Engels, „Ursprung der Familie", Stuttgartas, 1896 m., 60 pusl.).

Kas nemato, kokios tokių teisių pasėkos? Juk tai yra žmonijos pažeminimas, gyvuliško gyvenimo mėgdžiojimas. Daroma žiauri skriauda moteriškei, kurią vyras pameta, kai jam nusibosta su ja gyventi. Baisi skriauda ir vaikams, kurie tuo būdu negali gauti tinkamą, dorą auklėjimą ir reikalingą išlaikymą.

ANTROJI DALIS

Apreikštoji tikyba

1. Kas yra apreiškimas ir apreikštoji tikyba

Apreiškimas, bendra šio žodžio prasme, yra pasakymas kam nors to, ko jis pats prieš tai nežinojo, kaip antai: mokytojas aiškina mokiniams tiesas, kurių jie prieš tai nežinojo, ir kurios jiems pirma buvo paslaptys. Tas žinių suteikimas vaikams yra apreiškimas (pareiškimas, paskelbimas).

Apreiškimas, kurį ne žmogus, bet pats Dievas yra žmonijai suteikęs, aiškindamas jai ligi tol nežinotas tiesas, vadinasi Dievo apreiškimas žmonijai.

Čia kalbėsime apie Dievo apreiškimus žmonėms su tikslu pamokyti juos, kaip jie gali pasiekti galutinį bei aukščiausią savo tikslą; tai yra tikybinis apreiškimas. Tais apreiškimais Dievas nurodo žmonėms visokias tiesas, per kurias žmonės galėtų pakankamai pažinti Dievą ir pakankamai suprasti Jo valią, kad, ją vykdydami, suge-

bėtų įtikti Dievui ir kad galėtų tuo būdu įgyti ramybę šioje žemėje, o ateity amžinąją laimę.

2. Dievo apreiškimo nauda ir reikalingumas

Nors visas pasaulis bei visata patiekia mums sąvoką apie Dievą, ir nors dorovės dėsniai, kaip aukščiau matėme, nurodo žmonėms pareigas Dievui, tačiau taip pat patyrėme, kad pirmųjų tėvų nuodėmės sudrumstas mūsų protas nepakankamai išaiškina žmogui tas pareigas. Be to, žmogus gana aiškiai numato savo aukščiausiojo tikslo pasiekimo svarbą, tad negali tikėti nurodymams, gautiems nors ir iš gabiausio žmogaus, kurį laiko panašiu į save ir kurio pažiūros keičiasi, panašiai kaip tų socialdemokratų, apie kuriuos pirma kalbėjome, arba iš viso visokių žmonių. Todėl ir prigimtinės tikybos nepakanka žmonėms, nes ji nesuteikia jiems tinkamos ramybės ir atitinkamo užtikrinimo.

Antgamtinio apreiškimo svarbą suprato ir senovės teisininkai: Likurgas, Minosas, Numa ir kiti, kurie, norėdami gauti žmonių pasitikėjimą, skelbė, kad jų skelbiamosios tiesos esančios dievų apreikštos. Romėnai skelbė, kad jų tiesos esą deivės Egerijos (Aegeria) apreikštos. Persai ir indai tvirtino, kad jų šv. knygos (Zendavesta ir Rigvedos) esą dievų apreikštos. Mahometonai tikino, kad jų Koraną apreiškęs Mykolas Arkangelas.

Mes, krikščionys, tikime, kad mums visas tiesas, reikalingas aukščiausiajam tikslui pasiekti, apreiškė pats Dievas. Žemiau nuosekliai tai įrodysime.

3. Ar Dievas gali apreikšti žmonėms tiesas

Norint suprasti, ar Dievas gali apreikšti žmonėms tiesas, užtenka atsiminti, kad Dievas yra visagalis. Taigi, Jis žino žmogaus reikalus. Jei Dievas davė žmogui protą, tai juk ne kam kitam, kaip tik tam, kad žmogus galėtų kaskart vis daugiau reikalingų tiesų suprasti. Jei žmogus mokosi iš panašaus į save žmogaus ir tiki juo, tai kodėl gi žmogus negalėtų tikėti Dievu ir iš Jo gauti nežinomą sau mokslą?

Tiesos, kurių pats protas be Dievo pagalbos negali atrasti, ir kurios yra aukštesnės už žmogaus protą, vadinasi antgamtinės (antįgimtos) tiesos, kaip antai, Švenčiausios Trejybės paslaptis.

Pati antgamtinio apreiškimo sąvoka nurodo, kad mūsų protas (kaipo silpnutis, palyginus su Apreiškėjo protu) turi be mažiausio svyravimo tikėti visa tai, ką Dievas mums apreiškia, nors tos apreikštos tiesos ir prašoka žmogaus protą, nes Dievas, kaipo be galo teisingas, negali pats klysti ir kitų klaidinti.

4. Dievo apreiškimo dieviškumo pažymiai

Ar yra ženklai, arba pažymiai, kurie mus įtikintų, kad apreiškimas tikrai yra atėjęs iš Dievo, o nėra žmonių prasimanymas? Taip, yra.

Mes žinome, kad tikra tikyba ir tikybiniai apreiškimai gali vien tik iš Dievo ateiti. Dievas tikybines tiesas apreiškia pats arba per tam tikrus savo siųstus žmones. Aišku, kad žmonės galėtų patikėti tais apreiškimais, būtinai reikia įrodymų, kad tie apreiškimai yra iš Dievo kilę. Jei pats Dievas skelbia tuos apreiškimus, tai Jis pats turi juos patvirtinti kokiu nors ženklu, kuris parodytų Jo galybę. Jei skelbia per žmones, tai tie žmonės turi parodyti dieviškąją galybę žmonėms įtikinti, kad jie yra tikri Dievo pasiuntiniai.

Tie apreiškimo ženklai yra dvejopi: išvidiniai ir išviršiniai.

Išvidiniai ženklai yra tie, apie kuriuos pats žmogaus protas sprendžia, svarstydamas pačias apreikštąsias tiesas ir spręsdamas apie tuos, kurie tas tiesas skelbia.

Išviršiniai ženklai yra tie, kurių pats protas nesupranta, ir kuriuos apreiškimas jam patiekia, o jau tada protas pripažįsta juos teisingais, tikrais. Tie matomieji apreiškimo ženklai yra stebuklai ir pranašavimai.

5. Apreikštojo mokslo išvidiniai pažymiai

Dievo apreikštojo mokslo išvidiniai ypatingi ženklai yra šie:

1) Kad kurį mokslą pripažintume iš Dievo einant, tas mokslas turi būti tikras ir laisvas nuo bet kokių klaidų, nes Dievas, kaipo teisingiausias ir viską žinąs, negali skelbti netiesos.

2) Tas mokslas negali būti priešingas protui, nes protas ir pats apreikštasis mokslas eina iš Dievo; tad gi Dievas negali pats sau prieštarauti savo nuveiktuose darbuose.

3) Tas mokslas turi aiškinti mums tiesas apie Dievo būdą ir apie tai, kaip turime Dievą gerbti, kad toji Dievo sąvoka ir tas Jo garbinimo būdas nežemintų Dievo.

4) Tas mokslas turi duoti nurodymų, kokiu būdu galime pasiekti antgamtinę laimę, nes natūralus mūsų protas negali mums patiekti tokių nurodymų. Jei mūsų protas pats tai žinotų, tai apreiškimas būtų nereikalingas.

5) Dievo apreiškimai privalo paaiškinti ir patvirtinti prigimtinės tikybos tiesas. Be to, Dievo apreiškimuose turi būti nurodytos ir aiškiai paskelbtos dar kitos, naujos tiesos: svarbiausieji dorovės dėsniai, visokios tikybinės pareigos, blogo pradžia bei kilmė, to blogo atitaisymo būdas, būdas susitaikinti su užrūstintuoju Dievu, susigrąžinti Dievo malonę, kurią nuodėmės keliu praradome. Tai visa būtinai turi būti nurodyta.

Jei Dievo apreiškimas nemokytų to viso, tai jis, kaip ir prigimtinė tikyba, negalėtų atvesti žmonių prie tikslo.

6) Pagaliau, Dievo apreiškimas turi skelbti žmonėms tiesas, kurios būtų aukštesnės už žmonių protą, — t. y., paslaptis (apie tai kalbėsime paskiau, aiškindami Kristaus tikybą).

6. Išvidiniai Dievo pasiuntinių pažymiai

Reikia mokėt pažinti išvidinius svarbiausius pažymius tų žmonių, kuriuos Dievas siuntė savo mokslo skelbti. Tie pažymiai, arba žymės, yra šie:

Tokie pasiuntiniai turi tinkamai nusimanyti apie apreikštąjį mokslą ir apie antgamtines tiesas, kurias turi sugebėt kitiems skelbti.

Dievo pasiuntiniai turi būti teisingi, ir nuoširdūs, kad norėtų tiksliai skelbti kitiems tai, kas jiems yra apreikšta. To teisingumo ir nuoširdumo įrodymas gali būti tik tas, kad tie žmonės savo gyvenime turėtų mintyje ne kitą kokį tikslą, ne savo naudą, bet vien tik Dievo valią, garbę ir artimo naudą.

Be to, reikia, kad tie žmonės būtų pasirengę net savo mirtimi patvirtinti skelbiamojo Dievo apreiškimo tikrumą.

7. Kas yra stebuklas

Stebuklas yra toks jutimais pastebimas įvykis, kuris negali įvykti vien tik gamtos jėgoms

veikiant. Tokius nepaprastus darbus arba veiksmus gali daryti vien tik pats Dievas, visos gamtos ir jos dėsnių Kūrėjas ir Viešpats. Stebuklų pavyzdžiai: prikėlimas iš mirusiųjų, audros numalšinimas vienu žodžiu, vaikščiojimas vandens paviršium ir t.t.

Kad stebuklai yra galimi, dėl to negalima nė abejoti. Vienas iš žymiausiųjų aštuonioliktojo amžiaus rašytojų Ruso (Rousseau) savo veikale (trečiame laiške, vadinamame „Lettre de la Montagne“), paklaustas, ar Dievas gali daryti stebuklus, atsakė: „Šis klausimas, jei norite, kad rimtai atsakyčiau į jį, yra daugiau kvailas, negu bedieviškas. Kas atsakytų į tai priešingai, to nepriderėtų nė bausti, užtektų pasiųsti jį į pamišėlių namus . . . Kas gi kada nors tikrai galėtų įrodyti, kad Dievas negali stebuklų daryti?!“ Aišku: jei Dievas galėjo pagal savo norą pasaulį sutverti, tai kodėl gi norėdamas negalėtų stebuklų daryti? Kad stebuklai yra galimi, tai nurodo ir išvidinis visų žmonių įsitikinimas. Nei žydai, nei stabmeldžiai, nei didžiausi krikščionių tikybos priešai, kaip antai: Celsus (Celsus), Julijonas Apostata ir kiti, nė nemanė įrodinėti, kad stebuklai yra negalimi.

Visos tautos melsdavo savo dievus, kad atitolintų nuo jų visokias nelaimes. Tai rodo, kad visad žmonija tikėjo Dievą valdant gamtą ir galint savo noru visaip elgtis su jos dėsniais.

Tad, jei visoki apreikštojo tikėjimo priešai nenori pripažinti stebuklų, jie tai daro ne dėl to, kad jie gali tokį savo tvirtinimą įrodyti, bet vien dėl to, kad jie netiki į patį Dievą. Kas tiki į patį Dievą ir žino, kad Jis yra Visagalis, tas negali abejoti, ar stebuklai yra galimi, nes tuo atveju žmogus pats sau prieštarautų. Jei bedieviai neigia tai, kad stebuklai yra galimi, tai tokį savo tvirtinimą jie turėtų įrodyti; ir priderėtų to reikalauti iš jų. Bet, kadangi niekas iš jų negali to įrodyti, todėl nebūtų išmintinga jais tikėti.

Mes, tvritindami, kad stebuklai yra galimi, nenorime sekti bedievių pavyzdžiu; todėl būtinai turime savo tvirtinimą paremti tvirtais įrodymais. Apie tai kalbėsime net gana smulkiai, nes stebuklų tikrumo įrodymas yra vienas iš svarbiausių apologetikos dalykų. Neklydo Renanas, sakydamas: „Katalikų tikėjimo tikrumas pareina nuo stebuklų tikrumo". Tikrai taip yra. Jei katalikų tikėjimas yra gautas iš Dievo, tai būtinai turi turėti neabejotinų savo dieviškumo žymių: turi turėti stebuklų ir, kaip pirma sakėme, pranašavimų.

Antroji priežastis, dėl kurios tikėjimo priešai atmeta stebuklus, yra ši: jeigu jie pripažintų stebuklus, tai turėtų pripažinti ir visą apreikštąją tikybą drauge su visomis jos nurodomomis tiesomis. Tad, užuot atskirai kovoję su kiekviena apreikštojo tikėjimo tiesa, jie nori išsyk kovą

laimėti, atmesdami pagrindinius tikybinius įro-dymus — stebuklus ir pranašavimus.

Tad ir mes, įrodydami stebuklų galimumą, taip pat kartu įrodysime ir visos mums Dievo apreikštos tikybos tikrumą. Užteks tik parodyti, kad stebuklai yra tikrai įvykę.

8. Stebuklų galimumas

Jei stebuklai būtų negalimi, tai arba dėl to, kad tam galėtų pasipriešinti kūriniai ar gamta, arba dėl to, kad pats Dievas negalėtų stebuklų padaryti.

Nėra pagrindo manyti, kad stebuklams prie-šintųsi gamta ir kūriniai, nes net ir negali prie-šintis.

Kiekvienas kūrinys, kaip ir pati gamta, visa-me kame priklauso Dievo. Gamtos dėsniai vi-sada veikia, kaip Dievas nustatė pat pradžioje. Patys savaime jie negali pakitėti. Jei visi kūri-niai ir visa gamta visada veikia pagal Dievo va-lią ir turi visados Dievo klausyti, tai turi klausyti ir atskirais atvejais, kada Dievas vykdo stebuklą.

Jei kuris nors kūrinys ar kuri gamtos jėga ga-lėtų pasipriešinti Dievo valiai, tai Dievas, nega-lėdamas savo valios įvykdyti, nebūtų pasaulio valdytojas, tada net nustotų Dievu buvęs.

Toji Dievo galia stebuklus daryti, kaip ma-tome, aiškinama tuo, kad kiekvienas kūrinys, kiekviena gamtos jėga ir kiekvienas gamtos dės-nis visame kame pareina nuo Dievo, kaip nuo

savo Kūrėjo, Jam visai pasiduoda ir visiškai Jo klauso.

Nors, bendrai imant, gamtos dėsniai yra pa⸗stovūs (nesikeičia, t. y., vienodai veikia vieno⸗dose aplinkybėse), betgi aplinkybės gali keistis, o aplinkybėms, veikimo sąlygoms pasikeitus, ir patys veikimo išdaviniai gali pasikeisti. Tas ap⸗linkybes bei sąlygas gali keisti: kitos gamtos jė⸗gos, žmonės, o *juo labiau pats Dievas.* O jei taip, tai ir gamtos dėsnių pastovumas nesiprie⸗šina tam, kad stebuklai būtų galimi.

Gamtos dėsnių veikimo rezultatus (išdavi⸗nius) gali kitos medžiaginės jėgos pakeisti. Ži⸗nome, kad viena didesnė jėga (vis major) gali įveikti mažesniąją. Ledas skaldo uolas, vanduo gesina ugnį, mineraliniai daiktai ir augalai su⸗stabdo arba padidina ligą. Skraidantis paukštis savo sparnų jėga įveikia žemės traukos jėgą, ir t.t.

Žmogaus valia gali pasipriešinti kurio nors gamtos dėsnio veikimui. Žmogus beveik visą savo gyvenimą kovoja su kenksmingomis jam gamtos jėgomis: su šalčiu, per didele šilima, ar⸗ba kitokiais būdais gelbėdamas savo sveikatą ir įvairius savo darbo vaisius. Tas kaip tik ir ro⸗do, kad, prie gamtos jėgos veikimo prisidėjus vyresnei jėgai, to veikimo rezultatas gali būti jau kitas ar net priešingas įprastam.

Kiek žmogus gali nuveikti toje srityje, tai matyti iš įvairių įvykdytų darbų. Žmogus gali

pagerinti žemės derlingumą, gali sausą dirvą vandeniu užlieti, šlapią dirvą nusausinti, gali pagerinti įvairių augalų ir gyvulių veislę, ir t.t. Kuriuo gi tikslu daromi visoki techniški išradimai? Su jų pagalba žmogus įveikia gamtos jėgas, dažnai ir kenksmingas, ir tas priešingas jam jėgas padaro naudingas, kaip antai: telefonas, telegrafas, radijas ir t.t., kur elektros jėga veikia. Taip elgdamasis, žmogus visai nesipriešina gamtos dėsnių Leidėjui. Čia Dievas turėjo tokį tikslą, kad priverstų žmogų darbuotis ir kad žmogus stengtųsi priversti gamtą tarnauti jam, kaipo pasaulio valdovui, o jis turi naudoti ją savo tikslams bei reikalams. „Jis tevaldo jūros žuvis ir dangaus paukščius, ir žvėris, ir visą žemę, ir visus slankiojančius, kurie kruta ant žemės" (Prad. 1, 26).

Tad, jei proto neturintieji organiniai ir neorganiniai daiktai, jei žmogus (nors kūnu toks menkas, o savo dvasia dažnai taip pat neperdaug gabus) gali tam tikrose ribose pakeisti gamtos dėsnio veikimo išdavinius, tai nepasakomai daugiau savo prisidėjimu prie gamtos jėgų veikimo to veikimo išdavinius gali pakeisti Dievas, kuris tą gamtą sutvėrė ir suteikė jai tas visas jėgas. Tik, ką gali šioj srity padaryti žmogus, mes nevadiname stebuklu, nes žmogus pats yra gamtos dalelė. Stebuklu tevadiname tokį patiriamą įvykį, kurio visa priežastis netelpa gamtoj, kitaip tariant, įvykį, kurio bent daline priežastimi yra pats gamtos Kūrėjas.

9. Ar stebuklas ardo gamtos dėsnių tvarką

Visą šį pasaulį valdo dvasiniai ir fiziniai dėsniai. Tai visa taip sutvarkyta, kad fiziniai dėsniai, kaipo žemesnieji, priklauso dvasinių dėsnių, kaipo aukštesniųjų. Kodėl taip sutvarkyta? Toks skirtumas čia yra dėl to, kad dvasinių dėsnių bei tiesų tikslas yra padaryti laimingą dvasią; todėl dvasiniai dėsniai yra aukštesni, negu fiziniai, kurie tik iš dalies gali prisidėti prie mūsų dvasios laimės.

Jei žemesnysis turi tarnauti aukštesniajam, tai ir visas fizinis pasaulis turi vykdyti šią savo pareigą bei paskirtį, kad mūsų dvasia, kaipo aukštesnioji, galėtų savo tikslą pasiekti. O savo aukščiausiąjį tikslą mūsų dvasia gali pasiekti, tik dora būdama. Kad ji galėtų būti dora, ji turi tvirtai tikėti į apreikštas jai tiesas. O kad galėtų į tai tvirtai tikėti, reikalingi stebuklai. Taigi, jei Dievas daro (rodo) stebuklus, tai tuo būdu verčia, kad įvyktų tai, ko pats norėjo, būtent: kad prie žmogaus sielos laimės pasiekimo prisidėtų ir gamta, stebuklingu įvykiu stiprindama žmogaus tikėjimą į tiesas, kurias Dievas apreiškė. Taigi, kiekvieno stebuklo metu gamta kaip tik ir vykdo Dievo skirtą uždavinį. O jei vykdo, tai kaip gi galima sakyti, kad stebuklas ardo gamtos dėsnių tvarką?

Priekaištai

I-is priekaištas. Jei stebuklai būtų galimi, tai nebūtų galima numatyti daugumo įvykių. Ir tuo būdu būtų griaunamos pagrindinės mokslo tiesos apie gamtos dėsnius.

Atsakymas. Teisybė, joks mokslas negali numatyti stebuklo, nes stebuklas yra antgamtinis įvykis. Bet ar maža yra gamtoje atsitikimų, kurių negalima numatyti dėl to, kad kitos didesnės gamtos jėgos (vis major) nuveikia arba pakeičia mažesniąsias jėgas, arba net žmogaus valia jas paveikia. Ir, nežiūrint to, gamtos dėsnių pastovumas dėl to nepasikeičia ir tai visai nekenkia mokslui apie gamtos dėsnių pastovumą.

Jei parakas sušlampa šautuve, tad neįvyksta šūvis. Tačiau joks gamtininkas to nevadins pasikėsinimu ant gamtos dėsnių pastovumo. Panašiai atsitinka ir kiekviename stebukle, kada tam tikrais atvejais tam tikroj vietoj būna sulaikyti arba atmainyti gamtos dėsnių rezultatai, nes tai nepakeičia visame pasaulyje tada veikusių ar tebeveikiančių gamtos dėsnių. Taigi, Lozoriaus prikėlimas iš mirusiųjų nepakeitė to dėsnio, kad kiekvienas žmogus turi mirti. Vandens pavertimas vynu Kanos Galiliejoje nepakeitė vandens savumų visame pasaulyje. Daugybė natūraliu būdu nepagydomų ligonių stebuklingų išgydymų nepakeitė natūralaus ligų veikimo kituose visuose ligoniuose.

Tai rodo, kad stebuklai, veikdami tik atskirais atvejais, visai nekeičia bendrųjų gamtos dėsnių ir dėl to negriauna mokslo apie gamtos dėsnių pastovumą.

2sis priekaištas. Tverdamas visą šį pasaulį, Dievas, kaipo viską žinąs, nustatė gamtai tokius veikimo dėsnius, kurie, Jo manymu, yra reikalingiausi. Tad, jei retkarčiais keičia tuos dėsnius, atrodo, kad keičia savo tvarką, tartum pirmiau nežinojęs to viso, kas paskiau bus reikalinga. O juk negalima to pasakyti apie Dievą. Dėl to stebuklai yra negalimi.

Atsakymas. Stebuklai nerodo, kad Dievas ką nors keičia arba ne viską žino. Dievas, kaip viską žinąs, nustatydamas gamtai dėsnius, taip pat žinojo ir atvejus, kada tie dėsniai bus nepakankami, ir kad tų dėsnių rezultatus reikės kuriam laikui ir tam tikram atvejui sustabdyti, arba, be to, reikės pagal savo norą ką nors kita padaryti. Todėl, nustatydamas gamtos dėsnius, savo numatymu Dievas numatė ir išimtis iš tų dėsnių, sprendė padaryti tam tikras atmainas. Ilgainiui, darydamas stebuklus, Dievas tik vykdo tai, ką pradžioje buvo numatęs, ir tuo būdu ne tik neprieštarauja tam, kad yra viską žinąs ir savo nustatytos tvarkos nekeičiąs, bet dargi priešingai: darydamas stebuklus, patvirtina savo tobulybes.

Todėl ir stebuklai, kaipo nemažiną Dievo visažinojimo ir pastovumo, yra galimi.

10. Stebuklų galimumas, nesant kliūčių

Žinome, kad Dievas sutvėrė visą pasaulį, nes jau pirma tai įrodėme. Jei sutvėrė pasaulį, tad yra visagalis, tad gali ir stebuklus daryti. Kad galėtume tai visa suprasti, apsvarstykime tai pavyzdžiais.

Orui, vandeniui, šilimai ir šviesai veikiant, grūdas žemėje dygsta, auga ir duoda grūdų bei sėklų pagal Dievo nustatytus dėsnius. Argi galima tvirtinti, kad Dievas negali kitokiu būdu tą pat tikslą pasiekti?

Arba prikėlimas iš mirusių. Mirtis atskiria sielą nuo kūno. Kūnas pradeda pūti ir skaidytis į daleles, iš kurių buvo sudarytas. Pagal gamtos dėsnius į daleles susiskirstęs kūnas jau negali atgyti. Tai taip įvyksta, nes Dievo nustatyti gamtos dėsniai taip veikia. Tačiau mūsų protas gerai supranta, kad Dievas, kuris kūną sutvėrė, gali žmogui mirus vėl sukurti tą kūną iš tų pačių dalelių. Aišku, kad tas pat Dievas, kuris žmogaus sielą sutvėrė ir mums nesuprantamu būdu sujungė su kūnu, gali iš kūno išsiskyrusią sielą vėl grąžinti į kūną.

Galėtų būti tik viena kliūtis, jei Dievas, nustatydamas gamtos dėsnius, būtų išeikvojęs tą savo galią. Bet juk tai neįmanoma, nes juk Dievo galybė yra begalinė.

Tad, jeĩ tikime, kad Dievas yra visagalis, tai turime tikėti ir į tai, kad Dievas gali stebuklus daryti.

11. Stebuklo savumai

Kas reikalinga, kad stebuklai neabejotinai rodytų savo tikrumo bei teisingumo žymes?

Kad stebuklas būtų tikras stebuklas,

1) reikia istorinio įrodymo, arba užtikrinimo, kad jis tikrai įvyko;

2) reikia fizikos mokslo užtikrinimo, kad jis įvyko ne pagal veikiančius gamtos dėsnius ir kad jo negalėjo padaryti nei žmogus, nei gamtos jėgos, nes jis (stebuklas) pranešа gamtos jėgas;

3) reikia, kad stebuklo tikslas būtų buvęs taurus, pvz., apologetiško stebuklo, kad įrodytų tam tikrą mokslo skelbėją tikrai esant Dievo siųstą ir kad tas mokslas tikrai yra Dievo skelbiamas;

4) jei stebuklą daro Dievo pasiuntinys — žmogus, tai reikia, kad stebuklas nebūtų daromas juokingu būdu ir kad nebūtų priešingas dorai, nes stebukladarys žemintų Dievą; stebuklas yra rimtas įvykis, rodąs Dievo galybę, išmintį, gerumą.

Pastebėkime štai ką. Norint pažinti stebuklą ir suprasti, kad jis prašoksta gamtos jėgas, nereikia būtinai žinoti *visus* gamtos dėsnius ir jos jėgas ir, iš viso, nereikia didelio mokslingumo. Pakanka matyti, kad stebuklas įvyko visai priešingai, nekaip gamta visada tuo atveju veikia.

Pakanka turėti sveikus pojūčius. Stebuklas yra aiškus, matomas įvykis.

Be jokio didelio gamtos mokslų žinojimo žinome, kad kiekvienas daiktas savo sunkumo traukiamas prie žemės vidaus, centro. Bet net ir to nereikia žinoti. Mes žinome, kad kiekvienas mestas aukštyn akmuo turi tuojau kristi žemėn. Tad, jei atsitiktų, kad mestas aukštyn 30 ar 50 svarų akmuo, užuot kritęs žemėn, pakibtų ore, tai čia nereikia jokio mokslo — kiekvienas žmogus gali suprasti, kad akmuo ten pakibo ne kokiu nors natūraliu būdu, bet antgamtiniu būdu, nes pagal gamtos dėsnius tai niekad neįvyksta. Taigi, čia pakanka vien akių ir sveiko proto, norint įsitikinti stebuklu. Panašiai ir su atsikėlimu iš mirusių. Matau, kad žmogaus kūnas pūna ir net jau dvokia, tad suprantu, kad žmogus jau yra miręs. Suprantu, kad joks žmogus savo jėga negali jam gyvybės sugrąžinti. Bet štai atvyksta žmogus, kuris sakosi esąs Dievo pasiuntinys, ir, priėjęs prie mirusiojo, sušunka: „Kelkis!“ Ir štai tas pusiau ar jau visai supuvęs lavonas keliasi, vaikščioja, kalba, kupinas gyvumo ir nieku nesiskiria nuo kitų sveikiausių žmonių. Šitoks įvykis man vien tik akių parodytas. Ką tik mačiau supuvusį, o dabar matau sveiką ir gyvą kūną. Nežinau jokio kito natūralaus būdo, kuriuo būtų galima lavoną atgaivinti. Tad ir sakau, kad įvyko stebuklas.

Iš to aišku, kad, norint pažinti stebuklą, pa-

prastai nereikia ypatingo mokslo, nereikia žinoti visus gamtos dėsnius, nes, kaip matyti iš šių pavyzdžių, paprastai galima ir taip įsitikinti stebuklo tikrumu.

Priekaištai

1-sis priekaištas. Dar niekas nežino visų gamtos dėsnių bei jėgų. Nežinome tikros jų ribos. Taigi, nežinome, kiek tos jėgos gali pačios veikti. Kol to nežinome, negalime tvirtinti, kad kuris nors įvykis yra stebuklas.

Atsakymas. Nėra būtino reikalo žinoti viską, ką gamta gali. Mums pakanka žinoti, ko gamta tikrai negali padaryti, ir tuo būdu jau galime atskirti paprastą gamtinį įvykį nuo stebuklo. Imkime pavyzdžiu vaivorykštę. Aiškiausiai matome ten dvi spalvas: raudoną ir geltoną. Niekas tikrai negali nurėžti ribos, kur baigiasi raudonoji spalva ir prasideda geltonoji. Bet kiekvienas žmogus, turįs sveikas akis, mato vaivorykštėje tokias vietas, kurios tikrai yra raudonos arba tikrai geltonos. Taip yra ir su visokiais kitais dalykais, kurių ribos negalime aiškiai matyti, betgi matome ryškius ruožus. Jie mums ir rodo, ar įvykį galėjo padaryti paprasta gamtos jėga.

Žinome, kad, pagal gamtos dėsnius, įmestas į ugnį žmogaus kūnas turi degti, jeigu jis nėra kokiu nors būdu apsaugotas nuo degimo. Todėl, kai tik matysime, kad tam tikru būdu neapsaugotas žmogus vis dėlto nedega ugnyje, kaip

tai atsitikdavo su daugeliu kankinių dėl mūsų krikščioniškojo tikėjimo, tokiais atvejais turėsime pripažinti, kad tokie įvykiai yra antgamtiniai, taigi, stebuklingi.

2-sis priekaištas. Senovėje žmonės daug įvykių laikydavo stebuklingais, nors ten veikė tiktai gamtos jėgos; jiems atrodytų esąs stebuklas, kad mūsų laikais vežimas bėga be arklių, laivas be irklų plaukia prieš vėją. Gali ateiti laikai, kad ir šių laikų stebuklus bus galima ateityje išaiškinti gamtos dėsniais.

Atsakymas. Sutinkame, kad senovėje nebuvo tokių vežimų ir tokių laivų, kaip dabar yra. Leiskime, kad žmonės galėjo laikyti tai stebuklu. Arba ir šiandien kai kurie gali laikyti stebuklu skridimą lėktuvu. Betgi pranašo Habakuko persikėlimas iš Judėjos į Babiloną be jokių prietaisų pagalbos vis tiek lieka stebuklingas įvykis.

Tarp šių įvykių yra skirtumas: nėra tas pat šį ar tą nuveikti pagal gamtos dėsnius su mechanizmų pagalba ir atlikti tą pat prašokant gamtos jėgas.

3-sis priekaištas. Jei stebuklingo įvykio negalima išaiškinti gamtos jėgomis, tai negalima fizišku būdu įrodyti, kad tai yra stebuklas.

Atsakymas. Iš tikrųjų, pats stebuklas (perėjimas iš vienos būties į kitą, kaip antai: grįžimas iš mirties į gyvybę, iš ligos į sveikatą) neišaiškinamas gamtos dėsniais, nes jis yra aukštesnis įvykis. Bet vis dėlto žmogaus būtį prieš ligą ir

jo būtį po stebuklingo išgydymo galima fiziškai ištirti. Todėl galima fizišku būdu įrodyti, kad tai buvo stebuklas.

4-sis priekaištas. Daug žmonių buvo pagydyta su hipnotizmo ir sugestijos pagalba. Argi nebūtų galima ir visokias kitas nuostabias ligas pagydyti be stebuklų pagalbos?

Atsakymas. Tai tiesa, kad, panaudojant seniai žinomąjį būdą žmogui užmigdyti, hipnotizmą, ir taip pat sugestiją (kada užhipnotizuotam asmeniui įkvepiami tam tikri įspūdžiai ir kada hipnotizuotojas veikia užmigdyto asmens valią), galima sėkmingai pagydyti *kai kurias* ligas. Šis gydymo būdas tinka dirksnių (nervų) ligoms, isterijai, paralyžiui ir panašiais kitais atvejais, kada žmogaus organai yra sveiki (čieli), bet nustojo veikę. Betgi negalima iš to daryti išvadą, kad su hipnotizmo ir sugestijos pagalba būtų galima visas ligas pagydyti.

Gydymo mokslas (medicina) aiškiai įrodo, kad nei hipnotizmas, nei sugestija negali pataisyti arba atstatyti nė vienos sugedusios žmogaus kūno celės (narvelio, akytės), taip pat negali pataisyti nulaužto ar pūvančio kaulo, negali atitaisyti jau pūvančių džiovininko plaučių trečiame ligos laikotarpyje (stadijoje) ir iš viso negali pagelbėti ten, kur viena ar kita žmogaus kūno dalis jau yra sugedusi.

Su šiuo tvirtinimu sutinka mokslininkas Nansio (Nancy) profesorius dr. Bernheimas savo

veikale „Hipnotisme, suggestion, psychotherapie“, kur net kelis kartus pabrėžia, kad „sugestija niekad nepataisys to, kas sugedo“, ir kad „psichoterapija neturi reikšmės sugedusioms organizmo dalims“. Panašiai tvirtina ir pagarsėjęs visame pasaulyje dirksnių ligų specialistas dr. Šarko (Charcot) savo knygoje „La foi qui guerit“ (34 puslapy). Jis sako, kad net tais atvejais, kada sugestija veikia, žaizda neįmanoma išgydyti išsyk (kaip tai įvyksta stebuklo metu), bet jai pagydyti reikia mažiausia 15 dienų.

Kad sugestija paveiktų ligą, ligonis būtinai turi būti užhipnotizuotas ir prieš tai turi sutikti pasiduot sugestijai. Tuo tarpu mes niekur nesame skaitę apie tai, kad tokias priemones būtų naudoję Kristus ir šventieji, darydami stebuklus. Tie stebuklai buvo padaryti taip greitai, ir niekas jokiu būdu negali manyti, kad tai galėjo būti sugestija. O kalbant apie žmogaus prikėlimą iš mirusiųjų, net visai negalima sugestijos minėti.

Kristus ir šventieji ne vien tik gydė ligonis. Jie darydavo stebuklus, vartodami bedvasę medžiagą, kurios juk jokiu būdu negalima užhipnotizuoti, kaip antai, vandenį ir sugestijos būdu paversti jį vynu, arba karčiai sūrų jūros vandenį be stebuklo padaryti saldų, kaip tai yra padaręs šv. Pranciškus Ksaveras.

Iš to, kas čia pasakyta, aišku, kad hipnotizmas ir sugestija negali atstoti Dievo galios, kuri tik viena gali visokius stebuklus daryti.

5-sis priekaištas. Tamsybės dvasia, arba šėtonas, turi didesnę galią, negu žmogus. Ji gali įvykdyti tokius dalykus, kurių žmogus negali suprasti. Dėl to tuos nesuprantamus darbus žmogus gali laikyti stebuklais. Taigi, tikrųjų stebuklų negalima pažinti.

Atsakymas. Yra žymės, kurios rodo mums skirtumą tarp tikrųjų stebuklų ir tokių darbų, kuriuos šėtonas įvykdo. Veikdama piktoji dvasia niekad nesistengia savo veikimu prisidėti prie Dievo garbės plėtimo bei didinimo, prie Dievo gerojo veikimo įtakos plėtimo šioje žemėje, nes, jei veiktų tokiu tikslu, ji pati sau prieštarautų. Tad, jei, prieš norėdamas padaryti mums ką nors stebuklingo ar nesuprantamo, žmogus yra doras, dievotas ir prieš stebuklo darymą pasimeldžia, prašydamas Dievo pagalbos, ir jei tokiu savo darbu patraukia kitų žmonių širdis prie doros ir meilės Dievui, tada galima tikėti, kad tas žmogus veikia Dievo vardu.

Ir priešingai, jei mums nesuprantamus darbus vykdąs žmogus yra neaiškus, menkos doros ir jeigu ieško tik naudos sau, užuot šaukęsis Dievo į pagalbą, tai jis yra ne kas kitas, kaip tik klastadarys, pokštininkas, nes nori tuo būdu tik susilpninti tikėjimą į Dievą. Jeigu tokie jo darbai yra nemoralūs, tai galima tikėti, kad jis neveikia Dievo vardu.

12. Stebuklai — Dievo veikimas

Niekais nueitų visi mūsų įrodymai, kad stebuklai yra galimi, jei negalėtume įrodyti, kad nors vienas stebuklas tikrai įvyko. Ir priešingai, pakanka kad ir vienintelio stebuklo, kuris niekais paverstų visas tikybos priešų teorijas, pramanytas su tikslu įrodyti, kad stebuklai esą negalimi. Kas iš tikrųjų jau yra, kartu įrodo, kad tai yra galima. Kas bandymu ar patyrimu įrodyta, to negalima žodžiais paneigti (contra experimentum — nullum argumentum).

Apie Kristaus padarytus stebuklus kalbėsime skyrium, svarstydami Jo dievybę. Dabar nagrinėsime šventųjų stebuklus, padarytus Dievo vardu, nes jie tą galią gavo iš Dievo.

Negana to, kad Bažnyčios istorija aprašo mums tūkstančius tokių stebuklų. Negana to, kad įvairių amžių menininkai bei dailikaliai (skulptoriai) tokius stebuklingus įvykius paveikslų ir statulų pavidalu paliko mums amžinai atminti. Yra dar svarbesnių stebuklų įrodymų, surašytų knygose po rimtų tyrinėjimų, kada gyvenimo šventumu bei kilnumu pasižymėjusius žmones Bažnyčia priskiria prie šventųjų ar palaimintųjų. Prieš skelbdama kurį nors Dievo tarną šventuoju, Bažnyčia visada pirmiausia labai rūpestingai ištiria to asmens šventumą. Betgi nepakanka vien tik to: reikalaujama bent dviejų stebuklų, kurie buvo to asmens įvykdyti ir kurie

būtų neabejotinai įrodyti. Tuo tikslu sudaroma tam tikra komisija, į kurią įeina ne vien tik dvasininkai, bet ir šiaipjau pasauliečiai, ypač gydytojai ir gamtininkai, nežiūrint, ar šie yra katalikai, ar ne. Kaip nuodugniai tokia komisija tiria tuos stebuklus ir kaip Bažnyčia žiūri į tai, mums paaiškins šis atsitikimas.

Vienas kardinolas turėjo svetį anglą nekataliką. Pakviestas į susirinkimą kardinolas davė svečiui pasiskaityti vieno Dievo tarno (dabar jau šventuoju paskelbto) Pranciškaus Borgijos stebuklų aprašymą. Paskiau grįžęs kardinolas paklausė svetį, ką jis mano apie stebuklus, kurių smulkų aprašymą skaitė. Svetys (nekatalikas) atsakė: „Jei visi stebuklai įrodyti taip, kaip šie, apie kuriuos skaičiau, tai neturėčiau nė mažiausios abejonės dėl jų“. Kardinolas pareiškė: „Tad žinok, mielasis, kad komisija nė vieno iš tų stebuklų nepripažino visai įrodytu“.

Nors tos komisijos taip griežtai, atsargiai ir nuodugniai tyrinėja stebuklus, vis tik Bažnyčia turėjo jau tūkstančius asmenų įrašyti į šventųjų skaičių.

Nereikalaudama naujų stebuklų, Bažnyčia pradžioje su nepasitikėjimu žiūri į kiekvieną stebuklingą reiškinį ir nelaiko jo stebuklu tol, kol bus įrodytos visos ypatingosios stebuklo žymės. O naujų stebuklų nereikalauja dėl to, kad seniau įvykę stebuklai kuo aiškiausiai ir kuo tvir-

čiausiai yra įrodę Dievo apreikštosios tikybos teisingumą.

Visi labai kritiškai įrodytieji stebuklai Belgijos „bollandistų" surašyti knygoje, kuri pavadinta „Šventųjų darbai" (Acta Sanctorum) ir kurios išleista kelios dešimtys tomų.

Iš tyrinėtojų komisijų įrodytų stebuklų vienas ypatingai kreipia viso pasaulio dėmesį; jis skiriasi tuo, kad kartojasi bent kelis kartus metuose ir dargi tam tikromis dienomis. Kiekvienas žmogus be tikėjimo skirtumo gali matyti tą vadinamąjį šv. Januarijaus stebuklą.

13. Stebuklų pavyzdžiai

a. Šv. Januarijaus stebuklas

Šventasis Januarijus gimė Neapoly (Italijoje) trečiojo amžiaus vidury. Buvo Benevento vyskupu. 306 m. jis buvo nukankintas: jam nukirsta galva už tai, kad neišsižadėjo Kristaus tikėjimo. Neapolio metraščiuose aprašyta daug geradarybių, gautų šio palaimintojo kankinio užtarimu. Jo kūnas 1407 m. pervežtas į Neapolio katedrą, kur ligi šiol laikomas gražiausioje koplyčioje, kuri pradėta statyti 1608 m.

Iš ten esančių šventojo likučių (relikvijų) dvi kreipia ypatingą dėmesį: šventojo galva ir kraujas. Šio kankinio kraujas laikomas dviejuose buteliukuose. Tam tikromis aplinkybėmis tas išdžiūvęs kraujas vėl pasidaro skystas, kyla, pradeda

putoti, paskui vėl nuslūgsta. Tai įvyksta susirinkusiems žmonėms besimeldžiant, kada prieš šventojo galvą išstatomi abu buteliukai jo kraujo. Šis stebuklas įvyksta ne vieną kartą, bet kelis ar net keliolika kartų per metus, kada neapoliečiai rengia kasmet tris šventes kankiniui pagerbti: gegužės mėnesio pirmąją savaitę, rugsėjo 19 dieną (metinė šventojo kūno perkėlimo šventė) ir gruodžio 16 d. Ir kiekvienu atveju, ne tik tą pat dieną, bet net ir aštuntąją po šventės tartum mylimajam savo tarnui pagerbti Dievas daro tą stebuklą. Jį gali matyti kiekvienas žmogus — katalikas, protestonas ir net netikintis į Dievą.

Šventojo kraujas laikomas, kaip jau sakyta, dviejuose nedideliuose buteliukuose. Jie įstatyti į sidabrinį žiedą, kurio kraštai apskritai įgaubti į vidų; tai rodo, kad negalima šių buteliukų išimti iš žiedo. Kad buteliukai nejudėtų, jų viršus ir apačia užlipdyta tam tikros rūšies nitu, kuris net oro visai neįleidžia į jų vidų. Žiedas iš abiejų pusių pridengtas kristaliniais stiklais neatidaromoje dėžėje; pro tuos stiklus galima regėti, kas su krauju darosi.

Jei kas norėtų prieiti prie buteliukų su šventojo krauju, turėtų nuplėšti stiklą, atlenkti sidabrinio žiedo kraštus ir sudaužyti kietąjį nitą. Betgi to viso padaryti nebūtų galima, nesuraižius gražios nužvilgintos dėžės, kurioje laikomi brangūs likučiai. Ligi šiol neteko patirti jokio įbrėžimo.

Šventojo Januarijaus galva ir kraujas laikomi atskirose spintelėse iš balto marmuro. Tos spintelės iškaltos vieno gabalo marmure. Kiekviena spintelė užrakinta dviem spynomis, kurių kiekviena turi po du skirtingus raktus: po vieną kiekvienos spynos raktą turi Neapolio vyskupas, o kiti raktai išdalinti tam tikriems iš miesto gyventojų išrinktiems sargams. Esant reikalui tas šventenybes išimti iš spintelių, turi kartu susirinkti visi raktų globėjai. Bet prieš tai koplyčios, kur šventieji likučiai laikomi, sargas turi savo raktu atrakinti duris ir visus įleisti.

Stengtasi visokiais būdais šį stebuklą išaiškinti, bet niekam nepavyko. Prieš 80 metų garsusis chemikas Lavuazjė (Lavoisier) mėgino įrodyti, kad tai įvyksta natūraliu būdu; sukepusį kraują veikianti kažkokia gamtos jėga ir dėl to kraujas tirpstąs ir putojąs; betgi jam nepavyko tokią jėgą susekti.

Vėliau (1880 metais) tokį pat tyrinėjimą pradėjo du mokslo vyrai — profesorius De Luka ir jo mokinys dr. Petras Punzo. De Luka betyrinėdamas mirė. Punza po tyrimų pareiškė: „Šilima nėra priežastis to, kad kraujas tirpsta, ir nesusekta jokios tirpinančios jėgos; taigi, negalima išaiškinti nei vieno, nei antro veiksnio, kurie yra susiję su tuo reiškiniu. Todėl turime pripažinti, kad dabartinis mokslas negali išaiškinti to paslaptingo reiškinio“. Dr. Punza štai ką sako savo pranešimuose apie šiuos tyrinėjimus: 1) buteliukuo-

se kraujas nevienodai daugėja, 2) taip pat nevienodas (nelygus) laikotarpis praeina, kol kraujas ištirpsta, 3) kraujo putojimas taip pat nevienodas. Tad šio žymaus chemiko nurodymu, tas įvairus nepastovumas ir rodo, kad tas negali pasireikšti dėl kokios nors žmogaus iš anksto parengtos priemonės arba dėl šilimos veikimo. Nei stiklai, nei metalinis žiedas čia neleidžia žmogui prieiti su kokiomis cheminėmis priemonėmis.

b. Liurdo stebuklai

Nebuvo to amžiaus, kad Dievas nedarytų stebuklų žmonijos tikėjimui sutvirtinti. Dažnai tenka girdėti pareiškimų, kad stebuklai įvykdavę tik seniau, o dabar kažkodėl jų nebūną. Nėra vietos visų šimtmečių stebuklams aprašyti, tad čia aprašysime bent kelis stebuklus iš mūsų gyvenamųjų laikų, būtent, stebuklingus Dievo darbus Liurde (Lourdes), kurių kasmet surašoma tam tikroje knygoje po kelias dešimtis, ir kurie pradėti surašinėti nuo 1858 m. Nuo 1869 m. pradėtas leisti metraštis „Les Annales de Lourdes", kur smulkiai aprašomi visoki stebuklingų įvykių tyrinėjimai. 1886 m. dr. Buasarikas (Boissaric) Liurde įsteigė tam tikrą gydytojų draugiją, kurioje veikia 75 gydytojai įvairių tautų, tikėjimų ir skirtingų pažiūrų.

Kai į Liurdą atvažiuoja kuris nepagydomas ligonis, turįs su savim ligos aprašymą, jam tuojau liepiama vykti į tą gydytojų komitetą. Šis komi-

tetas sąžiningai apžiūri ligonį, jei reikia, nufoto-grafuoja ligonį, daro nuotrauką Rentgeno spin-duliais (X-Ray) ir surašo ligos protokolą. Jei li-gonis lieka stebuklingai išgydytas, jis vėl stoja prieš gydytojų komitetą, kuris vėl ima tyrinėti, kartais net keliolika dienų. Jei po tam tikro lai-kotarpio liga nepasikartoja ir visai dingsta, tada komitetas viešai paskelbia žinią apie naują ste-buklingą įvykį Liurde.

Ligoniai ten nevienodai pagydomi. Tai įvyks-ta įvairiais būdais, bet dažniausiai ligoniai lieka išsyk išgydyti po to, kai būna įleisti į stebuklin-go šaltinio vandenį, tekantį iš uolos ten, kur Šven-čiausioji Mergelė Marija stebuklingai apsireiškė Bernadetai. Pagydoma ir be stebuklingojo van-dens, ypač iškilmingai atnešus (su procesija) Švenčiausiąjį Sakramentą.

Be Liurdo, įvyksta stebuklingų pagydymų ir kitose vietose, kur ligoniai vartoja vien tik vandenį iš stebuklingos vietos arba kai meldžias į stebuklingąją Liurdo Švenčiausiąją Mergelę. Iš tūkstančių tokių stebuklingų pagydymų čia aprašysime nors kelis.

Stebuklingas sesers Julijonos išgijimas 1889 m. rugsėjo 2 d. Sesuo Julijona, uršulietė, iš Bri-vės, po trejų metų sirgimo džiova buvo šešių gydytojų pripažinta nepagydoma ligone, nes džiova jau buvo įsigalėjusi trečiame laikotarpyje (stadijoje). Kas valandą buvo laukiama ligonės mirties. Ligonė jau pati norėjo mirti, bet vienuo-

lyno viršininkė sumanė išsiųsti ją į Liurdą. Čion ji buvo atvežta pusiau apalpusi, ir buvo manoma, kad ji gali bet kurią valandą mirti. Ligonių — moterų maudytojos net nenorėjo savo darbo atlikti be ligonės gydytojo leidimo. Toks leidimas turėta. Ligonės vyresnybė pasiėmė atsakomybę už jos mirtį. Vienuolė įleista į vandenį. Visi labai nusigando, nes, kai tik ligonė palietė vandenį, nustojo kvėpavus, ir mirties pažymys pasirodė veide: lūpos atsivėrė, veidas pabalo ir pradėjo net mėlsvas darytis. Ligonė buvo tuojau iškelta iš vandens, bet visos to įvykio liudytojos baisiai nustebo, pamačiusios, kad vienuolė išsyk atgijo ir pati atsistojus tuojau ėmė vaikščioti! Įsitikinę gydytojai paskelbė, kad jos plaučiuose nebėra jokio džiovos pėdsako.

D-ras Buasarikas su visu gydytojų komitetu ištyrė šį stebuklingą įvykį ir ilgame smulkiame protokole komiteto vardu tarp kitko pažymėjo: „Kaipo turintieji patyrimą gydytojai, didesnę savo amžiaus dalį praleidę prie ligonių, turime pripažinti, kad tokio išgijimo per kelias sekundes jokiu būdu negalime išaiškinti. Džiova buvo palaipsniui apėmusi visą kūną ir po trejų metų kaskart vis daugiau plėtojosi, nežiūrint visokių priemonių, kuriomis gydytojai stengėsi ligą sustabdyti. Šios ligos pašalinimas išsyk neįmanomas".

Stebuklingas Petro Gargano pasveikimas. 1899 m. gruodžio 17 d. vakarą iš Bordo (Bordeaux) į Paryžių išėjo greitasis traukinys. Prie

jo buvo prikabintas pašto vagonas, kuriame va=žiavo pašto valdininkas Petras Gargano. Pake=liui, netoli Angulemo (Angouleme), traukinys sugedo ir turėjo sustoti. Į šį stovintį traukinį trenkė kitas greitasis traukinys, važiavęs 90 ki=lometrų (apie 60 angl. mylių) per valandą. Pašto vagonas sudaužytas į šipulius, o Garganas tiktai kitą rytą buvo rastas sniege 18 metrų (45 pėdų) atstu nuo geležinkelio bėgių. Nelaimingasis pusgyvis tuojau nugabentas į Angulemo ligoninę. Jis buvo visas žaizdotas, o nuo juosmens ligi pa=dų paralyžuotas. Gydytojai įsitikino, kad ligonis negali pagyti. Patraukta teisman geležinkelio ben=drovė (Orleane) sutiko išsyk sumokėti 600.000 frankų ir, jei ligonis gyventų, mokėti jam kasmet po 6000 frankų. Jei ligonis būtų buvęs pagydo=mas, tai geležinkelio bendrovė nebūtų sutikusi tiek atlyginti.

Keliolikai mėnesių praėjus, ligonio kojos pra=dėjo juosti. Tai rodė, kad įsimetė gangrena. Pa=spaudus odą, pūliai sunkėsi. Jau nebuvo galima išgelbėti. Šeima meldėsi, bet ligonis bedievis, ne=paisydamas to, laukė mirties. Ligonio šeima ir giminės kalbino jį važiuoti į Liurdą, bet šis pa=šiepė jų siūlymą ir galų gale sutiko tik dėl to, kad norėjo tuo būdu kitus nuraminti. Vykstant į Liurdą, ligonio motina pro vagono langą parodė jam ant kalno stovintį kryžių ir prašė jį pagerbti. Ligonis atsisakė tai daryti ir su panieka nusuko galvą į priešingą pusę. Iš vagono atneštas prie

tvenkinio ligonis pririštas prie lentos ir įmerktas į vandenį. Apalpo. Kai buvo iškeltas iš vandens ir atrištas nuo lentos, atrodė, tartum niekad nebuvo sirgęs — visame kūne nerasta jokio ligos ženklo! Tik buvo labai liesas, bet turėjo kuo sveikiausius vidurius, nes tuojau galėjo valgyti visokius valgius, nors ligos metu jį buvo galima maitinti tik pro guminę žarną. Per trumpą akimirksnį žmogus ne tik išsivadavo iš mirties pavojaus, bet ir pametė bedievybę — liko tikinčiu.

Po šio stebuklingo išgijimo Garganas buvo net 60 daktarų tyrinėtas. Tarp tų gydytojų buvo prancūzų universitetų profesorių ir gydytojų, o taip pat ir kitų tautų atstovų. Kuriam laikui praėjus, ligai neatsikartojant ir sveikatai besitaisant, Garganas buvo iš tyrimų komiteto paleistas namo. Čia ėmėsi darbo. Daktaras Desplatas iš Lilio (Lille) komiteto protokole šitaip pažymėjo: „Šis staigus išgijimas prašoka bet kokias gamtos jėgas ir nesutinka su visokiomis mokslo teorijomis, o būdas, kuriuo tai atsitiko, yra tikrai nuostabus".

c. Stebuklingas Petro Ruderio išgijimas. 1867 metais Jabeko kaimo gyventojui Petrui Ruderiui teko eiti pro mišką, kur buvo kertami medžiai. Krisdamas vienas medis pritrenkė Ruderį ir taip smarkiai sutriuškino jam koją žemiau kelio, jog net kaulai kyšojo iš žaizdos. Tuojau iškviestas prie ligonio daktaras Afenaeris šitaip parašė apie jį: „Ruderio koja buvo sulaužyta, kaulai buvo tiek

sutriuškinti, kad, judinant ligonio koją, buvo galima manyti ten esant maišą riešutų. Žemutinė kojos dalis kabojo ir buvo galima kraipyti į visas šalis“. Po trijų savaičių kaulai ėmė pūti, ir šlykštūs pūliai sunkėsi iš žaizdos. Jausdamasis bejėgis, dr. Afenaeris pasikvietė prie ligonio kitus gydytojus, bet ir šie nieko negalėjo padaryti. Vargšas turėjo taip kentėti net ligi 1875 m.

Koja negijo. Ruderis nuo jaunatvės pasižymėjo dideliu pamaldumu į Švenčiausiąją Mergelę. Matydamas, kad gydytojai jau neįstengs jam pagelbėti, jis pasižadėjo atlikti kelionę į Oostakerį (Oostacker), kur buvo stebuklais pagarsėjusi vieta, panaši į Liurdą. Dieną prieš ligonio išvažiavimą (1875 m. balandžio 6 d.) jį aplankė kaimynas Hoarenas su žmona ir sūnum ir, kaip paskiau jie raštu patvirtino, matė ligonio koją: koja buvo sulaužyta, o du kaulų gabalai buvo išsikišę iš žaizdos 3 cm. dydžio. Pertvarstant žaizdą, koja lengvai kraipėsi į visas šalis.

Kitą rytą Ruderis ryžosi įvykdyti savo apžadus. Pasiėmęs ramentus (kriukius), su dideliu vargu leidosi į kelionę. Į geležinkelio stotį paprastai reikia eiti pusvalandį, o jam teko eiti net 2 valandas. Traukinio palydovas juokus krėtė iš ligonio, o kandangi jo žaizda stipriai dvokė, jam buvo tai dažnai prikišama. Vežėjas, vežęs ligonį iš Gando į Oostakerį ir pamatęs jo koją, kabančią vos ant odos, sušuko: „Keliaudamas tas žmogus dar gali koją pamesti!“ Kelionės nuvargintas

ir atvykęs į Švenčiausios Mergelės garbei skirtąją vietą, Ruderis atsisėdo ant suoliuko ir pradėjo nuoširdžiai melstis. Kokią valandą pasimeldęs, kad būtų išgydytas ir galėtų darbą dirbti savo žmonai ir vaikams išlaikyti, jis ūmai pajuto kažkokius šiurpulius ir tuojau apalpo. Valandėlei praslinkus, atsikėlė ir, be ramentų bėgte nubėgęs prie Švenčiausios Mergelės statulos, puolė ant kelių.

Kelias minutes pasimeldęs, po to atsipeikėjęs ir be galo nustebęs, jis suriko: „Kur aš?" Pastebėjęs, kad klūpąs niekieno neprilaikomas, o jo ramentai beguli netoli jo užpakaly, atsistojo, pasiėmė ramentus, pastatė juos prie koplytėlės sienos, kur buvo stebuklingai pagydytas, ir balsu tarė: „Ačiū Tau, Marija!"

Tai visa mačiusi jo žmona iš nustebimo vos neapalpo, o būrys tuomet ten buvusių žmonių vienas pro kitą spraudėsi pamatyti stebuklingai išgydytojo kojos. Bet Ruderis atrodė tartum nieko negirdįs ir nematąs, klūpsčias trissyk apėjo aplink stebuklingą statulą ir uolą ir tik po to visiems parodė stebuklingai išgydytą savo koją.

Nors daktaras Afenaeris dar po nelaimės buvo išėmęs sulaužytojo kaulo gabalą, betgi išgydytoji koja niekiek nebuvo trumpesnė už sveikąją. Žaizda, iš kurios visą laiką sunkėsi dvokiantis skystis, buvo visai sugijusi ir jos vietoje liko tik mažutėlė žymė. Gerokai sutinusi koja visai atslūgo. Mažasis Ruderio sūnelis Augustas net

nepažino namo sugrįžusio tėvo. Daktaras Afenaeris, ištyręs šį stebuklą, net apsiverkė ir pareiškė: „Esi visai išgydytas, o tavo koja yra sveika, kaip naujagimio kūdikio. Visoki gydymo būdai pasirodė bejėgiai, ir ko negalėjo nuveikti gydytojai, tai padarė Marija!“

Daktaras fon (von) Hestenbergė (Hoestenberghe), kuris pirma gerai žinojo ligonio būtį ir, išgirdęs apie nepaprastą įvykį, nenorėjo to tikėti, pagaliau patikėjo, kai pamatė Ruderį bešokinėjant ant tos kojos, nes laimingasis ūkininkas norėjo įtikinti, kad tikrai yra visai sveikas.

Daktaras Rojeris (Royer) iš Lens Sen Remio (Lens St. Remy) ryžosi net palikti gydymo įstaigą ir išvyko pamatyti išgydytojo Ruderio. Ištyrinėjęs ligonį, jis daug laiko skyrė liudijimų surašymui iš gydytojų ir žmonių, kurie yra matę išgydytąjį ligos metu, prie stebuklingosios vietos ir po stebuklo. Šio daktaro tyrimų dėka ir dabar dar galime tai visa skaityti knygoje apie Liurdo Švč. Mergelės padarytus stebuklus, kuriuos tiria d-ro Buasariko komitetas.

Petras Ruderis po stebuklingo išgydymo gyveno dar 24 metus. 1899 m. jis mirė plaučių uždegimu. 14 mėnesių praėjus po jo mirties, dr. Hestenbergė, gavęs leidimą, liepė atkasti karstą, nufotografavo mirusiojo abiejų kojų kaulus ir atidavė nuotraukas osteologiškiems (kaulų) tyrimams.

Trys gydytojai, kurie per 8 metus negalėjo ligonio išgydyti ir kurie paskiau aprašė savo tyrimus, padarė šias išvadas:

1) per 8 metus mes negalėjome sugydyti P. Ruderio kojos, ir staigus jos kaulų sugijimas, be abejonės, negalima išaiškinti natūraliu būdu; kad sugedusio kaulo narvelio vietoje ataugtų naujas narvelis, reikalingas poros savaičių laikotarpis;

2) taip pat negalima natūraliu būdu išaiškinti ir staigus žaizdos sugijimas dėl to, kad naujiems kūno narveliams (celėms) išaugti reikalingas ilgesnis laikas.

Žymus biologas Vasmanas, savo knygoje (Wasmann, „Eine plötzliche Heilung aus neuester Zeit, 1900) aiškindamas šio stebuklo tyrinėjimų pasėkas, pareiškė, kad kaulams augti arba žaizdai gyti senieji narveliai turi skaidytis (smulkiai suskilinėti), kad naujieji galėtų išaugti; taigi, mokslas rodo, kad naujųjų narvelių išaugimui reikalingas gana ilgokas laikas. Tad, pagal gamtos mokslą, per trumpą laiką negali išaugti milijonai naujų narvelių išimtojo kaulo vietai užpildyti arba nors kiaušinio didumo išpuvusiai žaizdai sugydyti.

Mums taip pat aišku, kad sugestija čia nieko negalėjo nuveikti. Sugestija veikia nesuardytus dirksnius ir organus, bet ji negali naujų narvelių pagaminti.

Šis visame pasaulyje pagarsėjęs stebuklas padarė didžiausią įspūdį ir ypač Ruderio gyve-

namam kaimui atnešė gerų vaisių: netikintieji liko tikinčiaisiais ir dargi gerais katalikais.

14. Pranašai

a. *Įvykių išpranašavimai*

Pranašas tikrąja šio žodžio prasme yra pranešėjas, skelbėjas. Tikybos aiškinimu, tai yra Dievo tarnas — žmogus, kuris žmonėms praneša, paskelbia Dievo apreiškimus. Pranašavimas bei išpranašavimas yra Dievo valios paskelbimas bei kokio nors reikšmingo įvykio, kurio joks žmogaus protas negali iš anksto numatyti, išpranašavimas ateičiai.

Šiandien nenori pranašavimų pripažinti protestonai, laisvamaniai, racionalistai ir visi kiti, kurie nenori pripažinti apreikštosios tikybos ir stebuklų.

Kas reikalinga, kad būtų galima tikėti į pranašavimą, skelbiantį Dievo valią?

Kad pranašavimas patvirtintų apreikštojo Dievo mokslo teisingumą bei tikrumą, būtinai reikalinga štai kas:

1) turi būti išpranašaujami tokie įvykiai, kurie visai nepriklauso (nepareina) nuo žmogaus valios ir kurių įvykimo negalima jokiu natūraliu būdu numatyti;

2) pranašavimas turi pasireikšti anksčiau, negu pats išpranašautas įvykis;

3) pranašaujamas įvykis turi pasireikšti taip, kaip buvo pranašautas;

4) pranašai turi reikšti savo pranašavimą įtikindami, be jokio svyravimo ir tiek aiškiai, kad išpranašauto įvykio liudytojai galėtų aiškiai suprasti ir skirti išpranašavimą nuo šiaipjau kalbos, nepanašios į pranašavimą;

5) pranašavimas turi būti pareikštas taip, kad nebūtų galima jo dvejopai suprasti ar išaiškinti;

6) pranašavimas yra juo žymesnis, didesnis ir kilnesnis, juo tvirčiau įrodo teisybę, juo tolimesnius įvykius išpranašauja (sakysime, prieš kokius 500 ar 1000 metų), juo daugiau aplinkybių nurodo ir juo labiau nepareina nuo laisvosios žmogaus valios.

Grįžtant prie pirmojo punkto, reikia pažymėti, kad astronomų pranešimai apie laukiamą saulės ar mėnulio užtemimą negalima vadinti pranašavimais.

b. Ar galima išpranašauti

Dievas gali apreikšti žmonėms ateitį, nes Jis yra visagalis ir viską žinąs. Viešpats tikrai žino viską, kas gali ar negali įvykti, todėl ir gali suteikti žmonėms tokių žinių.

Dievas yra viską žinąs, nes yra amžinoji ir galingoji dvasia, galingiausiuoju savo protu viską numato ir nuo amžių numato netgi tai, kas pareina nuo laisvosios žmogaus valios. Jei negalėtų to viso numatyti, nebūtų Dievas.

Iš to aišku, kad būsimus įvykius numatyti ir išpranašauti gali tiktai Dievas — pats arba per išrinktuosius žmones, nes pranašavimais skelbiami vien tokie įvykiai, kurių joks sutvertas protas negali numatyti.

Kas gali ateityje įvykti, žmogus gali tik tiek nuspėti, kiek tai pareina nuo labai gerai jam žinomų gamtos dėsnių arba nuo laisvosios žmogaus valios, kai ji vienodai veikia panašiomis aplinkybėmis, bet ir tai tik, jeigu spėjamieji įvykiai bus labai artimoj ateityj. Be šitokių atsitikimų, būsimieji įvykiai žmogui yra paslaptis.

Todėl pranašavimai, kaipo neabejotini pranešimai apie būsimuosius įvykius, kuriuos tik Dievas tegali žinoti, yra stebuklai, rodantieji, kad Dievas viską žinojo, žino ir žinos.

Tad pranašavimus, kaip ir kitus stebuklus, galima pažinti ir jų teisingumą įrodyti.

Priekaištai

1-is priekaištas. Šv. Augustinas rašė: „Žmonių dvasia, kai pasitraukia nuo žemiškų dalykų, gali numatyti ateitį" (XII, Super Gen. ad litt. C, 13). Čia kalbama apie pranašavimus. Todėl siela gali ir natūraliu būdu pranašauti.

Atsakymas. Šv. Tomas pasakė: „Kai dvasia atsitraukia nuo žemiškų dalykų (ir nėra jausmų veikiama), tada ji būna palankesnė dvasinių būtybių (Dievo ar angelų) įtakai ir taip pat natūraliems įspūdžiams, kurie reikalingi vaizduotei".

Tuo būdu siela būna geriau parengta ateities dalykams svarstyti, betgi negali tikrai žinoti būsimųjų įvykių. Juos gali sužinoti tik per apreiškimą ir tik tai ir tada, ką ir kada Dievas nori.

2-is priekaištas. Tačiau atsitinka, kad kai kurie žmonės, natūraliai miegodami, per sapną numato kai kuriuos įvykius ar dalykus. Tai yra pasakęs Aristotelis (In libr. De Divinat. per Somn. C. Z.).

Atsakymas. Į tai atsako šv. Tomas (IIa IIae 95, 6).

Atsitinka, kad sapnai aiškina būsimuosius dalykus; tai atsitinka tada, kai kieno nors protas iš to, ką sapnavo, palenkiamas tam, ką daryti ar ko vengti.

Tokie sapnai dažniausiai pareina nuo vaizduotės: sapnuojama tai, apie ką žmogus mąstė prieš miegą. Tokio sapno priežastis nėra įspėjimas dėl būsimųjų dalykų; o jei kada ir atsitinka taip, kaip sapnuota, tai tik atsitiktinai.

Kai kada sapnai pareina nuo kūno būties, nuo vidurių veikimo, nuo oro būties.

Pagaliau, sapnų priežastimi gali būti dvasia. Kai kada sapnas pareina nuo Dievo, kuris per angelus ką nors apreiškia žmonėms per sapną.

Bet sapnai taip pat gali kartais pareiti ir nuo piktosios dvasios, kuri griebiasi visokių priemonių žmogui kenkti. Jeigu kartais rimtai atrodytų, kad sapnas yra tikrai pranašiškas, vadinas, kad Dievas jį siunčia, reikia pasitarti su dvasiškuoju

tėvu, kuris tegu ištiria, ar sapnas tikrai turi dieviškumo žymių. Jeigu tikrai Dievas jį bus siuntęs, tai Dievas duos ir suprasti, kad Jis yra tą sapną siuntęs. Bet tokie Dievo sapnai atsitinka labai labai retai. Tad šiaipjau sapnų paisyti neverta.

3-is priekaištas. Jei pranašavimai eitų iš Dievo, tad pranašais būtų vien tik dori žmonės. Balaamas buvo blogas žmogus, nes buvo piktosios dvasios pranašas. Kajifas (Kaipošius) irgi buvo blogas, o vis dėlto abu pranašavo apie Kristų. Kaip gi tad jų pranašavimai galėjo eiti iš Dievo?

Atsakymas. Šv. Tomas sako: „Pranašavimo dovana suteikiama kitų naudai ir pranašo proto apšvietimui. Žengdama į jų sielas, Dievo malonė paverčia juos Dievo bičiuliais ir daro juos pranašais. Kai kurie įgauna pranašavimo dovaną vien tiktai kitų naudai ir tampa tartum dieviškojo veiksmo įrankiais. Dievo dovanos ne visada suteikiamos tiems, kurie savyje yra geriausi (optimis simpliciter), betgi tiems, kurie yra tinkamiausi tokiai dovani. Taigi, Dievas pranašavimo dovaną suteikia tiems, kurie turi pareikšti didžiausią naudą".

Tas pat šventasis toliau sako: „Dievas panaudojo net bloguosius gerųjų naudai. Todėl ir per velnių pranašus apreiškia kai kurias tiesas: ar tai dėl to, kad būtų didesnio pasitikėjimo verta toji tiesa, apie kurią net priešai liudija, ar tai dėl to, kad žmonės, kurie anais tiki, būtų jų kalbos

daugiau palenkiami tiesai. Todėl net sibilės (sibillae) yra daug tiesos apie Kristų pasakiusios".

c. Tikrojo pranašavimo žymės

Kad būtų galima pažinti tikrą pranašavimą, reikalingos trys sąlygos:

1) pranašavimas turi būti aiškiai paskelbtas ir anksčiau, negu jis įvyko;

2) pranašaujamas įvykis neturi būti jokiu natūraliu būdu numatytas arba prasimanytas, pasiremiant kitų pranašavimais arba tam tikromis aplinkybėmis;

3) pranašavimas turi tiksliai įvykti su įvairiomis smulkmenomis.

Dažniausiai galima įsitikinti dėl tų visų dalykų, juo labiau, jei išpranašautos visos smulkmenos, kaip antai: Viešpaties Jėzaus gyvenimo ir kančių išpranašavimas. Juk galėjo būti pranašaujami ir visoki kitoki įvykiai, betgi pranašavimuose jų nerandame; matyti, kad tokiems įvykiams nereikėjo reikštis. Tuo tarpu kas buvo prieš tiek šimtų metų pasakyta apie Kristų, viskas ir kiekvienas pranašavimo žodis išsipildė, o juk tai negalėjo būti natūraliu būdu numatyta.

15. Kodėl turime tikėti pranašavimais ir stebuklais

Stebuklas, kaip įvykis, pranašesnis už bet kokias gamtos jėgas, gali būti įvykdytas tik Dievo,

kuris vienas yra gamtos valdovas ir kuris gal padaryti tai, ko negali padaryti jokia gamtos jėga.

Panašiai ir pranašavimas, kaipo paskelbimas tikrai būsimųjų tokių įvykių, kurių negalima jokiu įgimtu protu numatyti, taip pat yra tartum stebuklas, vykdomas nesibaigiančio Dievo žinyno.

Jei stebuklai ir pranašavimai eina tik iš Dievo, argi galima manyti, kad Dievas savo galybę ir žinyną naudotų žmonėms klaidinti arba suvedžioti?

Jei kokį nors mokslą skelbiąs žmogus sako, kad tas mokslas eina iš Dievo, ir stebuklu patvirtina tai, ką sako, tuomet tokį pareiškimą jau pats Dievas remia, patvirtindamas tokių žodžių teisingumą. Tada jau žmonės turi pripažinti bei sutikti, kad tas mokslas yra teisingas ir tikrai eina iš Dievo.

Tas pat ir su pranašavimais. Jei koks įvykis visai tiksliai pasireiškė taip, kaip jis prieš kelis šimtus ar daugiau metų buvo pranašų skelbiamas, tai aišku, kad tų pranašavimų skelbėjai tikrai buvo Dievo apšviesti. Todėl išpranašavimai (įvykę pranašavimai) yra Dievo apreiškimo pažymiai. Tas taip pat rodo, kad visas apreikštasis mokslas, kurio kiekvienas pranašavimas yra tik maža dalelė, eina iš Dievo. Dėl to turime kuo tvirčiausiai tikėti tą mokslą, nes, abejodami dėl tiesų, patvirtintų stebuklais ir įrodytų pranašavimais, pasirodytume netikį į tai, kad Dievas teisybę pareiš-

kė. Kitais žodžiais tariant, tuo atveju prikištume Dievui neteisingumą, melagingumą, o juk su tuo nesutinka kiekvieno žmogaus sąžinės balsas. Todėl visos tautos tikėjo ir tebetiki stebuklų ir pranašavimų patvirtintus Dievo apreiškimus. Tad aišku, kad ir mes privalome tikėti juos.

Priekaištas. Ką Dievas pasakė per pranašą, tai turi įvykti. O jei taip, tai pranašavimo įvykimas griauna laisvąją žmogaus valią.

Atsakymas. Pranašavimais gali būti skelbiami tokie dalykai, kurie visai neliečia laisvosios žmogaus valios, kaip antai, buvo išpranašautas naujos žvaigždės pasirodymas trims karaliams.

Jei pranašavimo įvykdymas liečia laisvąją žmogaus valią, tai ir tuo atveju pranašavimo įvykimas nėra trukdęs tos valios: viską žinąs Dievas prieš amžius buvo numatęs, kaip tas žmogus šiuo atveju elgsis, ir tą savo žinojimą suteikė pranašui. Įdomu, kad tas žmogus, kuris įvykdė tą pranašavimą, dažniausiai net nenusimano, buvęs Dievo įrankiu panaudotas pranašavimui įvykdyti. Veikdamas toks žmogus visada veikia laisvai, visai neverčiamas tai daryti.

Pavyzdys. Žiūriu — piemuo išleidžia iš tvarto galvijus. Lyja. Vėjas švilpia. Vaikas visai apdriskęs. Varo galvijus ganyti. Aš jį matau, bet jis manęs nemato. Galiu iš anksto nuspėti, kad jis, išsiėmęs dūdelę, negros linksmų dainelių, bet leis liūdnas melodijas, kaip ir pats jo gyvenimas

yra liūdnas ir vargingas. Tas mano numatymas (nuspėjimas) iš anksto visai nevers jo groti linksmas meliodijas ar liūdnas daineles. Jis leis liūdnas gaidas, net nežinodamas, kad kas nors apie jį mąsto ar kalba. Panašiai yra ir su pranašavimų įvykdymu.

TREČIOJI DALIS

Apreikštoji tikyba

Iš to, ką ligi šiol svarstėme, matyti, kad tikybiniai apreiškimai ne tik yra galimi ir labai naudingi, bet netgi būtinai reikalingi žmonijai, nes žmonija turi Dievo skirtą antgamtinį tikslą.

Dabar turime įrodyti, kad žmonės tikrai turi Dievo apreikštą tikybą, nors to nenori pripažinti nei racionalistai, nei deistai, nei kitokių srovių netikintieji. Kaip bet kurios tautos istorijoje randame surašytus visokius tos tautos praeities įvykius ir siekimus, taip ir šio pasaulio istorijoje randame aprašytus visokius žmonijos gyvenimo įvykius bei darbus. Kaip tikime bet kurios tautos istorija, nors savo akimis nematėme nė vieno ten aprašyto įvykio, taip pat turime tikėti visos žmonijos istorija, nors patys irgi nesame matę nė vieno atsitikimo iš jos praeities.

Žmonijos istorijoje randame aprašytą vieną ypač kilnų tikybinį apreiškimą, būtent — surašytąjį šventosiose Žydų tautos knygose ir paskiau Jėzaus Kristaus papildytąjį ir krikščionių brangi-

namąjį. Tas Apreiškimas, tos šventosios knygos yra toks žymus veiksnys žmonijos istorijoje, kad verčia kiekvieną žmogų, kuriam rūpi tiesą pažinti, su tuo Apreiškimu susipažinti ir įsitikinti, ar tie, kurie tą Apreiškimą žmonėms skelbė ir tą Šventąjį Raštą rašė, buvo Dievo siųsti ir ar įrodė tą savo pasiuntinybę? ar tos Šventraščio knygos mūsų gyvenamuosius laikus pasiekė neiškraipytos ir kame nors nepakeistos? ar jose glūdįs mokslas tikrai yra vertas aukščiausios būtybės — Dievo?

I

Šventasis Raštas

1. Kas yra Šv. Raštas

Šventasis Raštas, arba Šventraštis, yra rinkinys knygų, kuriose Dievas amžių bėgyje apreiškė žmonėms tikybą bei kelią, vedantį juos prie aukščiausiojo tikslo pasiekimo — prie Dievo.

Nors Šventraštis buvo įvairių žmonių rašytas, betgi visų tų knygų autorius yra pats Dievas. Žmonės rašė Šventraštį pagal šventosios Dvasios įkvėpimą, todėl šv. Bažnyčia Šventraštį laiko Dievo kalba.

Apreikštoji tikyba suskirstoma į dvi dideles dalis: pirmoje dalyje telpa Dievo apreiškimai, suteiktieji žmonėms nuo pasaulio sutvėrimo ligi Kristaus atėjimo, antroje dalyje — Dievo apreiškimas, atneštasis žemėn Jėzaus Kristaus ir skelbtasis Jo mokinių — apaštalų bei evangelistų. Pagal šias dalis Šventraštis suskirstytas į Senojo Įstatymo raštus ir į Naujojo Įstatymo raštus. Šventraštį iš viso sudaro 72 knygos: Senojo Įstatymo 45 knygos ir Naujojo Įstatymo 27 knygos.

Iš Senojo Įstatymo 21 knyga yra istorinio turinio, 7-se knygose surašyti pamokymai ir 17-oje knygų surašyti pranašavimai.

Istorinės knygos yra šios: Mozės (Maižiešiaus) 5 knygos, Jozuės (Jozue) knyga, Teisėjų knyga, Rutos knyga, Karalių 4 knygos, Kronikos bei Paralipomenonų 2 knygos, Ezdros, Nehemijos, Tobijo, Juditos ir Esteros knygos ir Makabėjų 2 knygos.

Penkiose Mozės (Pentateucho) knygose aprašyta pasaulio ir žmonių sutvėrimas, tvanas, patriarkų ir izraelitų istorija nuo tvano ligi Mozės mirties. Šiose knygose apibūdintos trejopos teisės: moralinės, civilinės ir apeiginės. Dėl to žydai šias knygas vadina „thora", t. y., teisės.

Jouzės ir Teisėjų knygose ir keturiose Karalių knygose eina tolimesnė izraelitų tautos istorija ligi Babilono nelaisvės.

Rutos knyga yra tartum įžanga į Karalių knygas; joje aprašyta, kaip vargingai gyveno dievota moabietė Ruta, kuri buvo Dovydo senelės senelė.

Dvi Kronikos (Paralipomenonų) knygos yra tartum priedas prie Karalių knygų.

Ezdros ir Nehemijos knygos aprašo žydų valstybės atgimimą ir pamaldų tvarką pagal Mozės nurodymus, žydams grįžus iš Babilono nelaisvės.

Tobijo, Juditos ir Esteros knygos aprašo šių asmenų nuotykius.

Makabėjų abi knygos aprašo žydų persekioji-

mus, kovas ir laimėjimus, vadovaujant Judai Ma-kabėjui ir jo broliams siriečių viešpatavimo laikais.

Pamokymų knygos yra šios: Jobo knyga, Psalmių knyga, Palyginimų knyga, Pamokslinin-ko bei Eklezijasto knyga, Giesmių giesmių kny-ga, Išminties knyga ir Sirako sūnaus Jėzaus, arba Eklezijastiko knyga.

Jobo knygoje aprašytas gyvenimas daug ken-tėjusio ir dievoto žmogaus, kuris, vargo ir kan-čių slegiamas, su didžiausiu nusižeminimu atsi-duoda Dievo valiai. Šio aprašymo tikslas nu-rodyti, kad kentėjimas ne visada yra bausmė už nuodėmes, bet dažnai yra doro ir teisingo žmo-gaus bandymas.

Psalmės yra Dievo įkvėptos giesmės, kurias parašė Dovydas ir iš dalies kiti dievoti žmonės.

Palyginimais mokoma, kaip nugalėti blogus troškimus.

Pamokslininko knyga vaizduoja žemiškų daiktų menkumą.

Giesmių giesmėje, arba Saliamono ir jo my-limosios tarpusavio meilės pavyzdyje, atvaizduo-ta tyriausioji Kristaus meilė savo įsteigtajai Baž-nyčiai.

Išminties knyga vaizduoja bedieviško filo-sofiško mokslo menkumą, palyginant su Dievo išmintimi, ir ypatingai kreipia dėmesį į būsimojo gyvenimo laimę.

Sirako sūnaus Jėzaus knygoje surašyti Dievo

išminties suteiktieji nurodymai ir patarimai žmonėms įvairiose gyvenimo aplinkybėse.

Pranašų knygos yra šios: Izajo, Jeremijo ir Baruko, Ezekijeliaus, Danieliaus, Ozejos, Joeliaus, Amoso, Abdijo, Jonos, Mikėjaus, Nahumo, Habakuko, Sofonijaus, Agėjaus, Zakarijo ir Malakijo. Visose šiose knygose aprašyti ne vien tik pranašų pranašavimai, bet yra ir raginimų į gera, ir grasinimų už bloguosius darbus šiame gyvenime. Yra daug suraminančių ir džiuginančių dalykų, ypač iš pažadėto ateisiančio Mesijo, kurio vaizdą kaskart vis aiškiau piešia savo pranašavimuose pranašai Izajas, Jeremijas, Ezekijelius ir Danielius. Jie vadinami keturiais didžiaisiais pranašais dėl to, kad surašė žymiai daugiau pranašavimų, negu kiti, kurie už tai ir vadinami mažesniaisiais pranašais. Prie Jeremijo pranašavimų priskiriama ir knyga Baruko, kuris buvo pranašo Jeremijo tarnas ir mokinys.

Naujojo Įstatymo knygos yra šios: 5 istorinės knygos, 21 pamokymų knyga ir 1 pranašavimų knyga.

Prie istorinių knygų priskiriamos 4 Evangelijos: Mato, Morkaus, Luko ir Jono, o taip pat Apaštalų Darbai.

Žodis „evangelija“ graikų kalba reiškia „gerąją žinią“. Evangelijose gana smulkiai aprašytas Viešpaties Kristaus gyvenimas, Jo pamokymai ir stebuklai, kuriais įrodė savo dieviškumą ir savo mokslo teisingumą.

Šventasis Matas, kaip matyti, buvo pirmasis evangelistas, kuris surašė savo evangeliją tarp 42 ir 50 metų po Kristaus gimimo. Rašydamas jis turėjo tikslą įrodyti žydams, kad jau atėjo Dievo pažadėtasis ir pranašų garsintasis Mesijas. Savo tvirtinimus jis įrodo Senojo Įstatymo pranašavimų išsipildymu — Kristaus atėjimu.

Tarp 60 ir 70 metų po Kristaus gimimo evangelijas rašė šv. Petro draugas šv. Morkus ir šv. Povilo draugas šv. Lukas.

Šv. Jonas savo evangeliją rašė apie 100-sius metus po Kristaus gimimo. Savo evangelijoje jis įrodo Jėzaus dieviškumą. Jono tikslas buvo įtikinti anų laikų netikinčiuosius, kad Kristus tikrai yra Dievas.

Nors pirmosios trys evangelijos yra panašios savo turiniu ir rašymo stilium, tačiau kiekviena iš jų turi savotiškų ypatybių. Dėl savo panašumo jos vadinamos sinoptiškomis. Šv. Jono evangelija yra skirtinga, nepanaši, todėl nevadinama sinoptiška.

Apaštalų Darbai — tai Bažnyčios istorijos pradžia. Pradedant tryliktuoju skyrium, aprašyti vien tik šv. Povilo darbai, nuotykiai ir pamokymai; baigiama jo uždarymu kalėjiman Romoje.

Pamokymų knygos yra šios. Šv. Povilo 14 laiškų, būtent: vienas laiškas romėnams, 2 laiškai korintiečiams, 1 galatiečiams, 1 efeziečiams, 1 filipėnams, 1 kolosėnams, 2 tesalonikėnams, 2 Timotėjui, 1 Titui, 1 Filomenui ir 1 žydams. To-

liau eina kitų apaštalų 7 laiškai: šv. Jokūbo 1 laiškas, šv. Petro 2 laiškai, šv. Jono 3 laiškai ir šv. Judo-Tado 1 laiškas. Visi tie laiškai yra labai turiningi, nes patiekia nurodymų tikybos ir dorovės dalykuose. Tačiau tuose laiškuose nematyti tikslo sistėmingai dėstyti krikščioniškąjį mokslą. Jie buvo rašyti atskiriems asmenims arba ištisoms parapijoms su tikslu pamokyti ir paraginti prie gero.

Vienintelė Naujojo Įstatymo pranašavimų knyga yra šv. Jono parašytoji Apreiškimų knyga, arba Apokalipsės knyga. Šioje knygoje aprašyti šv. Jono regėjimai, kuriuose atvaizduotos visokios kovos prieš Bažnyčią ir Bažnyčios laimėjimai tose kovose.

2. Kuria kalba Šventraštis surašytas

Didesnė Senojo Įstatymo knygų dalis buvo rašyta hebrajiškai, tiktai kai kurie skyriai surašyti chaldejiškai. Išminties knyga ir antroji Makabėjų knyga surašytos graikiškai.

Visos Naujojo Įstatymo knygos surašytos graikų kalba, išskiriant šv. Mato Evangeliją, kuri buvo parašyta aramaiškai.

Senojo Įstatymo raštai 200 metų prieš Kristaus gimimą buvo išversti į graikų kalbą. Vertė 72 žymiausi tų laikų žydų mokslininkai, todėl tas darbas ir vadinamas septynių dešimčių vertimu. Šis vertimas labai išgarsėjo Palestinoje, nors buvo verstas Egipto žydams, nemokantiems

hebrajų kalbos. Buvo išverstos visos Senojo Įstatymo knygos. Šiuo vertimu naudojosi ir apaštalai.

Geriausiu iš visų vertimų į lotynų kalbą laikomas vertimas Itala. Apie 400 metų po Kristaus gimimo visos Senojo ir Naujojo Įstatymų knygos buvo peržiūrėtos ir sutikrintos su originaliais tekstais; ši veikalų redakcija vadinama Vulgata. Tas darbas buvo atliktas popiežiaus Damazo įsakymu. Tridento santara paskelbė tuos vertimus tikrais (autentiškais), t. y., paskelbė, kad tuose vertimuose visos mums Dievo apreikštosios tiesos pateiktos be klaidų.

Iš vertimų lietuvių kalbon geriausias dabartinio arkivyskupo J. Skvirecko.

3. Žydų tikyba

Jau sakėme, kad apreikštoji tikyba apima du didžiulius laikotarpius: pirmasis tikybos istorijos laikotarpis apima amžius nuo pasaulio sutvėrimo ligi Kristaus atėjimo, antrasis laikotarpis apima amžius nuo Kristaus atėjimo ligi mūsų gyvenamųjų laikų. Pirmasis laikotarpis apima Senojo Įstatymo tikybą, arba žydų tikybą; tad pirmiausia ir kalbėsime apie tai, o paskiau apie antrąjį apreikštosios tikybos laikotarpį, arba apie krikščionių tikybą.

Žydų tikyba yra toji tikyba, kurią dalis žmonių giminės turėjo nuo pasaulio pradžios ligi Kristaus laikų.

Iš Šventraščio aprašymo apie pirmųjų žmonių sutvėrimą žinome, kad, sutvėręs pirmuosius žmones, Dievas apsireiškė jiems ir tuo būdu apreiškė jiems antgamtinę tikybą, nes, pavesdamas jų valdžiai visus padarus žemėje ir skirdamas juos šių valdovais, Dievas tuo būdu apreiškė jiems, kad Jis yra viso matomojo pasaulio Valdovas. Be prigimtinių moralinių dėsnių, kuriuos pirmieji tėvai gerai pažino gabiu ir aiškiu savo protu, Dievas davė vieną ypatingą įsakymą nevalgyti vaisių iš gero ir blogo pažinimo medžio. Drausdamas tai, Dievas pagrasino jiems mirtimi, jei nevykdys to įsakymo; ne vien kūno mirtimi, bet ir dvasine mirtimi — Dievo malonės praradimu dvasioje. Jei Dievas jiems taip grasino, matyti, kad pirmieji mūsų tėvai gerai suprato, ką tai reiškia. Jie pažinojo savo antgamtines malones ir tokias pat visos žmonių padermės malones.

Be abejonės, Dievas apreiškė jiems ir daugiau tikėjimo tiesų, nes iš Dievo rankų jie išėjo tobuli. Todėl jiems priderėjo turėti ir kuo geriausią nuovoką apie tikybą, kad mokėtų patys gyventi pagal tikybą ir paskiau savo vaikus auklėti pagal tikybą.

Mūsų protėviams kritus nelaimėn, Viešpats pažadėjo jiems ir jų padermei pagelbėti — atsiųsti pasaulio Išganytoją, arba Mesiją.

Ta rojuje apreikštoji tikyba buvo pakankama žmonėms ligi Kristaus atėjimo, nes jie žinojo, kaip Dievą garbinti, ką daryti ir ko vengti,

kad daugiau Dievo neužrūstintų, ir kaip savo aukščiausią tikslą pasiekti. Betgi Dievas norėjo, kad tikyba būtų kuo giliausiai įskiepyta ir tolimesniųjų kartų (generacijų) širdyje ir atmintyje. Tuo tikslu Visagalis amžių bėgyje gana dažnai pakartodavo tas tikybines tiesas per patriarkus ir per pranašus.

4. Dievo santykiai su patriarkais per tikybą

Amžių bėgyje po mūsų protėvių pašalinimo iš rojaus net ligi Abraomo laikų dėl labai ilgo žmonių amžiaus nebuvo sunku natūraliu būdu platinti apreikštąją tikybą. Tad visus kitus savo antgamtinius įsakymus Dievas įvairiais būdais leisdavo pagal žmonių reikalą, kad žmonės būtų sulaikyti nuo blogo ir paraginti prie gero.

Dievas priėmė doro Abelio auką ir atmetė nedorėlio Kaino auką. Pradžioje jį įspėjo, o paskiau nubaudė, vis dėlto davęs jam viltį.

Dievas per Nojų įspėjo žmones ir 120 metų laukė jų pasitaisymo. Išgelbėjo Nojų ir tvanu nubaudė nedorėlius. Šiame atsitikime Dievas rodė savo kantrumą ir, bausdamas už nepasitaisymą, parodė savo teisingumą. Pagaliau, vėl rodo savo gailestingumą, įeidamas santaron su Nojum, ir tam tikru ženklu — vaivorykšte nurodo, kad daugiau pasaulio nebaus tvanu.

Po to Dievas atnaujina Nojui pažadą, duotąjį pirmiesiems tėvams. Laimindamas Semą, nuro-

do, kad iš jo padermės gims pažadėtasis Išganytojas.

Dievas dar kartą regimu būdu leidžia save pažinti, sumaišydamas kalbą žmonių, pasikėlusių puikybėn, kurios dėliai, užuot pasitaisius ir vengus nuodėmių, žmonės ryžosi nepaisyti Dievo ir apsisaugoti nuo pelnytos bausmės, sumanę pastatyti bokštą ligi debesų. Sumaišydamas puikybės vaikų kalbą, Dievas sunaikina jų sumanymą.

Nežiūrint to, ką Dievas darė dorumui palaikyti ir apreikštajai tikybai išlaikyti, žmonės ilgainiui nusmuko į stabmeldybę. Dievas leido tam įvykti, tuo būdu leisdamas žmonėms pagaliau įsitikinti, kad be Dievo jie negalės laimę atrasti. Viešpats siuntė geruosius žmones eiti tarp blogųjų, kad juos pataisytų. Jis visokiais būdais bandė bloguosius, kad jie suprastų savo klaidą. Geresniuosius laikė ypatingoje savo malonėje, kad tuo būdu išlaikytų savo apreikštąją tikybą.

5. Tikybiniai Dievo santykiai su patriarkais paskesniais laikais

Kad apreikštoji tikyba neužgestų, Dievas pasirinko jai išlaikyti vieną tautą, kurią laikė ypatingoje savo apvaizdoje ir nuo senųjų amžių norėjo, kad iš jos gimtų pasaulio nuodėmių Atpirkėjas. Susirišo su šia tauta glaudžiu saitu (ryšiu) ir tokią savo valią pareiškė, duodamas savo apreiškimus žydų padermės patriarkams.

Parinktosios tautos protėviu Dievas skyrė Abraomą, kilusį iš Uro miesto Chaldėjoje. „Išeik iš savo žemės (Dievas tarė Abraomui) ir iš savo giminės ir iš savo tėvo namų ir eik į žemę, kurią aš tau parodysiu. Aš padarysiu iš tavęs didelę tautą ir tave palaiminsiu, ir išaukštinsiu tavo vardą, ir tu būsi palaimintas..., ir visos žemės giminės bus tavyje palaimintos" (1 Mozės, 12, 1—3). Šiais paskutiniais žodžiais nurodyta, kad Išganytojas, visokios laimės tiekėjas, kils iš Abraomo padermės. Abraomas paklausė Dievo balso ir nusikėlė į Kanaano kraštą, kur Dievas vėl jam apsireiškė, tardamas: „Ir aš duosiu tau ir tavo ainiams tavo keleivystės žemę" (1 Mozės, 17—7).

Ten Dievas vėl padarė sandorą su Abraomu, paskelbęs, kad Jis ypatingu būdu bus Abraomo ir jo padermės Dievu (1 Mozės, 17—7). Abraomas įtikėjo Dievo žodžiais, norėdamas net vienintelį savo sūnų Dievui paaukoti. Toks Abraomo klusnumas tiek patiko Dievui, jog ne tik neleido jam tos aukos sudėti, bet dar kitokių malonių jam suteikė, patvirtindamas savo pažadus.

Šakas ant Morijos kalno nešąs Izaokas yra paveikslas Kristaus, nešančio kryžių ant Kalvarijos kalno.

Abraomui mirus, visokių Dievo pažadėtų malonių įpėdiniu liko Abraomo sūnus Izaokas, šiam mirus — jo sūnus Jokūbas. Dievas ypatingu būdu (per Juozapą) perkėlė Jokūbą su visa jo šei-

ma į Egiptą. Ten Dievas laimino šią šeimyną, kurią sudarė 72 asmenys, kai ji apsigyveno Geseno krašte. Kad gerbūvis jos nepagadintų, ir apreiškimai nedingtų, Juozapui mirus, Dievas leido žydams susilaukti didelių persekiojimų.

Mirdamas Jokūbas visą Dievo palaimą ir visus gautus pažadus perdavė Judui ir jo padermei. Be to, jis tuo atveju pranašavo, kad Judo padermė valdys žydus ligi to laiko, kai ateis tas, kuris yra pažadėtas — tai bus tas, kurio tautos laukia (1 Mozės, 49—10).

II

Dievo apreiškimas per Mozę

1. Koks buvo tas apreiškimas

Leidęs gerokai išaugti žydų padermei Egipte ir išauklėjęs ją vargų ir kančių mokykloje, Dievas stebuklingu būdu per Mozę išvedė žydus į dykumą ir ten, taip pat Mozei tarpininkaujant, ant Sinajaus kalno davė jiems trejopas teises. Šių teisių tikslas buvo sutvarkyti žydų gyvenimą ir tvirčiausiais saitais surišti su Dievu.

Pirmiausia, griaudžiant, žaibuojant ir trimitams gaudžiant, Dievas paskelbė dorovės dėsnius — dešimt įsakymų, surašytų dviejose akmens lentose. Tuose įsakymuose Visagalis pakartojo žmonėms prigimtinius dėsnius. Šiuos dėsnius Dievas paskelbė taip įspūdingai dėl to, kad Senojo Įstatymo amžiuose Dievas neveikė taip dažnai savo malone ir meile, kaip Naujojo Įstatymo laikais, kada Kristus savo nuopelnais atidarė gausius Dievo malonių šaltinius.

Dievas išleido savo parinktajai tautai ir civilines teises, kuriomis nustatomi santykiai tarp valdančiųjų ir valdinių. Tada Dievas pats buvo žemiškas visos parinktosios tautos valdovas. Norėjo tuo būdu apsaugoti žydus nuo stabmeldybės ir suteikti šios tautos gyvenimui tikybinę linkmę. Jau anais laikais civilinės izraelėnų teisės gerbė moteris, gynė moterystės luomo šventumą, rūpinosi vargšais ir reikalavo teisingo ir žmoniško elgesio net su belaisviais. Tuo tarpu senovinės kitų tautų teisės to nepaisė.

Pagaliau, Dievas nustatė žydams tikybinį gyvenimą, įsteigdamas liturgines apeigas. Tam tikrais dėsniais bei nuostatais nurodė jiems būdą Dievą garbinti: 1) buvo paskirti pamaldoms laikyti tam tikri žmonės (vyriausias kunigas, kunigai ir levitai), 2) buvo nurodytos aukos ir visokios bažnytinės apeigos, kurių reikėjo laikytis įvairiais atvejais, 3) nurodyta šventyklos sąranga, jos perkėlimo būdas, o paskiau ir nuolatinės šventyklos (bažnyčios bei altorių) steigimas, 4) buvo paskirtos šventosios dienos ir atgailos dienos, atsiprašant Dievą už nuodėmes.

Toks yra Dievo apreikštos per Mozę ir kitų izraelėnų surašytos tikybos turinys. Čia labai aiškiai pasireiškia Dievo Apvaizda, besirūpinanti išlaikyti žmonijos kartose tikybą, kurios tikslas, kaip jau žinome, rodyti žmonėms kelią, vedantį prie Dievo, kaip į didžiausią mūsų laimę amžinybėje.

2. Ar galima tikėti Senojo Įstatymo knygomis ir ar buvo Mozė

1-sis priekaištas. Aš netikiu, kad koks Mozė buvo kada nors pasaulyje. Tai panašu į pasaką.

Atsakymas. Kad buvo Mozė, žydų vadas, dėl to neabejoja niekas iš senųjų ir pastarųjų laikų rašytojų ir istorikų. Apie tai liudija ir Tacitas savo istorijoje (5-je knygoje, 5-me skirsnyje) ir Juvenalis (14 satyra, 10 eilė), iš pastarųjų laikų Beržjėras (Bergiere, Trait. hist. et dogm., 5 t., 145 p.) ir neišskiriant nė Voltėro.

2-sis priekaištas. Bet kas gali žinoti, kad ne kas kitas, tik Mozė parašė Pentateuchą?

Atsakymas. Kad Mozė yra parašęs penkias pirmąsias knygas, vadinamąjį „Pentateuchą", tai mums rodo iš amžių į amžius einąs padavimas, pagal kurį tos knygos visada buvo laikomos Mozės. Net uoliausi krikščionių tikybos priešai, kaip antai: Apijus, Celsas, Porfyrijus, Julijonas Apostata ir kiti niekados tuo neabejojo. Tą tiesą patvirtina net Spinoza, sakydamas, kad visų amžių padavimas visada pripažindavo Mozę buvus Pentateucho autorium (Tract. teol. polit., 7 sk.), betgi pats Spinoza norėjo tuo abejoti. Pačiame Pentateuche (Ex. 17, 14, 34, 4; 34, 27; Num. 33, 2; Deut. 31, 9 . . . 24) aiškiai sakoma, kad Mozė užrašinėjo Viešpaties kalbas.

Tad nėra abejonės, kad būta Mozės, ir kad jis rašė Pentateuchą.

Tik vienas paskutinis skirsnys, kuriame ap=rašyta Mozės mirtis (Deuteronomium), yra para=šytas kito hebrajų rašytojo.

3. Ar Mozė teisybę rašė

1-sis priekaištas. Iš kur galima žinoti, kad Mozė tei=sybę rašė? Gal jis viską tik prasimanė?

Atsakymas. Jei atidžiai skaitysime tas pen=kias Mozės parašytas knygas, tad ne tik lengvai suprasime, kad jis rašydamas nenorėjo apgauti, bet taip pat aiškiai suprasime, kad jis, jei ir būtų norėjęs apgauti, negalėjo to padaryti.

Norėdamas kitus apgauti, apgavikas papras=tai stengiasi paslėpti savo klaidas ir pasirodyti dievotas esąs. Toks ieško sau garbės ir patogu=mų. Visiems pataikaudamas, jis stengiasi visus palenkti į save.

Tuo tarpu nieko panašaus nematome Mozės rašytose knygose. Visame jo gyvenime matyti didis dievotumas bei pamaldumas. Jo gyvenimas — tai gražiausias doros pavyzdys, o savo raš=tuose ir pamokymuose jis visada ragina visus žmones į dorą. Jis ne tik pats neieškojo jokių patogumų, bet dargi kentė kantriai įvairiausius nesmagumus iš nedėkingų savo tautiečių, kurie ne vieną kartą kesinosi ant jo gyvybės. Kad jis jokių paaukštinimų neieškojo nei sau, nei savo šeimai, nei savo vaikams, tai matyti iš to, kad jis savo vaikus paskyrė paprasčiausiais levitais, savo brolį Aaroną paskyrė vyriausiuoju kunigu, o sa=

vo įpėdiniu paskyrė visai svetimą Jozuję, net iš kitos giminės.

Mozė ne tik nesistengė gražiais žodžiais pataikauti žmonėms, betgi net labai drąsiai ne tik žmonėms — ir jų viršininkams prikišdavo jų apsileidimą, nedėkingumą Dievui ir visokias kitas klaidas. Jis net ir savo šeimos klaidų neslėpdavo, taip pat prisipažindavo ir pats suklydęs. Geruosius darbus ne sau, bet Dievui pripažindavo. Jo kalba būdavo paprasta; kalbėdamas nesistengdavo žmonėms patikti.

Jei Mozė ir būtų norėjęs rašyti neteisybę, jis jokiu būdu nebūtų galėjęs tai padaryti. Visi ten aprašytieji darbai buvo įvykdyti ir įvykiai atsitiko didžiausių minių akivaizdoje, kaip antai: egiptėnų bausmės, perėjimas per Raudonąją jūrą, stebuklingas žydų maitinimas dykumoje, ir t.t. Argi Mozė galėjo tokius dalykus prasimanyti arba aprašyti taip, kaip jie neįvyko? Įniršę ant Mozės už visokius papeikimus ir už visokias bausmes, kurias ne kartą patyrė, žmonės, be abejonės, nebūtų tylėję dėl melagingų jo aprašymų. Visi jo raštai rodo, kad jis buvo labai nuolankus žmogus ir labai mylėjo savo tautą, už kurią net pats norėjo Dievui pasiaukoti (Exodus, 32 sk.). Pagaliau, jis visai nepaisė turtų, o mirdamas paliko savo vaikus beturčius.

Iš to viso, ką pasakėme, aiškiai matyti, kad toks žmogus, kaip Mozė, ir tokio būdo vyras negalėjo meluoti, nes buvo didžiai teisingas. Pa-

galiau, jis negalėjo meluoti ir dėl to, kad rašė apie tokius dalykus, kurie buvo visiems žinomi.

2-sis priekaištas. Nors Mozė būtų ir teisingiausias žmogus, tai vis tiek kaip jis galėjo žinoti teisybę, gyvenęs tiek daug tūkstančių metų po pasaulio sutvėrimo?

Atsakymas. Kad Mozė galėjo žinoti apie tokius įvykius, kurie atsitiko daugybę metų prieš jo gimimą, tai visai nėra nuostabu. Padavimų keliu svarbiausieji įvykiai galėjo lengvai pasiekti Mozės laikus. Be to, Mozė buvo labai mokytas žmogus, todėl jis galėjo daug dalykų patirti ir iš visokių istorinių paminklų, kurių anais laikais buvo nemaža ir kurių šiandien jau nė ženklo neliko. O kas svarbiausia, Mozė gana dažnai kalbėdavo su pačiu Dievu, tad ne tik tikybinių, bet ir istorinių žinių galėjo iš Jo patirti.

Taigi, Mozė, kaipo teisingas, mokytas ir Dievo apšviestas vyras, glėjo žinoti ir tikrai žinojo tai visa, apie ką rašė.

4. Ar Mozės knygos nebuvo iškraipytos

1-sis priekaištas. Argi galėjo Mozės raštai per tiek amžių ligi mūsų laikų išlikti be jokių pakeitimų ar iškraipymų? Perrašinėdami, žmonės galėjo vieną ar kitą vietą sąmoningai iškraipyti arba netyčia klaidingai perrašyti.

Atsakymas. Kad Mozės rašytos knygos ligi mūsų laikų išliko neiškraipytos, galima įsitikinti iš šių paaiškinimų.

Mozės knygos buvo visada žydų labai branginamos ir šventai saugojamos. Prieš Babilono nelaisvę jos buvo sudėtos aukso dėžėje ir aptaisytos auksiniais apdarais. Jos buvo duodamos skaityti tiktai karaliams, jiems sostą paėmus. Kunigai skaitydavo jas žmonėms (2 Paral. 33 sk., 17 sk., 9 sk.). Babilono nelaisvės metu jas mini Danielius (9 sk. 3, 11—13 eil.) ir Barukas (1 ir 2 sk.). Pagal tas knygas Ezdras tvarko kunigus ir levitus. Ezdras sako (2 kn. 13 sk.), kad, grįžus iš nelaisvės, „buvo skaitomos Mozės teisės, o žmonės klausėsi".

Žydai labai gerbė Mozės knygas. Originalas buvo laikomas dėžėje, kunigų buvo vartojami tik nuorašai. Grasinant didžiausia bausme, buvo draudžiama tose knygose ką nors pakeisti ar pridėti. Žmonės skaitydavo tuos raštus. Valdovai ir kunigai pagal juos valdė žmones, duodavo jiems nurodymų, patarimų ir įspėjimų. Tokis nuolatinis naudojimasis šiomis knygomis neleido joms žūti arba jose kokias nors pataisas daryti.

Jei šiose knygose būtų buvę padarytos kokios nors pataisos, tai jas būtų padarę tiktai patys žydai arba jų priešai. Jei žydai būtų šį tą taisę, dėl to nebūtų tylėję jų priešai. Jei būtų ką nors ištaisę tie priešai, tad žydai nebūtų tylėję. Žydų priešai buvo: izraėlėnų karalius Jeroboamas, samaritai — žydai, kurie Antijoko Epifano laikais išsižadėjo savo tikėjimo, paskiau,

krikščionybės laikais, Julijonas Apostata, Celsus, Porfyrijus, Apijus ir kiti. Taigi, vieni kitiems ne- būtų tylėję. Tačiau ginčų dėl to visai nebuvo. Pagaliau ir patys žydai būtų nelemtus taisytojus arba falsifikatorius griežčiausiai sudraudę, patai- sas ir falsifikavimus vėl atitaisę, kadangi jie pui- kiai pažinojo senąjį Šv. Raštą ir be galo rūpestin- gai jį saugojo.

Tad aišku, kad Mozės rašytosios knygos iš- liko ligi mūsų laikų nepakeistos.

2-sis priekaištas. Negalima sutikti, kad Mozė iš Die- vo žinojo tai visa, apie ką rašė, nes jo raštuose yra klaidų. Sakoma, kad Dievas sutvėręs pasaulį per 6 dienas, o geologijos mokslas įrodo, kad pasaulio kūrimas truko milijonus metų.

Atsakymas. Kaip niekados, taip šiuo atveju Šventraštis neprieštarauja jokiems moksliškiems tyrinėjimams.

Rašydamas, kad Dievas sutvėrė pasaulį per šešias dienas, Mozė hebrajiškai dieną vadina „jom". Šitas žodis „jom" turi dvejopą reikšmę: „jom" reiškia parą (24 valandas) ir ištisų amžių laikotarpį; gali reikšti net ir milijonus metų.

Kad Mozė, rašydamas pasaulio sutvėrimo is- toriją, neturėjo mintyje šešių dienų po 24 valan- das, tai aišku iš šių pastabų. Dievas tvėrė pa- saulį šešias dienas, o septintąją dieną „atsilsėjo" ir liovėsi kūręs (Gen. 2 sk. 2 eil.). Ši diena tę- siasi ir ligi mūsų laikų, o kiek gi amžių jau pra-

ėjo nuo pasaulio sutvėrimo? Tad aišku, kad, rašydamas apie šešias dienas, Mozė neturėjo mintyje dienų po 24 valandas, nes pats buvo gi⸗ męs 2433 metais po pasaulio sutvėrimo.

Mozė negalėjo turėti mintyje dienos iš 24 va⸗ landų, nes diena vadinamas laikotarpis nuo sau⸗ lėtekio ligi saulėlydžio, o juk saulė pasirodė vos ketvirtąją „dieną". Tas taip pat įrodo, kad heb⸗ rajų kalbos žodį „jom" reikia suprasti kaipo iš⸗ tisų amžių laikotarpį (epochą). Ištisų amžių lai⸗ kotarpiui pavadinti hebrajų kalba neturi atskiro žodžio, todėl buvo vartojamas žodis „jom".

3⸗sis priekaištas. Jei Dievas tiktai ketvirtąją dieną sutvėrė saulę, mėnulį ir žvaigždes, iš kurių mes gauname šviesą, tad vėl čia neaišku, kaip Mozė galėjo pasakyti, kad Dievas jau pirmąją dieną sutvėrė šviesą ir kad at⸗ skyrė šviesą nuo tamsos? Jei Mozė būtų buvęs Dievo apšviestas, tad jau nebūtų galėjęs meluoti.

Atsakymas. Mes jau išaiškinome, kad Švent⸗ raštyje negali būti klaidų nei melo, tad ir šiame atsitikime Mozė negalėjo klysti.

Pagal žymaus mokslininko Laplaso (Laplace) teoriją, visas pasaulis susideda iš atomų (smul⸗ kiausių dalelyčių). Pradžioje visas pasaulis, t. y., saulė, mėnulis ir žvaigždės, buvo vienas be galo didelis debesio arba rūkų rutulys, kurį su⸗ darė tie atomai. Tai buvo viso pasaulio medžia⸗ ga (materija). Toje medžiagoje jau buvo visos šiandien gerai mūsų žinomos jėgos; buvo ir trau⸗

kos (pritraukimo, atrakcijos) jėga. Pagal šią teoriją, visa ta medžiaga, traukos jėgos išjudinta, kaip didžiausias debesys pradėjo suktis aplink savo ašį ir slinkti nuo saulėleidžio saulėtekio link. Tokio sukimosi metu molekulos (už dulkes smulkesnės medžiaginės dalelytės) ėmė trintis tarpusavyje. Tokis šių dalelių trynimasis pagimdė šilimą ir šviesą. Smarkaus sukimosi metu dėl tam tikrų išcentrinės jėgos veikimo dėsnių nuo tos ugninės medžiagos pradėjo skirtis didžiuliai ugniniai rutuliai. Toli nuskrieję, šie rutuliai tebesisuko aplink savo sukimosi ašį ir kartu aplink didžiausią ugninį rutulį. Tokiu būdu susikūrė saulė, mėnulis, žvaigždės ir kiti dangaus kūnai. Žemės ir mėnulio, kaipo beveik mažiausių dangaus kūnų, medžiaga ėmė vėsti, stingti greičiau, negu kiti ugniniai kūnai. Tuo būdu amžių bėgyje pradėjo darytis žemės pluta. Iš to matyti, kad šviesinės medžiagos jau būta prieš tai, nors saulė dar nebuvo susiformavusi. Ir dabar mes naktį, nors saulės nematome, betgi šviesą turime.

Dabar jau bus aišku, kad Mozė rašydamas nepadarė jokios klaidos ir nemelavo. Priešingai, pats jis negalėjo tokių dalykų žinoti. Tad, jeigu jis taip parašė, tai tik Dievo apšviestas.

4-sis priekaištas. Pagal Mozės aprašymą (I kn. 4 sk. 17 posm.), nužudęs savo brolį Abelį, Kainas išvyko į kitą kraštą ir ten vedė. Kaip tai galėjo įvykti, jei ten dar nebuvo žmonių?

Atsakymas. Šventraštyje nė žodžiu niekur nėra pasakyta, kad Kainas vedė tik po savo bro-lio nužudymo. Jis jau prieš tai buvo vedęs ir jau tada turėjo vaikų ir net vaikaičių (anūkų), nes, kaipo Adomo pirmgimis sūnus, maža ką jau-nesnis už tėvą buvo. Kai nužudė savo brolį, jis buvo jau 100 metų amžiaus (Mozės I kn. 4 sk. 25 posm. ir 5 sk. 3 posm.). Visa eilė vaikų, ku-riuos Mozė mini I kn. 4 sk. 17 posmely, tai nėra tolimesnis aprašymas po brolžudybės (skaityk: Hummelauer Genesis, 187 pusl.).

5-sis priekaištas. Mozė buvo mokytas, o visi kiti žydai to mokslo neturėjo. Egiptėnai nusimanė apie ma-giją, žinojo apie magnetizmą, apie elektrą. Todėl Mozė darė tik visokius burtus (monus), o tamsuoliai žmonės laikė tai stebuklais.

Atsakymas. Negalima tikėti, kad visi žydai tais laikais buvę bemoksliai, tamsuoliai ir tik vie-nas Mozė buvęs mokytas. Tiek pats Mozė, tiek ir kiti žydai, gyvendami Egipte, ne vieną kartą matė visokius magų darbus; tad, be abejonės, jie mokėjo skirti paprastus magų darbus nuo ste-buklų. Magija tik tam kartui apgauna mūsų po-jūčius; paskiau žmogus susipranta, kad buvo tik apsukrių rankų apgautas. Tik vienas Dievas gali tikrus stebuklus daryti, o Mozė, kaip aukščiau buvo išaiškinta, darė stebuklus su Dievo pagalba bei palaima.

Imkime kad ir bausmes Egipte. Juk farao-

nas buvo mokytas ir, be to, Egipte buvo daugiau mokytų žmonių. Argi jie nebūtų sugebėję atskirti magiją nuo stebuklo? Joks didžiausias magas nebūtų sugebėjęs per 40 metų išmaitinti dykumose kelis milijonus žmonių. Nė vienas magas nebūtų galėjęs aprengti tiek daug žmonių ir daryti tai per tiek metų. Joks klastadarys nebūtų įstengęs perskirti jūrą, kad per tos jūros dugną tiek daug žmonių būtų galėję pereiti sausa koja. Korės, Datano, Abirono ir jų šeimų nubaudimas rodo, kad Mozės stebuklai buvo tikri. Savo tautiečių akivaizdoje Mozė tarė: „Jei mirs natūralia mirtimi... tad nesu Dievo siųstas, o jei Viešpats pasielgs kitokiu būdu — prasivers žemė ir prarys viską, kas jiems priklauso, ir gyvi pateks į pragarą, — pažinsite, kad burnojo Viešpačiui". Vos tik baigė kalbėti, po jų kojomis prasiskyrė žemė ir prarijo juos su jų palapinėmis ir turtais. Nugrimzdo pragaran ir, žemės užgriauti, dingo iš gyvųjų tarpo.

Argi magai yra kada nors padarę tokių darbų, stebuklų, kaip Mozė?

Kada vėl kitu atveju kiti, panašiai kaip Korė, Datanas ir Abironas, norėjo maištą prieš Mozę sukelti, Dievas smarkiai juos nubaudė (Numeri 16—35—49). Krintanti iš dangaus ugnis sudegino 250 vyrų. Kitu atveju 14700 žmonių. To neįstengtų padaryti nei magai, nei elektrikai be prietaisų.

6-sis priekaištas. Visi laiko dideliu stebuklu izraėlėnų pervedimą per Raudonąją jūrą. Juk tai galima natūraliu būdu išaiškinti. Dėl mėnulio veikimo jūros vanduo pakyla, tai vėl nuslūgsta. Tad galėjo Hėroopolitą užliejęs vanduo dėl tokios pat priežasties nuslūgti ir, tuo reiškiniu pasinaudojęs, Mozė su savo žmonėmis galėjo pereiti per tą vietą.

Atsakymas. Tenka sutikti, kad Raudonojoje jūroje vanduo daugiau, negu kitose jūrose, nuslūgsta ir pakyla dėl mėnulio veikimo. Betgi niekas nėra matęs tokio įvykio, kad tokiu atveju net jūros dugnas pasidarytų sausas. Apie tokius reiškinius net niekur nebuvo rašyta. Taip pat negalima tikėti, kad faraonas nebūtų žinojęs tokių reiškinių. O vis dėlto jis sumanė pulti žydus tarp jūros ir kalnų ir priverst juos sugrįžti (Exod 14, 3—22).

Išskaičiuota ir patirta, kad vanduo ten daugiausia pakyla ir nuslūgsta tada, kai būna mėnulio pilnatis. O žydai ėjo per jūrą Nizano arba Abibo mėnesio 21 dieną, kada jūra vos pusiau nuslūgsta tiek, kiek per mėnulio pilnatį.

Leiskime, kad jūra ir nuslūgo tiek, kiek gali kuo daugiausia nuslūgti. Tad, pagal gamtos dėsnius, jūros vandens paviršius 6 valandas kilo ir 6 valandas slūgo; taigi, vos trumputį laikotarpį jūros dugne nebūtų vandens. Dugnas būtų labai purvinas, dumblotas, šlapias. Kaip gi būtų galima suskubti per tokį trumpą laiką pervesti per tą jūros dugną apie 600000 suaugusių vyrų ir

moterų, neskaitant vaikų? Be to, žydai vedėsi su savim taip pat daugybę įvairių gyvulių (Išėjimo knyga 12 sk. 37—38). Tuo būdu, priskaitoma iš viso apie tris milijonus žmonių ir gyvulių. Ir ne tik žydai perėjo, bet, jiems perėjus, turėjo laiko į jūros dugną įvažiuoti ir faraono vedamoji kariuomenė, kuri buvo vandens apsemta, kada Dievo nurodymu Mozė ištiesė ranką ant jūros. Argi Mozė galėjo rašyti ir paskiau tiems patiems žydams skaityti, kad „jūs perėjote per sausą jūros dugną", „iš kairės ir iš dešinės jūros vanduo stovėjo tartum mūro sienos"? (Exodus 14—22).

Tad aiškiai matyti, kad neįmanoma tvirtinti ir negalėjo žydai natūraliu būdu, be stebuklingo įvykio, pereiti per Raudonosios jūros dugną.

5. Tolimesnė Mozės gautų apreiškimų reikšmė žydų gyvenime

Dievui sutvarkius žydų tautos gyvenimą, t. y., paskelbus jiems morales, civilines ir tikybines bei liturgines teises, Mozė mirė apie 1451 m. prieš Kristaus gimimą. Dievas įsakė civiliniam žydų vadui Jozujei ir vyriausiajam kunigui Aaronui išvesti žydus į pažadėtąją Kanaano žemę.

Kanaano krašte Dievas pats valdė žydus per vyriausius jų kunigus. Ten visaip nutikdavo. Kai žydai vykdydavo Dievo išleistus įsakymus, patirdavo ypatingų Dievo malonių. Kai tik jie neklausydavo Viešpaties ir nusižengdavo Jo įsaky-

mams, Dievas kiekvienu atveju jiems nubausti leisdavo kaimynams-priešams pulti ir kankinti juos. Kai izraėlėnai tai suprasdavo, patyrę bausmę, ir vėl grįždavo prie Dievo, Visagalis vėl išvaduodavo juos iš priešų rankų ir duodavo jiems labai drąsius vyrus — teisėjus, kurie po Jozujės vadovavo žydų tautai nuo 1434 m. ligi Samuėlio — ligi 1095 m. prieš Kristaus gimimą.

Žydams įkyrėjo teokratiškoji valdžia (Dievo valdžia). Jie įsigeidė turėti matomąjį valdovą — žmogų, karalių, panašiai kaip ir kitos tautos turėjo. Dievas ir tą norą patenkino, keisdamas pirmąją savo konstituciją, pagal kurią pats Dievas buvo žemiškasis žydų Karalius. Viešpats įvykdė tą naują žydų troškimą su sąlyga, kad Jis pats skirs tą karalių, ir kad šis karalius valdys žydų tautą pagal Mozės gautąsias teises. Pirmąjį tokį žydų karalių Saulių Dievas tuojau atstatė už tų teisių nesilaikymą ir jo vieton paskyrė Dovydą.

Dievas skyrė Dovydą karalium tuo tikslu, kad šis, nugalėjęs izraėlėnų priešus, užtikrintų savo valstybės žmonėms ramybę ir kad, pasinaudojęs ta aplinkybe, sėkmingai išplėstų bei įvykdytų savo žmonėse Mozės įgytąją iš Dievo tikybą. Tą uždavinį Dovydas įvykdė. Tuomet Dievo įkvėptas jis parašė daug giesmių — psalmių, kurios buvo giedamos pamaldų metu. Be to, Dovydas parengė daug įvairiausios medžiagos gražiausios šventyklos (bažnyčios) statybai Jeruza-

lėje. Už tokį kilnų darbą, už uolų pasidarbavi-mą, už pamaldų (tikybiškai liturgiškų apeigų) įsteigimą Dievas pažadėjo Dovydui, kad „jo sostą patvirtins amžiams" (II Karalių knyga, 7—13), būtent, kad iš jo giminės gims Mesijas, kurio viešpatavimas nesibaigs per amžius. Psal-mėse randame daugelį pranašavimų apie Mesiją, kur taip pat aprašyti Išganytojo kentėjimai ir garbingiausioji pergalė. Dovydas buvo tartum pažadėtojo Mesijo atstovas.

Dovydui mirus, Dievas žydų karalium pa-skyrė jo sūnų Saliamoną. Pagal Visagalio va-lią, jis pastatė Dievo garbei šventyklą, kurion pats Dievas įžengė. Ši šventykla buvo tartum stipriausioji žydų valstybės tvirtovė. Iš čia plito Dievo palaima visai valstybei.

Baigdamas savo amžių, Saliamonas padarė daug klaidų ir net nuslydo į stabmeldybę. Die-vas už tai atsiuntė bausmę: leido žydų valstybei suirti. Dešimt giminių nepripažino Saliamono įpėdinio Roboamo valdžios, atsiskyrė ir įsteigė atskirą Izraėlio valstybę. Už stabmeldybę šios atsiskyrusios žydų giminės liko visai išskirtos ir atmestos nuo Dievo išrinktosios ir mylimos tau-tos; be to, patyrė dar didesnę bausmę — 722 me-tais prieš Kristaus gimimą pateko asyrėnams į nelaisvę, ir jų valstybė visai žlugo.

Nors Judo ir Benjamino giminės taip pat pa-darė klaidų, betgi Aukščiausiojo bausmės pri-vertė jas vėl sugrįžti prie Dievo. Šitaip pakitėti

jas privertė Babilono nelaisvė, į kurią jos pateko 606 metais prieš Kristaus gimimą, viešpataujant Babilono karaliui Nabuchodonasarui; antru atveju jos buvo užpultos 599 metais ir trečią kartą 590 metais prieš Kristaus gimimą. Po 70 metų grįžę iš Babilono nelaisvės, žydai jau ištikimai tarnavo Dievui; tai paaiškėjo Makabėjų vadovavimo laikais.

Prieš bausdamas žydus, Dievas visada įspėdavo juos. Pranašai ragindavo juos atgailoti ir nurodydavo, kokios bausmės jie gali susilaukti už nutolimą nuo Dievo. Ragindami prie gero, jie minėdavo būsimąjį Mesiją, kurio paveikslą kaskart vis ryškiau vaizduodavo savo pranašavimais. Dievas norėjo tuo būdu suraminti Mesijo atėjimo trokštančius ir pranašavimais įrodyti, kad Mesijas, kuris bus atsiųstas, tikrai bus Dievo žadėtasai Atpirkėjas.

Ne tik žydai, bet ir stabmeldiškas pasaulis, kaip aukščiau patyrėme, matė būtiną reikalą, kad ateitų autoritetingas aukščiausias Mokytojas — Išganytojas. Daug buvo rašoma apie būtinai reikalingas visokias atmainas, tik niekas nežinojo, kokiu būdu tai gali įvykti, ir kas galėtų pakeisti žmonijos dvasią. Visi jautė esą savo jausmų bei geidulių vergai. Turtuoliai ir didžiausi vargšai nematė aiškaus tikslo savo gyvenime. Turtingiesiems įkyrėjo žemiškoji laimė, o beturčiams bei vargšams nusibodo nuolatinis vargas ir kančios.

6. Ar Mozės apreikštoji tikyba buvo pakankama

Nors Mozės apreikštoje tikyboje glūdi daug kilniausių tiesų bei dėsnių, bet vis dėlto ši tikyba nebuvo visai tobula:

1) šią tikybą Dievas suteikė vienai tautai, o juk tikyba turi visas tautas vesti prie aukščiausiojo tikslo;

2) Mozės skelbiamoje tikyboje trūksta parankesnio būdo žmonėms sutaikinti su Dievu, kurį žmonės dažnai užrūstina; visi tuo tikslu patiekiamieji būdai yra tik metmenys tikrajam sėkmingajam susitaikymui su Dievu ir Jo atsiprašymui;

3) pats Mozė savo teises vaizduoja kaipo laikines, kol ateis naujasis teisių skelbėjas Mesijas;

4) visi pranašai kuo aiškiausiai pranašavo, kad bus pakeistos Mozės teisės ir aukojimo būdas; kad tą pakeitimą įvykdys Mesijas, įsteigdamas naują auką, apie tai Dovydas sako 50-je psalmėje: „jei norėtumei aukos, aš juk duočiau; tu nemėgsti deginamųjų aukų... Tu priimsi teisybės atnašą".

Izajas (1 sk. 13 eil.) sako: „Nebeatnašaukite daugiau aukų veltui; smilkalai man nubodo; aš nebepakenčiu jaunačio, subatos ir kitų švenčių".

Jeremijas sako (31 sk. 31 eil.): „Štai ateis dienų, sako Viešpats, ir aš padarysiu su Izraėlio namais ir su Judo namais naują sandorą".

Pagaliau, Malakijas (1 sk. 11 eil.) aiškiai kalba apie reikalą nustatyti naujas teises ir visur vienodą auką.

Iš tų nurodymų aišku, kad Dievas neturėjo minties amžiams palikti Senojo Įstatymo tikybą. Ji buvo duota tik tam laikui, kol ateis žadėtasis Mesijas, arba Kristus, ir dėl to Senojo Įstatymo tikyba buvo nepakankama, norint pakelti pasaulį į aukštesnį laipsnį.

III

Naujojo įstatymo, arba krikščionių tikyba

Praslinkus Dievo nuo amžių skirtajam laikotarpiui, įvyko pranašavimai apie Mesiją. Viešpataujant pirmajam Romos imperatoriui Augustui, Judo giminės gyvenamam Betliejaus miestelyje iš mergelės Marijos gimė Mesijas (Lukas 2 sk.). Norint įrodyti, kad krikščionių tikyba yra Senojo Įstatymo tikybos tęsinys ir patobulėjimas, būtinai reikia įrodyti, kad Kristaus asmenyje įvyko visi pranašavimai, ir kad Kristus yra Dievo pasiuntinys.

Tokių pranašavimų buvo daug. Dėl vietos stokos mes čia pakartosime tik svarbesniuosius pranašavimus, kurie kuo aiškiausiai įvyko Kristaus asmenyje, ir tada turėsime progą įsitikinti, kad Jis, bet ne kas kitas, buvo Dievo siųstas apreikšti bei paskelbti Naujojo Įstatymo arba krikščionių tikybos.

1. Pranašavimai apie Mesiją

a. Pranašavimai apie Mesijo gimimo laiką

Patriarkas Jokūbas pranašavo, kad Mesijas gims iš Judo giminės ir ateis į šį pasaulį prieš tos giminės valdžios praradimą. Mirdamas Jokūbas pasakė savo vaikams: „Nebus atimta iš Judo lazda ir vadas iš jo ainijos, kolei neateis siųstinasis, ir jo tai lauks tautos" (Gim. kn. 49—10).

Šis pranašavimas įvyko. Tiktai Kristui ateinant, žydų karaliai prarado savo politinę nepriklausomybę. Betgi Judo giminė neprarado savo reikšmės net ligi Kristaus gimimo; savo valdžios ji neteko tik praėjus 70 metų po Kristaus gimimo, kada romėnų vadas Titus sunaikino Jeruzalę, o žydai buvo išsklaidyti po visą pasaulį.

Kristaus atėjimo laiką aiškiausiai numatė pranašas Danielius 600 m. prieš Kristaus gimimą. Jis pasakė, kad nuo to laiko, kai bus leista atstatyti Jeruzalę (žydams grįžus iš Babilono nelaisvės), praeis 69 savaitės metų, arba 483 metai, ir kad Kristus mirs 70-os savaitės pusėje, ir daugiau nebebus aukojamos aukos pagal Senąjį Įstatymą. Štai, kaip šis pranašas kalbėjo: „Nuo duoto įsakymo vėl statyti Jeruzalę iki Kristui vadui bus septynios savaitės ir šešios dešimtys dvi savaitės; ir vėl bus statomos gatvės ir sienos priespaudos metu. Po 62 savaičių bus užmuštas

Kristus ir nebebus jo tautos, kuri jo išsigins. Miestą ir šventyklą sugriaus tauta su ateisiančiu vadu. Bet daugeliui patvirtins sandorą viena sa⸗vaitė, o savaitės viduryje liausis auka ir atnaša, ir bus šventykloje sunaikinimo nuoboda“ (Dan 9, 25—27).

Danieliaus pranašavimas įvyko apie 453 m. Artakserksas leido žydams grįžti į tėvynę ir at⸗statyti Jeruzalę. 483 metais Kristus pradėjo mo⸗kyti. Po pusės savaitės, t. y., po 3 metų ir kelių mėnesių mirė ant kryžiaus. Jam mirus, aukos pagal Senąjį Įstatymą jau nebeturėjo vertės. Da⸗nieliaus pranašautas vadas, kuris sunaikino šven⸗tyklą ir miestą, buvo Titus; jis tai įvykdė 70 metais po Kristaus gimimo. Jis kartu panaikino ir žydų valstybę.

Pranašas Agėjus gyveno apie 500 metus prieš Kristaus gimimą. Jis pranašavo, kad Kristus gims prieš Jeruzalės šventyklos sunaikinimą. Grįžę iš Babilono nelaisvės, žydai ėmėsi šios šventyklos atstatymo darbų. Matydami, kad tos šventyklos pamatai grožio ir tvirtumo atžvilgiu nėra tokie, kaip senosios Saliamono šventyklos, žydai reiškė nepasitenkinimą. Pranašas Agėjus juos ramino, kad ši šventykla bus garbingesnė, nes ją aplankys laukiamasis Mesijas, ir ta pro⸗ga pasakė: „Didesnė bus šitų paskutinių namų garbė, kaip pirmųjų“ (Agg. 2—10).

b. Pranašavimai apie Mesijo gimimo vietą

Izajas dar net apie 800 metų prieš Kristaus gimimą pranašavo, kad Mesijas gims iš mergelės: „Štai mergaitė pradės ir pagimdys sūnų, ir jis bus vadinamas vardu Emanuėlis" (Iz. 7—14). Emanuėlis reiškia „Dievas su mumis".

Michėjus apie 600 metų prieš Kristaus gimimą minėjo Betliejų, kaipo vietą, kur Išganytojas gims: „Bet tu, Betliejau· Efrata, esi, tiesa, mažas Judo tūkstančiuose, tačiau iš tavęs išeis man tas, kurs bus valdovas Izraėlyje, kurio kilmė yra nuo pradžios ir nuo amžinybės dienų" (Mich. 5—2). Todėl trims karaliams, kurie, atvykę į Jeruzalę, klausė apie Mesiją, žydų mokytojai, vadovaudamiesi šiuo pranašavimu, atsakė: „Juk ne kur kitur galėjo gimti, tik Betliejuje, nes taip yra pranašo Michėjaus parašyta".

c. Kristaus gyvenimo aplinkybių išpranašavimas

Pranašai numatė daug aplinkybių, kuriose Kristus, arba Mesijas, gyvens.

Malakijas pranašavo, kad Mesijas turės pirmataką (Mal. 3, 1—2). Tai buvo šv. Jonas Krikštytojas.

Balaamas pranašavo, kad Mesijui gimus pasirodys nauja žvaigždė: „Žvaigždė užtekės iš Jokūbo ir lazda pakils iš Izraėlio" (Mozės 4 kn.

24—17). Lazda — tai karališkos valdžios ženklas.

Jeremijas pranašavo Betliejaus kūdikių išžudymą (31—15).

Izajas pranašavo, kad Mesijas turės bėgti į Egiptą (19—1), o Ozėjus, — kad iš ten grįš (11—11).

Izajas pranašavo, kad Mesijas darys stebuklus: „Pats Dievas ateis ir išgelbės jus. Tuomet atsivers aklųjų akys ir kurtinių ausys bus atkimštos. Tuomet raišas šokinės kaip briedis, ir nebylių liežuvis bus palaidas" (35—6).

Dovydas kalba apie Mesiją, kad Jis: „Tu — kunigas per amžius Melchizedėko būdu" (109 ps. 4).

d. Kristaus kančių išpranašavimas

Pranašai taip aiškiai aprašė Mesijo kančias, tartum būtų patys jas jau regėję.

Dovydas, kuris gyveno prieš 1000 metų prieš Kristaus gimimą, taip rašė 21-je psalmėje: „Dieve, mano Dieve, kam mane apleidai?.. Aš gi esu kirminas, o ne žmogus, žmonių pasityčiojimas ir liaudies atmata. Visi, kurie mane mato, juokiasi iš manęs, judina lūpas ir kraipo galvą: Jis pasitikėjo Viešpačiu, tai tegul jis išliuosuoja jį... Jie perdūrė mano rankas ir mano kojas, suskaitė visus mano kaulus. Jie pasidalino sau mano drabužius ir metė burtą apie mano jupą". „Jie da-

vė man valgyti tulžies ir mano ištroškime jie gir-
dė mane uksumi" (ps. 68, 22). Argi čia nėra
aiškus vaizdelis, pranašaujantis Kristaus kan-
čias?

Aiškiausiai aprašė ir daugiausia smulkmenų
patiekė pranašas Izajas, kuris už tai ir vadina-
mas Senojo Įstatymo evangelistu. Štai jo žodžiai:
„Jis buvo sužeistas dėl mūsų neteisybių... pla-
kimas dėl mūsų ramybės puolė ant jojo... Mes
visi klydome kaip avys, kiekvienas pasuko į savo
kelią, o Viešpats uždėjo ant jo visų mūsų netei-
sybę... Jis buvo paaukotas, nes pats norėjo, ir
neatvėrė savo burnos; kaip avis vedama
pjauti ir kaip avinėlis nutilsta prieš tą, kurs jį
kerpa... Paskaitytas su prasikaltėliais... Aš
daviau savo kūną mušantiems ir mano skruostus
raunantiems; aš nenugręžiau savo veido nuo tų,
kurie koliojo ir spiaudė į mane" (Iz. 53, 5 ir tol.;
50, 6).

Pranašas Zakarijas apie 500 metų prieš Kris-
taus gimimą išpranašavo Judo išdavikiškumą ir
Jėzaus pardavimą šiais žodžiais: „Jie atsvėrė ma-
no užmokesnį 30 sidabrinių. O Viešpats man
tarė: Mesk tai puodžiui... Aš paėmiau 30 sidab-
rinių ir įmečiau juos į Viešpaties namus puo-
džiui" (11, 11—13).

Dovydas taip pat (40 psalmėje) pranašavo,
kad Mesiją išduos vienas iš drauge puotau-
jančiųjų.

e. Mesijo garbės išpranašavimas

Izajas pranašavo, kad Mesijas ras savo karstą (grabą) pas turtingąjį (53—10) ir kad „Jo kapas bus garbingas" (Iz. 11—10).

Dovydo 15-je psalmėje (10) pasakyta: „Neduosi savo šventajam matyti supuvimo". Toliau sakoma: „Skambinkite stygomis Viešpačiui, kurs pakilsta į aukščiausią dangų į rytus (67 ps., 33—34) ir atsisės Dievo dešinėje (109 ps., 1): „Viešpats tarė mano Viešpačiui: Sėskis mano dešinėje".

Visus pranašavimus apvainikavo pranašo Malakijo pranašavimas, kur pasakyta, kad tik Jeruzalės šventykloje ligi šiol aukojamas pagal Senąjį Įstatymą aukas pakeis tyroji auka, kurią nuolat kiekviena tauta aukos. Štai pranašo žodžiai: „Nuo saulėtekių iki saulėleidžių mano vardas yra didis tautose ir kiekvienoje vietoje aukojama ir atnašaujama mano vardui nesutepta auka, nes mano vardas yra didis tautose, sako kareivijų Viešpats..." (Mal. 1, 11).

Izajas prie to priduria, tartum paaiškindamas, kad Naujojo Įstatymo auką aukos kunigai ir visų tautų išrinktieji (Iz. 66—21) ir dargi taip, kaip Dovydas sako savo pranašavime (109 ps.) — pagal Melkizedeko apeigą, tai yra, duonos ir vyno pavidalu.

2. Visų pranašavimų įvykimas Kristaus asmeny

Palyginę aukščiau aprašytus pranašavimus apie Mesiją su evangelistų aprašymais, įsitikinsime, kad visi tie pranašavimai įvyko Kristaus asmenyje.

Evangelija skelbia, kad Kristus gimė iš Abraomo — Judo — Dovydo giminės (Matas 1, Lukas 27—23, 3—23—38, Matas 21—9) Judo giminės gyvenamam Betliejaus miestelyje (Matas 2—1), iš nekaltos mergelės (Luko 1—31). Atėjo į šį pasaulį tada, kai valdžia dar nebuvo visai paveržta iš Judo giminės, ir pranašo Danieliaus paskelbtuoju laiku. Marija ir Juozapas atnešė Jį į Jeruzalės šventyklą (Matas 2, 16). Dėl Kristaus gimimo visoje Betliejaus apylinkėje nužudyti visi vyriškosios lyties kūdikiai, o graudūs verksmai buvo girdėti net Betliejaus kalnuose, kaip tai buvo Jeremijo pranašauta (Lukas 2—22). Kristus išliko, nes švč. Mergelė Marija ir šv. Juozapas nugabeno Jį į Egiptą, iš kur Jis sugrįžo Archelajaus viešpatavimo laikais (Matas 2, 1).

Jonas Krikštytojas parengė žmones Kristaus atėjimui (Lukas 1—76, 3, 3). Eidamas trisdešimtuosius metus savo amžiaus, Kristus pradėjo skelbti išganymą vargšams ir juos gydyti (Lukas 4—18). Darė daug stebuklų, kuriuos net žydai pripažino. Gydė šlubius, nereginčius darė reginčiais, nebylius — kalbančiais, kurčius — girdinčiais, mirusiuosius kėlė iš karsto, gyvybę sugrąžindamas (Matas 11—5).

Tačiau savieji Jo nepažino. „Jis atėjo pas save, bet savieji Jo nepriėmė“ — „ir mirti pasmerkė“.

Kristus buvo išduotas ir už 30 sidabrinių parduotas vieno iš savo mokinių, kuris drauge su Juo už stalo sėdėjo (Matas 26—15). Mokinių apleistas (Morkus 14—50), buvo pažemintas, paniekintas, apspjaudytas, plakamas, erškėčiais vainikuojamas ir prie kryžiaus prikaltas (Matas 26, 29—31). Prikalę prie kryžiaus, pastatė Jį tarp dviejų piktadarių (Morkus 15—28). Tie, kurie Jėzų prikalė prie kryžiaus, kauliukus mėtė (būrė), kad nereikėtų drabužių plėšyti (Matas 27—35). Buvo palaidotas turtuolio karste, trečiąją dieną kėlėsi iš mirusiųjų (Lukas 9—22). Įsteigė savo valstybę, arba Bažnyčią, kurioje, kaip Malakijas pranašavo (Mal. 1, 10—11), visų tautų kunigai nuolat aukoja tyriausiąją auką pagal Melkizedeko apeigą.

Palyginę evangelistų žodžius su pranašų žodžiais, matome, kad jie visame kame sutinka. Tas Senojo ir Naujojo Įstatymų panašumas yra tiek didelis ir tiek aiškus, jog, jei nežinotume, kad minėtieji pranašavimai buvo surašyti prieš tiek daug amžių prieš Kristaus gimimą, tai atrodytų, kad tokie ryškūs ir smulkūs aprašymai buvo surašyti vos tik po jų įvykimo.

Aukščiau buvo minėta, kad Senojo Įstatymo raštai buvo į graikų kalbą išversti dar 125 metais prieš Kristaus gimimą. Tas vertimas pavadintas

Septynių dešimčių (Septuaginta) vertimu. Jis jau anais laikais buvo gerokai išplatintas tarp mokytų žmonių. Taigi, jau aname vertime randame visus čia minėtuosius pranašavimus apie rojuje žadėtąjį Išganytoją, arba Mesiją.

Tai visa mums rodo, kad:

1) pranašvimai pareikšti daug anksčiau, negu jie įvyko;

2) tie pranašavimai gana smulkiai kalba apie tokius dalykus, kurių numatyti žmogaus protu nebuvo galima, kaip antai: niekas negali įspėti gimimo vietos, arba niekas negali žinoti, kur ir kokiu būdu kas mirs.

Aišku, kad viską numatyti ir apsakyti gali tik Tas, kuris visus amžius numato, ir kad pranašavimai tegali tik iš Jo eiti, bet ne iš ko kito. Todėl ir visi tie pranašavimai, kurie įvyko Kristaus asmenyje, įrodo, kad:

1) Kristus tikrai yra Dievo žadėtasis ir mums siųstasis Išganytojas;

2) Jo skelbtoji tikyba tikrai yra mums Dievo apreikštoji tikyba;

3) Kristaus mokslas yra Senojo Įstatymo tikybos tęsinys.

Priekaištas. Jei pranašavimai apie Kristų, arba Mesiją, buvo tokie ryškūs, ir jeigu jie visi įvyko Kristaus asmenyje, tai kodėl žydai nepripažino Kristaus?

Atsakymas. Pirmoji priežastis, dėl kurios žydai nepripažino Kristaus, buvo fariziejai ir kiti

žydų mokytojai, Šventraščio žinovai, kuriems nieko negelbėjo net geras susipažinimas su šventuoju Raštu ir pranašavimais, nes jiems trūko gero noro, ir jų dvasia buvo nekilni. Trims karaliams atvykus į Jeruzalę ir paklausus, kur Mesijas gimė, žydų mokytojai tuojau atsakė, kad turi gimti Betliejuje, nes taip pranašas rašė (Mato 2, 4—5). Kaip aiškiai ir tiksliai jie atsakė? Trys karaliai, nuėję tuo nurodymu, surado Mesiją. Kodėl gi tie, kurie šiems karaliams kelią nurodė, patys nesekė paskui?

Antroji priežastis buvo klaidingos sąvokos apie Mesiją. Žydai manė, kad Mesijas iškovos jiems politinę nepriklausomybę, pavergs jiems kitas tautas ir kad bus turtingas. Tad jie nenorėjo ar negalėjo suprasti Kristaus mokslo, nes Jis nedarė skirtumo tarp žydo ir graiko (Rom. 10—12). Tas per didelis nacionalizmas apjakino juos.

Anais laikais visų žydų aukščiausiasis tikslas buvo gerbūvis, turtai. Žydai visai nepaisė ir negalvojo apie dvasinį Mesijo pasiuntinybės tikslą. Jie nenorėjo net mąstyti apie vargus, nuolankumą, kryžiaus bei kentėjimų meilę, apie kuriuos Kristus mokė ir ką pats praktikavo. Žydai buvo tiek nuslydę nuo doros, jog net jų tautietis istorikas Juozas Flavijus turėjo teisę parašyti: „Jei nebūtų atėję romėnai, tai žemė būtų žydus prarijusi, arba vanduo paskandinęs, arba ugninis lietus būtų jos sudeginęs, kaip Sodomą ir Go-

morą, nes toji tauta buvo tiek pasileidusi, kaip jokia kita tauta pasaulyje".

Tad nėra ko ir stebėtis, kad žydai atmetė Mokytoją ir mokslą To, kuris pasakė: „Jei kas nori mane sekti, tas tegul pats savęs išsižada, tegul ima savo kryžių ir teseka mane" (Morkus 8, 34).

3. Ar Naujojo Įstatymo knygos buvo apaštalų parašytos

Žydai nuolat skaitydavo Senojo Įstatymo knygas. Taip pat, ir gal net dažniau, krikščionys skaitydavo ir Naujojo Įstatymo knygas. Senajame Įstatyme buvo tik viena bažnyčia ir, palyginti, mažesnis Dievo žodžio skelbėjų skaičius, negu Naujajame Įstatyme, kur bažnyčių (šventyklų) skaičius ėmė smarkiai augti ir daugiau kunigų atsirado.

Apie tai įtikinamai kalba šv. Augustinas: „Jei kas abejotų dėl teisingumo tų knygų, kurias Bažnyčia pripažįsta apaštalų rašytas, kurias apaštalai paliko Bažnyčiai, ir kurias Bažnyčia laikė ir laiko tokioje didelėje pagarboje, tad pasaulyje jau nebebūtų tokios knygos, dėl kurios nebūtų galima abejoti, kad ją parašė tas asmuo, kuriam ji yra pripažįstama. Iš ko galime įsitikinti, kad Platono, Aristotelio, Cicerono veikalai yra autentiški, arba tikrai jų parašyti? O man mirus kaip bus galima įrodyti, kad šį laišką aš rašiau? Vien tik tuo būdu, kad dabar gyvenantieji savo žinias

perduos kitiems. Tad, jei galima taip lengvai įrodyti mažesnės vertės knygų autentiškumą, tai kas galėtų būti tokis neišmanėlis, galįs tvirtinti, kad apaštališkoji Bažnyčia nemokėtų apaštalų paliktųjų raštų perduoti įpėdiniams?" (Contra Faustinum, 32, 6 ir 19).

Kad šv. Evangelijos buvo skaitomos jau pirmaisiais Bažnyčios amžiais, apie tai mums aiškiai pasako kankinys šv. Justinas (nukankintas 166 m. po Kristaus gimimo) ir, apie tai rašydamas, pastebi, kad tai buvo visur daroma iš senųjų laikų (Apologetica I, 67). Apie tai šis šventasis rašė ir savo laiške Dijognetui (11 sk.), kur jis pats save vadina apaštalų mokiniu.

Su kokiu dideliu atsargumu ir atida buvo nuo pat pradžios žiūrima į apaštalų raštus, galima tai matyti iš to, kad pirmieji krikščionys net autentiškų laiškų (šv. Povilo laiško žydams, šv. Jono antrojo ir trečiojo laiškų) kurį laiką nepripažino autentiškais, kol gerai įsitikino.

Kad nebūtų nė mažiausios abejonės dėl Naujojo Įstatymo knygų autentiškumo, štai ištisa eilė įrodymų:

Klemensas Aleksandrietis († 217 m. po Kr. gim.), Tertulijonas (160—240 m.), Origenes (185—254 m.) ir bažnytinės istorijos tėvu vadinamas Euzebijus Cezarietis (265—340 m.) buvo aukšto mokslo vyrai, tyrinėjo visus išlikusius apaštalų raštus, ir visi jie pripažino, kad Evangelijos ir visi kiti apaštalų raštai yra autentiški.

Visi jie gyveno nedaug vėliau po apaštalų mirties, visi turėjo apaštalų raštus ir dėl to jų nuomonė, be abejonės, patvirtina mums apaštalų raštų bei Naujojo Įstatymo knygų autentiškumą.

Origenes, gyvenęs vos šimtui metų praėjus po evangelijų parašymo, sako: „Iš padavimų žinau tik keturias Evangelijas, kurios, kaipo vienintelės visoje kiek tik pasaulis siekia Bažnyčioje, be abejonės, laikomos autentiškomis". Origenes buvo vienas iš mokslingiausiųjų to amžiaus žmonių ir gyveno Aleksandrijoje, kur tais laikais Kristaus mokslas buvo gerokai paplitęs. Jis parašė evangelijų aiškinimus.

Šv. Ireniejus, Lijono (Lyon) vyskupas († 202 m.), buvo šv. Polikarpo mokinys, o šv. Polikarpas buvo šv. Jono Evangelisto mokinys. Gerai žinodamas savo mokytojo ir kitų evangelistų mokslą, šv. Polikarpas liudijo šv. Ireniejui, kad visos evangelijos yra autentiškos. Šv. Ireniejus apie tai kalba savo veikale „Adversus haereses". Vadovaudamasis evangelijomis kaipo autentiškomis, jis nurodo Bažnyčios priešų klaidas. Minėtoje knygoje jis net rašo evangelijų istoriją. Kai šventieji Petras su Povilu skelbė Evangeliją ir steigė Bažnyčią Romoje, tuomet Matas parašė evangeliją žydams, po to Petro mokinys Morkus rašė tai, ko Petras mokė. Panašiai ir Povilo draugas Lukas surašė vienoje knygoje evangeliją, Povilo atpasakotą. Pagaliau, Viešpaties mokinys Jonas tuo pat laiku parašė evangeliją, būda-

mas Efeze, Mažojoje Azijoje (Adversus haereses, 3, 1).

Adrijono (117—138 m.) valdymo laikais ir Morkaus Aurelijaus viešpatavimo pradžioje dėl tikėjimo nukankintasis Hierapolio vyskupas šv. Papijas, kuris buvo Polikarpo draugas ir apaštalų mokinys, taip pat rašė, kad jis rūpestingai ištyręs žinias apie Išganytoją ir visą Jo mokslą. Šis liudytojas yra svarbiausiasis, nes gyveno apaštalų gyvenimo ir veikimo laikais. Iš jo raštų išliko vos tik trys lapeliai, kurių pirmame įrodinėja šv. Mato ir antrame šv. Morkaus evangelijų autentiškumą, o trečiame tą pat sako apie šv. Luko evangeliją.

170 metais visos evangelijos jau buvo sujungtos į vieną sutvarkytą leidinį.

Krikščionybės pirmųjų amžių atskalūnai ir eretikai niekados neabejojo, kad Naujojo Įstatymo knygos apaštalų rašytos. Jų būta daug: Cerintas, Bazilidas, Valentinas, Montanas, Marcijonas, Tacijonas ir kiti. Norėdami pajuokti krikščionių tikybą, jie savo raštuose skelbdavo išrašus (ištraukas) iš Naujojo Įstatymo knygų. Jeigu jie būtų nors kiek abejoję dėl tų knygų autentiškumo, visai aišku ir suprantama, kad jie jokiu būdu nebūtų tylėję apie tai.

Net atkaklusis krikščionybės priešas stabmeldžių filosofas Celsus, gyvenęs tarp 115 m. ir 140 m., pripažįsta, kad evangelijos yra „Kristaus mo-

kinių raštai", ir dažnai mini Naująjį Įstatymą, stengdamasis pajuokti krikščionių tikybą.

Čia naudojame istorinius šaltinius, norėdami įrodyti, kad apaštalai tikrai yra parašę evangelijas. Betgi ir pats Naujojo Įstatymo knygų turinys rodo, kad ne kas kitas, tik apaštalai jas rašė.

Įvykių aprašymas evangelijose yra labai aiškus. Aplinkybės labai smulkiai aprašytos ir įtikinamai rodo, kad jų rašytojai turėjo būti tų aprašytųjų įvykių liudytojai.

Istoriniai asmenys, kaip antai: abudu Erodai, Pilotas, Anas, Kajifas ir kiti labai tiksliai aprašyti ir apibūdinti. Evangelistų aprašymai visame kame sutinka su istoriko Juozapo Flavijaus raštais.

Evangelijų rašytojai labai gerai žinojo politines, tikybines ir kitokias aplinkybes ir labai gerai nusimanė apie Palestinos topografiją Kristaus laikais. Jeigu jie būtų gyvenę šimtu metų vėliau, nebūtų galėję tai visa taip tiksliai ir taip smulkiai aprašyti, nes karo metu (67—70 metais) topografinė būtis pakitėjo, kada romėnų kariuomenė sunaikino apie 50 miestų ir apie 985 kaimus.

Bažnyčios, švenčių, bažnytinių apeigų, pagal Šventraštį mokytų kunigų, fariziejų, sadukiejų ir kitų dalykų smulkūs aprašymai evangelijose visai sutinka su kitų rašytojų aprašymais.

Šv. Luko evangelijoje (3 sk., — 1—2) skaitome štai ką: „Penkioliktais ciesoriaus Tiberijaus

viešpatavimo metais, Pontijui Pilotui valdant Judieją, Erodui gi esant Galiliejos tetrarku, jo broliui Pilypui — Ituriejos ir Trachonities krašto tetrarku, Lizanijui — Abilėnės tetrarku, po vyriausiais kunigais Anu ir Kajifu, Viešpaties žodis pasigirdo Zakarijo sūnui Jonui tyruose". Kiekvienas supranta, kad vėliau būtų buvę labai sunku arba net visai neįmanoma taip smulkiai aprašyti politinę anų laikų padėtį.

Kristaus laikais Šventajame Krašte buvo vartojami net trijų rūšių pinigai. Kaip šiais laikais, taip ir tada tų pinigų vertė buvo nepastovi. Tačiau numizmatikų (senovinių monetų tyrinėtojų) tvirtinimu evangelistai nė karto neapsiriko, rašydami apie visokių daiktų kainas, atlyginimą už dienos darbą ir mokesčius. Kaip antai, šv. Matas (20 sk.) sako, kad darbininkas už savo dienos darbą gaudavo vieną denarą. Taip tikrai ir būta imperatoriaus Augusto laikais, o Dioklecijono laikais jau mokėta 25 denarus. Bažnyčios išlaikymui buvo mokama 2 drachmas graikų pinigais (Matas 22, Morkus 12, Lukas 20). Sakoma, kad Petras už save ir Kristų sumokėjo vieną staterą, arba 4 drachmas. Marija iš Betanijos išpylė ant Išganytojo kojų kvepiančios alyvos; Juda pastebėjo, kad tokios alyvos svaras atseina 300 denarų. Plinijus rašo, kad iš tikrųjų anais laikais buvo tiek mokama už geriausią kvepiančiąją alyvą.

Iš šių ir kitokių panašių dalykų matome, kad Naujojo Įstatymo rašytojai tikrai buvo liudyto-

jai visko, apie ką jie rašo. O tie rašytojai galėjo būti ne kas kitas, kaip tik apaštalai ar šių mokiniai, kuriems Kristaus gyvenimas ir mokslas rūpėjo labiau, negu kam kitam.

Priekaištai

1-sis priekaištas. Be minėtųjų keturių evangelijų, atsiranda kitos šventųjų Petro, Andriejaus, Tomo ir kitų apaštalų evangelijos, kurios buvo parašytos vėlesniais laikais. Kodėl gi negalima manyti, kad šventųjų Mato, Morkaus, Luko ir Jono evangelijos galėjo būti tokiu pat būdu parašytos ir po pasaulį paskleistos?

Atsakymas. Tokie nežinomų rašytojų rašyti ir atskalūnų (klaidingai krikščionybę aiškinančiųjų) paskleisti pasaulyje raštai ne tik neįrodo apaštalų rašytas evangelijas esant neautentiškas, bet dargi, priešingai, patvirtina tą autentiškumą. Štai kokiu būdu:

Niekam nė į galvą neateitų mintis daryti netikrus pinigus, jei prieš tai nebuvo dirbami tikrieji pinigai.

Jei pirma nebūtų buvę tikrųjų evangelijų, niekas ir nebūtų rašęs netikrų, o parašytose netikrose niekas nemokėtų klaidų pastebėti. Tuo tarpu, kai tik pasirodė netikrosios (apokrifiškos) evangelijos, tuojau kiti pažino, kad jos nėra tikros (autentiškos). Dėl šios priežasties vyskupai ėmė dar stropiau saugoti Šventraštį nuo visokių klaidų ir pakeitimų.

Netikrose evangelijose yra daug prieštaravimų, nesąmonių, ko tikrose evangelijose visai negalima rasti.

2-is priekaištas. Evangelijose randame daug tokių dalykų, kuriuos sunku suprasti, ir tiek daug stebuklų, jog negalima įtikėti tos knygos rašytojus buvus tų visų įvykių liudytojais.

Atsakymas. Evangelijose sunkiai įtikėtinų dalykų randa tik tie, kurie nenori įtikėti į tai visa, kas iš Dievo pareina ir Jo apreikšta.

Stebuklai evangelijose minimi kaip tik tam, kad būtų įrodytas evangelijų autentiškumas. Jei evangelijose nurodytas Dievo apreiškimas, kurį žmonija turėjo pripažinti ir savo gyvenimą pagal jį tvarkyti, tad šis mokslas būtinai turėjo būti patvirtintas bei įrodytas stebuklais ir dargi nepaprastais, kad žmonės neturėtų pagrindo abejoti dėl to mokslo dieviškumo.

IV

Kristaus Dievybė

1. Kristaus ir apaštalų būdas

Kristus, kaipo žmogus, gyvenąs tarp žmonių, pasižymėjo didžiausiu šventumu.

1) Turėdamas mintyje kuo didžiausią pagarbą Dievui, Jis buvo nepalyginamai pamaldus.

2) Savo mokslo pagrindan Kristus padėjo meilę Dievui ir artimui. Jo paties meilė Dievui ir artimui buvo labai ryški ir stipri. Jis meldėsi net už savo priešus ir už tuos, kurie Jį prie kryžiaus prikalė.

3) Persekiojimų ir kentėjimų metu Jis parodė nepaprastą savo valios tvirtumą ir proto kilnumą. Pasižymėjo neapsakomai dideliu nuolankumu ir geraširdiškumu.

4) Kristus nepaisė gyvenimo patogumų. Nepaisė turtų. Nepaisė aukštinimo ir garbės. Kai žmonės norėjo išrinkti ir paskelbti Jį karalium, Jis pasislėpė kalnuose.

5) Mirdamas žinojo, kiek garbės Dievui ir naudos žmonijai suteiks Jo mokslas ir kentėjimai.

Pakėlęs akis į dangų, Jis tarė: „Tėve, į tavo rankas aš atiduodu savo dvasią!" (Luk. 23, 46). Jis tai ištarė su tokiu tvirtumu, kad net didis tikybos priešas J. J. Ruso (Rousseau, 3 t, — 100) drįso pareikšti: „Jei savo gyvenime ir mirtyje Sokratas pasirodė esąs didžiai protingas žmogus, tai Kristus savo gyvenimu ir mirtimi pasirodė Dievas esąs".

Apaštalai buvo Kristaus mokiniai ir visame kame sekė savo Mokytojo pavyzdžiu. Dievo garbei ir žmonių naudai sekti savo Mokytoju jie nesigailėjo didžiausio triūso. Buvo labai nuolankūs ir pamaldūs. Kaip ir Kristus, jie išsižadėjo turtų ir garbės. Biaurėjosi nuodėmėmis ir visokiomis aplinkybėmis, kurios galėjo vesti į nuslydimą nuo doros pagrindo. Drąsiai ir atvirai skelbė žmonėms Kristaus mokslą, nepaisydami persekiojimų ir net mirties (2 Kor. 1 sk.).

2. Kristaus liudijimas apie savo dieviškąją pasiuntinybę

Aukščiau įrodėme, kad pranašavimai įvyko Kristaus asmenyje, kaipo Dievo siųstame Mesijuje. Daug racionalistų nenori pripažinti, kad esama tokių įrodymų, kaip antai: Vellhauzenas, Šmidtas (Schmidt), W. Wrede ir kiti. Jie sako, kad, Kristui mirus, apaštalai paskelbę Jį Mesiju, nes manę, kad Jis atsikėlęs iš mirusiųjų.

Kiti vėl racionalistai pripažįsta, kad Kristus nurodinėjo save esant Mesiją, bet sako (I. Vei-

sas ir Laisis); Kristus ne visada pats taip manė apie save ir tik savo gyvenimo pabaigoje savo mokslu aiškinosi, kad Jis esąs Mesijas ir būsiąs dangiškosios valstybės Valdovas per amžių amžius.

Kristus aiškiausiai tvirtino, kad Jis yra pranašų skelbtasis Mesijas. Pagal Senojo Įstatymo mokslą, Mesijas turėjo būti vyriausias kunigas (Lev. IV—3—16), pranašas (III Reg. XIX—16), Dievo valstybės įsteigėjas ir valdovas (18 ps. 51, 20 ps. 7), Išganytojas (2 ps. 2, 45 ps. 8, Dan. 9, 24). Žydai visai klaidingai suprato tą Mesijo sąvoką. Kristaus laikais žydai manė, kad Mesijo uždavinys bus nugalėti visokius priešus, ir kad Jis pavergs jiems visas kitas tautas, todėl net Erodas norėjo nužudyti Mesiją (Matas 2, 13). Net ir patys Kristaus mokiniai kurį laiką laikėsi tokios nuomonės, būtent, ligi Kristaus kilimo į Dangų (Lukas 24, 21, Act. 1, 6). Tad Jėzus taisė tą klaidingą jų nuomonę ir dargi nuosekliai tai darė, nurodydamas, kad pranašų skelbtasis Mesijas nėra žemiškas valdovas, bet kad atiduoda savo sielą žmonijos išganymui (Matas 20, 28). Kai žmonės norėjo paskelbti Jį karalium, Kristus pasislėpė kalnuose (Jonas 6, 15). Jis tuo būdu nurodė žydams, kad nėra siųstas šio pasaulio valdyti.

Kad Kristus norėjo prisistatyti žydams kaipo Mesijas ir atitinkamu būdu pasirengti tam, tai matyti ir iš to paties įvykio. Stebuklingai gy-

dydamas, dažnai įspėdavo stebuklų liudytojus, kad niekam to nesakytų (Matas 8, 4; 9, 30; Morkus 1, 44; 5, 43; Lukas 5, 14; 8, 56 ir t.t.), nes stebuklai ryškiai rodė Jį esant Mesiją.

Pradėjęs skelbti Evangeliją, Kristus viešai kalbėjo žmonėms, kad Jis yra Mesijas. „Jėzus ... sakė: Laikas jau pasidarė pilnas ir Dievo karalystė prisiartino: darykite atgailą ir tikėkite evangelijai" (Morkus 1, 15, Matas 4, 17). Pasirinko mokinius ir tarė jiems: „Eikita paskui mane: aš padarysiu, kad judu būtumėta žvejai žmonių" (Matas 4, 19). „Jėzus vaikščiojo po visą Galilieją, mokindamas jų sinagogose, skelbdamas karalystės evangeliją ir gydydamas visokią ligą ir visokią negalią" (Matas 4, 23). Mokė kaipo galią turįs (Matas 7, 29; Morkus 1, 22; Lukas 4, 32).

Kristus fariziejams atsakė, kad Jis yra didesnis, negu Jonas ir Saliamonas (Matas 12, 41 — 42), didesnis, negu Dovydas (Morkus 12, 35 —37).

Kalbėdamas Nazareto sinagogoje, Kristus perskaitė Izajo žodžius apie Mesiją ir tarė: „Viešpaties Dvasia ant manęs, todėl jis patepė mane ir siuntė mane nešti linksmos naujienos beturčiams, gydyti tų, kurių širdis sutrinta ... Jis pradėjo jiems sakyti: Šiandien įvyko šitie Rašto žodžiai, kuriuos jūs girdėjote" (Luk. 4, 18—21).

Kalbėjo į apaštalus, suteikdamas galią piktas dvasias vyti, ligonis gydyti. Duodamas įsakymą,

tarė: „Eidami skelbkite ir sakykite: Dangaus karalystė prisiartino. Gydykite ligonis, prikelkite numirusius. Kurie jus priims, mane priims. Kurie mane priims, priims Tą, kuris mane siuntė" (Matas 10, 1, 7, 15) ... „Jei kas nors jūsų nepriimtų ... iš tikrųjų, sakau jums, lengviau bus teismo dieną Sodomiečių ir Gomoriečių šaliai, kaip tam miestui."

Kai šv. Jonas Krikštytojas pasiuntė paklausti Kristaus, ar Jis yra tas, kuris yra pažadėtas, Kristus liepė pasiuntiniams pranešti Jonui tai, ką girdėjo ir ką regėjo: „Aklieji regi, raišieji vaikščioja, mirusieji keliasi, beturčiams skelbiama evangelija" (Matas 11, 4). Šie žodžiai rodė, kad Izajo pranašavimas įvyksta (35, 5).

Galima nurodyti dar ir daugiau vietų iš apaštalų raštų, kur kalbama apie tai, kad Jėzus, pradėdamas skelbti savo mokslą, pats žinojo savo dievišką pasiuntinybę ir kitiems taip aiškino apie save.

Kristus apie savo pasiuntinybę kalbėjo ir baigdamas savo gyvenimą šiame pasaulyje. Atėjęs į romėnų imperijos Pilypo valdomąją apygardą, Kristus paklausė mokinių: „Ką žmonės sako esant žmogaus Sūnų"? ir paskiau dar kartą klausė. Atsakydamas į tai, Simonas Petras tarė: „Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus" (Matas 16, 13—16, Morkus 8, 29).

Žydų švenčių metu atėjęs į šventyklą, Kristus mokė. Stebėjosi žydai, sakydami: „Kokiu būdu

jis raštą supranta, jei nesimokė"? Jėzus jiems atsakė: „Ir mane jūs pažįstate, ir žinote, iš kur aš. Tačiau aš neatėjau pats savaime, bet tikėtinas yra tas, kurs mane siuntė, kurio jūs nepažįstate" (Jonas 7, 28).

Po šio įvykio netrukus žydai paklausė Jį: „Jei Tu esi Kristus, pasakyk mums atvirai". Jėzus jiems atsakė: „Aš jums sakiau, tik jūs netikite. Darbai, kuriuos aš darau savo Tėvo vardu, tie liudija apie mane. Bet jūs netikite, nes neesate iš mano avių tarpo" (Jonas 10, 24—26). Kai Kristus paskiau prisipažino: „Aš ir Tėvas esame vienas", žydai paėmė akmenis ir norėjo Kristų nužudyti. Kristus tarė: „Ar valia jums sakyti tam, kurį Tėvas pašventino ir siuntė į pasaulį: Tu piktžodžiuoji, dėl to kad aš pasakiau: Aš — Dievo Sūnus?" (Jonas 10, 30—36).

Kristui iškilmingai įžengiant į Jeruzalę, žmonių minia šaukė: „Palaimintas karalius, kurs ateina Viešpaties vardu! ... garbė aukštybėje". Fariziejai kreipėsi į Kristų, kad Jis neleistų žmonėms taip šaukti. Kristus atsakė jiems į tai: „Sakau jums, jei šitie tylės — akmenys šauks" (Lukas 19, 37—40).

Didžiąją savaitę sinedrijono akivaizdoje vyriausiasis kunigas kreipėsi į Jėzų: „Prisiekinu tave gyvuoju Dievu, kad mums pasakytumei, ar tu Kristus, Dievo Sūnus"? Jėzus jam tarė: „Tu tai pasakei. Tačiau aš jums sakau: nuo šio laiko jūs matysite žmogaus sūnų sėdintį Dievo ga-

lybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse" (Matas 26, 62—66, Morkus 14, 60—64).

Atsikėlęs iš mirusiųjų ir tvirtindamas einančius į Emmausą mokinius, Jėzus tarė: „Argi nereikėjo, kad Kristus tai kentėtų ir taip įeitų į savo garbę"? ir aiškino jiems viską, kas buvo Mozės ir pranašų Rašte parašyta apie Jį (Lukas 24 —26, 27, 44, 45). Tais žodžiais įrodoma, kad Jis yra pranašų skelbtasis Mesijas. Tai pat dar patvirtina Jo posakis vienuolikai apaštalų: „Kaip Tėvas mane siuntė, taip ir aš jus siunčiu" (Jonas 20, 21; Matas 28, 18—20, Morkus 16, 18).

Iš to viso matyti, kad racionalistų priekaištai yra niekuo nepagrįsti ir neparemti jokiais įrodymais. O krikščionys turi pakankamai ir netgi daug faktinių ir istorinių įrodymų bet kokiems priekaištams atremti ir atmesti.

3. Kristaus liudijimas apie savo dievybę

Evangelijose Kristus įrodo, kad yra Dievas: 1) sau pripažindamas pritinkamas Dievui teises ir galią ir 2) tvirtindamas, kad yra Dievo Sūnus.

K r i s t a u s p r i p a ž i n i m a s s a u d i e v i š k ų j ų t e i s i ų i r g a l i o s. Jėzus yra didesnis, negu visi kiti kūriniai, Jo paties pasakymu. Jis yra didesnis, negu pranašas Jonas, negu Saliamonas, negu Dovydas, kuris Kristų vadina Viešpačiu, didesnis, negu Jonas Krikštyto-

jas, negu angelai. „Angelai tarnavo Jam“ (Morkus 1—13, Matas 4—11).

Kristus reikalauja klusnumo Jam, tikėjimo, meilės, išsižadėjimo visko, kas Jam priešinga, ir net gyvybės atidavimo. Jis reikalauja išsižadėti savo namų, brolių, tėvų, motinų „dėl manęs“ ir dėl Evangelijos. Tie ateityje pelnys amžinąjį gyvenimą (Morkus 10—29, 30). Ir toliau: „Kas ne su manim, tas yra prieš mane; kas nerenka su manim, tas barsto“ (Matas 12—30).

Jis kalba kaipo Aukščiausiasis teisių Leidėjas, visais atžvilgiais lygus Senojo Įstatymo Leidėjui. „Seniesiems pasakyta. . . Aš gi jums sakau“ (Matas 5—21, 48). Draudžia vedusiųjų išsiskyrimą, kurį leido Mozė (Matas 5—32, 19—9).

Darydamas stebuklus, Jis savo vardu įsakydavo paralyžuotiems, daugeliui mirusiųjų „kelkis“! Audrai tarė: „Tylėk, nutilk! Vėjas liovėsi“ (Morkus 4—39). Apaštalai Kristaus vardu stebuklus darydavo (Matas 7—22, Act 3—6, 4—10).

Kristus pripažįsta sau teisę nuodėmes atleisti, o juk tai gali daryti tik pats Dievas (Matas 9—2, 7).

Jis pripažįsta sau teisę gyvuosius ir mirusiuosius teisti. „Jūs matysite žmogaus sūnų sėdintį Dievo galybės dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse“ (Morkus 14—62, 8—38, 13—26).

Jėzus žada atsiųsti šv. Dvasią: „Aš atsiųsiu ant jūsų, kas mano Tėvo pažadėta“ . . . (Lukas 24—49).

Evangelijose Kristus pats pripažįsta save Dievo Sūnum. „Visa man mano Tėvo atiduota" (Matas 11—27, Lukas 10—21).

Petras tarė: „Tu Kristus, gyvojo Dievo Sūnus", o Kristus jam atsakė: „Palaimintas esi, Jonos sūnau, Simonai, nes ne kūnas ir kraujas tai tau apreiškė, bet mano Tėvas, kuris yra danguje" (Matas 16—17, Morkus 8—29, Lukas 9—20).

Aprašęs Kristaus atsikėlimą iš karsto, šv. Matas toliau taip rašė: „Prisiartinęs Jėzus jiems kalbėjo šiuos žodžius: Man duota visa valdžia danguje ir žemėje. Eikite tad ir mokikyte visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios ir mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs. Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai" (28—18, 19).

Atsakydamas Kajifui, kuris Kristų saikindamas klausė, kad pasakytų, ar Jis yra Kristus, Dievo Sūnus, — Kristus aiškiai pasisakė ir prisipažino, bet Kajifas nepatikėjo (Matas 26—69). Kitu atveju, kai Kristus prie kūdros išgydė suparalyžuotąjį, žydai norėjo Jį nužudyti už tai, kad gydė šeštadienį. Jis pareiškė, kad Dievas yra Jo Tėvas, ir tuo būdu lyginosi su Dievu (Jonas 5—18). Taip pat, kai Kristus pareiškė: „Aš ir Tėvas esame vienas", žydai norėjo akmenimis Jį užmušti (Jonas 10—31). Kai Pilotas, nepaisydamas žydų skundų, nenorėjo pasmerkti Kristų mirti, žydai pareiškė jam: „Mes turime įsta-

tymą ir, žiūrint įstatymo, jis turi mirti, nes padarė iš savęs Dievo Sūnų" (Jonas 19—7).

Evangelijose yra ir daugiau nurodymų apie tai, kad Kristus pats prisipažino esąs lygus Dievui Tėvui ir esąs Dievas (Jonas 8—56, 58, 17—4, 5, 20—28 ir kt.).

Priekaištas. Kristus kartais kalbėdavo labai neaiškiai, ir iš to galima suprasti, kad Jis nebuvo Dievas. Kristus savo Tėvą vadindavo vieninteliu Dievu ir melsdavosi į Dievą. Sakė, kad „Tėvas didesnis už mane" (Jonas 17—3, 14—28). Taip pat sakė, kad pasaulio pabaigos nežino nei angelai, nei Sūnus (Morkus 13—32).

Atsakymas. Šie ir panašūs posakiai galima lengvai išaiškinti.

Jei Kristus savo Tėvą vadina vieninteliu Dievu, tai reiškia, kad, be Jo Tėvo, nėra kitų dievų, ir kad stabmeldžių garbinamieji dievai nėra dievai. Betgi tai nereiškia, kad Jis čia nelaikytų savęs tuo pačiu Dievu, nes tokią abejonę tuojau panaikino savo žodžiais: „aš ir Tėvas esame vienas" (Jonas 17—10, 11). Sakydamas, kad Tėvas yra didesnis už Jį, Kristus tuo būdu laiko save ir tikruoju žmogum. Tad kaipo žmogus meldėsi į savo Tėvą ir kaipo žmogus galėjo ir nežinoti pasaulio pabaigos laiko, tikslu paskelbti, nes žmonėms ta žinia nenaudinga, net kenksminga. Iš viso, Kristus nieko nereikalingo nedarė.

4. Kristaus stebuklų liudijimas apie Jo dievybę

Evangelijose smulkiai aprašyta daugiau kaip 40 įvairių stebuklų ir dar daugiau stebuklų minima bendrai. Tai pažymi evangelistas šv. Lukas (6—1).

Šv. Tomas (III q. 44) Kristaus stebuklus suskirsto į penkias dalis pagal Kristaus galios pasireiškimą ant visokių kūrinių.

1) Šventraštyje aštuoniais atvejais aprašyti stebuklai, kuriais Kristus pareiškė savo dieviškąją galią ant piktųjų dvasių.

2) Du stebuklai parodė, kad Kristus turėjo galią ant dangaus kūnų: Jam gimus pasirodė stebuklingoji žvaigždė, o Jam mirštant įvyko žemės drebėjimas ir saulės aptemimas.

3) Kristus turėjo galią ir ant žmonių. Aprašyti trys atsitikimai, kur Kristus atgaivino mirusius. Išgydė natūraliu būdu nepagydomus ligonius, kurie sirgo biauriomis ligomis, būtent: išgydė 10 raupsuotųjų[1]), 7 neregius, iš kurių vienas buvo aklas nuo gimimo, kraujaplūdžiu sergančią moteriškę, Petro uošvę ir kt.

4) Kristus turėjo galią ant negyvųjų (neorganinių) daiktų: vandenį pavertė vynu, dukart padidino duonos kiekį, numalšino audrą ir t.t.

5) Kristus suteikė savo apaštalams galią stebuklus daryti. Iš pirmosios pasiuntinybės (misi-

---

[1]) Raupsai — angliškai leprosy, rusiškai prokaza, lenkiškai trąd).

jos) sugrįžę 72 mokiniai džiaugsmingai pareiškė: „Viešpatie, net ir velniai pasiduoda mums Tavo vardu"! (Lukas 10—17). Taip pat ir po Sekminių, t. y., po Šventosios Dvasios įgijimo, apaštalai padarė daug stebuklų (Act. II—43, V—12).

5. Istoriniai stebuklų įrodymai

Šventraščio tyrinėtojai po daugelį kartų kritiškai svarstydavo stebuklų faktus (Knabenbauer comm. in St. Math. et Luc. — Lagrange, S. Marc, — Lepin, L'origine du quatrième evangile, — L. Franck S. J., — Filliau, Les miracles de N. S. Jésus, Manuel biblique, 3 t., — Les Miracles de Jésus Christ, 576—607 pusl.).

Šiuos stebuklus aprašiusieji sutiko net savo gyvybę atiduoti ir po ilgų kankinimų mirė dėl Kristaus, dėl Jo mokslo ir darbų teisingumo. Nebuvo galima turėti abejonių dėl stebuklų tikrumo, nes jie buvo daromi minios akivaizdoje, taigi, viešai miestuose, gatvėse ir dažnai Jeruzalėje. Tuos stebuklingus įvykius žmonės matė savo akimis.

Kai kurie iš tų stebuklų buvo net tiriami. Tai darė tais reiškiniais susirūpinę Kristaus priešai fariziejai ir sadukiejai.

Tokį tyrinėjimą aprašė šv. Jonas (9) po to, kai iš apsigimimo neturėjęs regėjimo praregėjo. Stebuklui įvykus, kaimynai, kurie pažinojo tą neregį, tuojau ėmė rūpestingai klausinėti jį, kokiu

būdu jis galėjo praregėti. Nuvedė jį pas fariziejus, kurie pirmiausia paklausė, kokiu būdu jis ėmė regėti, bet jie nenorėjo tikėti, kad jis buvo neregis. Fariziejai patys pasišaukė jo tėvus, kurie pareiškė: „Mes žinome, kad šitas mūsų sūnus ir kad jis yra gimęs aklas; kaip gi jis dabar regi, mes nežinome". Fariziejai vėl pasišaukė jų sūnų ir kaipo teisėjai pareiškė jam: „Duok Dievui garbę! Mes žinome, kad tas žmogus nusidėjėlis". Jaunuolis atsakė: „Ar jis nusidėjėlis, aš nežinau, vieną žinau, kad aš buvau aklas, dabar gi regiu". Klausė jį toliau: „Ką jis tau padarė? kaip tau atvėrė akis". Šis atsakė: „Sakiau jau jums, ir girdėjote. Kam vėl norite išgirsti? Ar ir jūs norite būti jo mokytiniais?" Jie piktai atsakė: „Tu būk jo mokytinis, mes gi esame Mozės mokytiniai. Mes žinome, kad Mozei yra kalbėjęs Dievas; iš kur gi šitas, mes nežinome". Jaunuolis pareiškė: „Tai ir stebėtina, kad jūs nežinote, iš kur jis; o juk jis atvėrė man akis. Tačiau mes žinome, kad Dievas nusidėjėlių neišklauso; bet jei kas yra Dievo garbintojas ir daro Jo valią, tą išklauso. Nuo amžių negirdėta, kad kas būtų atvėręs aklo gimusiojo akis. Jei jis nebūtų iš Dievo, nieko nebūtų galėjęs padaryti". Fariziejai atsakė jam: „Tu visas esi gimęs nuodėmėse ir nori mus mokinti"? ir išmetė jį laukan.

Panašiai stebuklas tyrinėta ir Lozoriui atsikėlus iš mirusiųjų. Tai buvo vienas iš didžiausiųjų stebuklų pasak šv. Jono Evangelijos (11 sk.). Lo-

zorius mirė dėl ligos. Dvi mylinčios jį seserys ir didelis būrys jo pažįstamųjų palaidojo jį. Karste išgulėjo jis apie keturias dienas, jo kūnas jau dvokė; tai kaip tik ir buvo neabejotinas įrodymas, kad Lozorius tikrai buvo miręs. Kristus tada buvo toli nuo Betanijos ir žinojo, kad Jo mylimas bičiulis mirė. Pranešęs tai savo mokiniams, Jis iškeliavo į Betaniją, kur buvo miręs Lozorius. Atvykęs čion, Kristus su savo mokiniais, su dviem mirusiojo seserimis ir daugeliu rimtesniųjų žydų, atvykusių iš Jeruzalės, nuėjo prie karsto. Čion atvykus, Kristus visiems pareiškė, kad tai, ką jis dabar padarys, bus Jo dieviškojo mokslo patvirtinimas. Tai pasakęs garsiai tarė: „Lozoriau, išeik laukan"! Ir štai visi ten buvusieji išvydo atsikėlusį iš karsto sveiką ir gyvą Lozorių! Visa Jeruzalė pripažino šį stebuklą. Net Kristaus mokslo priešai garsiai kalbėjo tarpusavy: „Ką darysime, kadangi tas žmogus daro daug stebuklų; jei paliksime jį taip, visi įtikės į jį" (Jonas 11—47).

6. Kristaus atsikėlimas iš karsto

Kristaus atsikėlimas iš grabo yra tartum antspaudas, patvirtinąs kitų Jo stebuklų tikrumą. Šis stebuklas yra lyg viso katalikiškojo tikėjimo pagrindas. Todėl ir Kristus tai įvykdė taip, kad jau niekas niekados negalėtų daugiau abejoti dėl Jo dievybės.

Kad niekas negalėtų abejoti dėl to, reikia įro-

dyti, kad: 1) Kristus tikrai buvo ant kryžiaus miręs ir 2) savo dieviškąja galia atsikėlė iš grabo.

Buvo daug liudytojų, mačiusių, kad Kristus tikrai mirė ant kryžiaus. Prie to įvykio buvo ir romėnų kareivių kuopos vadas (centurijonas), kuris su savo kareiviais turėjo įsitikinti, kad Jėzus tikrai mirė. Šalia Kristaus nukryžiuotiems piktadariams jie sulaužė kojas, bet, kadangi Kristus jau buvo miręs, tad kareivis Longinas ietimi perdūrė Jo šoną ir širdį. Po to iš žaizdos ištekėjo kraujas ir vanduo. Tvirčiausias įrodymas to, kad Kristus mirė, yra žydų nekentimas Jėzaus: jeigu žydai taip atkakliai troško Kristaus mirties, tai jau tikriausiai nepaliko Jo gyvo ir sergėjo, kad Jis būtinai būtų numarintas, bet neišliktų gyvas. Tai patvirtina irgi tie patys Kristaus priešai žydai, kurie reikalavo budrumo iš valdžios sargybos, kad kas nors (kaip sakė Pilotui) neišvogtų Kristaus kūno iš grabo.

Juozapas iš Arimatėjos ir Nikodemas nuimtą nuo kryžiaus Kristaus kūną padėjo į grabą. Padėtą graban kūną apvyniojo paklodėmis ir apdėjo kvepiančiomis žolėmis, kurių būta apie šimtą svarų. Jau dėl stipraus tų žolių kvapo net sveikas ir gyvas žmogus būtų galėjęs užtrokšti ankštame grabe. Grabą lankė žydai, užvertę didelį sunkų akmenį ant grabo angos, kad niekas negalėtų kūną paliesti. Be to, prie grabo buvo pastatyti sargai, kuriems įsakyta sergėti grabą, kad niekas neišimtų Kristaus.

Tai visa ryškiausiai įrodo, kad Kristus, be abejonės, mirė ant kryžiaus ir buvo palaidotas kaipo miręs.

Kad Kristus atsikėlė iš grabo, tai vienu balsu pripažįsta Jo mokiniai, kurie dažnai matydavo Jį per 40 dienų. Mokiniai kalbėdavo su Juo, drauge valgydavo ir Jį lytėdavo.

Kai ankstyvą sekmadienio rytą grabas buvo atrastas tuščias, ir kada apie tai sužinojo žydų vyresnybė ir fariziejai, šie, nenorėdami pripažinti stebuklo, kurį Kristus buvo žadėjęs padaryti, papirko kareivius-sargus, kuriems davė daug pinigų, kad meluotų žmonėms, ir kurie tikriausiai regėjo stebuklą. Jie pamokė kareivius sakyti, kad jiems užmigus atėję mokiniai ir išsinešę Kristaus kūną. Šv. Augustinas sako: „Jeigu jie miegojo, tai ką jie galėjo matyti? Jei nematė, tai kokiu būdu galėjo būti liudytojais"?

Jei Kristaus mokiniai būtų išsinešę Jo kūną, jie turėjo būti už tai nubausti, betgi niekas jų už tai nebaudė ir po teismus nevadžiojo. Nesuprantamas dalykas, kokiu būdu apaštalai, jei nebūtų matę Kristaus atsikėlimo iš grabo, galėjo tikėti į Kristų ir Jo mokslą ir paskiau net mirti savo noru dėl Jėzaus ir Jo apreikštojo tikėjimo.

Be apaštalų, dar apie 500 žmonių regėjo Kristų kylant į dangų.

Šv. Povilas buvo tiek įsitikinęs į Kristaus atsikėlimą iš mirusiųjų, kad iš didžiausio krikščionių persekiotojo tapo uoliausiu Kristaus mokslo

skelbėju. Jis buvo už tai ne tik persekiojamas, kankinamas, bet ir mirti pasmerktas. „Jei Kri*stus neatsikėlė, — sakė jis, — tai jūsų tikėji*mas yra tuščias“ (I Kor. — 17).

Taigi, neturi būti nė mažiausios abejonės dėl Kristaus atsikėlimo iš mirusiųjų.

Priekaištai

1-is priekaištas. Racionalistai sako: šventieji Matas ir Morkus rašo taip, kad, išrodo, Kristus pasirodęs apaš*talams vien tik Galiliejoje, o šv. Lukas ir Jonas rašo, kad mokiniai matė Kristų ties Jeruzale ir pačioje Jeruzalėje. Tad atrodo, kad Kristaus apsireiškimai Jeruzalėje po Jo atsikėlimo iš grabo nėra istoriškai tikri.

Atsakymas. Šventieji Matas ir Morkus turė*jo aiškų tikslą aprašyti Kristaus apsireiškimus (po Jo atsikėlimo) Galiliejoje, kur Kristus daž*nai apsireikšdavo, ir kur apaštalai buvo parengti toliau plėsti Kristaus pradėtąjį darbą. Bet nei vie*nas, nei antras evangelistas neneigia Kristaus ap*sireiškimų Jeruzalėje ir ties Jeruzale. Priešingai, šv. Matas aprašė Kristaus pasirodymą dievotoms moterims (28—9, 10). Šv. Morkus aprašo Kri*staus apsireiškimus Marijai Magdalenai (16—9), einantiems į Emausą dviem mokiniams (16—12), apaštalams, kurie buvo susirinkę paskutinės va*karienės patalpoje (16—14), apaštalams, Jam žen*giant dangun (apie tai daug rašė: Ladeuze, „La Resurrection du Christ“, 43—47 pusl.; Brassac, Man. bib., 3 t. 536 pusl.).

2-is priekaištas. Kodėl evangelistai nesutinka, aprašinėdami angelų apsireiškimą prie grabo. Lukas ir Jonas rašo apie du angelus, Matas ir Morkus apie vieną. Pasak Luko, angelai stovėję prie dievotų moterų, o pasak Mato, angelai sėdėję ant akmens.

Atsakymas. Apaštalai sutinka viename dalyke, būtent, kad moterys matė tuščią grabą, iš kurio Kristus kėlėsi. Tai buvo svarbiausias jų aprašymo tikslas. Apie smulkesnes aplinkybes rašo trumpai ir ne viską, dėl to jų aprašyme pasireiškia nevienodumas, kuris nėra reikšmingas. Betgi tas nežymus nevienodumas nenaikina istoriškumo, būtent, paties fakto, kad Kristus atsikėlė. To mums čia ir užtenka. O kas domisi smulkmenomis, tam patariame pasiskaityti platesnių veikalų, kur aiškinami tie tariamieji nesutikimai evangelijų smulkmenų.

3-is priekaištas. Kristus pasakė: „Žmogaus sūnus bus tris dienas ir tris naktis žemės širdyje" (Matas 12—40), bet iš tikrųjų buvo tiktai karste dvi naktis ir vieną dieną.

Atsakymas. Kristaus žodžiai apie tris dienas ir tris naktis buvo tarti tik vieną kartą fariziejams. Bet evangelijose net trissyk minimas Jėzaus pasakymas mokiniams, kad trečiąją dieną atsikels iš mirusiųjų (Matas 16—21, 17—22, 20—19, 27—63, Morkus 8—31, 9—30, 10—34, Lukas 9—22, 18—33, I Kor. 15—4).

Posakis apie tris dienas ir tris naktis aiškinamas tuo, kad Jėzus palygino save su pranašu

Jona, apie kurį rašoma (Jona 2—1): ir buvo Jona žuvies viduje tris dienas ir tris naktis. Tad ir Kristus, pasinaudodamas to įvykio aprašymu, pareiškė: „Kaip Jona buvo tris dienas ir tris naktis bangžuvio pilve, taip žmogaus Sūnus bus tris dienas ir tris naktis žemės širdyje". Po šv. Augustino šv. Tomas šį posakį taip aiškina: „Šventraštyje atsitinka, kad dalis laikoma visuma (visu, „čielu" dalyku). Taip ir čia pasakyta tokiu supratimu, kada Kristus pasakė, kad karste išbūsiąs tris dienas ir tris naktis. Penktadienis šiuo atveju laikomas visa diena ir praėjusia naktimi. Šeštadienis yra aišku. Kai dėl sekmadienio, tai naktis iš šeštadienio į sekmadienį laikoma naktimi ir diena, trečiąja diena" (Šv. Tomas apie šv. Mato 12). Taip galima sakyti, kada kalbama palyginimuose figūriškai apie kokį įvykį.

7. Kristaus pranašavimų liudijimas apie Jo dievybę

Evangelijose daug kalbama apie Kristaus pranašavimus. Beveik visi tie pranašavimai jau įvyko, kai kurie vyksta, o kitų įvykimo dar laukiama. Įvykę pranašavimai verčia tikėti, kad įvyks ir kiti laukiamieji pranašavimai, kaip antai, pasaulio pabaiga, didžiausi Bažnyčios persekiojimai prieš pasaulio pabaigą.

Kristus aiškiai numatė žmonių mintis. „Jėzus, pamatęs jų mintis, tarė: kam jūs manote pikta

savo širdyje?" (9—3—4). „Pažinęs jų nedorumą, tarė: kam mane gundote, veidmainiai"? (Matas 22—18, Lukas 2—21—22, 9—46, 47), „nes Jis pats žinojo, kas yra žmoguje" (Jonas 2—25). „Jėzus žinojo nuo pat pradžios, kurie netikėjo ir kas Jį išduosiąs" (Jonas 6—65, 7—20, 13—11). Kristus tarė Petrui: „Eik pas jūrą, įmesk meškerę, imk tą žuvį, kuri bus pirma ištraukta; atvėręs jos nasrus rasi staterą (pinigą); ėmęs jį duok jiems už mane ir už save" (Matas 17—26).

Paskutinės vakarienės metu Kristus pareiškė: „Iš tikrųjų, iš tikrųjų, sakau jums, vienas iš jūsų išduos mane ... Tai tas, kuriam aš paduosiu padažytos duonos". Ir padažęs duonos, jis padavė Simono sūnui Judui Iskarijotui (Jonas 13—21, 26). Petrui gi pasakė: „Iš tikrųjų, sakau tau, šiandien šitą naktį, gaidžiui dar nė du kartu nepragydus, tu tris kartus manęs išsiginsi (Morkus 14—30). Panašiai pareiškė ir kitiems apaštalams: „jūs visi šią naktį manim pasipiktinsite" (Morkus 14—27). Iš kur gi Kristus, jei būtų buvęs tik žmogus, būtų galėjęs tai visa žinoti? Juk Petras pripažino Jo dievybę, pareikšdamas tokį tvirtą tikėjimą! Paskiau, jausdamas didžiausią meilę Kristui, drąsiai pareiškė: „Nors man reiktų ir mirti draug su Tavim, aš tavęs neišsiginsiu"! Panašiai ir kiti apaštalai kalbėjo (Matas 26—35).

Kristus daug kartų pranašavo apie savo kentėjimus, nurodydamas, kada tai įvyks, ir visokias savo mirties aplinkybes. „Štai mes einame į

Jeruzalę; žmogaus Sūnus bus išduotas vyriausiems kunigams ir Rašto žinovams; jie pasmerks jį mirti ir paduos jį pagonims tyčiotis, plakti ir prikalti ant kryžiaus" (Matas 20—18, 19).

Kristus pranašavo savo atsikėlimą iš mirusiųjų (Morkus 10—33). Kai Petras Jį išpažino (Matas 16—20, 23, Morkus 8—30, 33, Lukas 9—21, 22), ir išgydęs miegeivį, arba lunatiką (Matas 17—21, 22, Morkus 9—29, 31), pranašavo, kad trečiąją dieną atsikels iš mirusiųjų, eis į dangų ir atsiųs šventąją Dvasią. To viso, juo labiau kaipo žmogus, Jėzus negalėjo išpranašauti. Dievas nebūtų to viso įvykdęs, jeigu Jėzus, vadinęs save Dievu, nebūtų buvęs Dievas.

Pagaliau, Kristus pranašavo Jeruzalės ir joje esančios šventyklos panaikinimą: „Ateis tau dienų, kad neprieteliai apves tave pylimu, apguls tave, suspaus tave iš visur, parblokš ant žemės tave ir tavo vaikus... ir nepaliks tavyje akmens ant akmens" (Lukas 19—43, 44).

Jėzus pranašavo ir apie apaštalų likimą: „Jei pasaulis jūsų nekenčia, žinokite, kad manęs pirm jūsų nekentė". „Jei jie mane persekiojo, persekios ir jus" (Jonas 15—18, 20). „Jie paduos jus teisti susirinkimams ir plaks jus savo sinagogose. Jūs būsite dėl manęs nuvesti pas valdovus... Jūs būsite visų nekenčiami dėl mano vardo" (Matas 10—17, 22).

Tie visi įvykę persekiojimai aprašyti Apaštalų Darbuose ir šv. Povilo laiške tarp 30 ir 67 me-

tų (Matas 24—14, Morkus 13—10). Tie visi pranašavimai jau įvyko. Pranašavimas apie šv. Bažnyčios išplitimą (taip pat ir Bažnyčios persekiojimus) vyksta. „Bus skelbiama Evangelija po visą pasaulį, visų tautų liudijimui" (Matas 24—14). „Tu Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės" (Matas 16—18). Tokius dalykus tik pats Dievas galėjo žinoti. Tai yra dar vienas Kristaus dievybės įrodymas.

Apie pasaulio pabaigą: „Bus ženklų saulej, mėnulyje ir žvaigždėse, žemėje gi didelio išgąsčio tarp tautų dėliai smarkaus jūros ir bangų ūžimo; žmonės džius iš baimės, belaukdami to, kas turi užeiti ant viso pasaulio, nes dangaus galybės bus pajudintos" ir t.t. (Lukas 21—25, 26, 27). Tokių įvykių dar laukiama.

Kaip aukščiau rašėme, Kristaus asmenyje įvyko visi Senojo Įstatymo pranašavimai. Tad, kaip šie, taip ir anie pranašavimai rodo, kad Kristus buvo tikrasis Mesijas ir tikras Dievas.

8. Kristaus nuopelnai

Kalbėdami apie krikščionių tikybą, įrodėme, kas Kristus buvo. Dabar mums pridera patirti, ką Jis nuveikė.

Pradėjęs savo mokslą skelbti, Kristus pasakė: „Nemanykite, būk aš atėjęs Įstatymo ar Pranašų panaikinti; ne panaikinti aš atėjau, bet įvykdyti",

(Matas 5—17). „Žmogaus Sūnus atėjo gelbėtų, kas buvo pražuvę“ (Matas 18—11). „Aš atėjau, kad turėtų gyvenimo ir apsčiau turėtų“ (Jonas 10—10).

Šiais Evangelijos žodžiais nurodytas visas Kristaus veikimo tikslas, Jam begyvenant šiame pasaulyje. Tad aišku, kad Kristus nepanaikino Senojo Įstatymo teisių ar įstatymų. Jis panaikino tik Senojo Įstatymo aukas ir apeigas, nes jos jau buvo nustojusios savo reikšmės. O tas tiesas, kurios Senajame Įstatyme buvo vos tik minimos arba simboliškai išreikštos, Kristus nušvietė, būtent, paaiškino ir papildė.

Prie Senojo Įstatymo aiškiai ir dažnai minimos dogmos apie vienatinį Dievą Kristus pridėjo kitas dogmas, apie kurias žydai visai nebuvo girdėję arba apie kurias jie turėjo visai menką nuovoką. Jis apreiškė jiems dogmą apie Švenčiausiąją Trejybę, paaiškindamas tų trijų dieviškųjų Asmenybių vidaus santykius. Apreiškė Švenčiausios Trejybės veikimą pasaulyje, ypač apie Dievo Sūnaus įsikūnijimą ir žmonijos atpirkimą: būtent, kad antrasis Švenčiausios Trejybės asmuo, Dievo Sūnus, nužengė žemėn, tapo žmogum, savo dievybę susiejęs su žmogybe, kad kaipo žmogus galėtų kentėti už žmones ir mirti dėl jų, o kaipo Dievas galėtų savo kentėjimus padaryti neįkainojamos vertės.

Kristus pamokė žmoniją apie naująją sandorą, aukštesnę ir kilnesnę, nekaip buvo Dievo pada-

ryta su Žydų tauta, Mozei tarpininkaujant. Naujajame Įstatyme jau ne vien žmogus, bet ir antrasis Asmuo, Dievo Sūnus, tarpininkauja tarp Dievo ir žmonių.

Naujajame Įstatyme Dievas veikia jau ne tiek grasinimu ir baime, kiek meile, suteikdamas žmogaus širdžiai pašvenčiamosios malonės; todėl Naujojo Įstatymo sandora vadinasi meilės ir malonės sandora.

Pašvenčiamoji malonė Dievo priešus daro Jo bičiuliais, mylimiausiais vaikais, nes Dievas naudoja visokias priemones žmonijai taisyti. Ši malonė, suteikdama žmogaus dvasiai dieviškosios šviesos, kelia žmogų aukščiau jo įgimtojo pobūdžio. Dėl to žmogus pradeda gyventi antgamtiniu gyvenimu, tvirtai surištas su Dievu, nes Dievas gyvena žmoguje. Dievui gyvenant žmoguje, pastarojo gerieji darbai yra antgamtinės vertės, ir jų dėka žmogus gali pelnyti dangų, o to nepelnytų, neturėdamas pašvenčiamosios malonės. Toji malonė suteikia žmogui teisę į amžinąją laimę — atidaro dangų.

Nors Kristus išpirko žmogų iš amžinosios nelaimės, betgi žmoguje liko didesnis palinkimas į bloga, negu į gera. Todėl Dievo malonės viešpatavimui žmoguje gresia pavojus iš esančių žmoguje visokių blogų geidimų. Bet Kristus, be pašvenčiamosios malonės, pelnė žmonėms atitinkamą jėgą, reikalingą blogo nugalėjimui, kad žmogus galėtų išlaikyti savyje Dievo malonę ir ant-

gamtinį sielos gyvenimą. „Aš atėjau, kad turėtų gyvenimo ir apsčiau turėtų“.

Pašvenčiamosios malonės dėka visas žmogaus nelaimes, kentėjimus ir net mirtį Dievas priima, kaipo atgailą už nuodėmes; ji tampa tartum šaltiniu nuopelnų, dėl kurių suteikiama aukštesniojo laipsnio dangiškoji laimė.

Savo kentėjimais Kristus pelnė mums visas malones, reikalingas pasiekti aukščiausiajam tikslui — sielos išganymui. Kad mums būtų lengviau tai įvykdyti, Kristus įsteigė kilniausiąją Naujojo Įstatymo Auką, būtent, šventųjų Mišių Auką, kuri reiškia ne ką kita, kaip tik tą pačią auką, kuria Kristus aukojosi Dievui už mus ant kryžiaus. Skirtumas yra tik tas, kad ant Kalvarijos kalno toji auka įvyko matomai, o čia vyksta paslaptingai po duonos ir vyno pavidalu. Aukodamas save, Kristus skiria mums savo pelnytas ant kryžiaus malones.

Be šv. Mišių, Kristus įsteigė septynis šv. Sakramentus, iš kurių, kaip iš kokių gausiausių šaltinių, Bažnyčia semiasi visokių malonių, reikalingų visiems jos vaikams.

Kristus patobulino Senojo Įstatymo moralumą. Senajame Įstatyme pasakyta: „nežudyk“! Kristus pasakė, kad bus teisiamas netgi tas, kuris pyksta ant savo brolio. Ne tik svetimoteriavimą uždraudė, bet ir bloguosius geidulius, kurie laikomi nusižengimu skaistybei. Įsakė mylėti net savo priešus ir niekados nekeršyti jiems. Liepė

melstis už savo priešus ir daryti gera savo persekiotojams. Reikalauja, ką nors gera darant, nedaryti to dėl pagyrimų. Kairė ranka tegu nežino, ką dešinė daro. Darydamas ką gero dėl savo garbės, žmogus praranda nuopelnus amžinybėje. Įsako melstis tyriausiu ir kilniausiu tikslu, ne taip, kaip fariziejai darydavo, ir t.t.

9. Kristaus nurodymas kelio į šventumą

Kristus nurodė kelią dorybėms atrasti arba šventiems pasidaryti. Jis taip pat apibūdino tikrąjį šventumą: „Ieškokite visų pirma Dievo karalystės ir jos teisybės" (Matas 6—33). „Būkite tobuli, kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas tobulas" (Matas 5—48). „Ne kiekvienas, kurs man sako: Viešpatie, Viešpatie, įeis į dangaus karalystę, bet kas daro valią mano Tėvo" (Matas 7—21). „Imkite ant savęs mano jungą ir mokinkitės iš manęs, nes aš romus ir nuolankios širdies; taip jūs rasite savo sieloms atilsio. Nes mano jungas saldus ir mano našta lengva" (Matas 11—29). „Palaiminti, kurie klauso Dievo žodžio ir laikosi jo" (Lukas 11—28). „Ne kas pro burną įeina, sutepa žmogų, bet kas išeina iš burnos, tai sutepa žmogų. Kas ... išeina iš burnos, tai eina iš širdies ir tai sutepa žmogų ... piktos mintys ... svetimoterystės ... neteisingi liudijimai, piktžodžiavimai" (Matas 15—11, 20). „Jei tavo akis netikusi, visas tavo kūnas bus tamsus" (Matas 6—

23). Kurie vargšus šelpia, meldžiasi ar pasninkauja, kad būtų žmonių matomi, jau atsiėmė savo užmokesnį (Matas 6—2, 16). Patariama turėti tyrą intenciją, iš kurios gimsta ramybė, kokios pasaulis negali suteikti (Jonas 14—27).

10. Kristaus nurodymas, į ką tikėti

Kristus nurodė žmonijai, į ką reikia tikėti ir kaip reikia gyventi pagal Naujojo Įstatymo dvasią. Pagal Jo mokslą, pagrindinės tikėjimo tiesos yra šios:

1) Yra vienas Dievas trijuose Asmenyse: Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia.

2) Savo galia Dievas iš nieko sutvėrė pasaulį, kurį pats tvarko ir valdo.

3) Reikia Dievą mylėti visų daugiausia, o savo artimą reikia mylėti, kaip save. Tai yra krikščionių dorovės pagrindas.

4) Norėdamas išvaduoti žmoniją iš nuodėmingumo, kuris virto natūraliu palinkimu į blogą, Dievas pasiuntė pasauliui vienintelį savo Sūnų Kristų, kuris tapo žmogum ir savo kentėjimais atsilygino Dievui už žmonijos nuodėmes.

5) Susitaikinę su Dievu, žmonės gali pasiekti aukščiausiąjį savo tikslą — amžinąją laimę, jei tik vykdys apaštalų paskelbtus ir evangelijose nurodytus įsakymus. Kad būtų lengviau laikytis tų įsakymų, Kristus pažadėjo savo malonės pagalbą ir įsteigė šventuosius sakramentus.

6) Reikia tikėti į kūno atsikėlimą iš mirusiųjų per paskutinį teismą, po kurio kiekvienas žmogus (su savo siela ir kūnu) liks amžinai laimingas arba nelaimingas, destis, ar jis gyveno šiame pasaulyje dorai, ar nedorai.

Dorovės mokslas krikščionių tikyboje yra tiek kilnus, jog net krikščionybės priešai jį gerbia. Stabmeldžių filosofas Antonijus Marcelinus (antroje savo knygoje) pasakė: „Krikščionių tikyba liepia tik tai, kas yra teisinga". Jaunesnysis Plinijus pareiškė: „Krikščionys prisiekdami pasižada vengti nuodėmės ir būti tvirti tikėjime".

11. Kristaus Bažnyčios įsteigimas apreikštajai tikybai išlaikyti ligi pasaulio pabaigos

Atėjęs iš dangaus į šį pasaulį ir tiek daug iškentėjęs mūsų išganymui, mūsų Viešpats Jėzus norėjo, kad visi žmonės naudotųsi Jo nuopelnais ir mokslu per ištisus amžius ligi pasaulio pabaigos. Kilniausiam savo tikslui pasiekti, Kristus įsteigė šventąją Bažnyčią. Ligi šiol atsirado daug visokių bažnyčių (tikybinių organizacijų), ir kiekviena iš jų tvirtina, kad Kristus ją įsteigęs, ir dėl to ji esanti tikra. Tačiau negali būti daug tikrųjų bažnyčių, nes Jėzus tik vieną Bažnyčią įsteigė. Tai aišku iš Kristaus žodžių, pasakytų šv. Petrui: „Tu Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės" (Matas 16—18). Tad būtinai turime patirti, kuri iš tų bažnyčių yra tikroji, ir po to jau

be mažiausios baimės priimti tos tikrosios Bažnyčios mokslą.

Norint susekti skirtumą tarp tų bažnyčių, reikia pažinti:

1) Kristaus Bažnyčios įsteigimo būdą ir tikslą,

2) žymes, kurios rodo skirtumą tarp tikrosios Bažnyčios ir netikrųjų,

3) kuri iš esamųjų tikybinių organizacijų (bažnyčių) turi šias žymes ir teises į tikrąją Bažnyčią.

V

Šventosios Bažnyčios įsteigimas ir tikslas

1. Apie Bažnyčią apskritai

Žodis „bažnyčia", arba lotyniškai „ecclesia", reiškia draugiją (krikščionių bendruomenę). Baž-nyčia yra ir šventykla, arba namas, kur tikintieji susirenka melstis. Bažnyčia nėra lietuviškas žo-dis; lietuviai jį pasiskolino ir pasisavino iš slavų, kurių šventykla vadinta „božnica". Žodis „baž-nyčia" per daugelį amžių prigijo lietuvių tautoje.

Prieš organizuodamas tokią krikščionių drau-giją, Kristus ne vieną kartą buvo pareiškęs savo mokiniams, kad toji draugija bus matoma. Tą sumanytąją savo Bažnyčią Kristus vadino savo Karalyste arba Valstybe (Jonas 18—36), miestu, įsteigtu ant kalno (Matas 5—14) — taigi, mato-mu. Vadina Bažnyčia, kurią įsteigs ant apaš-talo Petro, arba ant Uolos (Matas 16—18), o taip pat vadina Bažnyčią savo avija. Kristus taip pa-reiškė: „Aš turiu ir kitų avių, kurios ne iš šitos avidės; man reikia ir jos atvesti; jos klausys ma-

no balso, ir taip bus viena avidė ir vienas ganytojas" (Jonas 10—16).

Vartodamas tokius pavadinimus savo Bažnyčiai: karalystė arba valstybė, miestas, avidė, Kristus aiškiai nurodė, kad sumanytoji Bažnyčia bus matoma draugija, arba organizacija, bet ne slapta (nematoma), kaip dabar protestonai ir kitoki atskalūnai stengiasi tai įrodyti. Pasak protestonus, Bažnyčią sudarą vien tikintieji į tai, kad jų nuodėmės nebus jiems priskirtos ir jos bus atleidžiamos dėl Viešpaties Kristaus nuopelnų. Tokis veiksmas yra nematomas, todėl, kaip jie sako, ir Bažnyčia esanti nematoma įstaiga. Jei Bažnyčia būtų nematoma įstaiga, tai būtų nematomi ne tik jos nariai, bet ir valdininkai. Kristus įsako klausyti Bažnyčios, tad nebūtų žinoma, ko klausyti. „Jei jis nepaklausytų Bažnyčios, tebūna jis tau, kaip pagonis ir muitininkas" (Matas 18—17). Iš to aišku, kad protestonai labai klysta, Bažnyčią vadindami nematoma įstaiga.

Kai jau atėjo laikas, Kristus įsteigė Bažnyčią šiuo būdu:

1) iš savo mokinių pasirinko dvylika apaštalų;

2) suteikė jiems trejopą valdžią;

3) įgaliodamas juos mokyti, suteikė jiems neklaidingumo dovaną;

4) paskyrė šv. Petrą visos Bažnyčios galva;

5) pagaliau, pažadėjo, kad ši Bažnyčia gyvens ligi pasaulio pabaigos.

Kiekvieną iš šių veiksmų bei nuostatų panagrinėsime skyrium.

2. Apaštalų išrinkimas

Kristus savo Bažnyčią paskirstė į du skyrius: Bažnyčios valdžios ir mokytojų skyrių ir valdinių bei mokinių skyrių. Pirmąjį skyrių sudaro dvasininkai, kurie rūpinasi žmonių dvasios reikalais bei jų išganymu, o antrąjį skyrių sudaro šiaip sau žmonės, eiliniai nariai.

Žmonėms valdyti Kristus iš savo mokinių pasirinko dvylika apaštalų (Lukas 6—12, 13), kurių viršininku paskyrė šv. Petrą. 72 kiti mokiniai negavo iš Kristaus ypatingos valdžios, jie buvo paskirti apaštalų padėjėjais.

Kristus apaštalams įsakė mokyti, o žmonėms klausyti jų. Jis pasakė: „Kas jūsų klauso, tas manęs klauso; kas jus niekina, mane niekina" (Lukas 10—16).

Taip buvo pradėta ir įsteigta matomoji Bažnyčia, kuri buvo skirta trokštantiems prie jos priklausyti.

3. Trejopos valdžios suteikimas apaštalams

Kristaus mokslo skelbimas ir dieviškų Jo malonių dalinimas žmonėms, vedant juos prie Dievo, yra tas tikslas, dėl kurio Kristus įsteigė šventąją Bažnyčią.

Kad apaštalai ir jų įpėdiniai galėtų tą tikslą pasiekti, Kristus suteikė apaštalams trejopą val-

džią, būtent: mokytojų, ganytojų ir kunigų valdžią.

Pasak pranašų, Mesijas turėjo tokias trejopas pareigas eiti.

Izajas pranašavo, kad Išganytojas bus mokytojas: „Viešpaties Dvasia ant manęs, nes Viešpats patepė mane; jis siuntė mane skelbti belaisviams atleidimo ir kaliniams išliuosavimo" (61—1). „Štai aš paskyriau tave pagonių šviesa, kad tu būtumei mano išgelbėjimas iki žemės pakraščių" (49—6).

Jeremijas ir Danielius pranašavo, kad Išganytojas bus tautų Karalius (Valdovas) bei Ganytojas: „Aš pažadinsiu Dovydui teisią atžalą; karalius karaliaus ir bus išmintingas" (Jer. 23—5). „Dievas pažadins karalystę, kuri neiširs per amžius" (Dan. 2—44). „Visos tautos... turės jam tarnauti; jo valdžia yra amžina valdžia... ir jo karalystė nebus sugriauta" (Dan. 7—14).

Dovydas 109-je psalmėje sako apie Išganytoją: „Tu kunigas per amžius Melkizedėko būdu".

Gyvendamas šiame pasaulyje, Viešpats Jėzus turėjo tokią trejopą valdžią ir ją naudojo.

Kristus buvo Mokytojas, dėl to Jis ir buvo taip vadinamas. Nikodemas sakė Jam: „Rabbi (Mokytojau), mes žinome, kad tu atėjai nuo Dievo kaip Mokytojas" (Jonas 3—2). Mokiniai kreipdavosi pas Jį, sakydami: „Viešpatie, pamokink mus melstis" (Lukas 11—1). Šv. Matas

rašo apie Jėzų: „Jis juos mokė, kaip tas, kurs turi valdžios“ (7—29).

Kristus buvo Ganytojas ir Valdovas. Jis pats apie save taip kalba: „Aš gerasis ganytojas“ (Jonas 10—14). Arkangelas Gabrielius pareiškė mergelei Marijai apie Jėzų: „Viešpats Dievas duos jam jo tėvo Dovydo sostą“ (Lukas 1—32). Tad ir trys rytų karaliai, atvykę į Jeruzalę, klausė apie ką tik gimusį Jėzų: „Kur yra gimęs žydų karalius?“

Kristus buvo Kunigas. Jis įsteigė ir pats aukojo Naujojo Įstatymo auką didįjį ketvirtadienį. Jis taip pat ir pats aukojosi už mūsų nuodėmes didįjį penktadienį, mirdamas ant kryžiaus.

Suteikdamas apaštalams tą trejopą valdžią, Kristus tarė: „Man duota visa valdžia danguje ir žemėj. Eikite tat ir mokykite visas tautas, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios ir mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs. Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai“ (Matas 28—18, 20).

Šiais žodžiais įgaliojęs apaštalus, Kristus kartu suteikė jiems įgaliojimą žmones valdyti: „Ką tik jūs surišite žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką tik atrišite žemėje, bus atrišta ir danguje“ (Matas 18—18).

Įgaliojimą kunigų pareigas eiti Kristus suteikė apaštalams šiais žodžiais: „Imkite šventąją Dvasią. Kam nuodėmes atleisite, tam jos atleis-

tos, ir kam sulaikysite, jos sulaikytos" (Jonas 20—22—23). Panašiai Jis įgaliojo juos vykdyti ir kitus sakramentus. Šventosioms Mišioms laikyti įgaliojimą ir įsakymą Jis davė paskutinės vakarienės metu: „Tai darykite mano atsiminimui" (Lukas 22—19).

Apaštalai vykdė tas visas pareigas Kristaus įsakymu. „Jie išėję skelbė visur, Viešpačiui draug veikiant ir patvirtinant jų žodžius lydinčiais juos stebuklais" (Morkus 16—20). Jie buvo Kristaus avidės ganytojai, skelbdami tiesas ir duodami įsakymus, o taip pat bausdami bedievius (Tim. 1—20). Ėjo kunigų pareigas, buvo Dievo paslapčių teikėjai (I Kor, 4—1), aukojo (I Kor. 10—18, 29), krikštijo ir tvirtino tikėjimą (Apaštalų Darbai 8—17).

Kaip Kristus, tas trejopas pareigas eidamas, vedė savo tikybos išpažinėjus į aukščiausiąjį tikslą, taip pat ir šv. Bažnyčia, vykdydama tas pačias pareigas, kurias Kristus jai skyrė, ir pasinaudodama dėl mūsų ant kryžiaus mirusio Išganytojo nuopelnais, turi vesti žmones į šventumą, į tobulybę ir, tuo būdu, į amžinąją laimę.

Tad aišku, kad Bažnyčios tikslas yra toliau dirbti išganymo darbą, kurį Kristus pradėjo, ir būti tikintiesiems tartum gyvuoju Kristum ant žemės ligi pasaulio pabaigos.

4. Neklaidingumo dovanos suteikimas apaštalams

Siųsdamas apaštalus mokyti, Kristus pasakė: „Eikite tat ir mokykite visas tautas... mokydami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs" (Matas 28—20).

Jėzus pažadėjo apaštalams ir jų įpėdiniams šventąją Dvasią — Teisybės Dvasią: „Aš melsiu Tėvą ir jis duos jums kitą Ramintoją, kad pasiliktų su jumis per amžius—tiesos Dvasią" (Jonas 14—16, 17). „Kuomet gi ateis ta tiesos Dvasia, ji jus įves į visokią tiesą" (Jonas 16—13).

Jei Bažnyčia klystų, tad ją galėtų nugalėti šėtonas, neteisybės dvasia. Kristus aiškiai pažadėjo Peturi, kad Bažnyčios, ant Uolos, arba ant Petro pastatytosios, nenugalės pragaro jėgos.

Jei Kristus būtų abejojęs dėl Bažnyčios mokslo tyrumo, teisingumo ir neklaidingumo, nebūtų įsakęs būtinai tikėti į tą mokslą. Bet pats tikėdamas į to mokslo neklaidingumą, Jėzus sako: „Kas tikės ir bus pakrikštytas, tas bus išganytas; kas gi netikės, bus pasmerktas" (Morkus 16—16).

Tikėdamas į šv. Bažnyčios mokslo neklaidingumą, šv. Povilas pasakė: „Bet nors mes ar angelas iš dangaus skelbtų jums kitą Evangeliją, nekaip mes jums skelbėme, tebūna atskirtas" (Gal. 1—8). Todėl šis šventasis Bažnyčią vadina tiesos šulu ir tvirtybe (1 Tim. 3—15).

Priekaištas. Mokytojai Bažnyčioje yra žmonės, o šie ir klydo, ir klys.

Atsakymas. Iš tikrųjų, žmonės be ypatingos Dievo pagalbos ir klydo, ir klys. Betgi Dievas gali sulaikyti arba apsaugoti žmones nuo klydimo, nuo klaidingumo. Tad Visagalis ir saugoja juos nuo to, kiek ir kuriais atvejais yra pažadėjęs saugoti.

5. Matomosios Bažnyčios Galvos paskyrimas

Jei kiekviena protingai suorganizuotoji draugija turi savo vadovą, viršininką, juo labiau tokia didžiulė ir kilni draugija — Bažnyčia — negalėjo būti kitaip įsteigta ir sutvarkyta. Tokiu katalikiškosios Bažnyčios vadu liko paties Viešpaties paskirtasis šv. Petras.

Kai šv. Petras pirmas iš apaštalų tvirtai išpažino Kristaus dievybę, tuomet Kristus pareiškė jam apaštalų akivaizdoje: „Palaimintas esi, Simonai, Jonos sūnau, nes ne kūnas ir kraujas tai tau apreiškė, bet mano Tėvas, kurs yra danguje. Ir aš tau sakau: tu Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės. Tau aš duosiu dangaus karalystės raktus; ką tu suriši žemėje, bus surišta ir danguje, ir ką tu atriši žemėje, bus atrišta ir danguje“ (Matas 16—17, 19). Čia aiškiai matyti šv. Petro pirmenybė. Šiuo atveju kalbėdamas Kristus kreipėsi ne į visus apaštalus, bet į vieną šv. Petrą:

„Aš tau sakau: tu Petras, ir ant tos uolos aš pa-statysiu savo Bažnyčią, ir pragaro vartai jos ne-nugalės“ (Matas 16—17). Jėzus paskyrė jam tam tikrą vietą ir pareigas, kad užtikrintų savo Bažnyčiai amžiną tvirtybę. Skiria šv. Petrą Baž-nyčios viršininku, turinčiu aukščiausią įgalioji-mą, nes be to negali būti tvarkos ir tvirtybės.

Kad Kristus išsirinko šv. Petrą savo Bažny-čios viršininku, tai matyti taip pat ir iš kitų Jo žodžių: „Tau aš duosiu dangaus karalystės rak-tus“. Kas rytiniuose kraštuose turėjo namo ar miesto raktus, tas buvo laikomas to namo šeimi-ninku arba miesto valdovu. Taigi, tai sakyda-mas, Kristus atidavė Petrui aukščiausiąją valdžią visoje Bažnyčioje ant šios žemės. Kad niekas neabejotų dėl tos jo valdžios, Kristus po to pa-reiškė: „Ką tu suriši žemėje, bus surišta ir dan-guje“ (Matas 16—19). Tuo būdu Kristus su-teikė Petrui neribotą valdžią, kad galėtų pagal reikalą valdyti savo valdinių sąžinę, nustatyda-mas ir, kai bus reikalas, keisdamas Bažnyčios įstatymus, bausdamas nusikaltusius arba bausmę dovanodamas.

Paskutinius savo žodžius apie surišimą ir at-rišimą (atleidimą) Kristus po to tarė ir kitiems apaštalams, betgi nenurodė jiems, kad jie bus uolos, ir nežada jiems duoti dangaus raktus, nors jiems taip pat suteikė didelę valdžią. Tas dide-lis skirtumas valdžioje, kurią Kristus suteikė

Petrui, aiškiai matyti iš paties Kristaus žodžių, kuriais Jis tą valdžią Petrui suteikė.

Kai Kristus atsikėlė iš mirusiųjų ir pasirodė mokiniams Tiberijados paežery pietų metu, Jis kreipėsi į Simoną Petrą: „Jono sūnau, Simonai, ar myli mane labiau, kaip šitie?" Jis jam atsakė: „Taip, Viešpatie, tu žinai, kad aš tave myliu". Jis jam tarė: „Ganyk mano avinėlius". Jis vėl jį klausė: „Jono sūnau, Simonai, ar myli mane?" Jis jam atsakė: „Taip, Viešpatie, tu žinai, kad aš myliu tave". Jis jam tarė: „Ganyk mano avis". Jis klausė jį trečią kartą: „Jono sūnau, Simonai, ar myli mane?" Petras ... jam atsakė: „Viešpatie, tu visa žinai; tu žinai, kad aš tave myliu". Jis jam tarė: „Ganyk mano avis" (Jonas 21—15, 17). Šiuose žodžiuose aiški Viešpaties mintis apie Petrą, kuriam pavestas vadovavimas visai Jėzaus avidei, kurios geras ganytojas Kristus pats buvo, kaip pats yra pareiškęs.

Ganyti Senajame ir Naujajame Įstatyme reiškia tą pat, ką ir valdyti. Todėl antroje Karalių knygoje (5, 1—2) Viešpats taip kalba į Dovydą: „Tu ganysi mano tautą Izraėlį". Tad, kalbėdamas į Petrą, kada liepė jam ganyti ir avinėlius, ir avis, Kristus tais žodžiais pavedė jam vadovavimą ir tikintiesiems, ir vyskupams bei kunigams.

Suteikęs tokią valdžią Petrui, Kristus tik paskiau pareiškė visiems savo apaštalams, žengdamas į dangų: „Mokykite visas tautas,... moky-

dami juos laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs" (Matas 28—20). Tai sakydamas, Kristus nepakeitė to, ką buvo sakęs Petrui. Kiti visi apaštalai buvo pasiųsti padėti Petrui, kuris buvo paskirtas jų viršininku.

Be to dar, ir kiti faktai rodo, kad Petrui buvo Kristaus suteikta pirmenybė ir vadovybė.

Kaip minėjome, Kristus dažnai pabrėždavo daromą skirtumą tarp apaštalų ir šv. Petro.

Kai tik pirmą kartą susitiko su Petru, Kristus pakeitė jo vardą „Tu vadinsies Kėfas, tai reiškia Petras (Uola)" (Jonas 1—42).

Išskirdamas Petrą iš kitų apaštalų, Kristus tik jam davė dangaus vartų raktus.

Tik jam Kristus liepė tvirtinti kitus tikėjime ir pasisakė, kad tuo tikslu Jis net meldęsis už jį skyrium: „Bet aš prašiau už tave, kad tu nenustotumei tikėjimo, todėl tu kada nors grįžęs stiprink savo brolius" (Lukas 22—32). Tai rodo, kad, pagal Kristaus norą, Petro pareiga buvo kitus apaštalus mokyti ir šalinti visokias abejones. Jėzus to nebūtų galėjęs daryti ir nebūtų to reikalavęs iš jo, jei Petras nebūtų buvęs paskirtas visos Bažnyčios galva, arba viršininku.

Kristus pasirinko šv. Petro laivelį, kad iš jo mokytų susirinkusius žmones.

Kristus liepia sumokėti mokestį už save ir už Petrą, tuo tikslu pagavus žuvį, kurios žiotyse, Jėzaus nurodymu, bus rastas pinigas.

Norėdamas ką nors svarbesnio nuveikti, Kris-

tus visada imdavo su savim Petrą, kaip antai: šv. Petras buvo drauge, Kristui atsimainant ant Taboro kalno, Jairo dukterį prikeliant iš mirusiųjų, Alyvų sode, kur prasidėjo baisiausi Viešpaties Jėzaus kentėjimai.

Apaštalai žinojo tai visa ir dėl to jau nuo pat pradžios pripažino Petrui pirmenybę ir vyresnybę (Morkus 1—36, Lukas 8—45, 9—32).

Jis buvo vedėjas susirinkimo, kuriame Judo vieton buvo išrinktas Motiejus (Apaštalų Darbai 1—15).

Sekminių dieną matome šv. Petrą vadovaujant susirinkusiems apaštalams (Apaštalų Darbai 2—14).

Jis taip pat vadovavo susirinkimui Jeruzalėje (Apaštalų Darbai 15—7).

Minėdami apaštalų skaičių ir vardus, evangelistai visada šv. Petro vardą rašydavo pirmoje vietoje, nors Petras nei amžium, nei mokslu, nei pašaukimu nebuvo pirmasis (Matas 10—2).

Tad, jei šv. Petras visur minimas pirmuoju, tai vien dėl jo pirmenybės bei vyresnybės, kurią jam Viešpats suteikė.

6. Kristaus žadėjimas laikyti Bažnyčią ligi pasaulio pabaigos

Kaip žinome, Bažnyčios tikslas — vesti žmones į aukščiausiąją laimę. Dėl to Kristus norėjo, kad Bažnyčia pasaulyje gyventų tol, kol ant že-

mės žmonės gyvens, arba ligi pasaulio pabaigos, ir „pragaro vartai jos nenugalės" (Matas 16—18).

Jei Bažnyčia gyvens ligi pasaulio pabaigos, tai ligi pasaulio pabaigos turi veikti ir Bažnyčios santvarka — ligi pasaulio pabaigos turi veikti ir vyresniškums Bažnyčios matomosios Galvos, šv. Petro, arba Uolos, ant kurios Bažnyčia pastatyta. Sugriuvus šiam pamatui, sugriūtų ir Bažnyčia. Tad, žadėdamas Bažnyčiai gyvenimą ligi pasaulio pabaigos, Kristus žadėjo tokį pat ilgą gyvenimą ir Bažnyčios Galvai — šv. Petrui (suprantama — per įpėdinius).

Kristus savo Bažnyčią vadina avide, kurią gano vienas piemuo, arba ganytojas. Apie savo Bažnyčią Kristus taip pat pasakė, kad prieš pasaulio pabaigą bus viena avidė ir vienas piemuo. Šv. Petras negalėjo taip ilgai gyventi šioje žemėje, todėl jis gyvena ir gyvens savo įpėdiniuose. Nors šv. Petro įpėdiniai miršta, betgi jų valdžia pereina iš vieno kitam, nes toji valdžia reikalinga vienybei, santaikai ir vienodumui išlaikyti Bažnyčioje. Tokį, bet ne kitokį tikslą Kristus turėjo, skirdamas šv. Petrą savo Bažnyčios galva.

Kristus norėjo, kad ne tik Bažnyčia, ne tik jos galva šv. Petras, bet ir kitų apaštalų valdžia išliktų ligi pasaulio pabaigos.

Įgaliodamas apaštalus veikti Bažnyčioje, Kristus pasakė: „Štai, aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai" (Matas 28—20).

Visi apaštalai jau mirė ir ligi pasaulio pabaigai buvo likę dar daug laiko. Todėl Kristus, tardamas šiuos žodžius, turėjo mintyje ne tik apaštalus, bet ir jų įpėdinius. Jų įpėdiniai yra dabartiniai vyskupai, kurie, kaip apaštalai priklausė šv. Petro, taip jie dabar visai priklauso visos Bažnyčios viršininko ir priklausys jo ligi pasaulio pabaigos, eidami savo pareigas taip, kaip buvo Kristaus įsakyta ir nurodyta.

Kai tuo būdu buvo išrinkti apaštalai, suteikta jiems trejopa valdžia ir neklaidingumas moksle, kai šv. Petrui buvo duotas paskyrimas vadovauti Bažnyčiai, kuriai buvo Kristaus suteiktas pastovumas ligi pasaulio pabaigos, ir kai, pagaliau, pirmąją Sekminių dieną Kristus atsiuntė apaštalams šv. Dvasią, kuri suteikė jiems palaimą ir gyvybę kilniesiems darbams, — apaštalai tuojau pradėjo veikti, vykdydami kilnųjį žmonijos mokymo bei švietimo darbą.

Tokiu tatai būdu Kristus įsteigė savo Bažnyčią. Šitoks jos įsteigimo ir sutvarkymo būdas išskiria ją iš kitų krikščioniškųjų bažnyčių.

VI

Kristaus Bažnyčios pažymiai

1. Kristaus Bažnyčia — viena, šventa, katalikiška ir apaštališka

Yra daug bažnyčių, kurios sakosi, kad Kristus jas įsteigęs. Kristus įsteigė tik vieną Bažnyčią. Tad, be abejonės, turi būti tam tikri pažymiai (žymės), kad galėtų mums parodyti, kuri iš tų visų krikščioniškųjų bažnyčių yra tikrai Kristaus įsteigta. Tie pažymiai turėtų būti tokie, kad ir mažiausiai mokytas žmogus galėtų pažinti ir pažinęs priklausyti prie tos tikrosios Kristaus Bažnyčios, jei nori surasti ir įgyti amžinąją laimę.

Tokių pažymių yra keturi, būtent: Kristaus Bažnyčia yra 1) viena, 2) šventa, 3) katalikiška, arba visuotinė ir 4) apaštališka.

1) Tikroji Kristaus Bažnyčia turi būti viena. Tai reiškia: joje turi būti vienas tikėjimas, vienoda tikyba, visur vienodi sakramentai, vienas mokslas. „Vienas Viešpats, vienas tikėjimas, vienas krikštas. Vienas Dievas ir visų Tėvas"

(Efez. 4—5). Prieš savo kentėjimus Kristus ši-taip meldėsi, prašydamas tikybinės vienybės: „Kad visi (kurie įtikės į Jį) būtų viena, kaip Tu, Tėve, esi manyje ir aš tavyje, kad ir jie būtų mumyse viena ... Kad jie būtų viena, kaip ir mes esame viena" (Jonas 17, 21—22). Tokios vienybės bei vieningumo pažymys yra valdžia šv. Petro įpėdinio rankose.

2) Tikroji Kristaus Bažnyčia turi būti šventa, nes turi vesti žmones prie Dievo. Tai reiškia, kad: 1) jos įsteigėjas turi būti šventas, 2) jos mokslas turi būti šventas, 3) turi turėti priemones arba sakramentus Kristaus paliktus Bažnyčiai ir vedančius žmoniją į šventumą — „Povilas ... Dievo Bažnyčiai ... pašvęstiesiems Jėzuje Kristuje, pašauktiesiems šventiesiems draug su visais, kurie šaukiasi į mūsų Viešpaties ... vardą" (Povilo I Kor. 1, 1—2), 4) turi auklėti didelio šventumo žmones, — tai yra, tokius žmones, kurie būtų Dievo malonėje, patiktų Dievui už savo didelę meilę Visagaliui. „Paskyriau jus, kad eitumėte, neštumėte vaisiaus ... Tai aš jums įsakiau, kad kits kitą mylėtumėte" (Jonas 15, 16—17). „Kiekvienas geras medis duoda gerų vaisių, blogas gi medis duoda blogų vaisių ... Taigi, jūs pažinsite juos ant jų vaisių" (Matas 7, 17—20). Tie Viešpaties žodžiai nurodo ne kokį paprastą dorumą, kokį žmogus gali įsigyti, natūraliai klausydamas įgimtojo sąžinės balso, arba kokį žmonės gali turėti ir nepriklausydami prie

tikrosios Bažnyčios narių. Čia Kristus nurodė tokį šventumą, kuris pakyla iki didvyriškų darbų, atliekamų su Dievo malonės pagalba. „Aš daviau jums pavyzdį, kad, kaip aš jums dariau, taip ir jūs darytumėte“ (Jonas 13—15). Kristaus Bažnyčioje netrūksta šventųjų, turinčių arba turėjusių labai aukšto laipsnio šventumą.

Kristus žadėjo stebuklais parodyti herojišką šventumą. „Kas tiki į mano darbus, kuriuos aš darau, ir jis darys ir didesnių už juos darys“ (Jonas 14—12). „Tuos, kurie tikės, lydės tokie stebuklai: mano vardu jie išvarinės velnius, kalbės naujomis kalbomis, ims žalčius ir, jei ką mirtinga gertų, tai jiems nekenks; jie dės rankas ant ligonių ir tie pasveiks“ (Morkus 16, 17—18). Tokių malonių patirs tikintieji, t. y., tie, kurių tikėjimas bus paremtas tyriausiąja ir aukščiausiąja meile Dievui ir dora. Tokie žmonės nepaiso jokių vargų, kentėjimų, o taip pat net ir gyvybės, kad tik patiktų savo Viešpačiui Dievui. Mes tai ir vadiname herojišku šventumu. Tokių žmonių šventumą Dievas patvirtina stebuklais, kurie rodo tikrosios Kristaus Bažnyčios šventumą.

3) Tikroji Bažnyčia turi būti katalikiška, arba visuotinė, t. y., visur žemėje esanti ir veikianti visose pasaulio dalyse. Tokį tikslą Kristus turėjo, steigdamas savo Bažnyčią, nes Jis buvo atėjęs išganyti ne vienos kurios nors tautos ar krašto, bet visų pasaulio tautų. Kad tas tikslas būtų pasiektas, Kristus pasakė apaštalams: „Eikite ir

mokykite visas tautas" (Matas 28—19). „Štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai" (Matas 28—20). Toks šv. Bažnyčios išaugimas bei išplitimas buvo dar pranašo išpranašautas: „Jis viešpataus nuo jūros iki jūrai, nuo upės iki žemės skritulio pakraščių ... Visi žemės karaliai garbins jį, visos tautos jam tarnaus" (71 ps., 8—11).

Tikroji Kristaus Bažnyčia turi būti apaštališka: tai yra, iš visų dabartinių bažnyčių tikroji yra ta, kurioje nuo Kristaus laikų matome visą nepakeistą tvarką — tą pačią, kurią Jis pats buvo nustatęs. Apaštališkumo pažymys reikalauja, kad ta pati valdžia, kurią Kristus paliko šv. Petrui ir apaštalams, ir toliau be petraukos tebebūtų ligi mūsų gyvenamųjų laikų, ir kad dabartiniai šv. Petro ir apaštalų įpėdiniai be paliovos tebeturėtų tą pat valdžią, gautą iš minėtųjų savo pirmatakų.

Tuos keturis aukščiau apibūdintus pažymius matome ir randame tiktai Katalikų Bažnyčioje.

Šių pažymių neturi Liuterio šešioliktame amžiuje įsteigtoji bažnyčia. Ne Kristus, bet Liuteris ją įsteigė, todėl ji nevadinama Kristaus bažnyčia. Liuteris neįrodė, kad Kristus įgaliojo jį steigti bažnyčią. Liuterio bažnyčiai trūksta vienybės, nes ji susiskaldė į daugybę atskalų (sektų), kurios pavadintos jų įsteigėjų vardais. Iš Liuterio šalininkų atsirado reformuotų liuterių, naujai krikštytųjų, anglikonų, škotų, metodinin-

kų, hernhutų, mormonų ir kitokios „bažnyčios". Tos atskalos vėl suskilo į smulkesnes atskalas, kaip antai: senieji ir naujieji liuteriai, zvinglėnai, kalvinai, pijetistai-racionalistai. Ką šiandien vieni pripažįsta, kiti rytoj niekins tai, keisdami ar atmesdami visokius aiškinimus. Vieni iš jų atmetė šv. Mišių auką, kiti paliko kai kuriuos sakramentus, treti visai nepaiso jų ir net šv. Krikšto sakramentą laiko vien tik tam tikra apeiga (ceremonija). Kodėl gi jie visi taip susiskaldė? Todėl, kad nenorėjo klausyti Kristaus įpėdinio, Jo Bažnyčios Galvos — šv. Tėvo.

Visokioms atskilusioms bažnyčioms trūksta šventumo, nes jų įsteigėjai niekados nepareiškė šventumo, ir jų šventumo arba pašaukimo Dievas nepatvirtino stebuklais. Be to, nė viena iš tų atskalų iš savo auklėtinių neišauklėjo tikrų šventųjų.

Teisybė, tų visokių atskalų įsteigėjai ir jų sekėjai tvirtina, kad jų mokslo įsteigėjas buvęs pats Kristus. Tačiau tai — netiesa, nes Kristus jokių atskalų nesteigė. Tos visos atskalos išdygo amžių bėgyje, tai pažymi visuotinė istorija. Netgi nešališkoji istorija mini, kad tos atskalos yra atskilusios nuo Bažnyčios. Atskilo tik dėl to, kad tų atskalų vadai nenorėjo klausyti Bažnyčios Galvos arba šv. Petro įpėdinio. Kaip antai, Čekijoje Bažnyčiai pasipriešino Jonas Husas, Vokietijoje Martynas Liuteris, Šveicarijoje ir Prancūzijoje Jonas Kalvinas, Anglijoje karalius Hen-

rikas VIII. Visi jie pasižymėjo ne šventumu, bet žiaurumu ir kitokiomis ydomis.

Betgi jie ir švento mokslo neskelbė. Pagal Liuterio mokslą, žmogui galima daryti, kas tik jam patinka, ir ne nuodėmė pasmerkianti žmogų, tik tikėjimo trūkumas. Atskalos atmetė nuo senųjų amžių vartojamas priemones, vedančias į šventumą: šv. Mišias, sakramentus, pasninkus, apeigas, Evangelijų patarimus ir t.t. Tad patys nekatalikai turėtų prisipažinti, kad per tiek amžių jie saviškių tarpe nesurado nė vieno švento žmogaus, kurio šventumą Dievas būtų patvirtinęs stebuklais. Reikia teisybę pasakyti, kad ir tarp nekatalikų atsiranda gerų ir dievotų žmonių; tai atsitinka tuomet, kai žmonės, kaip jau aukščiau matėme, klauso įgimto sąžinės balso nurodymų.

Ne Kristaus skelbiamieji tikėjimai nėra visuotiniai, arba katalikiški. Priežastis yra ta, kad tų visų atskalų mokslas yra nutolęs nuo Kristaus mokslo ir tie savotiški Kristaus mokslo aiškintojai yra susiskaldę į daugybę srovių. Žmonės į tas atskalas buvo dažniausiai traukiami prievartos keliu; taip atsitiko ne viename krašte. Ligi šio laiko tos atskalos nepatraukė nė vienos stabmeldžių tautos.

Be Kristaus Bažnyčios, nėra jokios kitos apaštališkos Bažnyčios. Nė vienos atskalos steigėjas negalėjo ir negali įrodyti, kad jo mokslas yra tas pat, kurį Kristus skelbė, nes visų atskalų vadai

atmeta apaštalų padavimus. Jų mokslas nuolat keičiamas. Tos atskalos neturi šv. Petro įpėdinio. Jos neturi nė apaštalų įpėdinių. Kas siuntė tų atskalų steigėjus? Kas juos įgaliojo mokyti žmones? Jie nėra kunigai. Jų mokslo skelbėjai būna renkami, kaip valsčių viršaičiai ir seniūnai. Pranašas sako apie juos: „Aš jų nesiunčiau ir nedaviau jiems įsakymų, ir jiems nekalbėjau" (Jer. 14—14).

2. Ar tokia yra Katalikų Bažnyčia? Jinai yra viena ir šventa

1) Katalikiškoje Bažnyčioje matoma vienybė tikėjime, nes visi katalikai turi ir tiki vieną mokslą, kuris nuo Kristaus laikų nebuvo keičiamas arba darkomas.

Visi katalikai turi vienodas apeigas, šv. Mišias, sakramentus. Visi savo dvasią peni Švenčiausiuoju Sakramentu.

Visi katalikai klauso Kristaus skirtosios valdžios. Visi tikintieji klauso savo klebonų bei kunigų, kunigai — vyskupų, o vyskupai ir arkivyskupai klauso šv. Tėvo, kaip šv. Petro įpėdinio. Panašios vienybės neturi nė viena kitokia krikščioniškoji Bažnyčia.

2) Katalikiškoji Bažnyčia yra šventa, nes ligi šio laiko, nežiūrint didžiausių persekiojimų, išlaikė tą patį šventąjį mokslą, kurį gavo iš Kristaus. Dėl to mokslo žuvo milijonai krikščionių

katalikų. Dėl šio mokslo ir šiais laikais kenčia katalikiškoji Bažnyčia kai kuriuose kraštuose.

Katalikiškoji Bažnyčia yra šventa, nes turi priemonių, kuriomis veda žmones į šventumą. Tokios priemonės yra sakramentai, o ypač šv. Mišių auka, sakramentalijos, tikybinės draugijos, vienuolynai, gražiausios bažnytinės apeigos, kuriomis Bažnyčia stengiasi atvaizduoti Dievo galybę ir didybę ir tuo būdu lenkia žmonių dvasią Viešpatį garbinti.

Katalikiškoji Bažnyčia yra šventa, nes auklėja šventus žmones. Šventas medis duoda šventą vaisių. Kiekviename šimtmetyje iškilo net ištisa eilė šventųjų, kuriuos gerbia ne tik žmonės, žiūrintieji į jų darbus bei žygius, bet ir pats Dievas gerbia juos, įvairiausiais stebuklais patvirtindamas jų šventumą. Daug šventųjų kėlė žmones iš mirusiųjų. Tokius stebuklus darė: šv. Bernardas, šv. Antanas iš Paduvos, šv. Jackus, šv. Vincentas Fererijus, šv. Pranciškus Ksaveras, šv. Pilypas Nerijus, šv. Petras Klaveras ir kiti. Šešioliktame amžiuje, kuriame dėl Liuterio įtakos pradėjo plisti įvairios protestonų atskalos, buvo daug šventųjų, tartum patvirtinti tam, kad Bažnyčia, kurią Liuteris sumanė taisyti (reformuoti), tikrai yra šventa ir nereikalinga jokio nepašaukto taisytojo. Žmonių dvasiai ir šventumui pakelti Dievo pašauktieji buvo šie: šv. Ignotas Lojola, šv. Pranciškus Ksaveras, šv. Pranciškus Borgija, šv. Aloyzas, šv. Vincentas iš Paulios,

šv. Jonas nuo Kryžiaus, šv. Tomas iš Vilanovos, šv. Petras iš Alkantaros, šv. Petras Kanizijus, šv. Teresė ir daug kitų šventųjų.

Kiekvienas šimtmetis didina Bažnyčiai šventųjų ir palaimintųjų skaičių. Vien tik devynioliktame amžiuje 87 asmenys paskelbti šventaisiais, o 310 įrašyti į palaimintųjų skaičių.

Pakartoju, kad Bažnyčia tik tada paskelbia žmogų esant palaimintą, kai būna gerai įsitikinusi, kad jis turėjo retų krikščioniškų dorybių ir kad mažiausia bent du kartus Dievas stebuklu patvirtino to asmens šventumą. Tai rodo, kiek daug kartų Dievas leidžia įvykti antgamtiniams įvykiams, norėdamas patvirtinti savo Bažnyčios ir jos vaikų šventumą.

Mūsų gyvenamaisiais laikais Dievas stebuklais pagarsino Liurdą, Pompėją, Vilnių (Aušros Vartus), Šiluvą, Čenstochavą, Skempę ir kt.

Įvairių amžių krikščionių persekiojimo laikai rodo, kokią didelę meilę Dievui ir atsidavimą katalikiškajai Bažnyčiai išauklėja tikroji Kristaus Bažnyčia. Štai tik nuo 1873 metų dėl katalikų tikėjimo buvo nukankinta 40 tūkstančių žmonių vien tik Kinijoje ir Japonijoje.

Priekaištai

1-sis priekaištas. Kiekviena protestonų atskala (sekta) sakosi turinti šventumo pažymį. Todėl to pažymio negalima laikyti pažymiu, rodančiu Bažnyčios tikrumą.

Atsakymas. Nei protestonai, nei jokių kitų srovių atskalūnai negali įrodyti, kad jų eilėse bet kada būtų įvykęs kokis nors tikras stebuklas, kaip antai: kad staiga būtų pagijęs jau paliegęs džiovininkas, kad staiga būtų sugijęs sutriuškintas kaulas arba pūnanti žmogaus kūno dalis, kad per jų maldas būtų atsikėlęs iš mirusiųjų lavonas ir t.t. To neįvyko ir net negali įvykti, nes protestonai atmetė visokias priemones žmogaus *tobulybei arba šventumui pasiekti. Jie atmetė* išpažintį, šv. Komuniją, Evangelijų patarimus gyvenimui, vienuolynus ir t.t. Tuos kilnius dalykus atmetę, jie įvedė žmogaus šventumui priešingąjį mokslą, kaip antai: kad pats tikėjimas be gerų darbų išvaduojąs žmogų iš gimtosios nuodėmės, kad žmogaus siela neturinti laisvos valios arba kad praradusi laisvę gerus darbus vykdyti, kaip Liuteris mokė. Pagal Kalvino mokslą, Dievas jau iš anksto paskyręs vienus žmones į pragarą, kitus į dangų. Aišku, kad toks mokslas negali atvesti žmogaus į šventumą, kurį Dievas galėtų stebuklais patvirtinti. Todėl protestonai visai nepripažįsta stebuklų, kurie aiškiai pasmerkia tiek protestantizmą, tiek visokias iš jo kilusias atskalas.

Kai dėl stačiatikių (pravoslavų), kurie nutraukė saitus su „Roma", tai, nors retkarčiais tarp jų sušvinta šventumo spinduliai, betgi jie atrodo tartum trupinėliai, palyginus su katalikiškosios Bažnyčios globojamų žmonių šventumu.

Tie, kurie nekaltai tiki, kad jų bažnyčia yra tik-riausia, savo dvasioje vis dėlto priklauso prie ka-talikiškosios Bažnyčios, nors formaliai yra atsi-skyrę nuo jos.

2-sis priekaištas. Katalikiškoji Bažnyčia ne visai gali būti vadinama šventa, nes jos narių eilėse yra nedorų, blogų katalikų.

Atsakymas. Kad būtų galima Bažnyčią va-dinti šventa, nereikalaujama, kad visi jos nariai būtų šventi. Kalbėdamas apie savo Bažnyčią, Kristus palyginimuose vaizduoja ją kaipo ūkį, kur šalia kviečių ir kukaliai auga. Arba, vadin-damas ją tinklu, Jėzus sako, kad greta gerųjų žuvyčių atsiranda jame ir blogųjų (Matas 13). Dar apaštalų laikais teko pasipiktinti kai kuriais asmenimis, priklausančiais prie Bažnyčios, kaip šv. Povilas sako (I Kor. 11—18). Ir dabar yra tokių, kurių netenka girti. Betgi tai nerodo, kad Bažnyčioje nėra daug gerų žmonių, kurių šven-tumas siekia aukštą laipsnį. O jei Bažnyčioje yra nusidėjėlių, tai ne dėl to, kad jie seka Kris-taus mokslu, bet dėl to, kad jie nesilaiko to mokslo, arba nevykdo Dievo įsakymų. Jei tarp protestonų yra geras žmogus, tai vien dėl to, kad jis nevykdo protestonų nurodymų, bet gyvena pagal įgimtąją, Dievo įkvėptąją savo jautrią sąžinę.

3. Romos Katalikų Bažnyčios visuotinumas

Romos Katalikų Bažnyčia vadinama visuotine dėl to, kad ji yra išplitusi po visą pasaulį ir gyvuoja ištisus amžius nuo savo įsteigimo. Katalikiškos Bažnyčios visuotinumas labai gražiai pasireiškė tuomet, kai į Vatikaną suvažiavo daugiau kaip tūkstantis vyskupų iš visų pasaulio dalių.

Katalikiškosios Bažnyčios vardas priklauso vien Romos Katalikų Bažnyčiai, kurios viršininkas yra šv. Tėvas. Net protestonai ir schizmatikai norom nenorom taip vadina šią Bažnyčią, kalbėdamiesi su nepriklausančiais prie jų šalininkų, nes kitaip nė nežinotų, kaip šią Bažnyčią vadinti ir apie kurią Bažnyčią kalbama.

Iš statistikos, sudarytos 1915 metais (anot Vienoje leidžiamojo „Reichspost“, 1915 m. rugp. 31 d., nr. 409), matyti, kad iš visų krikščioniškųjų bažnyčių tik viena Katalikų Bažnyčia turi tiek narių, kiek visos schizmatiškos ir protestoniškos atskalos draugėn suėmus. Pasirodė, kad visame pasaulyje yra 360 milijonų katalikų, o stačiatikių, jakobitų, armėnų, koptų, etijopų ir kitų drauge suėmus apie 130 milijonų. Daugiau kaip 250 protestoniškų atskalų drauge sudaro 188 milijonus. Čia reikia pridurti, kad daugybė tų atskalūnų jau pametė savo atskalas, prie jų nepriklauso ir likosi netikinčiais.

4. Romos Katalikų Bažnyčios apaštališkumas

Romos Katalikų Bažnyčia yra apaštališka. Tai reiškia, kad ji be paliovos gyvuoja nuo Kristaus laikų, kada Jėzus ją įsteigė ir pamatiniu akmeniu paskyrė šv. Petrą ir apaštalus. Esate „antstatyti ant apaštalų ir pranašų pamato, pačiam Jėzui Kristui esant vyriausiuoju kampiniu akmenimi“ (Efez. 2—20).

Katalikiškoji Bažnyčia išlaikė savyje tą pat mokslą, kurį įsigijo iš paties Kristaus.

Šioje Bažnyčioje viršininkai (popiežius ir vyskupai) yra teisėti ir tikrieji apaštalų įpėdiniai.

Romos Katalikų Bažnyčia įsteigta ir pradėjo veikti apaštalų laikais, kai pradėjo patys apaštalai veikti Kristaus įsakymu.

Iš seniausiųjų laikų yra išlikusių dokumentų, iš kurių matyti, kad ne kas kitas, o tik šv. Petras ir šv. Povilas įsteigė Kristaus Bažnyčią ir išplėtė Romoje. Taip pat yra įrodymų, kad, būdamas Romoje, šv. Petras ligi savo mirties (67 m. birželio 29 dienos, Nerono laikais) valdė visą Kristaus Bažnyčią. Štai, tie įrodymai.

1) Kad šv. Petras buvo Romoje ir valdė Kristaus Bažnyčią, tai matyti iš Šventraščio, kur pasakyta, kad Petras, būdamas Romoje, kuri vadinta Babilonija, siuntė sveikinimus laiškais krikščionims, gyvenantiems Ponte, Galatijoje, Kapadakijoje, Mažojoje Azijoje ir Bitynijoje. Pirmąjį savo laišką rašė graikų kalba 64 metais,

antrąjį laišką rašė 65 ar 66 metais iš Romos (I šv. Petro raštas 5—13).

2) Popiežius šv. Klemensas buvo šv. Petro mokinys ir įpėdinis. Savo raštuose korintiečiams 96 metais jis mini šv. Petrą ir šv. Povilą, kaipo kankinius, mirusius Romoje.

3) Korinto vyskupas Dijonyzijus, rašydamas romėnams laišką 170 metais, mini šv. Petrą ir šv. Povilą, kaipo ten esančios bažnyčios įsteigėjus (Euseb. Hist. Eccl., 11—25).

4) Lugduno vyskupas šv. Ireniejus († 202 m.) kalba apie šv. Petrą ir šv. Povilą, kaipo apie Romos bažnyčios įsteigėjus (C. haer. III, 3).

5) Tertulijonas (miręs apie 200 m.) savo raštuose kalba apie šv. Petro mirtį Romoje. Pažymi, kad jis buvo nukryžiuotas galva žemyn, nes jautėsi nevertas esąs mirti taip, kaip Kristus, todėl prašė budelius, kad jį taip nukryžiuotų.

6) Tos pat nuomonės apie šv. Petro darbus Romoje yra ir visa Rytų Bažnyčia.

7) Visoki Romoje esantieji paminklai tą pat patvirtina apie šv. Petro istoriją ir bendrąją nuomonę apie jį. Ligi šio laiko išliko Mamertiškis kalėjimas, kur šv. Petras buvo laikomas, jo karstas, užrašai katakombose.

8) Dėl to neabejoja net ir protestonai. Štai, žymiausieji jų vadai, aukštojo mokslo vyrai: Neanderis, Viezeleris, Giesseleris, Edvaldas, Hugo, Grotijus, Blondellis ir Hilgenfeldtas savo raštuose kalba apie tai, kaip apie neabejotiną faktą.

Rašydamas apie šv. Petro buvimą Romoje ir jo mirtį, Harnakas (Harnack) kalba apie tai su didžiausiu įsitikinimu (Patres Apost. 1 not. ad Clem. 1—5 ir taip pat: Geschichte der altchrist. Literatur, II t., 240 pusl.). Todėl jis pripažįsta, kad katalikiškoji Bažnyčia yra Romos Bažnyčia (Dogmengeschichte 85).

Čia reikia pažymėti, kad iš visų bažnyčių, kurias apaštalai įsteigė, vien tik Romos bažnyčioje vyskupai vienas po kito sekė be paliovos. Kitose bažnyčiose to nematome. Todėl ir dabartinis Romos vyskupas popiežius Pijus XI yra paskutinė grandis toje ilgoje grandinėje, kurios pirmoji grandis buvo apaštalas šv. Petras.

Romos Bažnyčios apaštališkumą patvirtina ir Romos vyskupų sąrašai (katalogai). Tuose sąrašuose surašyti visi paeiliui Romos vyskupai, pradedant šv. Petru ir baigiant dabartiniu; taip pat pažymėta, nuo kurio ligi kurio laiko valdė vyskupiją. Pirmasis sąrašas pradėtas rašyti 150 metais po Kristaus gimimo; jį sudarė Hegezypas. Antrąjį sąrašą šv. Ireniejus pradėjo vesti 183 metais, trečiąjį Eusebijus 324 metais. Paskiau jau nebuvo sunku tokius sąrašus vesti, nes atsirado bažnytinės istorijos rašytojai. Betgi visuose tuose sąrašuose šv. Petro vardą matome pirmoje vietoje, kaipo Romos vyskupijos įsteigėjo. Tie sąrašai taip pat yra labai svarbus Romos Bažnyčios apaštališkumo įrodymas.

Be šių aukščiau minėtųjų, turime ir daugiau

Romos Katalikų Bažnyčios apaštališkumo įrodymų.

R o m o s K a t a l i k ų B a ž n y č i o s m o k s l o, s a n t v a r k o s i r a p e i g ų p a s t o v u m a s. Romos Katalikų Bažnyčia yra apaštališka, nes:

1) išlaiko tą pat mokslą, kurį gavo iš Kristaus;

2) vartoja tas pačias į šventumą vedančias priemones: šv. Mišių auką ir sakramentus;

3) laikosi tos pat valdžios santvarkos, ką apaštalai paliko.

Ir dabar Romos Katalikų bažnyčiose kalbamas tas pat apaštalų tikėjimo pareiškimas, kurį kalbėjo pirmieji krikščionys. Ir dabar matome čia tas pačias apeigas, tas pačias laikomas šv. Mišias, tuos pačius naudojamus sakramentus, kuriuos naudojo pirmieji krikščionys.

Kelios pastabos žemiau parodys, kaip Viešpaties paliktasis mokslas saugojamas nuo iškraipymo.

Šv. Povilas rašo Timotiejui (I—1—3): „Meldžiau tave pasilikti Efeze, kad įsakytum kai kuriems nemokinti kitaip". Savo laiške Titui (1—5) tas pat apaštalas rašė: „Palikau tave Kretoje, kad pataisytumei, ko netenka". Šv. Klemensas rašo, kad senoje Bažnyčioje (apaštališkoje, tradicinėje) laikomasi tikrojo mokslo (Strom. VII—15 pusl.). Rašydamas prieš atskalūnus (4—16), šv. Irenie-

jus nurodo, kad tikintieji mokytųsi tiesos iš Romos Katalikų Bažnyčios, kurioje vyskupai, kaipo tikri apaštalų įpėdiniai, drauge su vyskupo valdžia įgijo malonę bei dovaną mokyti tiesos. Jis taip pat įspėja, kad netikėtų jokiu mokslu, kuris nepareina nuo apaštalų. Panašiai rašo savo veikale (De praescriptione, 32 sk. 37 posm.) ir Tertulijonas, kuris įspėja žmones, kad netikėtų jokiu vyskupu, kuris neįrodys savo įpėdinystės iš apaštalų, nes tik apaštalų mokslas yra tikras ir skelbia teisybę bei tikėjimo tiesas.

Romos Katalikų Bažnyčios valdytojai yra tikrieji apaštalų įpėdiniai. Šv. Povilo, Bažnyčios tėvų ir Tertulijono raštai rodo, kad svarbiausiasis Romos Katalikų Bažnyčios apaštališkumo pažymys, kuriuo ji skiriasi nuo kitų krikščioniškųjų bažnyčių, yra tas, kad Romos Katalikų Bažnyčios valdytojai (popiežiai ir vyskupai) yra tikrieji apaštalų įpėdiniai.

Steigdamas savo Bažnyčią, Kristus kūrė ją tam, kad ji gyventų ligi pasaulio pabaigos. Pasirinkęs apaštalus ir atiduodamas jiems įsteigtosios Bažnyčios valdžią, Jis žinojo, kad nei šv. Petras, nei apaštalai negyvens ligi pasaulio pabaigos. Betgi Kristus norėjo, kad Jo nustatytoji ir paliktoji tvarka Bažnyčioje išliktų tokia pat, kokią Jis nustatė. Taigi, Kristus norėjo, kad, šv. Petrui arba kitam kuriam apaštalui mirus, jo vieta tektų kitam įpėdiniui. Tas Kristaus noras buvo ir ligi šio laiko yra vykdomas.

Šv. Petro įpėdiniais buvo ir yra Šventieji Tė-vai, arba Romos vyskupai. Apaštalų įpėdiniai yra visame pasaulyje esantieji Romos katalikų vyskupai.

Štai istoriniai įrodymai, kad šventasis Tėvas, arba Popiežius, yra vyriausiasis Bažnyčioje.

5. Šventasis Tėvas

Aukščiau kalbėjome apie tai, kad Popiežius yra aukščiausiasis Romos Bažnyčios valdytojas. Tai tvirtinome, vadovaudamiesi Šventraščio įro-dymais. Dabar remsimės liudijimais krikščioniš-kųjų rašytojų, kurie įrodo, kad nuo pat šv. Baž-nyčios įkūrimo Romos vyskupo valdžia buvo pri-pažinta visose bažnyčiose.

Apaštalų mokinys šv. Ignacijus (Ignotas, † 107 m.) Romos bažnyčią vadina šv. Petro įpė-dinių sostine ir Bažnyčios „meilės susivienijimo viršininke".

Šv. Ireniejus (miręs apie 180 m.) rašo: „Su Romos Bažnyčia turi sutikti visos kitos bažny-čios, nes joje visada laikomasi apaštalų mokslo ir tradicijos" (Adv. haer. c. III—32).

Tertulijonas, rašydamas apie 200 m. po Kri-staus gimimo, Romos vyskupą vadina „vyriau-siuoju kunigu" (summus pontifex), arba „vys-kupų vyskupu" (de Pudic., c—1).

Šv. Kiprijonas (Cyprianus, † 258 m.) Romos Bažnyčią vadina „pirmąja bažnyčia, iš kurios

kunigų vienybė išdygo“, „motina ir katalikiškosios Bažnyčios šaknimi“ dėl to, kad turi „be vyskupų pertraukos šv. Petrą, gyvenantį savo įpėdiniuose“, o Romoje apsigyvenusį vyskupą vadina Kristaus pavaduotoju (Ep. 48—3 ir 59—14).

Romos vyskupai nuo seniausių laikų taikindavo bažnytinius ginčus ir įvairius nesusipratimus.

Kilus nesusipratimams Korinto bažnyčioje, priklausantieji prie tos bažnyčios kreipėsi ne pas šv. Joną, kuris dar buvo gyvas anais laikais, bet pas šv. Petro įpėdinį popiežių šv. Klemensą, kad ginčus išspręstų ir sustabdytų.

Kai antrame šimtmetyje kilo ginčai dėl dienos, kada reikia Velykas švęsti, popiežius Viktoras II, išsprendęs šį reikalą, įsakė visiems Mažosios Azijos vyskupams laikytis jo sprendimo ir pagrasino neklusniuosius atskirti nuo Bažnyčios.

Nepaisydamas šv. Kiprijono ir kitų vyskupų priešingos nuomonės, popiežius Steponas paskelbė, kad atskalūnų (eretikų) suteiktasis krikštas turi būti laikomas geru.

Pas popiežius kreipdavosi visi provincijų tarybų (sinodų) nuskriaustieji vyskupai, kaip antai: šv. Atanazas, šv. Jonas Krizostomas, Teodoretas iš Kiro (Cyrus), ispanų vyskupai Feliksas ir Sabinas ir kiti.

Daug eretikų (mokinančiųjų kitaip, nekaip Romos Bažnyčios tėvai aiškina) kreipdavosi pas

popiežius, prašydami, kad šie patvirtintų jų aiškinimus.

Romos imperatoriai Romos vyskupus vadindavo visos Bažnyčios galva. Tai matyti iš Decijaus († 251 m.) ir Morkaus Aurelijaus († 275 m.) liudijimų. Dėl to iš pirmųjų trijų dešimtų popiežių net 29 buvo nukankinti.

Visuotiniai susirinkimai aiškiai rodo, kad Romos vyskupai buvo laikomi visos Bažnyčios valdytojais, nes jie šaukdavo tuos susirinkimus ir vadovaudavo jiems.

Visuotiniam susirinkimui Efeze 433 metais popiežiaus Celestino vietoje vadovavo jo atstovas, arba pasiuntinys Pilypas. Visi to susirinkimo dalyviai vyskupai ne tik pripažino Romos vyskupą Celestiną visos Bažnyčios galva, bet ir visuose dalykuose klausė jo pasiuntinio Pilypo, kuris popiežiaus Celestino vardu vadovavo susirinkimui, ir jo žodis bei nuomonė buvo laikoma sprendžiamąja nuomone, arba nutarimu.

451 m. Chalkedone (Chalcedon) įvykęs vis. susirinkimas, kuriame dalyvavo apie 600 vyskupų, popiežių Leoną I visais balsais pripažino Bažnyčios galva. Tame susirinkime buvo skaitomas popiežiaus raštas, smerkiąs monofizitų atskalą. Perskaičius tą raštą, visi vyskupai sušuko: „Petras tarė Leono lūpomis! Rašydami popiežiui, susirinkimo dalyviai pareiškė: „Per savo pasiuntinius vadovavai mums, kaip galva kūno nariams“.

787 metais Nikiejoje įvyko antrasis visuotinis Nikiejos susirinkimas. Raštu kreipdamasis į su-sirinkusius ten vyskupus, popiežius Adrijonas tarp kitko pareiškė: „Apaštalų kunigaikštis šv. Petras paliko savo įpėdiniams pirmenybę savo valdžioje ir Dievo nurodymu savo jėgos galią perkėlė savo įpėdiniams". Šiems žodžiams patvir-tinti bei jiems pripažinti visi susirinkimo daly-viai vyskupai pareiškė: „Taip tiki ir taip moko visas visuotinis susirinkimas".

Panašiai apie Romos vyskupo valdžią atsi-liepdavo ir visi kiti visuotiniai susirinkimai.

Iš šių faktų aišku, kad nuo pirmųjų Kristaus Bažnyčios gyvenimo amžių visi kiti vyskupai Ro-mos vyskupus laikydavo vyriausiais visos Kri-staus Bažnyčios valdytojais. Tokia bendroji nuo-monė bei nusistatymas turi tvirtą pagrindą; tai išreiškia Kristaus valią, kuris ją ne vieną kartą pareiškė apaštalams šiais žodžiais: „Ganyk ma-no avis, ganyk mano avinėlius".

Priekaištas. Šv. Petras bažnyčią pirma įsteigė ne Ro-moje, bet Antijochijoje. Todėl ne Roma, bet Antijochija turi būti visų pasaulio bažnyčių valdytojo sostinė.

Atsakymas. Taip, šv. Petras bažnyčią įkūrė pirma ne Romoje, bet Antijochijoje, o dar pir-miau — Jeruzalėje. Įkūręs bažnyčią Antijochijoje ar Jeruzalėje ir paskyręs ten vyskupą, šv. Petras iškeliavo iš tos vietos ir nuvyko į Romą bažny-čios steigti. Apleisdamas Antijochiją, jis neišsi-

žadėjo savo valdžios, kaipo visos Bažnyčios viršininko. Įsteigęs Romoje vyskupiją ir ten gyvendamas, jis valdė jau esančius vyskupus. Taigi, ir mirdamas, šv. Petras nepavedė savo valdžios Antijochijos vyskupams, bet tiktai Romos vyskupams. Per ištisus amžius niekas neprieštaravo dėl Romos vyskupų valdžios, kaip šv. Petro įpėdinių.

Tad aišku, kad ne Antijochijos ar Jeruzalės, bet Romos vyskupai yra tikrieji šv. Petro įpėdiniai ir visame pasaulyje esančių bažnyčių valdytojai.

Kaip popiežiai yra šv. Petro įpėdiniai, taip ir vyskupai yra apaštalų įpėdiniai.

6. Vyskupai

Kaip šv. Tėvas, arba Popiežius, valdo visą Kristaus Bažnyčią, taip vyskupai valdo savo vyskupijas (dijecezijas).

Popiežiai visą savo valdžią gauna iš Kristaus, vyskupai paveldėjo valdžią iš apaštalų, kuriems Kristus pasakė: „Ką surišite ant žemės, bus surišta ir danguje". Visų vyskupų valdžia visose srityse priklauso šv. Petro įpėdinių — popiežių. Todėl vyskupai, rašydami oficialius savo raštus, pačioje pradžioje pažymi: Dei miseratione et Apostolicae Sedis gratia Episcopus NN = Dievo pasigailėjimu ir Apaštalų Sosto malone Vyskupas toks ir toks.

Steigdamas apaštalų (ir kartu vyskupų) tarnybą, Kristus pasakė: „Kaip Tėvas mane siuntė, taip ir aš jus siunčiu" (Jon. 20, 21). Šiais žodžiais suteiktą apaštalams valdžią paveldi apaštalų įpėdiniai — vyskupai. Ir tuo būdu kiekviena gausingesnė katalikų bendruomenė (draugija) susilaukė savo vyskupo.

Negalėdami patys visų savo darbų atlikti, vyskupai savo talkai įšventino padėjėjus — kunigus.

7. Kunigai

Vyskupų darbą lengvinant, didelės krikščionių bendruomenės (draugijos, arba dijecezijos) buvo suskirstytos į mažesnes bendruomenes, kurios pavadintos parapijomis. Toms parapijoms valdyti skiriami tam tikri kunigai — klebonai. Klebonams gelbėti vyskupas skiria kamendorius arba dijakonus. Tos visos vyresnybės suskirstymas Bažnyčioje (vyskupai, kunigai ir dijakonai) vadinasi bažnytinė jerarchija (graikų kalbos žodis).

8. Kristaus mokslo tikrumas Romos Katalikų Bažnyčioje

Tuo būdu, popiežius ir vyskupai yra teisėti apaštalų įpėdiniai. Jie visi turi tokią pat valdžią ir tokias pat teises (išskyrus ekstraordinarines), kokias turėjo apaštalai, nors tos didžiulės jerarchijos nariai nuolat keičiasi.

Tokios Kristaus vietininkų ir apaštalų įpėdinių eilės be pertraukos neturi nė viena protestoniška Bažnyčia ir nė viena kitokia atskala. Todėl tos atskalos negali įrodyti turinčios savo eilėse Kristaus vietininkų, kurie išlaikė nesudarkytą Kristaus mokslą. Nors stačiatikiai išlaikė savo vyskupus, kurių daugumas buvo tikrai įšventinti, bet vis dėlto, nepripažindami šv. Petro ir jo įpėdinių vyresnybės, tuo būdu atsitraukė nuo tikrosios Bažnyčios. Dėl to jų bažnyčia praradо apaštališkumo pažymį, kurio neturėdama negali vadintis tikrąja Kristaus įkurtąja Bažnyčia.

Iš to viso, kas buvo aukščiau pasakyta, suprantame, kas yra Bažnyčia, pažinome jos įsteigimo tikslą ir pobūdį, o taip pat svarbiausius pažymius, rodančius tikrosios Bažnyčios skirtumą nuo kitų krikščioniškųjų bažnyčių. Įrodėme, kad vien tik Romos Katalikų Bažnyčia turi visus reikalingus tikrosios Kristaus Bažnyčios pažymius ir teises dėl to, kad tik šią Bažnyčią Kristus įsteigė ir tik Romos Katalikų Bažnyčia globoja ir skelbia nesudarkytą Jėzaus mokslą, kurį mes visi turime suprasti ir eiti šio galingojo mokslo rodomuoju keliu.

9. Bažnyčios mokslo neklaidingumas

Kristus įsakė klausyti savo Bažnyčios, įspėdamas, kad jos neklausantieji praras teisę būti išganyti. Tai rodo, kad toji Bažnyčia, kurios rei-

kia klausyti, turi būti neklaidinga, kaip ir pats Kristus.

Kad niekas nesibijotų drauge su Bažnyčia suklysti, ir kad patys apaštalai neturėtų pavojaus suklysti ir kartu tikinčiuosius suklaidinti, Kristus pasakė savo apaštalams: „Eikite tat ir mokykite visas tautas... Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai" (Matas 28—30). Taigi, apsaugodamas juos nuo visokių galimų klaidų, Kristus suteikė šv. Petrui, kitiems apaštalams ir jų įpėdiniams dovaną neklaidingumui išlaikyti. Jis tos dovanos ir pažado neatšaukė. Tuo būdu, apaštalų įpėdiniai, šv. tėvas ir vyskupai, naudodamiesi ta teise ir galia, neklaidingai dėsto ir aiškina Kristaus mokslą Romos Katalikų Bažnyčioje. Jei vyskupai drauge su popiežium klaidingai mokytų, tai būtų kaltinamas pats Kristus dėl jų mokslo klaidingumo, o juk tai jokiu būdu neįmanoma.

Kaip Bažnyčia supranta tą gautąjį iš Kristaus neklaidingumo pažadą bei užtikrinimą?

Bažnyčia tai supranta taip, kaip Kristus sakė ir žadėjo. Jis neklaidingumą mokyme žadėjo visiems vyskupams, kurie mokys išvien su šv. Petro įpėdiniu, t. y., su Popiežium, ne tik visuotiniame ganytojų susirinkime, bet ir skyrium, ir vienodai aiškins tikėjimo dalykus ir dorą. Betgi tų ganytojų nuomonės turi būti vienodos ir turi sutikti su šv. Tėvo nuomone. Vieno kurio nors vyskupo nuomonė nelaikoma neklaidinga, kai ji

nesutinka su kitų vyskupų ir šv. Tėvo nuomo-
ne, kaip tai atsitiko su Makedonijum, Nestorijum
ir arijonų vyskupais.

10. Šventojo Tėvo kalba „ex cathedra"

Nė vienas iš vyskupų neturi tokios teisės, ku-
rią šv. Tėvas (t. y., šv. Petro įpėdinis Romoje)
gavo iš Kristaus — tai yra teisė neklaidingai kal-
bėti iš sosto. Kada popiežius, kaipo Bažnyčios
galva ir vadas, kalba „ex cathedra", t. y., kada
jis skelbia pasauliui tikėjimo ir doros mokslą,
kurį visi tikintieji turi tikėti ir jį vykdyti, jei nori
pelnyti amžinąją laimę, tada jis būna neklaidin-
gas, nors tuo atveju kalbėtų nepasitaręs su kitais
vyskupais arba neatsiklausęs jų sutikimo.

Tai bus geriau suprantama, vėl atvertus Šventą
raštį.

Kristus pasakė šv. Petrui: „Aš tau sakau: tu
Petras, ir ant tos uolos aš pastatysiu savo Baž-
nyčią, ir pragaro vartai jos nenugalės" (Matas
16—18). Šiais žodžiais Kristus pareiškė, kad šv.
Petras ir kiekvienas jo įpėdinis (šv. Tėvas) yra
tartum dvasinė uola, ant kurios Kristaus Baž-
nyčia pastatyta; toji uola turi būti tokia tvirta,
kad jos negalėtų įveikti jokia pragaro jėga, t. y.,
klaidos ir sugedimo dvasia. Tad, jei šv. Tėvas
neturėtų neklaidingumo dovanos tikėjimo ir do-
ros mokslą skelbdamas, jis negalėtų būti vadina-
mas ta nenugalima uola.

Kristus įsakė šv. Petrui ganyti Jo avidę — būti ganytoju. Geras piemuo turi žiūrėti, kad jo avys turėtų tinkamą sveiką maistą, t. y., geras ganytojas turi žiūrėti, kad jo valdiniai gautų sveiką, tikrą, neklaidingą dvasios peną — mokslą be klaidų. Tad, jei šv. Petro įpėdinis, šv. Tėvas, negalėtų ir nemokėtų skirti gerąjį dvasios peną nuo blogojo — gerąjį, tikrąjį mokslą nuo blogojo, klaidingojo, — jis negalėtų būti geras ganytojas. O Kristus buvo geras ganytojas. Jeigu Jis pasakė: „Aš daviau jums pavyzdį", tai juo labiau tą pavyzdį davė savo vietininkui — šv. Petrui ir šio įpėdiniams.

Kristus gerai nusimanė, kad labai didelę atsakomybę skiria šv. Petrui, ir gerai nusimanė, kad šv. Petras gerai suprato gautąją atsakomybę ir jos didumą. Tad, norėdamas padrąsinti šv. Petrą, Jėzus pareiškė: „bet aš prašiau už tave, kad tu nenustotumei tikėjimo; todėl kada nors grįžęs stiprink savo brolius" (Lukas 22—32). Šiais žodžiais Išganytojas nurodė, kad tikėjimas Jo Bažnyčioje nebus suklaidintas, nes Jis pats meldė Tėvą, kad Viešpats saugotų Petrą ir jo įpėdinius nuo paklydimo, ir kad jie tvirtintų savo brolius, t. y., vyskupus ir tikinčiuosius.

Mokslas apie popiežių neklaidingumą taip pat remiasi padavimu, nes šventieji tėvai, rašytojai ir visuotiniai ganytojų susirinkimai pripažįsta tą Kristaus suteiktą popiežiams galią.

Šv. Ireniejus (Adv. haer. 1, 3c—3) sako, kad

visos bažnyčios savo moksle turi sutikti su Romos Bažnyčia. Popiežiaus atstovas Efezo susirinkime Pilypas pareiškė: „Nuo amžių yra žinoma, kad šv. Petras yra tartum tikėjimo šulas, jis gyvena savo įpėdiniuose ir sprendžia“ (Actio III).

Šv. Augustinas savo raštuose mini, kad popiežiui buvo atsiųsti dviejų Afrikos sinodų nutarimai, kad jis pareikštų savo nuomonę apie tuos nutarimus. Gavus atsakymą iš Romos, buvo pareikšta: „Roma locuta — causa finita“ — Roma pasakė — dalykas baigtas (Sermo 131—10).

Kai tik bet kuriame šimtmetyje pasireikšdavo koki klaidingi mokslai, popiežiai, susipažinę su jais, pasmerkdavo, kaipo klaidingus.

Dėl to, kai 1870 metais visuotinis ganytojų susirinkimas Vatikane pareiškė, kad popiežius, aiškindamas ir skelbdamas žmonėms doros ir tikėjimo mokslą, yra neklaidingas, tai šis susirinkimas, taip tvirtindamas, nepasakė nieko naujo, kaip tik tai, ką visa Bažnyčia nuo senų amžių pripažindavo popiežiui.

Priekaištas. Istorija mums rodo, kad popiežiai Liberijus, Vigilijus ir Honorijus buvo paklydę tikėjimo dalykuose. Kaip gi tad galima popiežius laikyti neklaidingais?

Atsakymas. Iš istorijos negalima įrodyti, kad bet kuris iš minėtų popiežių arba bet kuris iš visos popiežių eilės būtų paklydęs, aiškindamas „ex cathedra“ tikėjimo ar doros mokslą.

Sakoma, kad Liberijus (352—366 m.) buvęs pasirašęs po keliais arijoniško mokslo aiškinimais. Betgi šis priekaištas buvo neteisingas, ir to fakto negalima įrodyti, nes šis popiežius visai nebuvo pasirašęs po jokiomis to klaidingojo mokslo formulėmis. Popiežius Liberijus buvo priešingas ne tik arijonizmui, bet ir semi-arijonizmui. Kiti sako, kad jis pasirašęs po viena formule, kuri buvo surašyta visai katalikiškai ir kuri vadinama pusiau arijoniška (semi-arijoniška) formule. Bet, jei ši formulė buvo neklaidinga, tad popiežius nepaklydo, pasirašydamas po ja. Pagaliau, jeigu jis ir būtų pasirašęs po visomis anomis formulėmis, tai jokiu būdu negalima įrodyti, kad jis turėjo mintį visus katalikiškosios Bažnyčios narius versti prie to mokslo. Taigi, ten nebuvo kalbama „ex cathedra".

Popiežiui Vigilijui (540—555 m.) prikišama, kad jis buvęs nevienodos nuomonės apie du vyskupus Teodoretą ir Ibasą. Kiekvienas gali suprasti, kad tokiu atveju nebuvo kalbama apie dalykus, liečiančius visą Bažnyčią, o tik apie privačius dalykus. Betgi popiežiui buvo suteiktos netikslios žinios apie tuos vyskupus; tokias žinias gavo iš pranešimų, kuriuos atsiuntė kiti asmenys. Tad aišku, kad iš tokio įvykio negalima daryti išvados, kad popiežius suklydo, kalbėdamas „ex cathedra".

Kai dėl popiežiaus Honorijaus (625—638 m. m.), tai jam prikišama, kad jis buvęs pasidavęs

monoteletų erezijos įtakai. Priežastis tokiam tvirtinimui buvo ta, kad šis popiežius, kalbėdamas apie monoteletus, pasakė perdaug bendrai, nors ir gerai pasakė. Todėl monoteletai galėjo popiežiaus žodžius pakreipti savo naudai. Popiežius aiškino, kad Kristaus kaipo žmogaus valia moraliai yra susijus su Kristaus kaipo Dievo valia. O monoteletai tą posakį panaudojo savo klaidos mokslui, tvirtindami, kad Kristus iš viso vięną tik valią teturėjęs.

11. Ką Katalikų Bažnyčia turi teisę neklaidingai spręsti

Romos Katalikų Bažnyčia yra neklaidinga, ne tik mokydama krikščioniškojo tikėjimo ir doros, bet ir aiškindama bei gindama tą mokslą.

Bažnyčia turi teisę neklaidingai spręsti šiuos klausimus bei reikalus:

1) ar tam tikras tikėjimo ir doros mokslas yra Dievo apreikštas, ar ne;

2) kaip reikia aiškinti ir suprasti Šventraščio ir padavimų sakinius;

3) aiškinti dalykus apie Dievo garbę ir krikščionių gyvenimą;

4) Bažnyčia turi teisę tvirtinti įstatus (konstitucijas) vienuolijoms, kurios Dievui pasiaukojusius žmones veda į tobulą gyvenimą.

Šias savo pareigas Bažnyčia atlieka, aiškindama Kristaus mokslą ir skelbdama sprendimus

tais atvejais, kai tarp krikščioniškojo mokslo skelbėjų pasireiškia koki nors nesusipratimai ar nesutikimai dėl Kristaus mokslo aiškinimo vie⸗nodumo. To neklaidingumo laidą (garantiją) Bažnyčia imasi iš Kristaus pasakytų apaštalams žodžių: „mokykite visas tautas. Štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigai“ (Ma⸗tas 28—19—20). „Kuomet gi ateis tiesos Dvasia, ji jus įves į visokią tiesą“ (Jonas 16—13). Šiais Kristaus pareiškimais užtikrinamas neklaidingu⸗mas visuose dalykuose, kurie yra susiję su apaš⸗talų bei šv. Bažnyčios mokslu.

VII

Bažnyčios skelbiamojo mokslo šaltiniai

1. Du šaltiniai

Kristus įsakė Bažnyčiai skelbti Jo mokslą, bet ne bet kurio iš to mokslo skelbėjų asmens pažiūras. Todėl, kad Bažnyčios mokytojai galėtų vykdyti tą Kristaus įsakymą, jie turi turėti tartum kokį šaltinį, iš kurio pasisemdami žinias, galėtų žmones mokyti. Šv. Bažnyčia turi tokį šaltinį, nes visą savo mokslą semiasi iš Šventojo Rašto ir iš padavimų (iš tradicijų).

Jau aukščiau įrodėme, kad Šventraštis ir padavimai turi tvirtus savo pagrindus istorišku požiūriu. Dabar gi įrodysime, kad Šventasis Raštas ir padavimai yra pagrįsti Dievo autoritetu. Todėl Bažnyčia, skelbdama Kristaus mokslą, ima tą mokslą iš jų, kaip iš nesudrumstų šaltinių.

2. Šventraštis — Dievo įkvėptas

Įkvėpimas (lotyniškai inspiratio) yra antgamtinė Dievo įtaka šventiesiems rašytojams, kai (to įkvėpimo metu) Dievas veikia rašytojų: 1) pro-

tą, jį apšviesdamas, ir 2) tam tikru būdu nuteikia valią ir 3) veiksmus, valdydamas tuos rašytojus ir apsaugodamas juos nuo klaidos, kad dėl tos dieviškosios įtakos tie rašytojai vien tik tiesą rašytų. Todėl, pagal visuotinio Vatikaniškio susirinkimo (trečiojo posėdžio trečiojo skirsnio) nutarimus, „Šventojo Rašto knygas Bažnyčia laiko šventomis ir kanoniškomis, nes jos yra parašytos po Dievo įtaka, tad jų autorius yra pats Dievas, ir dėl to kaipo tokios yra įteiktos Bažnyčiai".

Toji šv. Dvasios įtaka rašytojo protui ir valiai neatima iš žmogaus įgimtosios jo proto šviesos ir jo laisvosios valios; jis laisvai veikia, panašiai, kaip žmogus veikia per Dievo malonės įtaką. Dėl to Šventraštyje aiškiai matomi rašytojų asmens stiliaus savumai (ypatybės). Įkvėpimas leidžia rašytojui naudotis kitų autorių rašytomis knygomis. Įkvėpimo metu rašytojui nebūna diktuojami atskiri žodžiai; tik šv. Dvasia saugoja rašytoją, kad Dievo apreiškimas būtų teisingai, be klaidos, ir tiksliai surašytas.

Tiek žydų, tiek krikščionių padavimuose yra įvairių įrodymų, kad Šventraštis buvo surašytas veikiant Dievo įtakai, arba Dievo įkvėpimui.

Žydai niekados neabejojo, kad Senojo Įstatymo knygos buvo rašomos Dievo įtakai veikiant. Dėl to, kaip žydas Juozapas Flavijus rašo, žydai tas knygas gerbia, kaipo „Dievo Žodį", ir laiko jas šventomis (Contra Apion. 1—7—8).

Patys Šventraščio rašytojai pripažįsta, kad jie rašo Dievo įkvėpimo įtakai veikiant, ir vadina save Dievo pasiuntiniais, Dievo įrankiais. Aiškiai prisipažįsta, kad rašo Dievo nurodymu. Savo žodžių teisingumą įrodo stebuklais.

Pats Kristus pripažįsta, kad Senojo Įstatymo knygos yra Dievo veikalai; Jis pasakė, kad, kas ten yra parašyta, —Dievo pasakyta. Kristus pasakė žydams: „Ar neskaitėte, kas jums Dievo parašyta šiais žodžiais: Aš Abraomo Dievas ir Izaoko Dievas, ir Jokūbo Dievas" (Matas 22—31—32). Kristus taip pat liudijo, kad Senajame Įstatyme surašytieji pranašavimai įvyko Jo asmenyje: „Jūs tyrinėjate Raštus, nes tariatės juose turį amžinąjį gyvenimą; jie tai ir yra, kurie liudija apie mane" (Jonas 5—39).

Šv. Petras sako (Apaštalų Darbai): „Turėjo įvykti Rašto žodžiai, Šventosios Dvasios iš anksto pasakyti per Dovydo burną" (1—16). Antrame savo rašte šv. Petras taip pareiškė apie Senojo Įstatymo pranašus: „Šventosios Dvasios įkvėpti kalbėjo šventi Dievo žmonės" (2 Petr. 1—21).

Šv. Povilas šventąjį Senojo Įstatymo Raštą tiesiai vadina Dievo įkvėptu (2 Tim. 3—16).

Tą pat reikia manyti ir apie Naujojo Įstatymo Šventraštį. Šv. Jonas, kuris parašė Apokalipsę, tiesiai pareiškia, kad ją rašė pačiam Dievui liepus: „Ką matai, rašyk knygoje" (1—11).

Tokios pat nuomonės apie Šventraštį buvo šventieji tėvai: Jeronimas, Augustinas, Grigalius

Nazijanzietis ir kiti, teigdami, kad visi Šventojo Rašto sakiniai yra Dievo įkvėpti.

Čia reikia pažymėti, kad Šventasis Raštas ne⸗klysta tuo atveju, kai kalba apie natūralius įvy⸗kius taip, kaip bendrai žmonių buvo ar yra kal⸗bama apie saulėtekį ar saulėleidį, apie mėnulį, kad jis yra didesnis už žvaigždes. Šventraščio tikslas yra pamokyti žmones Dievo apreiškimo apie žmogaus gyvenimo tikslą pasaulyje, apie to tikslo pasiekimo būdą, bet jis nemano dėstyti astronomiją arba kitokius panašius mokslus.

Šventojo Rašto kanoną sudaro visas rinkinys Senojo ir Naujojo Įstatymų knygų, kurias šv. Bažnyčia pripažino, kaipo rašytas Šventosios Dvasios įkvėpimu. O pati Bažnyčia tai patyrė iš apaštalų ir dėl to saugoja, kad jose nepasireikštų bet kokių klaidų.

Visos Šventojo Rašto knygos suminėtos šios knygos 225—231 puslapiuose.

3. Šventraščio aiškinimas ir skaitymas

Įgiję teisę skelbti tikybinį mokslą, apaštalai ir jų įpėdiniai kartu įgijo teisę ir apreikštąjį moks⸗lą aiškinti. Tokio aiškinimo reikalą numatė ir šv. Petras, kuris pasakė (II—3—16), kad Šventraš⸗tyje „Tuose laiškuose yra dalykų, kurie vargu suprasti; juos neišmanantieji ir svyruojantieji iš⸗kreipia, kaip ir kitus Raštus, savo pačių žuvi⸗mui". Dėl to Bažnyčia, norėdama, kad Dievo apreikštasis mokslas prisidėtų ne prie žmonių

pražudymo, bet prie jų išganymo, tas sunkiai suprantamas Rašto vietas atitinkamai aiškina pagal Dievo mintį. Tie aiškinimai dedami kiekviename Šventojo Rašto vertime, išleistame tikinčiųjų reikalui ir naudai. Geriausiasis (tiksliausiasis) Šventraščio vertimas yra šv. Jeronimo parengtasis, vadinamasis Vulgata.

Bažnyčia leidžia tikintiesiems skaityti Šventąjį Raštą savo gimtąja kalba. Tik tas Šventraščio vertimas turi būti su nesuprantamų vietų paaiškinimais, patvirtintais Romos Katalikų Bažnyčios vyresnybės.

Reikia saugotis protestonų išleistų Šventojo Rašto vertimų, kur būna pažymėta, kad vertimas yra „Bažnyčios patvirtintas". Tokius iškraipytus Šventraščio leidinius po visą pasaulį skleidžia protestonų Biblijos Draugija. Reikia tvirtai tikėti į tai, ką Dievas apreiškė ir per šventąją Katalikiškąją Bažnyčią patiekia tikėjimui, nepaisant to, ar toks reiškinys mums patinka, ar ne.

Visai klaidingai protestonai moko, kad kiekvienas turįs tikėti taip, kaip, jam beskaitant Šventraštį, Šv. Dvasia nurodysianti. Tokio tvirtinimo pasėkos yra įvairiausios protestonų atskalos, kurios įvairiausiai bei skirtingai aiškina Šventąjį Raštą. Dažnai atsitinka, kad vienos atskalos aiškinimas nesutinka su kitos atskalos aiškinimu, kuriam būna visai priešingas. Tokiu atveju išeitų, kad Šventoji Dvasia pati sau prieštaraujanti.

Neišmintingai elgiasi ir tie, kurie linksta į moderniškumą, pagal kurį, skaitant Šv. Raštą, reikią atidžiai sekti širdies jausmus ir pagal juos ne tik aiškinti Šventraštį ir padavimus, bet ir daryti išvadas tikėjimo taisyklėms. Tai — aiškus tos teorijos nesąmoningumas: juk negali tiesa priklausyti to, kaip kam kas tą kartą atrodo. Apreikštoji tiesa visada yra ta pati, o žmogaus širdies jausmai nuolat keičiasi. Kadangi ne visi Šv. Rašto skaitytojai yra vienodo mokslingumo ir būdo, tad nerasime net ir kelių žmonių, kurie vienodai suprastų Šventąjį Raštą, nes kiekvienas iš jų saviškai jį aiškintų. Tad matyti, kad „moderniškumas" ne tik ardo tikėjimo vienodumą, bet ir siekia panaikinti tikėjimą. Nepripažindami Bažnyčiai autoriteto tikėjime, modernistai tuo būdu jo nepripažįsta ir Dievo apreiškimui. To nepripažindami, jie virsta netikinčiais.

Prie to gali prieiti ir kiekvienas atskiras žmogus, jei pats sau aiškinsis Šventąjį Raštą, nesinaudodamas Šv. Bažnyčios nurodymais ir patarimais. Tokiu atveju ir maža naudos turės iš tos išmintingiausiosios knygos skaitymo.

4. Padavimai ir dieviškasis jų autoritetas

Ne viskas, ką Kristus skelbė ir mokė, buvo apaštalų surašyta. Tiek Kristus, tiek ir apaštalai mokydami iš pradžių nieko nerašė ir nesinaudojo knygomis. Apaštalų išmokyti vyskupai taip pat

vien iš atminties mokė Kristaus mokslo. Anais laikais tai buvo vienintelis būdas Kristaus mokslui skelbti. Kol svarbiausios Evangelijos tiesos buvo surašytos (tai įvyko pirmojo šimtmečio pabaigoje, kaip evangelistas šv. Jonas pažymi), krikščionys dar prieš tai jau tikėjo į tas tiesas ir stengėsi gyventi pagal tuos dėsnius. Kai jau buvo surašytos Evangelijos ir visas šventasis Naujojo Įstatymo Raštas, daug Kristaus paskelbtųjų tiesų buvo likę tik žmonių atmintyje. Jos ėjo padavimų, arba tradicijos keliu iš vienos kartos į kitą. Pagaliau, ir jos liko surašytos.

Taigi, tas tiesas bei visą Kristaus mokslą randame:

1) visuotinių susirinkimų pareiškimuose,

2) tikėjimo pareiškimuose (simboliuose),

3) liturginėse knygose,

4) šventųjų kankinių darbuose (aktuose), kur aprašytą, į ką tie kankiniai tikėjo ir dėl ko nebijojo savo kraują lieti arba net gyvybę atiduoti,

5) šv. Bažnyčios daktarų, tėvų ir rašytojų mums paliktuose raštuose,

6) šventosios mūsų Bažnyčios istorijoje, o taip pat atskalų (erezijų) istorijoje,

7) krikščioniškojo meno kūriniuose, kaip antai: paveiksluose, skulptūroje, antkapiuose, karstuose, katakombose (požemiuose, kur pirmieji krikščionys slėpdavosi nuo persekiotojų ir melsdavosi) ir bažnyčiose.

Tie visi daiktai ir dalykai įrodo, kad dabartinis Bažnyčios mokslas yra toks pat, koks buvo jos įkūrimo pradžioje.

Padavimuose (tradicijoje) randamas mokslas turi ne vien tik istorinį autoritetą, bet, lygiai kaip ir Šventraštis, turi ir dieviškąjį autoritetą. Kas dėl to abejotų, turėtų mus įtikinti, kad Šventajame Rašte glūdi *visas* Kristaus mokslas. Betgi niekas negali to įrodyti, nes:

1) pats Šventraštis to nepripažįsta sau ir keliose vietose aiškiai pasisako, kad jis neapima visų apreikštųjų tiesų, kaip antai: „yra dar daug ir kitų dalykų, kuriuos Jėzus padarė. Jei kiekvienas iš jų būtų atskirai parašytas, tai manau, kad ir visas pasaulis negalėtų sutalpinti visų knygų, kurios reiktų parašyti" (Jonas 21—25). Tikėdamas į dievišką padavimų autoritetą, šv. Povilas rašė tesalonikiečiams: „Taigi, broliai, ..laikykite padavimus (tradicijas), kurių išmokote ar tai žodžiu, ar mūsų laišku" (II Tesal. 2—14). Jei šv. Povilas būtų abejojęs dėl padavimų autoriteto dieviškumo, jis niekados nebūtų raginęs žmonių laikytis jų.

2) Šventraštis pripažįsta padavimams net pirmenybę, sakydamas: „tikėjimas iš apsakojimo, apsakojimas gi įvyksta Kristaus žodžiu" (Rom. X—17).

3) Jei ne padavimai, tai daugelyje atvejų nebūtų galima išaiškinti Šventojo Rašto, kalbant apie tikėjimo dalykus. Todėl įvairūs atskalūnai,

atmetę padavimus, vieni kitiems prieštarauja, aiškindami Šventraštį.

4) Yra tiesų, kurios Šv. Rašte visai nemini-mos arba apie jas kalbama visai neaiškiai. Kaip antai, Šventraštyje kalbama apie šeštadienio šven-timą, bet nieko nepasakyta apie sekmadienio šventimą. Ir tik iš padavimų žinom, kad Kristaus ir apaštalų mokslui nėra priešinga tą dieną švęsti. Apaštalų Darbuose (15—29) sakoma, kad apaš-talai uždraudė krikščionims vartoti kraują val-giuose. Bet iš padavimų taip pat žinome, kad šis draudimas ilgainiui buvo panaikintas. Pana-šiai vien iš padavimų žinome, kad vaikams, nors ir nekrikščionims, suteiktas krikštas yra geras, kad svarbiuose reikaluose leidžiama prisiekti tei-sybę paaiškinant, ir t.t. Šias tiesas pripažįsta ir protestonai, kurie tuo būdu patys sau priešta-rauja, atmesdami padavimus ir tvirtindami, kad Šventasis Raštas yra vienintelis tiesos bei tikėji-mo šaltinis.

Iš to, ką pasakėme apie padavimus, aišku, kad tikėjimo šaltinis yra ne vien tik Šventasis Raš-tas, bet ir krikščionių padavimai (tradicija), ku-rie taip pat, kaip ir Šventraštis, yra Dievo žo-dis. Šio mokslo apie padavimus mūsų Bažny-čia visada laikydavosi. Šiam dalykui įrodyti la-bai daug rašė šv. Jeronimas (Dialog. adv. Lucif. n. 8—9), Tertulijonas (De praescript.), šv. Irenie-jus (Adv. haer.), šv. Vincentas iš Lerino (Com-monitorium). O šv. Augustinas, rašydamas apie

padavimų autoritetą, net šitaip pasakė: „Netikė-čiau į Evangelijas, jei padavimai neverstų manęs prie to" (Contr. ep. fund. 5). O šv. Chrizosto-mas sako: „Jei esama tokių padavimų, nieko daugiau neieškokite" (Hom. de II Thes. 2, 14).

Bet kas gi gali aiškinti šventųjų padavimų mokslą?

Jei krikščionių padavimai yra Dievo žodis, ir jei vien tik šv. katalikiškoji Bažnyčia yra Kristaus įgaliota dėstyti Dievo žodžio mokslą, kaip aukš-čiau įrodėme, tad aišku, kad ir padavimų mokslą dėstyti yra įgaliota vien tik Romos Katalikų Baž-nyčia. Tai juo labiau aišku ir toks yra būtinas reikalas, nes padavimų mokslas taip pat ne visais atvejais yra aiškus bei suprantamas, kaip ir Švent-raštyje surašytasis Dievo žodžio mokslas.

VIII

Romos Katalikų Bažnyčios dieviškosios kilmės įrodymas istoriniais faktais

Aukščiau įrodėme, kad, nors esama daugelio bažnyčių, kurios sakosi esančios paties Kristaus įkurtos, betgi iš jų visų tik viena yra tikroji Bažnyčia, nes mūsų Išganytojas tik vieną savo Bažnyčią įsteigė. Kad būtų galima lengvai išskirti tikrąją Kristaus Bažnyčią iš kitų netikrųjų, kurias žmonės įkūrė, apibūdinome net keturius pažymius, iš kurių paaiškėjo, kad tikroji Kristaus Bažnyčia yra: 1) viena, 2) šventa, 3) katalikiška, arba visuotinė, ir 4) apaštališka. Iš tų visų įrodymų galėjome lengvai įsitikinti, kad vien tik katalikiškoji Bažnyčia skelbia tikrą ir klaidingų aiškinimų nesudarkytą mūsų Viešpaties Kristaus mokslą.

Be minėtų keturių pažymių, rodančių Katalikiškosios Bažnyčios tikrumą, pasiremdami Bažnyčios istorija, nurodysime dar kitus keturis pažymius, kurie įrodo, kad Katalikiškoji Bažnyčia yra Dievo įkurta. Iš šių įrodymų suprasime, kad

visas Bažnyčios gyvenimas yra tartum vienas didžiulis stebuklas, patvirtinąs ypatingąją Dievo Apvaizdą šventoje Bažnyčioje („Apie tikėjimą", — Denzinger nr. 1794, 3 sk.).

Štai tie kiti pažymiai:

1) šv. Bažnyčia labai greitai išsiplėtė po visą pasaulį, nors ir buvo jai statomos didelės kliūtys;

2) ji turi nepakeičiamą pastovumą;

3) ji žymiai pataisė (pagerino) žmoniją;

4) milijonai kankinių pareiškė nieku nenugalimą savo pasiryžymą bei pastovumą.

1. Greitas šv. Bažnyčios išsiplėtimas

Greitas šventosios Bažnyčios išsiplėtimas yra istorinis įvykis. Tai patvirtina ne tik krikščionių padavimai, bet net ir nekrikščionių rašytojai.

Gavę iš Kristaus įsakymą „eikite ir mokykite visas tautas" (Matas 28—19) ir kai tik gavo šventąją Dvasią, apaštalai tuojau pradėjo vykdyti tą Kristaus įsakymą. Tą pat Sekminių dieną šv. Petras savo pamokslu atvedė į Kristaus Bažnyčią 3000 netikinčiųjų, o antrąją dieną net 5000. Ir paskiau kaskart vis labiau „tikinčiųjų į Viešpatį vyrų ir moterų skaičius ėjo didyn ir didyn" (Apaštalų Darbai 5—14). Šv. Povilo laikais tikinčiųjų skaičius buvo jau tiek išaugęs, jog jis net savo laiške romėnams pažymi: „jūsų tikėjimas giriamas visame pasaulyje" (1—8).

Šv. Ignacijus (ad Philod.) rašo: „Kristaus Bažnyčia yra išplėsta nuo žemės krašto ligi kraš-

to". Šv. Justinas (apie 150 m. po Kristaus gimi-mo) rašo: „Nėra tautos, nei graikiškos, nei bar-bariškos, nei kitokiu vardu vadinamos, kurioje nebūtų nukryžiuotojo Kristaus vardu laikomos dėkingumo pamaldos Tėvui ir visokių daiktų Kū-rėjui" (Dial. c. Tryph. 117). Ireniejaus nurodymu (Adv. haer. I, c. 10), antrame šimtmetyje krikš-čionių tikėjimas buvo paplitęs tarp stabmeldžių net ties Reinu: „Tik vakar atsiradome, bet jau mūsų kupini yra jūsų miestai, salos, tvirtovės, rūmai, kariuomenė, senatas, forumas, o jums pa-likome vien tik šventyklas" (Apol. c. 37—n. 124).

Apie tai panašiai rašo ir stabmeldžių rašytojai.

Rašydamas apie įvykius Nerono laikais, Ta-citas sako: „Buvo neapsakomai didelis krikščio-nių skaičius" (Annales XV—44).

Seneka (Seneca) rašo: „Tos krikščionių pa-dermės visur esama" (Šv. Augustinas, „De civi-tate Dei" VI—11).

Bitynijos valdytojas (pakonsulis) Plinijus Jau-nesnysis, išsigandęs didelio krikščionių skaičiaus, 112 metais rašė imperatoriui Trajanui: „Apkre-čiamoji krikščionybės liga apima ne tik miestus, bet ir kaimus. Mūsų dievų šventyklos beveik tuščios ir iškilmių jau seniai nerengiama" (Epist. IX—97). Dviem šimtmečiams praėjus, Romos imperijos soste jau matome krikščionis, o 423 me-tais išleistame edikte pareiškiama, kad romėnų valstybėje stabmeldžių vos tiktai kur-ne-kur at-siranda.

Atkreipę savo dėmesį į tai, kad krikščionių tikėjimo platinimui nebuvo vartojamos jokios fi- zinės priemonės, turime pripažinti, kad tas ti- kėjimas liko išplatintas, veikiant tik ypatingai Dievo Apvaizdai, kuri sunaikino net didžiau- sias krikščionybei statomas kliūtis.

K r i k š č i o n y b ė s p l a t i n i m u i n e v a r- t o t a f i z i n i ų p r i e m o n i ų. Įvairių tikėjimų platintojai savo sekėjų skaičiui didinti vartodavo kalaviją, ietį, pataikaudavo visokiems blogiems žmogaus papročiams ir geidimams, vartodavo tuo tikslu pinigus, įtakingus žmones pakeldavo tarnyboje, skirdavo įvairias dovanas ir t.t. O Kri- stus atmetė visus tokius įrankius bei priemones.

Jėzus uždraudė vartoti jėgą, liepdamas Pet- rui: „Kišk atgal savo kalaviją į jo vietą; nes visi, kurie ima kalaviją, pražus nuo kalavijo" (Matas 26—52).

Kristus pasmerkė pataikavimą blogiesiems jausmams ir geidimams. Jis pasmerkė turtų pa- mėgimą. Taip pat pasmerkė puikybę, dėl kurios žmonės ieško aukštos tarnybos, paaukštinimo.

Savo skelbiamajam tikėjimui platinti Jis pasi- rinko paprastus žmones (prasčiokėlius); jie ne- galėjo patys turėti įtakos aukštiesiems asmenims, kurie anais laikais buvo civilizuoti ir kurių dau- gelis buvo pasiekę net aukštą civilizacijos laipsnį. Kristaus mokiniai buvo romėnų labiausiai nieki- nami žmonės — žydai. Ir kaip tik tiems prasčio- kams Jėzus pavedė platinti savo tikėjimą apie

dangaus reikalus, nors tas mokslas žydams atrodė peiktinas, o graikams kvailystė (I Kor. 1—23).

Išrodė, kad natūraliu būdu tikėjimas platinti tokiose aplinkybėse buvo neįmanomas dalykas. O vis dėlto tie prasčiokėliai įvykdė tai, ką Kristus pranašavo: Evangelija bus skelbiama po visą pasaulį, visoms tautoms (Matas 24—14). Taip pat įvyko ir šv. Povilo žodžiai: „Dievas išrinko, kas pasauliui paika, kad sugėdintų išmintinguosius; kas pasauliui silpna, išrinko Dievas, kad sugėdintų, kas stipra" (I Kor. 1—27).

Kristaus tikėjimas be jokių fizinių priemonių įveikė įvairiausias kliūtis. O tokias kliūtis Jo mokslui sudarė:

1) žmonių sunedorėjimas (supuvusi jų dora),

2) stabmeldžiai ir jų mokslas,

3) žydai, klaidingai suprantantieji mokslą apie Mesiją.

Žmonių nedorumo kliudymas Kristaus mokslo platinimui. Nors Kristaus skelbtasis tikėjimas yra kilnus ir aiškus, bet kartu skelbė pasauliui ir paslaptis, kurias žmogaus protas ne visada gali suprasti. Tačiau Jis liepia tikėti į tas paslaptis, nes jos niekados nesipriešins žmogaus protui. Tai labai įžeidžia žmogaus puikybę. Savo didybės apsvaigintas, žmogus pats norėtų tapti Dievu ir yra linkęs šaukti panašiai, kaip šaukė faraonas ar Nabuchodonosaras: „Aš pats esu dievas, kitokių dievų nepažįstu"!

Kristaus mokslas drąsiai stoja į kovą prieš

visokius esančius žmoguje bloguosius polinkius. Griežtai reikalauja doro, švento, dievoto gyvenimo. Liepia išsižadėti paleistuvavimo. O juk tai visa nepatinka žmogui. Dėl to žmonės ir ryžosi žūt-būt kovoti prieš tokį dar niekur negirdėtą mokslą.

Stabmeldžių ir jų mokslo kliudymas Kristaus mokslui. Stabmeldžiai garbino stabus, padirbtus iš medžiagos, taigi, garbino matomus dievus. O Kristaus mokslas liepė garbinti ir klausyti nematomojo Dievo, vienintelio Dievo trijuose asmenyse. Liepė gerbti Jėzų, Betliejaus prakartėje gimusį Dievą, mirusį ant kryžiaus ir po duonos pavidalu esantį Švenčiausiame Sakramente. Tokios paslaptys, užuot traukusios stabmeldžius į naująjį tikėjimą, baidė juos nuo jo.

Dar sunkiau stabmeldžiams buvo suprasti krikščioniškosios doros mokslą. Šis mokslas griežtai smerkė tai, ką stabmeldžiai gerbė. Jis pasmerkė puikybę, savimylą, paleistuvavimą ir to vietoje mokė nuolankumo, artimo meilės ir skaistybės. Liepė atleisti savo artimui net didžiausius nusidėjimus, skriaudas. Ragino išsižadėti turtų, laikytis angeliškos skaistybės ir kitokių dorybių — tai yra, mokė tokių dalykų, apie kuriuos stabmeldžiai negalėjo net ir nusimanyti.

Tikėdami į savo stabus, stabmeldžiai tikėjo ir visą mokslą apie juos. Tokio mokslo laikėsi

visa plačioji romėnų valstybė. Stabų atmetimas buvo lygus visos valstybės panaikinimui. Kas atsisakydavo garbinti stabus, tas buvo laikomas priešu, valstybės išdaviku ir būdavo baudžiamas už tai. Dėl to krikščionys buvo taip žiauriai kankinami net ištisus tris šimtmečius.

Labiausiai stabmeldžius erzino dar ir tas faktas, kad naujojo tikėjimo kūrėjas buvo kilęs iš jų labiausiai nekenčiamos tautos — iš žydų ir mirė dargi bjauriausia mirtimi — ant kryžiaus.

Tai visa rodo, su kokiu uolumu stabmeldžiai stengėsi pastoti kelią krikščionybei.

K l i ū t i s i š ž y d ų i r k l a i d i n g o s j ų s ą v o k o s a p i e M e s i j ą. Laukdami Mesijo, žydai vaizdavosi jį didžiausiu turtuoliu. Jie manė, kad Mesijas ateis vien tam, kad išvaduotų juos iš romėnų jungo. Tikėjosi, kad Jis pats įsteigs valstybę, kuri valdys viso pasaulio tautas. Jie jokiu būdu negalėjo sutikti su tuo, kad Kristus, kuris buvo vargšas ir daug kentėjo, galėtų būti pranašų skelbtasis ir dar rojuje Dievo žadėtasis Mesijas. Jie baisiai nekentė krikščionių dėl to, kad šie Mesiju laikė tą, kurį žydai prikalė prie kryžiaus. Krikščionių ir jų tikybos jie nekentė dar ir dėl to, kad ji panaikino Senojo Įstatymo aukas su apeigomis ir įsteigė naujas, kitokias, jų nesuprantamas aukas ir apeigas.

Jei per tokį trumpą laiką ir nepaisant tokių didelių kliūčių Kristaus mokslas galėjo taip sėkmingai paplisti, dargi nenaudojant jokių fizinių

priemonių, tad aišku, kad jis galėjo taip klestėti tik stebuklingajai Dievo Apvaizdai veikiant. Kitaip tiesiog negalima net suprasti tokio reiškinio. Toji Dievo Apvaizda įveikė kliūtis, statomas stabmeldžių ir žydų, kurie ne tik patys persekiojo Kristaus tikybą ir jos šalininkus, bet dargi skųsdavo juos stabmeldžių romėnų valdžiai. Krikščionybė nugalėjo filosofus, žydų ir stabmeldžių kunigus ir galingiausius imperatorius, kurie suprato, kad, stabmeldybei žuvus, sugrius ir jų sostai, ir dėl to su neapsakomu žiaurumu naikino krikščionis, kad kartu būtų panaikintas ir krikščionių tikėjimas. Mąstydamas apie tą krikščionybės pergalę, šv. Augustinas pareiškė: „Arba Jėzaus Kristaus tikyba nugalėjo visas kliūtis savo stebuklų jėga, tuo atveju būtinai reikia pripažinti dievišką jos kilmę, — arba be jų (stebuklų, *aut.*) pagalbos ji buvo pamilta, ir dėl to jos priėmimas pasaulyje yra dar didesnis stebuklas".

Šiaip ar taip protaujant, betgi negalima natūraliu būdu išaiškinti tokį greitą krikščionybės paplitimą po visą pasaulį. Todėl tenka drauge su Dovydu pareikšti: „Tai Viešpaties padaryta ir stebuklinga mūsų akyse" (117 ps.—23).

Priekaištai

1-is priekaištas. Kiti tikėjimai (kaip antai, mahometonų ir protestonų) taip pat greitai paplito pasaulyje. Dėl to greitas krikščionių tikybos paplitimas neįrodo jos dieviškosios kilmės.

Atsakymas. Yra didelis skirtumas tarp priežasčių ir aplinkybių, kuriomis tie tikėjimai plito.

Pirmiausia, šie tikėjimai buvo platinami prievartos būdu. Jie platinta apgaulingai. Tuo tikslu prieš katalikų tikėjimą buvo naudojami net bjauriausi šmeižtai.

Tie tikėjimai pataikavo žmogaus kūno geidimams, o moralės dėsnius skelbė palaidus, mažai varžančius.

Mahometonų ir protestonų tikėjimus rėmė galingi valstybių valdovai, kurie tuo tikslu persekiojo tikrąją Kristaus Bažnyčią.

Visuomenė nesipriešino tų tikėjimų platintojams, o tie, kurie priešinosi, ilgainiui pasidavė savo priešams.

Protestantizmo ir kitų vėlesnių atskalų plėtimuisi gelbėjo ir ta aplinkybė, kad pradžioje tos atskalos nedaug kuo skyrėsi nuo katalikiškojo tikėjimo. Todėl žmonės pradžioje nematė didelio skirtumo tarp katalikų ir atskalūnų tikėjimų.

Paskalis pasakė: „Jei geiduliams pataikaujantis mahometanizmas taip greitai išsiplatino, tai krikščionių tikėjimas, kuris prieš jį kovoja, vien tik dėl to jau seniai turėjo žūti. Tad, jei Kristaus tikyba dar ne tik gyvuoja, bet ir plinta, tai yra ypatingas jos pažymys — Dievo Apvaizda".

2-is priekaištas. Krikščionių tikyba turi daug tokių dorybių, kurios žavėjo žmones, kaip antai: gyvenimo ir elgimosi skaistumas, nepaprasta drąsa, artimo meilė.

Atsakymas. Minėtos dorybės negalėjo tarnauti krikščionių tikybos platinimo priemonėmis, nes jos buvo tik to tikėjimo prisilaikymo pasėkos. Stabmeldžiai nepažino jų ir negalėjo suprasti jų kilnumo, o taip pat neturėjo pakankamai pasiryžimo jėgos, kad galėtų tikėjimo reikalavimus vykdyti — laikytis tokių dorybių.

Jeigu jaunieji krikščionys pametė stabmeldybę ir vykdė tas dorybes, darė tai dėl antgamtinio veikimo.

2. Bažnyčios pastovumas

Kristaus tikėjimo platintojai sutiko daug visokiausių kliūčių pat pradžioje, kai tik pradėjo savo darbą plačioje visuomenėje. Mes jau žinome tai. Betgi šis tikėjimas ne mažiau kliūčių turėjo ir amžių bėgyje net ligi mūsų gyvenamųjų laikų. O vis dėlto jis ligi šiol gyvuoja ir plinta tarp visų tautų. Tik pažvelkime į istoriją, ką ji mums pasakys.

Kai vos tik įsteigta Bažnyčia dar tebebuvo savo lopšyje, stabmeldžiai jau pradėjo jos vaikus kalaviju žudyti. Tą pragarišką savo darbą jie vykdė net 250 metų, per dešimt baisių persekiojimų. Po tų persekiojimų atėjo kitos nelaimės. Atsirado priešų pačios Bažnyčios viduje. Tai buvo įvairiausi atskalūnai ir klaidingai tikintieji.

Nuo septintojo amžiaus mahometanizmas pradėjo neapsakomai kenkti Kristaus tikybai. Mahometonai tikėjosi net visai panaikinti krikščionybę.

Šiam pavojui praėjus, atsirado kitas. Tarp pačių katalikų, dargi tarp pačių dvasininkų pradėjo reikštis atšalimas Kristaus mokslui, palaidumas, nesuderinamas su Bažnyčios dvasia ir jos mokslu, ir kitokios ydos. Tokiu neigiamu reiškiniu pasinaudodami, pasaulio valdovai net įsigeidė pavergti Bažnyčią, perkėlę šv. Tėvo sostą iš Romos į Avinjoną. Viduriniuose amžiuose Fotijaus schizma atskėlė didelę šaką (rytų Bažnyčią) nuo Kristaus Bažnyčios medžio. O šešioliktame amžiuje Bažnyčia iškentė neapsakomai didelį ir skaudų smūgį, kurį smogė vadinamosios reformacijos. To reiškinio pasėkos dar ir šiandien matomos.

Bažnyčios priešai ėmė labai džiaugtis, manydami, kad ją pražudę. Tačiau Bažnyčią atgaivino, sustiprino ir jos narių skaičių gerokai padidino milijonai žmonių Amerikoje ir kituose kraštuose. Rodėsi, kad Dievas ją atgaivino ir sustiprino tam, kad parengtų ją naujiems smūgiams, kurių laukė aštuonioliktasis šimtmetis Prancūzijoje, kur revoliucijos sūkuryje buvo mėginta panaikinti net patys Dievo ir tikybos vardai. Kai revoliucijos vadams tai nepavyko, buvo įsteigtos slaptos organizacijos. Racionalistai viešai netgi aukštosiose mokyklose, kaipo mokytojai, atkakliai niekino mokslą apie apreikštąją tikybą ir tuo

būdu kovodami niekino ir visą krikščioniškąjį mokslą.

Ir kas gi po to viso atsitiko?

Sugriuvo visokios žmonių įkurtosios įstaigos, sugriuvo filosofinės mokyklos, sugriuvo įvairios tikybinės draugijos, sugriuvo kai kurios valstybės. O Kristaus Bažnyčia, kaip stovėjo, taip ir tebestovi tarp tų niurių griuvėsių.

Bet dar keisčiau atrodo tai, kad prieš Kristaus Bažnyčią nuolat kovojo ir tebekovoja įvairios tikybinės sektos, kurioms Bažnyčia nepripažįsta jokių teisių į apreikštąją tikybą. Čia nereikėtų pamiršti ir tai, kad Bažnyčia valdo šimtus milijonų žmonių, kiekvieną iš jų baudžia už pataikavimą blogiesiems geiduliams (ne taip, kaip kiti tikėjimai) ir stengiasi sutvarkyti kiekvieną savo narį. Nuolat turėti tiek daug visokių priešų, nuolat kovoti prieš juos ir nežūti — tai galima išaiškinti vien tik nuolatine Dievo Apvaizda. Jei mūsų Bažnyčia būtų buvus įsteigta ne Dievo, o žmonių, tai jau seniai būtų žuvus, kaip žuvo daugybė žmonių triūsu įkurtų įstaigų. Čia labai pravartu atsiminti šv. Augustino posakis: „Prieš Bažnyčią galima kovoti, bet negalima jos nugalėti".

Įvairios valstybės kartais būna priverstos keisti savo konstituciją, kad išvengtų savo pražūties. Nors Bažnyčia gyvuoja daugiau kaip devyniolika šimtų metų, betgi ji ligi šiol nepakeitė nė vienos raidės Kristaus paliktame moksle ir vis

dėlto auga, plinta, stiprėja. Kodėl taip yra? Kristus griežtai pasakė: „Pragaro vartai jos nenugalės“ (Matas 16—18). Gamalijėlio žodžiai galima visai pritaikinti Bažnyčiai: „Jei tas sumanymas ar veikimas iš žmonių, jis iširs. Bet, jei jis iš Dievo, jūs negalėsite jo išardyti“ (Apaštalų Darbai 5—37—38).

Mąstydamas apie nekintantį Bažnyčios pastovumą, Napoleonas I pasakė apie Kristų: „Įsivaizduokite sau imperatorių, kuris karstan paguldytas leidžia dekretus ir valdo romėnų valstybę! Argi galimas daiktas, kad kas, karste gulėdamas, galėtų kovoti ir nežinomas valstybes savo valdžion paimti?! Krikščionių gi tikybos istorija nuo lopšio tokia yra. Nuo kryžiaus ir iš karsto Kristus stebuklingai valdo savo Bažnyčią. Nyksta tautos ... griūna sostai, o Bažnyčia gyvuoja. Kokia gi jėga išlaiko tą Kristaus įstaigą, atkakliausių priešų apsuptą iš visų pusių ir nugalinčią tiek atkakliausių protų? Kur tas petys, kuris atlaiko Bažnyčią jau per 18 amžių?! *Toji jėga, tas petys yra Dievo galybė*“ (Conf. Zadori, „Reflexions de Napoleon I sur la divinite du Christianisme“, 338 pusl.).

Tie visi faktai ir nurodymai liudija, kad to nuolatinio šventosios Bažnyčios pastovumo priežastis yra ne kitokia, kaip tik jos kilmė iš Dievo. Taigi, Romos Katalikų Bažnyčia yra neabejotinas Visagalio Dievo kūrinys.

3. Bažnyčios nuopelnai žmonijai

Norėdami tinkamai įvertinti šventosios Bažnyčios bei Kristaus apreikštosios tikybos nuopelnus žmonijos atgimimui, atnaujinimui ir pataisymui, pirma turime pažinti nelaimingą žmonijos būtį bei nedorumą prieš Kristaus atėjimą.

Moralinė žmonijos būtis prieš Kristaus atėjimą

Išskiriant žydų tautą bei padermę, pasaulis prieš Kristaus atėjimą buvo pasinėręs stabmeldybėje. Tikrąjį Dievą vien tik žydai tegarbino. Visa žemė tais laikais buvo panaši į milžinišką šventyklą, pilną iš medžio arba iš akmens padirbtų stabų, kuriuos patys žmonės pasidirbo ir kuriuos gerbė su didžiausiu nuolankumu. Kiti garbino gamtą ir jos jėgas. Pasak Bossueto, „viskas buvo Dievas, išskiriant patį Dievą". Nebuvo skirtumo tarp barbaro ir išmokslinto žmogaus sąvokos apie Dievą. Žmonės atvirkščiai nusimanė apie dorą, kad nuodėmės buvo net viešai gerbiamos. Kiekvienas šlykštus žmogaus geidulys turėjo atskirą dievaitį, kuris buvo garbinamas atitinkama bjauriausia nuodėme. Tokio reiškinio priežastis buvo ta, kad stabmeldžių šventyklos buvo virtusios didžiausio nuodėmingumo vietomis. Tikroji dora, kaip antai: gailestingumas, nekaltybė, skaistumas, pagal Seneką ar Platoną, buvo nusidėjimas. Dažnas doras darbas su-

silaukdavo paniekos. Anot Aristotelio, nevertas žmogaus užsiėmimas buvo triūsas, nes kiekvienas laisvas žmogus, kuris „gerbia save", pagal Terencijaus pažiūras, nieko neprivalo dirbti.

Tokia iškraipyta doros sąvoka ir nepadorus žmonių gyvenimas bei neapsakomas ištvirkimas panaikino žmonijoje kilniausius įgimtus jausmus. Žmogus liovėsi buvęs žmogum. Šeimininkas arba šeimos tėvas buvo jos viešpats. Jis galėjo elgtis su savo šeima, kaip tik jis nori arba prasimano. Mirtis ir jos galia buvo jo rankose. Naujagimį savo kūdikį jis galėjo laikyti arba nelaikyti savo kūdikiu. Galėjo jį parduoti arba, niekieno nebaudžiamas, nužudyti. Seneka nieko blogo čia visai nematė, o Kvintilijus tokį elgesį vadino net kilniu darbu...

Moteris anais laikais neturėjo nei pagarbos, nei teisės. Ji buvo savo vyro belaisvė; vyras galėjo elgtis su ja, kaip tik nori. Jis galėjo ją parduoti, pašalinti, išmainyti į gyvulį arba jos vieton kitą žmoną pasiimti. Tuo būdu, žmonių šeima buvo panaši į besielių padarų būrelį.

Koki buvo atskiri asmenys, tokia buvo ir visuomenė. Ji buvo nelaimingiausia visokiais požiūriais. Didžiausia turtuolių savimyla ir noras pataikauti visiems savo geiduliams buvo varguolių didžiausio skurdo, kentėjimų ir pažeminimų priežastis. Tie vargšai neturėjo nė mažiausių teisių ir net nebuvo žmonėmis laikomi. Turtuolis galėjo juos parduoti, nužudyti, kaip besielį pa-

darą, arba įmesti, kaip maistą, liūtams, tigrams leopardams amfiteatruose. Turtuoliai kasmet tokiam tikslui skirdavo bent apie 30000 nelaimingųjų . . .

Nors pagal romėnų teises piliečiu buvo laikomas kiekvienas laisvasis žmogus, bet valstybė buvo laikoma dievaičiu, kuriam ant aukuro valstybės valdovų įsakymu reikėjo aukoti ne tik visą turtą, laisvę, bet net ir gyvybę. Tuos nežmoniškus įsakymus turėjo visi vykdyti ir net pripažinti juos gerais. Vietoj teisingų įstatymų (teisių) visur viešpatavo didžiausias valstybę valdančiųjų turtuolių žiaurumas be jokio gailestingumo. Dėl tokių reiškinių žmonių gyvybei visada grėsė pavojus.

Šiandien, bemąstant apie tokį doros susmukimą, apie visokius žiaurumus ir apie varguolių kentėjimus, mus tik šiurpas nukrato. Betgi žmonės anais laikais buvo taip картų pripratę prie to visko, jog nei teisininkai, nei filosofai, nei poetai net nesvajojo apie tokių reiškinių pašalinimą ir apie žmonių būties pagerinimą.

Bet viskas pakitėjo nuo tos valandos, kai Kristus buvo iškeltas ant kryžiaus Kalvarijos kalne.

Žmonijos vaizdas Kristui atėjus

Kristui davus įsakymą apaštalams keliaujant per visą pasaulį mokyti visas tautas, dieviškojo Jo mokslo šviesa pradėjo plisti ir šviesti ne tik

mokytiniams, bet ir prasčiokams. Naujojo dieviškojo mokslo, Kristaus tikybos sąvokos, kaip tas vertingiausias balzamas, pradėjo gaivinti nelaimingosios žmonijos širdis. Šis mokslas pašalino iš žmogaus širdies pašvinkusias stabmeldiškas nedorybes ir jų vietoje sukūrė krikščioniškąją dorą, kuri ėmė reikštis geraisiais kitokiais darbais ir, tartum malonusis rožių kvapsnis, pasklido po platųjį pasaulį. Šiandien jau sunku ne tik suprasti, bet ir tikėti, kad žmonija galėjo kadaise būti tokioje nelaimingoje būtyje.

Kristaus mokslas apšvietė žmonių protus, pakišdamas jiems tikrąją sąvoką apie Dievą, apie pasaulį, apie žmogaus sutvėrimo tikslą. Jis nurodė žmogui jo sielos vertę. Nurodė skirtumą tarp doros ir nuodėmės. Paaiškino atlyginimą ateityje už geruosius darbus ir bausmę už bloguosius darbus. Nurodė tikrąją žmogaus laimę šiame ir būsimame gyvenime. Tokis mokslas juk negalėjo nepatikti žmonijai, nes žmogui yra įgimtas tikrosios laimės troškimas.

Neapsakomai greitai prigijo žmonijoje moralės dėsniai, nes pats Kristus visu savo gyvenimu šiame pasaulyje paliko žmonijai kilniausią ir gražiausią tų dėsnių vykdymo pavyzdį. O nuolatinė Dievo malonė gelbėjo žmonijai kovoti prieš sugedusią prigimtį žmoguje.

Visur ėmė dygti ir augti krikščioniškosios dorybės, kaip antai: nuolankumas, dvasios skaistybė ir meilė net savo priešininkams. Tos dorybės

rado sekėjų ne tik miestiečiuose, bet ir kaimie=čiuose, ne tik seneliuose, bet ir jaunuoliuose ir vaikuose, ne tik vieno kurio luomo, bet ir visų luomų žmonėse.

Kai tik stabmeldiškasis pasaulis patyrė, kad kiekvieno žmogaus siela yra sutverta Dievo pa=veikslu ir kad pašvenčiamoje Dievo malonėje esąs žmogus yra Dievo kūdikis ir dangiškosios laimės dalininkas, — nuo to laiko žmogus pradėta ati=tinkamai vertinti. Nuo to laiko visi žmonės liko žmonėmis. Tokia nauja žmogaus sąvoka padarė perversmą šeimose, valstybėse ir iš viso visame visuomeniniame gyvenime.

Šeima tapo tuo, kuo ji dabar yra. Moterys=tės luomo ryšys tapo šventu, neatmezgamu ry=šiu, ir jis jau baigia naikinti žmonijos daug=patystę. Tuo būdu liko sutvirtintas šeiminis žmonių gyvenimas. Vaikų auklėjimas liko kil=niausiu šeimos tikslu. Įsteigus auklėjimo įstai=gas vaikams, neįpratusiems prie tokių dėsnių ar=ba niekinantiems tokius dėsnius, atitaisyta nelai=mingųjų vaikų būtis. Moteriškė tapo vyro drauge. Bažnyčia, iš viso, sugrąžino moterims teises, ku=rias stabmeldybė buvo panaikinus.

Kristaus tikyba suteikė valstybėms naujas teises ir tuo būdu pašalino stabmeldiškąsias, despotizmo (žiaurybės) kupinas teises. Kristaus tikėjimas moko, kad valdovai valdžią turi vien iš Dievo ir Jo akivaizdoje, stoję prieš Jį, turės atsakyti, jei ne pagal Dievo dėsnius, bet pagal

savo savimylą ir tironiškai valdys savo kraštą. Valdinius mokė, kad sąžiningai eitų visas savo pareigas valstybei. „Atiduokite valdovui, kas yra valdovo". Tuo būdu buvo išaiškintos valdytojų ir valdinių pareigos, kurių sąžiningas vykdymas užtikrina sėkmingą valstybės gyvenimą, gerovę, tvarką ir ramybę.

Mokydama, kad visi žmonės yra vieno Dievo vaikai ir kad visi turi mylėtis kaip broliai, Kristaus tikyba nuo pat pradžios stengėsi panaikinti skirtumą tarp luomų, kurie stabmeldybės laikais daug žalos ir negerumų nešė žmonėms. Taigi, netrukus pasirodė gausūs vaisiai iš to kilniausio darbo ir iš to kilniausio mokslo. Žiūrėdamas į tokias pasėkas, jau šv. Povilas džiaugsmingai pareiškė savo laiške galatams: „Čia nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyriškio, nei moteriškės; nes jūs visi esate vienas Kristuje Jėzuje" (3—28). Ir dėl to verguvė, toji nelaimingiausioji žmonių būtis, liko pagal krikščioniškus dėsnius visai panaikinta. Taip pat krikščionių imperatorių ediktais liko panaikinta gladijatorių dvikova.

Visi buvusieji vergai ir didžiausi varguoliai rūpestingai aprūpinami Bažnyčios mokslo ir veikimo dėka. Visi Kristaus mokslo sekėjai iš meilės Kristui, kuris gimė ir visą savo gyvenimą gyveno varguose, pradėjo mylėti varguolius, kaipo savo brolius, artimus. Ragindamas savo sekėjus teikti pagalbos varguoliams, Kristus pasakė:

„Kiek kartų jūs tai padarėte vienam šitų mano mažiausiųjų brolių — man padarėte“ (Matas 25 —40). Dėl to Bažnyčia, sekdama savo Kūrėjo pavyzdžiu ir vykdydama Jo įsakymą, kur tik ga⸗lėjo, visur skubėjo su visokeriopa pagalba nelai⸗mingiesiems. Bažnyčia steigė prieglaudas, ligoni⸗nes, įvairius vienuolynus, kurių nariai (vienuoliai) vien tik iš meilės Dievui ir artimui pradėjo vyk⸗dyti tas sunkias savo pareigas.

Bažnyčia atitinkamai įvertino darbo vertę ir jau tuo būdu iškėlė darbininkų reikalus. Pats Kristus 30 metų išgyveno dailidės trobelėje ir pats savo darbu ir pavyzdžiu parodė, kad kiekvienas doras darbas arba amatas turi būti branginamas, nes jis nežemina žmogaus. Kristaus Bažnyčia vi⸗sada brangindavo darbo žmones. Tai geriausiai patvirtina popiežiaus Leono XIII enciklika apie darbininkų būtį.

Kiek gero Bažnyčia nuveikė kultūros srityje, apie tai jau aukščiau kalbėjome. Buvo suminėti įvairūs ir net žymiausi mokslininkai ir išradėjai, priklausantieji prie Bažnyčios. Čia tik trumpai paminėsime, kad Bažnyčia nuo pat pirmųjų am⸗žių steigė mokyklas, tuo būdu plėsdama mokslą, apšvietą ir blaškydama žmonių tamsą. Su Baž⸗nyčios pagalba ir popiežių parama buvo įsteigta daugybė universitetų, kuriuose amžių bėgyje be⸗veik tik vieni dvasininkai mokė. Kokią daugybę aukštos vertės knygų parašė dvasininkai ir vie⸗nuoliai, tai galima patirti, nuėjus į bet kurį didelį

knygyną ar skaityklą. Taip pat ir menas tik Bažnyčios dėka puikiausiai plito ir klestėjo. Tai liudija ligi mūsų laikų išlikusios meno kūrinių galerijos Romoje, Paryžiuje, Londone, Niujorke, kur galime matyti, jei ne kūrinių originalus, tai bent jų kopijas.

Tas kultūros ir civilizacijos pasėkas matome visur, kur tik Kristaus Bažnyčios mokslas skelbiamas. Kur jo neskelbiama, ten viešpatauja stabmeldybė su visokiomis nedorybėmis ir ten nėra tikrojo krikščioniško moralumo nei tikrosios laisvės. Kur kryžius negerbiamas, ten nėra tikrosios civilizacijos.

Azijoje ir Afrikoje, kur Kristaus mokslas jau buvo skelbiamas, kai tik tų žemynų tautos pradėjo šalintis nuo jo, tuojau ir gana smarkiai ėmė plisti visokios nedorybės. Bet net ir aukštos civilizacijos tautos, kai tik jų žmonės pradeda niekinti Kristaus mokslą, tuojau apsikrečia stabmeldiškomis klaidomis ir ydomis.

Tai aiškiai rodo antgamtinę moralinę Kristaus Bažnyčios jėgą ir dieviškąją jos kilmę.

Per tiek šimtmečių, net aukštojo kultūriško pakilimo laikais, aukštojo mokslo vyrai, išminčiai ir visoki vadai nesugebėjo įkvėpti visuomenei dorą arba morališkai ją atgaivinti. O Kristaus Bažnyčia nuo pat savo pradžios tokį kilnų ir didį darbą sėkmingai vykdo ir vykdys. Tik dieviškoji jėga gali tokius didžius laimėjimus jai lemti. Tad negali būti jokios abejonės, kad tokia tikyba,

kuri įstengė įvykdyti tokius didžius darbus ir jau turi tokių didžių nuopelnų visai žmonijai, galėjo būti tik iš Dievo.

4. Milijonų kankinių ryžtumas ir ištvermė

Šventosios mūsų Bažnyčios dieviškumą įrodė ir milijonai kankinių, kurie taip tvirtai tikėjo Kristaus mokslą ir jo dieviškumą, jog galėjo ryžtis su didžiausia drąsa ir nepaprasta ištverme atsiduoti žiauriausioms kančioms ir mirti dėl savo įsitikinimo į Kristaus apreikštąjį tikėjimą. Tokiu reiškiniu negali pasigirti nė viena stabmeldiškoji tauta.

Kankinių kančios tiek natūraliu būdu, tiek antgamtiniu būdu įrodo, kad Kristaus paskelbtasis tikėjimas yra dieviškas (Dievo apreikštas).

Kristaus mokslo dieviškumo įrodymas kankinių kančiomis natūraliu būdu

Visus kankinius, kurie išliejo savo kraują dėl Kristaus tikėjimo, galima suskirstyti į tris rūšis:

1) vieni iš jų mirė dėl tikėjimo ir patys buvo matę Kristų: girdėjo Jėzaus pamokymus ir matė įvairiausius Kristaus padarytus stebuklus, patvirtinančius to mokslo dieviškumą;

2) dar daugiau jų dėl tikėjimo mirė, patys regėję apaštalų ir kitų Kristaus sekėjų padarytuosius stebuklus, paliudijančius Kristaus mokslo dieviškumą;

3) kiti mirė dėl savo įsitikėjimo į Kristų ir dar dėl to, kad apie Kristaus mokslo dieviškumą patvirtinančius stebuklus girdėjo iš tų, kurie pa≠tys tuos stebuklus matė ir paskiau buvo nukan≠kinti dėl Kristaus mokslo.

Neįmanomas dalykas, kad galėtų atsirasti net ištisi milijonai žmonių, kurie be jokios prievartos, laisva savo valia sutiktų mirti dėl kokios nors idėjos, paskelbtos ne Dievo, bet žmogaus. Gal tiktai kurie nors ne visai sveiko proto žmonės galėtų ryžtis mirti dėl kokių nors žmogaus sva≠jonių, nepatvirtintų stebuklais. Tačiau negalima manyti, kad galėjo būti ne visai sveiko proto tie visi krikščionys (o jų buvo milijonai), kurie mi≠rė dėl Kristaus mokslo. Visi jie žuvo, iš anksto gerai žinodami, kokios baisios ir ilgos kančios jiems teks iškentėti prieš mirštant.

Tad visai aišku, kad tie visi krikščionys, kan≠kinti ir mirę dėl savo įsitikinimo, laikė Kristaus tikėjimą esant dievišką.

Kristaus mokslo dieviškumo įro≠dymas kankinių kančiomis antgamtiniu būdu

Šie Kristaus mokslo dieviškumo įrodymai yra dargi svarbesni, negu tokie pat įrodymai kanki≠nių kančiomis natūraliu būdu, nes šie įrodymai antgamtiniu būdu

1) paremti milžiniško skaičiaus kankinių kan≠čiomis ir mirtimi dėl Kristaus mokslo;

2) šie visi kankiniai pareiškė nepaprastą, antgamtinę drąsą, eidami į mirtį dėl savo tikėjimo;

3) Kristaus mokslo dieviškumą patvirtino įvairiausi stebuklingi įvykiai prieš tų kankinių kankinimą, jų kančių metu arba po to.

Ne tik krikščionių, bet ir stabmeldžių rašytojai nurodo, kad dėl Kristaus tikėjimo mirė labai didelis skaičius kankinių.

Tacitas sako (Annal. XV, 43—45), kad Nerono laikais žuvo neapsakoma daugybė (multitudo ingens) krikščionių — kankinių.

Eusebijus (Hist. c. V, 1) rašo, kad Morkaus Aurelijaus (164—180 m.) laikais visame pasaulyje žuvo beveik nesuskaičiuojama daugybė krikščionių (innumerabiles prope martyres per universum orbem).

Romėnų imperatoriai Dioklecijonas ir Maksimijonas džiaugėsi ir didžiavosi, kad visus krikščionis išnaikino, ir to įvykio atminimui įsakė nukalti tam tikrus medalius.

Krikščionių apologetai, kaip antai: Tertulijonas, šv. Justinas, Laktancijus nurodo, kad šimtas tūkstančių kankinių dėl Kristaus tikėjimo žuvo vien tik Romos ir apylinkių cirkuose ir amfiteatruose. O kiek krikščionių nukankinta gotų, vandalų, mahometonų kraštuose, Anglijoje, Persijoje, Kinijoje, Japonijoje, Mongolijoje ir kituose kraštuose? Suskaičiavus visus, tektų nusigąsti skaičiaus didumo. Tik svarbu pažymėti,

kad dėl šio tikėjimo mirė įvairių luomų ir verslų, įvairaus mokslingumo, amžiaus ir lyties žmonės.

Tų visų kankinių drąsumas buvo nepaprastas, nuostabus. Kankinimo būdai buvo tiek žiaurūs, jog jų jokiu būdu negalima lyginti su kančiomis karo laukuose. Jei Visagalis nebūtų šelpęs tuos kankinius savo malonėmis, jie nebūtų galėję pa⸗reikšti tokią herojišką ištvermę ir, jei ne visi, tai bent daugumas jų būtų išsižadėję to savo tikė⸗jimo, kad tiktai būtų sustabdyti kankinimai. Ta⸗čiau kankinamieji krikščionys visas įvairiausias kančias iškentė ir ne tik neišsižadėjo Kristaus, bet kentėjo su noru, be jokios neapykantos, ra⸗miai, kantriai ir kartu meldėsi už savo kankinto⸗jus, budelius ir krikščionybės priešus.

Kentėdami, tie kankiniai net džiaugdavosi, kad liko verti kentėti dėl Kristaus vardo (Apaš⸗talų Darbai 5—41). Tas taip pat aišku iš dijako⸗no šv. Lauryno žodžių, pasakytų vedamam į kan⸗čias šv. Tėvui Sikstui: „Ir kur gi, tėve, eini be sū⸗naus? kur, šventasis kunige, eini be dijakono? Niekados neaukojai be padėjėjo. Kas gi yra, tė⸗ve, ar aš tau nepatinku"?

Krikščionis bekankinant, jų budeliams teko matyti daug įvairių stebuklų. Kartais Dievas atimdavo budeliams jėgas arba suteikdavo malo⸗nę, kad kankiniai visai nejausdavo skausmų ar⸗ba iš tų kankinimų išeidavo visai sveiki, nesu⸗žaloti, kaip antai: šv. Jonas Evangelistas, šv. Po⸗likarpas ir kiti. Taip pat atsitikdavo, kad alkani

tigrai ir leopardai gerindavosi, žvelgdami į kankinius, arba net kojas jiems laižydavo. Tai įvykdavo akivaizdoje tūkstančių žmonių, kurie, tokį nuostabų reiškinį išvydę, griausmingai sušukdavo: „Krikščionių Dievas yra tikrasis Dievas! Ir mes tai tikime"! Ir labai dažnai daugelis tokių įvykių liudytojų likdavo krikščionimis.

Toks gausingas žmonių minios sukrikščionėjimas įvykdavo labai dažnai. Tertulijonas, tokius įvykius aprašinėdamas, pareiškė: „Juo daugiau mus naikina, juo labiau mūsų skaičius didėja. Kankinių kraujas virsta krikščionybės sėkla" (Apol. c. 50). Dėl tokio reiškinio stabmeldžių valdovai įsakydavo slaptai (niekam iš pašalinių nematant) įvykdyti mirties bausmę krikščionims.

Tik vienas palankus stabmeldžiams žodis galėjo ne tik išvaduoti kankinius, bet ir suteikti jiems didžiausių turtų, tarnybą, garbę. Betgi kankiniai to nedarydavo, nors jiems ir būdavo tai visa siūloma.

Apsvarstę smulkiai tuos krikščionių kankinimus, aplinkybes ir pasėkas, prieiname šias išvadas:

1) tuos visus kankinius, be abejonės, šelpdavo ypatinga Dievo malonė, suteikdama jų valiai pakankamai jėgų, protui šviesos ir jų būdui drąsos;

2) įgimtosios žmogaus jėgos negalėjo suteikti kankiniams tokios didelės ir galingos moralinės jėgos;

3) tie visi kankiniai kentėjo vien tik iš meilės Dievui, tikėdami, kad Jis teiksis jiems labai gausiai atlyginti amžinybėje;

4) jie mirė dėl Kristaus paskelbtojo tikėjimo, tvirtai įsitikinę, kad, vien šio tikėjimo prisilaikant, bus galima jo nurodomoji laimė rasti.

Mąstydamas apie tai, filosofas Paskalis pareiškė: „Su noru tikime aprašymus įvykių, kurių tikrumą patyrė juos matę liudytojai, aukodami savo gyvybę".

Priekaištai

1-is priekaištas. Kai kurie atskalūnai, kaip antai Husas, mirė, gindami savo mokslą. Todėl gyvybės aukojimas dėl tikybinių įsitikinimų dar neįrodo tikybos dieviškumo.

Atsakymas. Kad *vienas — kitas* žmogus numiršta už savo įsitikinimus, tai dar neįrodo, kad tie įsitikinimai neklaidingi. Visai kas kita buvo su pirmaisiais krikščionimis. Jie dėjo savo galvas už Kristaus mokslą per 300 metų; jie mirė už tikėjimą milijonais; aukojo gyvybę už Kristų ne vien tvirti vyrai, bet ir silpni seneliai, ir paliegėliai, ir bailios moterys, ir jaunučiai berneliai bei mergaitės. O šitokio pasireiškimo be ypatingos Dievo pagalbos neišaiškinsi.

2-is priekaištas. Kankinių kentėjimai galima išaiškinti natūraliu būdu, panašiai kaip kareivių drąsa karo metu.

Todėl kankinių mirtis ir kentėjimai visai neįrodo, kad krikščionių tikėjimas yra antgamtinės dieviškosios kilmės.

Atsakymas. Yra labai didelis skirtumas tarp kario ir krikščionių kankinio.

Karys ne visada atsiduria mirties pavojuje, o kankinys dėl tikėjimo visuomet.

Karys dažniausiai yra verčiamas stoti į kovą žūt-būt, o kankinys miršta iš laisvos valios, nes, išsižadėjęs savo tikėjimo, jis liktų laisvas ir nebūtų kankinamas.

Karys kovoje pareiškia žiaurumą, kerštingumą ir stengiasi nužudyti priešą. O kankinys yra nuolankus, ramus ir meldžiasi už savo priešą.

Karys žūna dėl žemiškų tikslų — dėl savo tėvynės laisvės ir gerovės, dėl garbės arba dėl noro užimti svetimąją žemę. O kankinys to neieško; jo tikslas — tikėti į tikrąjį Dievą ir Jam amžinai tarnauti.

Karys stoja į kovą sveikas, stiprus, apsiginklavęs ir net apsišarvavęs. Kankinys stoja į kovą ne tik be jokių ginklų ar šarvų, bet dažnai silpnos kūno sudėties, bejėgės mergelės ir dar silpniausi iš jų visų — vaikai.

Karo lauke kariai dažniausiai žūna ūmai, o kankinių kančios ilgai trunka. Sužeistas karys tikis išgysiąs. O ir iš viso kiekvienas karys turi vilties, kad jam gal neteks žūti. O kankiniai tikrai žinojo, kad būtinai turės žūti, jei neišsižadės tikėjimo.

Ir, nežiūrint to viso, kankinamieji krikščionys neišsižadėdavo savo tikėjimo.

Tad, jeigu yra toks didelis skirtumas tarp kario ir kankinio, aišku, kad tokią atmainą žmoguje padaro ne gamtos, bet Dievo jėga.

IX

Kiekvieno žmogaus pareiga priklausyti prie Katalikiškosios Bažnyčios

Ši kiekvieno žmogaus pareiga priklausyti prie Romos Katalikų Bažnyčios išvedama iš to, kad tik viena Katalikiškoji Bažnyčia turi tikrąją, Dievo nuo senųjų amžių apreikštąją ir Dievo Sūnaus Kristaus patobulintąją bei išaiškintąją tikybą, kuri mums nurodo aukščiausiąjį tikslą ir būdą tą tikslą pasiekti.

Pašalinti žmonių abejojimui dėl to, kad kiekvienas žmogus, jei nenori prarasti sielos išganymą, būtinai turi priklausyti prie Jo Bažnyčios, Kristus aiškiai pasakė: „Kas tikės (į Kristų ir į Jo Bažnyčią, — *aut.*), tas bus išganytas; kas gi netikės, bus pasmerktas“ (Morkus 16—15).

Žmogui yra įgimta laimės ieškoti. Tą laimę žmogui gali suteikti Kristaus arba Katalikiškoji Bažnyčia. Jei žmogus nekatalikas, pažinęs ir supratęs katalikų tikėjimą, atmeta jį su panieka, toks bus pagal Kristaus žodžius ir net pagal

moralės dėsnius pasmerktas, kaip ir kiekvienas savižudys arba didžiausias nusikaltėlis.

Jei kuris žmogus laikosi kad ir klaidingo tikėjimo, bet tvirčiausiai tiki, kad jo tikėjimas yra geriausiasis (kitaip jis jo nesilaikytų), tuo atveju jis, nors faktiškai ir nepriklauso prie Kristaus Bažnyčios, bet savo gyvenimo pobūdžiu vis tiek priklauso prie tikrosios Bažnyčios sielos ir, jeigu dorai gyvena pagal savo sąžinę, o neturėjo galimybės pažinti tikrąją Bažnyčią, — galima tikėtis, kad toks žmogus gali būti išganytas.

Ne vien tik reikia priklausyti prie Katalikiškosios Bažnyčios, norint būti išganytam. Kristus reikalauja iš tikinčiųjų, kad klausytų Bažnyčios: „Jei jis nepaklausytų Bažnyčios, tebūna jis tau, kaip pagonis ir muitininkas" (Matas 18—17). Tad, jei už neklausymą Bažnyčios Kristus grasina pasmerkimu, tai juo labiau amžinasis pasmerkimas gresia tiems, kurie visai atsisako priimti Bažnyčios mokslą.

Galėtų būti tik vienintelė priežastis, dėl kurios žmogus nenorėtų priklausyti prie šios Bažnyčios, būtent: baimė arba abejonė, ar kartais Katalikiškoji Bažnyčia nėra klaidinga, kaip ir kitos. Betgi tokia baimė ar abejonė buvo pašalinta, susipažinus su Romos Katalikų Bažnyčios tikrumo pažymiais.

Galas

Literatūra

1. *Theologia Naturalis* sive philosophia de Deo in usum Scholarum — auctore *Bernardo Boedder* S. J. editio tertia . . . Friburgi Brisgoviae — Herder MCMXI.

2. *Disputationes Philosophiae Moralis* — auctore p. Sancto *Schiffini* S. J. vol. I Augustae Taurinorum ex tipographia Julis Sperirani et filiorum MDCCCXCI.

3. *Philosophia Moralis* ad usum Seminariorum — auctore *Victore Cathrein* S. J. Editio octava. Friburgi Brisgoviae. B. Herder MCMXI.

4. *Psychologia Rationalis, Bernardo Boedders* S. J. Friburgi Brisgoviae — Sumptibus Herder MCMVI.

5. *Psychologia* — auctore *Joseph Donat* S. J. Oeniponte — Typis et sumptibus Feliciani Rauch 1914.

6. *Cosmogonia* — auctore Joseph Donat S. J. *Oeniponte* — Typis et sumptibus Feliciani Rau et Pustet 1913.

7. *Theodicea* — auctore Joseph Donat S. J. Oeniponte — 1914.

8. *Propedeutica Philosophica* — Theologica auctore D-re *Francisco Egger*. Editio septima Brixinae 1912.

9. *Institutiones* Theodicaeae sive Theologiae Naturalis — Secundum *principia S. Thomae Aquinatis Josephus Hontheim* S. J. Friburgi Brisgoviae 1893.

10. *Philosophia Naturalis* — prima pars — Cosmogonia auctore R. p. Fr. Ed. Hugon — *Parisiis* . . . (1905).

11. *De Religione et Ecclesia* — Camillus Mazella Pratti — 1905.

12. *Apologia Chrześcijaństwa* — Dr. Pawel Schanz Część III — Bóg i Kościoł — Tom VII — Warszawa 1907.

13. *Apologetyka podręczna* opracował Ks. St. Bartynowski Kraków — 1918.

14. *Slownik apologetyczny* — X. Wł. Szczesniak, Warszawa 1894 (Trys tomai).

